

వేదములు

విచారణ

మహావాక్య రత్నప్రభావళి

సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

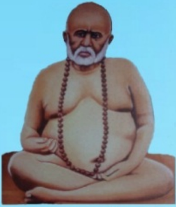

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

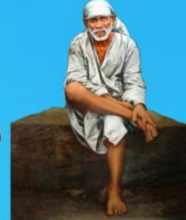
అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

నన్ను "నేను" చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2990100071424

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాధ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre

Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

మహావాక్య రత్న ప్రభావళిః

లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిణా

విన్నపము.

ఈపరమోత్కృష్టమైన వేదాంతగ్రంథము పూర్వాశ్రమంబున వెంపటిఅమ్మన్న యను పేర బరగిన బ్రాహ్మణోత్తమునిచే విరచింపబడియె. ధర్మం బేకపాదావశిష్టమై యొప్పారు నీకాలంబున లుప్తంబైన త్రిపాదంబుల తపోమహిమచే వెలయంజేసి పాదచతుష్టయ యుక్తంబగు ధర్మదేవతా నిజస్వరూపంబును బొడగాంచి చతురాశ్రమ ధర్మంబుల వర్తింపజేసిన మహనీయుండును, ఈశ్వరుండును భక్తపరిక్షార్థముగాను స్వవిలాసార్థముగాను కష్టములుగల్పించి భక్తుల శోధించు చుండునని కొందరి యభిమతము. కానివారలు,

శ్లో॥ అనన్యాశ్చింతయంతోమాం యేజనాః పర్యుపాసతే।
తేషాంనిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ॥

అను గీతావాక్యార్థమును గమనించి ఆర్యులు వక్కాణింతురు. అనన్యమనస్కులై ఈశ్వర ప్రణిధానంబున గాలంబు గడుపు వారలకు క్లేశంబులు సంభవింపవను విషయము వీరి చరిత్రవలననే బోధవ్యము. గార్హస్థ్యంబున యుద్విధమైన కష్టంబు నెరుంగని పుణ్యపురుషుండు. నేత్రంబుల భక్త్యతిశయంబుచే జనియించిన ఆనంద బాష్ప స్రావమే కాని క్లేశానుభవ జనితంబులైన అశ్రుకణంబుల ప్రవహింప జేయలేదని తజ్ఞులకు తెల్లమే. గృహస్థుడుగూడా ప్రశాంతస్థితిని కాలము గడుపవచ్చునని వీరి చర్యలవలన లోకంబునకు విదితంబయ్యె ననుట అతిశయోక్తిగాదు.

శ్లో॥ ప్రీణాతియస్సుచరితైః పితరం స పుత్రః
యద్భర్తురేవ హితమిచ్ఛతి తత్కళత్రమ్।
తన్మిత్రమాపది సుఖేచ సమక్రియంతత్
ఏతత్త్రయం జగతిపుణ్యకృతోలభంతే ॥

యను ఆర్యవాక్యంబు, వీరి జన్మయందు సార్థకమయ్యె. " వరమేకో గుణీ పుత్రో నచామూర్ఖశతాన్యపి " యనునటుల శ్రీరాముంబోలె గుణియై పితృవాక్య పరిపాలనా నిరతియందు [illegible]డైన పుత్రుండును, పతిహితంబునే గోరుచు లోపా

ముద్రంబోలె భర్తకు జ్ఞానోదయంబును గలుగజేయు గృహిణీశబ్దంబును సార్థకంబు జేయు సాధ్వీతిలకంబగు పత్నియు, బాన్ధవ్యంబునను పాండిత్యంబునను పాణ్డవమధ్యమునకు కృష్ణునింబోలె అపర శంకరావతారం బనదగిన శ్రీగౌరీనాథశాస్త్రిగారను లోకప్రదీపకుండగు పుత్రశ్రేష్ఠుండును వీరి జన్మాన్తరార్జి తాత్యుత్కృష్ట పుణ్యవిశేషంబును లోకంబునకు వెల్లడి జేసిరని జెప్పక తప్పదు. గార్హస్థ్యంబు చిన్మార్గావరోధకంబుగా దలంచుట అసమంజస మని గుర్తింగి స్వచారిత్రంబువలన లోకంబునకు తెల్లముజేసిన పుణ్యపురుషుండు ఐహికంబున కష్టలేశ మెఱుంగక సుఖంబున సంసార సముద్రంబునీదిన పురుషశ్రేష్ఠుండు. ‘‘మానుషంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ యను ఉపనిషద్వాక్యాను సారముగ ప్రజాతన్త్వవచ్ఛేదార్థమును సాధుజనపోషణార్థమును రాజకీయోద్యోగమును స్వీకరించునను గృహస్థాశ్రమ ధర్మంబు లేశంబును విడనాడక షట్కర్మనిరతిని కాలంబు గడపుచు రాజసేవ స్వధర్మనిర్వర్తనంబునకు ప్రతిబన్ధక హేతువుగాదని లోకంబునకు వెల్లడి జేసిన ఉత్తమపురుషుండు. వీరి జన్మగాంచిన కొలది వీరి స్మరణ చేసిన కొలది స్మృతివాక్యంబులు యథార్థంబులనిబోధించుట కవతరించిన పుణ్యాత్ముండని స్పష్టమగును. ‘‘సత్యంపరం పరగ్ం సత్యమ్’’ యను వాక్యంబును అనుభవంబున సార్థకంబుగా జేసిన సత్యవ్రతుండు. బ్రహ్మచర్యంబున కుపమానా న్వేషణార్థము ద్వాపరంబునకు బోవనక్కరలేదు. గార్హస్థ్యంబున సామ్యంబు కొరకు త్రేతాయుగంబునకు జన నవసరంబు లేదు. తృతీయతురీయాశ్రమనిష్ఠుల గనుటకు ఋషివాటములకును పర్వతప్రాన్తములకు బోబనిలేదు. భీష్ముని బ్రహ్మచర్యనిష్ఠయు, జనకుని నిర్మోహత్వమును ఋషుల ప్రశాన్తస్థితియు సనకాదుల వైరాగ్యంబును కలికాలంబున వీరియందే దర్శితములయ్యె. షష్ఠిహాయన పర్యన్తము ప్రథమ ద్వితీయాశ్రమంబుల కాలంబుగడపి అనన్తరము షడ్వర్షంబులు వానప్రస్థ ధర్మంబుల నిర్వర్తించి ‘‘పరీక్ష్యలోకాన్ కర్మచితో బ్రాహ్మణో నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన’’ యనునట్టుల కర్మవిముఖులై నిర్వేదంబు నొంది బ్రహ్మనిష్ఠులైనను ఆశ్రమగౌరవంబునను ‘‘దర్శనాదేవ సాధవః’’ యని యుండుట వలన లోకంబును పునీతంబుగా నొనర్చుటకును, లోకము తరించుటకును తురీయాశ్రమ వేషంబును స్వీకరించి ‘‘శాన్తామహాన్తో నివసన్తి సన్తో వసన్తవల్లోక హితంచరన్తః । తీర్ణాస్స్వయం భీమభవార్ణవం జనానహేతు నాన్యానపి తారయన్తః॥ యని నట్టుల దధీచి మహామునింబోలె కేవలలోకో

పకారార్థమే జీవయాత్రను గడపి అన్తేవాసుల నుత్తీర్ణులగావించిన శ్రీమత్పరమహంస శ్రీ సదానన్దేన్ద్రసరస్వతీస్వామివారిచే లోకానుగ్రహార్థమే ఈగ్రన్థము విరచింపబడియె.

శ్లో॥ అవిజ్ఞాతేపరేతత్త్వే శాస్త్రాధీతిస్తునిష్ఫలా।
విజ్ఞాతేచ పరేతత్త్వే శాస్త్రాధీతిస్తునిష్ఫలా॥

యనునటుల కేవల శాస్త్రజ్ఞానము నిరర్థకమనియు, అనుభవమే ప్రధానమనియు వీరిచర్యవలనను వీరి స్వానుభవంబునే సూచించు వాక్యములవలనను ప్రత్యక్షీకరింపబడుచున్నది. ప్రథమముద్రణకుపూర్వమే వారుసిద్ధినొందినందున వారి చేబరిష్కరింపబడు భాగ్యమును ఈగ్రన్థరాజము నోచుకొనదయ్యె. కాన దీనియందు ప్రమాదంబు లుండినను ఈ దృశగ్రన్థ పఠనాభిలాషులగు విద్వదవతంసులచే దోషంబులు క్షన్తవ్యంబులు.

శ్రీమద్దుందుభిసంవత్సర
కార్తికశుక్లైకాదశీ జయవాసరము
విజయవాడ.

జమ్మి వెంకట్రావు.
డిస్ట్రిక్టుమున్సిఫ్.

గ్రంథసమర్పణము.

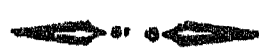
మహావాక్య రత్నోత్పత్తి స్థానసూచికా గ్రంథావసరమును గూర్చి జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రిలవారును నేనును వారు లోకాంతర గతులగుటకు సుమారువారముదినముల క్రిందట ప్రస్తావించితిమిగనుకను వారికి నుపాధిసమాప్తివ్యవస్థ లేకుండ సంభవమైనది గనుకను ఈగ్రంథము వారికి సమర్పించఁదలచి ఈక్రింద వ్రాయువిధమున వారికి సమర్పణము చేయడమైనది.

కృష్ణయజుశ్శాఖీయులయినట్టియు, వేదాంత శాస్త్రమునందు విద్వాంసులయినట్టియు బెజవాడయను వ్యావహారికనామముగల కృష్ణా తీరవిజయవాడనగరతీర్థవాసులయినట్టియు పరమభాగవతోత్తములయి నట్టియు అపరోక్షజ్ఞానవంతులయి బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునొంది జీవన్ముక్తులయి అనంతరము విదేహముక్తులయినట్టియు పూర్వము హూణ విద్యావిషయమందునుగూడ బీ. యె. యను బిరుదాంకమునొందినట్టియు కృష్ణాజిల్లా న్యాయసభాగ్రగణ్యవాదులలో నొకరైనట్టియు జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రిలను వ్యావహారిక నామధేయధారులకు వారియందు నాకుండు యత్యంతగౌరవశల్కసూచకోపహారముగ నాచేరచియింపబడిన ఈ మహావాక్యరత్నప్రభవావళి యను గ్రంథరాజమును అత్యాదరముతో నిందుమూలముగా నివేదించుచుంటిని.

సిద్ధార్థినామసంవత్సర మాఘబహుళ చతుర్దశీ బుధవారము మహాశివరాత్రిః (౧౮-౨-౨౦)

అత్యంతమిత్రుండును బంధువుడునయిన
వెంపటి అమ్మన్న (దతనంతరం శ్రీసదానందేంద్ర సరస్వతీస్వామి)

విజ్ఞప్తి

ఈపుస్తకము నెంతశ్రమపడి ముద్రించినను ప్రమాదవశంబునఁ గొన్ని స్ఖాలిత్యము లుండవచ్చును కనుక తత్వజ్ఞాన వేదాంత పరిజ్ఞాత లందఱు నీగ్రంథము నవలోకించి ఇందుందు ముద్రణ లోపములను నాకుఁదెలిపి రేని పునర్ముద్రణము నందుఁ జేర్పించుచున్నాఁడను.

కాఁబట్టి బుధోత్తములను బ్రార్థించెదను, ఈద్వితీయ ముద్రణమునను సంభవించిన యాలశ్యమును గూర్చి దరఖాస్తుదారు లందఱు క్షమింతురు గాక — ఈగ్రంథము వలయువారు ఈదిగువ యడ్రసునకు వ్రాసి తెప్పించుకొన గలరు.

బందరు
చమ్మనగిరిపేట

ఇట్లు
వెంపటి శ్రీధరశాస్త్రి

గ్రంథము లుండుస్థలము

(1) వెంపటి శ్రీధరశాస్త్రిగారు — బందరు — చమ్మనగిరిపేట
(2) ఆర్యానంద ముద్రాక్షరశాలా — బందరు — బచ్చుపేట

వలయు వారు వీ-పీ-టపాలోగాని లేక సొమ్మంపించిగాని తెప్పించుకొనగలరు.

విషయసూచికా.

ఈగ్రంథమును గుఱించి గ్రంథకర్తకు విజ్ఞాపనము.

విషయములు సమాప్తము.

ఉపోద్ఘాత ప్రారంభః.

అస్మన్మిత్రులారా!

వేదము ఐహికాముష్మిక సుఖదాయకమును జ్ఞానప్రతిపాదకమును అసమానమును సర్వోత్కృష్టమును సర్వాస్తిక హిందూజనాభిమానమును మనమతమునకు ముఖ్యాధారమునునై దేదీప్యమానంబై వెలుఁగుచున్నదని యందరికిఁ గరతలామలకముగాఁ దెలిసినసంగతియే యైయున్నది, వేదము మంత్రమనియు బ్రాహ్మణమనియు రెండుభాగములుగ నున్నది ,,మంత్ర బ్రాహ్మణ యోర్వేద నామధేయం,, అని యాపస్తంబులవారు చెప్పియున్నారు, యిట్లు శ్రీ విద్యారణ్య స్వాములవారు వేద ప్రకాశిక యను మతభాష్యములో కాండ ౧ ప్రపాఠకం ౧ క్రింద వ్రాసియున్నారు, ,,మంత్ర బ్రాహ్మణాత్మకో వేద,, యని మాధవాచార్యులవారును వ్రాసియున్నారు, ఉపనిషత్తులు మంత్రభాగములో నైనను బ్రాహ్మణ భాగములో నైనను అంతర్గతములు గాని వేరుభాగముకాదు, యిట్టి సమానరహితమగు వేద మంతయు నొక్కటిగ నేకరాసియై యున్నను కరుణారసపూరిత హృదయులయిన వ్యాస భగవానులు సర్వ జనోపకారముగ నట్టి వేదమును రూప విశేషముచే ఋగ్యజుస్సామములని మూడు శాఖలుగ విభజించి యుండిరి, ,,పాదేనార్థ ర్వేనచోపేతా వృత్తబద్ధా మంత్రాః ఋచః। గీతిరూప మంత్రాస్సామాని। వృత్తగీతి వర్జితత్వేన ప్రశ్లిష్టపఠితా మంత్రాయజూంషి,, యిట్లుపూర్వోక్త వేదప్రకాశికయందే పూర్వోక్త స్థానమందే వ్రాయబడియున్నది. యజుస్సు విషయములో ,, యజురిత్యయతాక్షరపాదావసానో మంత్ర విశేషః తజ్జాతీయ వచనోయజుః,, అని శంకరులవారు తైత్తిరీయానంద వల్ల్యుపనిషద్భాష్యములో వ్రాసిరి, అధర్వణ వేదమనునది పైన చెప్పిన మూడు రూపములు గాక వేరు రూపముగలది కాదు గాన ,,వేదాశ్చత్వారః,, యని వేదములునాలుగు అయినప్పటికిని రూపమును బట్టి ,, త్రయీవిద్యా ,, యనియే ప్రయోగములు

గానంబడుచున్నవి అందువలన 'త్రయీవిద్యా' యనునప్పుడు అథర్వణ వేదము అందులో చేరినది కాకనిన్ని ఆ ప్రయోగమువలన ఋగ్యజుస్సామ వేదములు మూడింటికే యర్థమనిన్ని కొందరు ప్రమాద వశమున యర్థం జేయుచున్నట్లు కనుబడుచున్నది. అథర్వణవేదీయ యగు పంచ చత్వారింశోత్తమ శిఖోపనిషత్తు నందు "తస్త్రియీ మయం సర్వార్థ దర్శనం ఋగ్యజుస్సామ రూపత్వాత్ త్రియీపరికీర్తితా। కార్యసిద్ధేన చతుర్థాపరికీర్తితా। ఋచో యజూంషి సామాన్యథర్వాంగిరస్తథా । చతుర్ణాత్ర ప్రధానత్వాత్ లింగాది త్రితయంత్రయీ। అథర్వాంగిరసం రూపంసామ ఋగ్యజురాత్మకం,, యనియున్నది గాన 'త్రియీవిద్యా' మొదలగు ప్రయోగములలో అథర్వణవేదం కూడ చేరియున్నదనిన్నీ గ్రాహ్యము. అందు యజుర్వేదం శుక్ల కృష్ణ యజుర్భేదంచే రెండుశాఖలుగ ప్రస్తుతం వ్యవహార మందున్నది. అందు ఋగ్వేదం యిరువది యొక శాఖలుగను యజుర్వేదం నూటతొమ్మిది శాఖలుగను సామవేదం వేయిశాఖలుగను అథర్వణ వేదం ఏబది శాఖలుగను ఆహత్య (మొత్తమున) వేయీ నూటయెనుబది శాఖలుగ విభజింపబడియున్నది ఒక్కొక్క శాఖకు నొక్కొక్క యుపనిషత్తు చొప్పున యుపనిషత్తులును నన్ని గలయున్నవి వానియందు సారతరమైన నూట నెనిమిది మాత్రం శ్రీరామ చంద్రులవారు శ్రీ హనుమంతులవారికి నుపదేశించిరి ఆకారణంబున నిప్పుడు జగంబునన్నూటెన్మి శతోపనిషత్తులు మాత్రమే సుప్రసిద్ధములై యున్నవి వానినామములు శ్లోక రూపముగను ప్రత్యేకంగను మహావాక్య రత్నావళ్యాశ్లేషయ పీఠికయను విషయంక్రింద జూపబడియున్నవి. యీ నూటనెనిమిది యుపనిషత్తులలో పది ఋగ్వేద గతములును పందొమ్మిది శుక్లయజుర్వేద గతములును ముప్పదిరెండు కృష్ణయజుర్వేద గతములును పదహారు సామవేద గతములును ముప్పదియొకటి అథర్వణవేద గతములును యయ్యున్నవి. అంత్యోపనిషత్తైన ముక్తికోపనిషత్తుయందు యీ విషయమంతయును వానివాని శాంతులును విరళముగ వ్రాయబడియున్నవి ముముక్షువులకు ముక్తికినొక్క

మాండూక్యమే చాలుననియు దానివలన జ్ఞానముగలుగునపుడు దశోపనిషత్తులును అందువలనను దృఢజ్ఞానము గలుగని యెడల ముప్పదిరెండుపనిషత్తులును కేవల విదేహ ముక్తికి అష్టోత్తర శతోపనిషత్తులును జదువవలయునని మొదలగు సంగతులు అట్టిముక్తికోపనిషత్తు యందే వ్రాయబడియున్నవి. ఏనో యుపనిషత్తులకు నేమేశాంతులో కూడ ఆయుపనిషత్తుయందే వ్రాయబడి యున్నది, వీనిలోవేనికి శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యాది యేమహనీయులు భాష్యములు వ్యాఖ్యానములు జేసిరో పూర్వోక్త రత్నావళి పీఠిక యందే వ్రాయబడి యున్నదియయిన చెప్పిన ప్రకారము ముపదేశింపబడిన యీ ౧౦౮ యుపనిషత్తుల గ్రంధ బాహుళ్యము వలన పూర్ణముగ గ్రహించనశక్తుడయి హనుమంతులవారు యీ సర్వోపనిషత్తుల నుండి సారభూతమైన మహావాక్యముల నేటిసంపూర్ణ జ్ఞానసిద్ధి కొరకు నుపదేశించ గోరగా శ్రీరామచంద్రుల వారు అష్టోత్తర సహస్ర మహావాక్యముల నేరి వానినొకహారముగ జేసి మహావాక్య రత్నావళియను వ్యావహారిక నామముచే సుప్రసిద్ధ మయిన యట్టి హారమును హనుమంతునకు ధారణార్థ మనుగ్రహించి రనియు (అనగ నుపదేశించిరనియు)ను అందువలననాతడు దుఃఖ రహితుడై నుహాతృప్తినిబొంది మహా జ్ఞానియై శ్రీరామునితో ఐక్యమును బొందుట యను బ్రహ్మైక్యము నొందెను- యీ హారము అనుగ్రహించుటకు సందర్భమెట్లనిన శ్రీరామమూర్తి తన పట్టాభిషేక సమయమునందు మహా విద్వాంసులకును భక్తులు మొదలగు పరిచారకులకును పారితోషకములనిచ్చుచు హనుమంతునకు మాత్ర మేమియు నియ్యకుండెను అది సీతాదేవి కనిపెట్టి తన పతియైన శ్రీరాములవారిని ఇంతమందికి పారితోషికము లీయగా వక్క హనుమంతునికి మాత్ర మేమియు నొసంగక పోవుటకు కారణ మేమని యడుగగ నాతను కోతియనియు ఏమిచ్చిన ప్రయోజన మేమి యనియు వానర స్వాభావిక చేష్టలచేత వేనినైన బ్రద్దలు చేయుననియు, గాన నేమియు నవసరం లేదనియును జెప్పెను అందుకు సీతాదేవి యీ మాటల నంగీకరించక

తన కత్యంత ప్రియభక్తుడు గనుక తగిన పారితోషికము నతనికిగూడ నీయవలయునని నిర్బంధించగా శ్రీరాములవారు నొక గొప్ప నవరత్న హారమునుదెచ్చి హనుమంతుని మెడయందు వేసెను హనుమంతుడు ఆ హారమందలి ప్రతి రత్నమునుం దీసి యొక శిలచే బ్రద్దలు గొట్టెను అది శ్రీరాములు జూచి సీతను బిలచి చూచితివా నేనెంత జెప్పితినో యంతయయ్యెను. నీవు గొప్పవిలువగల హారము నిచ్చుదాక బాధించితివి యని యనెను. అప్పుడా దేవి హనుమంతుని బిలచి యేమోయీ మీ యయ్యవారు చెప్పినట్లే చేసితివి నాకు మా టదక్కించక బోతివి నీ నైసర్గిక గుణము మానక పోతివి యని యన్నంతలో హనుమంతుండు అమ్మా యేపూసలోనైన రామనామము గాని మఱి యే పరమార్థతత్వం గాని యుండు నేమో చూచుద మని నొక్కొక్కటినే బ్రద్దలుచేయగా నొక దానియందును అట్టినామంగాని తత్వంగాని గానబడదయ్యెను, గాన నవియన్నియు యుపలములు (గులక రాళ్లు) గాని తదన్యములు గావయ్యెను (సీతాదేవి) యనిప్రత్యుత్తరమిచ్చెను స్వామీ నీ వట్టి హారమిస్తివేమి, యని పలని యడుగగా ఆయన మందస్మిత ముఖుడై కొంతసేపు యూరకుండి చతుర్వేదోపనిషన్మహావాక్య రత్నావళియను హారందీసి తిరుగ కంఠాభరణముగ జేయగా (ఉపదేశించగా) అప్పుడా వానరమూర్తి వెనకటియట్లు ఈప్రతి వాక్యరత్నమును తిరుగ భిన్నంచేయగా యీ ప్రతిరత్న మందును తత్త్వమస్యాది మహావాక్య లక్ష్యుడైన పరమాత్మ తత్త్వమును హారమధ్యమం దచ్చు టచ్చుగ రామ నామములును గనుబడగ ఆ రత్నహారం నప్పుడు ధరించి అనగా పరమాత్మానుసంధానం చేసి సాక్షాత్పర బ్రహ్మ స్వరూపుడై యుండెను అని యొక పురాణగాథ వినుచున్నాము, కాంబట్టి ఈ మహావాక్య రత్నావళియొక్క ప్రభ, మహిమ యిట్టిదని గ్రహించి ముముక్షువులు యీ మహా గ్రంథమును బహు శ్రద్ధాభక్తి విశ్వాసములతో పదేపదే జదివి అనుభవజ్ఞుల పరమాయిత్మాను సంధానముం జేసిముక్తులగుటకు బ్రయత్నించెదరని తలచెదను. ఈహారమే హనుమంతున కుద్దేశించి మొదట సీతకివ్వగాయామె

రాముని యంగీకారాన సారముగ హనుమంతున కిచ్చినదని గ్రహిం
చఁదగియున్నది. మహావాక్యరత్నములు అష్టోత్తర సహస్రముగనుండెను
రత్నములలోకి వజ్రమెట్లో యట్లు యీ రత్నములలో వేద మొకటిం
టికి నొక వజ్రముగా నవి ఋగ్వేదమునకు ,,ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ,, అనియు
యజుర్వేద మునకు ,, అహం బ్రహ్మాస్మి ,, యనియు, సామ వేద మునకు
,, తత్త్వమసి,, యనియు, అధర్వణ వేదమునకు ,అయమాత్మాబ్రహ్మ,
యనియు, మహావాక్యములుగ స్థిరపడి యుండెను. ఇవియే సాధారణ
ముగ నందరకుఁ దెలిసిన మహావాక్యములై యున్నవి యీ నాలుగు
మహావాక్యములను పూర్ణముగ యనుసంధానం చేయగా బ్రహ్మ
సాక్షాత్కారం గలుగునుగాని యట్టి యనుసంధానమునకు ఈయష్టోత్తర
సహస్ర రత్నములును చాల సహకారులవును గాన వీనిని పూర్వోక్త
సందర్భములతో బాగుగశోధించి జనువగ జనువగ గలుగు జ్ఞానము
ప్రస్థానత్రయ శాంతి జేసి వేదాంతశాస్త్ర మును అనగాసూత్రభాష్య
గీతా భాష్యోపనిషద్భాష్యములను జనుపుట మూలముగ నపరోక్ష
జ్ఞానసాధనం చేదము అను ఉద్యమంవలనగలుగు జ్ఞానంకంటెనూ స్వా
త్మంలో మోక్ష మతిశయించు నట్లును ననిపలచెనను. సంసారతమస్సు
నుబోగొట్టుట యందీ మహావాక్య విచారము సూర్యబింబము వంటిద
గును కర్మభక్తియోగాదులు దీపములవంటి వగును. యిది నా యప
కృష్టానుభవంవలన తెలిసికొనిన యంశంగనుక నాబోటి యల్పజ్ఞులకు
గూడ వెల్లడించు చున్నాను. ఈ మహావాక్య ములలో కొన్ని కొన్ని
టికి సంపూర్ణ గ్రహమునకు పూర్వోత్తర సందర్భ శోధనం అత్యా
వశ్యకమయి యుండును అట్టి శోధనమునకుతద్రతోత్పత్తి స్థానము
తెలిసి కొనుటకుదగిన మార్గమెక్కడను గానరాకుంటిమి నేనిట్టి యభా
వపీడితు డయిన యాకరముల సాధించవలెనని నావిద్యా దారుఢ్యము
కును మించిన యుద్యమం నొకటిని ఉన్మత్తుని వలె మొదట పైబెట్టు
కొంటిని కాని కేవలం ఈశ్వరుని నిర్హేతుక జాయమాన కటాక్షం
చేత నెట్లోనట్లు కార్యసిద్ధియై పదియిరువది రత్నములకుదక్క శేషిం
చిన రత్నముల కన్నిటికి నుత్పత్తి స్థానమైన వేదము నున్నూ, ఉపని

వత్తునున్నూ, తదంతర్భాగములనున్నూ సాధిస్తిని, ఇట్లు సాధించు
టకు యీ యష్టోత్తర శతోపనిషత్తులను అయిదు [illegible] జదువ
వలసి వచ్చినది అన్ని [illegible] లకును గ్రంథం సమకూర్చుటకును
సార్ధక వత్సరముకంటె యెక్కువ కాలం బట్టెను ఇట్టి ప్రయత్నములో
నా స్వోపయోగం కొఱకు [illegible] ప్రయత్నించి [illegible] వినను,
ఇట్టి యన్వేషణార్థం అస్మదాదుల సామాన్యులకు కూడ గలుగ
చేయుట యుక్తమని తోచి మహావాక్య [illegible] ప్రభావ [illegible]
గ్రంథ రాజమును ప్రకటించ బూనితిని ఇట్టి ప్రయత్నములోనుండ
స్నేహితులు కొందరు సామాన్య జనులకు అర్థబోధకు వీలుగ గ్రంథావ
సరం లేకుండ నన్నే మాంధ్రటీకా తాత్పర్యములు కూడ సమకూర్చ
[illegible] శాసించిరి ఇట్టి ప్రయోజనమునకు [illegible] గ్రంథము [illegible]
వరకే కొన్ని యున్నందున [illegible] ప్రయత్నించుట [illegible]
మని ప్రశ్నములను [illegible] చేయుట [illegible]
[illegible] యథాశక్తి [illegible] ప్రయత్నించి [illegible] చేసితిని యీ ప్రయ
త్నము [illegible] సుప్రసిద్ధ [illegible] గల [illegible] టీకా తాత్పర్యములనే
కొన్ని కొన్ని [illegible] ములలోను [illegible] సమయానుసారముగ
[illegible] కూడాగను చాలభాగ [illegible] గ్రహించుకొంటిని యంతలో
[illegible] భాగం [illegible] యనవసరము [illegible] వదలివేస్తిని తాత్పర్య
మునకూడ కొన్నిచోట్ల ననవసరము [illegible] స్తిని.

యీ సుప్రసిద్ధ్యాయనునది బహుసంఖ్యములగాను చా[illegible]లభ [illegible]ధ
కము గనుయుండి [illegible] కత్ర్యాంశము గలుగజేసి నాము [illegible] గ్రంథరచ
నకు చాలసహ[illegible] కారియై యున్నందున [illegible] గ్రంథకర్తయగు పులుగుర్తి
నృసింహ [illegible] మహాత్మ్యులవారికి, [illegible] కృతజ్ఞ స్తేసమః, యీను యజు
రారణ్యక చతుర్ధ ప్రశ్న [illegible] వ్యాఖ్యానముగ [illegible] నమస్కా
రములు జేయుచున్నాను ఈ మహాత్ముల వారు ఆశ్లేయ మయిన
యష్టోత్తర సహస్రసంఖ్యను విడిచి వాక్యము లన్నిటిని యంతకంటె
చాల తక్కువ సంఖ్యలో నిమిడ్చిరి. వారిట్లెందుచేత నిమిడ్చిరో నేను

గ్రహింప నశక్తుడనయి ఆశ్లేయసంఖ్యను మార్చనాకధికారములే దనితోఁచి ప్రతివాక్యమునకును ఆదిమాశ్లేయసంఖ్యావలంబనమే చేస్తిని. ఇదియు నత్యంతప్రయాసకరమేయై యితర గ్రంథసహాయముగూడ కావలసి వచ్చినది ప్రతివాక్యమునకు క్రిందనుత్పత్తిస్థానమును కనుపర్చుడమేగాక అన్ని వాక్యములకునూ ప్రకరణానుసారముగ అకారాదిసూచికగా ప్రతీకమును విద్యాది విదేహముక్త్యంత ప్రకరణమును తత్సంఖ్యయు తన్నామమును అందలి వాక్యసంఖ్యయును వేదనామమును ఉపనిషత్సంఖ్యయును తన్నామమును కొన్నిచోట్ల తదంతర్భాగములును కనుపరుచు నొకసూచిక బహు విపులముగ కూర్పబడి గ్రంథాంతమందు చేర్పబడినది. ఇదియే నాప్రధాన ప్రథమోద్దిష్టకార్యము యీ వాక్యములను శ్రీరామచంద్ర యతీశ్వరులను వారుసార్థాంతిక మహావాక్యములుగ విభజించి పదునూరు ప్రకరణములుగ విభజించిరి అందొక ప్రకరణం పునరపి అష్టధా విభజింపఁబడినందున మొత్తమునవిరువదిప్రకరణములుగానయ్యెను. నొక్కొక్క వాక్యమునకు ఆయా వేదమునుబట్టి పఠనాత్పూర్వమున్నూ పఠనానంతరమందున్న యథోక్తశాంతిని పఠించవలెను ఆయాశాంతుల కథలను బాగుగ గ్రహించిచెప్పుట చాల యానందకరంగ నుండును గాన వాని కథలను తాత్పర్యమును గూడ వ్రాస్తిని. యిట్టి లేఖనం వివిధభాష్య టీకానుసారముగ జేయబడినది. వేదాంత పారిభాషిక పదములకున్ను కొన్నిసంకేతిత సంఖ్యాంత పదములకున్ను మరికొన్ని ముఖ్యమైన విశేషపదములకున్ను ఒక యకారాదియనుక్రమణిక గూడ చదువరుల సౌలభ్యంకొరకును గ్రంథాంతమందు చేర్చబడినది. యీ వాక్యములు దేశ భేదముల చేత పాఠభేదములై యుండుటవలన నుత్పత్తిస్థానదర్శనంలో గాని సంఖ్యావిషయంలో గాని నింకనేవిషయంలో గాని వ్యత్యాసం లుండిననుండ వచ్చును గాన నివి యవసరానుసారంగను తమ బుద్ధ్యనుసారంగను బుద్ధిమంతులు సవరణ చేసికొన వచ్చును. శ్రీరామచంద్ర యతీశ్వరుల వారి మంగళాచరణమున్ను గ్రంథోపసంహారమున్ను గూడ

చేర్చబడినది. మహావాక్యరత్నోత్పత్తి స్థానములదర్శించు గ్రంధమొక్క-
డను యిది వరకు నెవరి వలనను రచియింపబడి యున్నట్లు కనుబడను
యిది విద్వజ్జనమునకు నొకయభీష్ట వస్త్వభావముగ నున్నట్లు యెంచి
,, కార్యం ప్రాగభావ ప్రతియోగి;, యను తార్కిక వాక్యానుసార
ముగ తదభీష్ట వస్త్వభావ ప్రతియోగిగ నీ గ్రంధము ప్రకటింపబూని
తిని కనుకనున్న యిదే ప్రథమ ప్రకటనం గనుకనున్నూ యిందు
స్థాలిత్యములు అనేకము లుండవచ్చును పెద్ద లట్టి స్థాలిత్యము లను
మన్నించి ముందు ముద్రణాలో నేను సవరించుకొనునట్లు నాకు విధించి
న్నీ గ్రంథముయొక్క- ఉపయోగావ్యవసరముల నున్నూ నైమైన సుగు
ణములున్న యెడల వానిని గ్రహించిన్నీ నాకు ప్రోత్సాహము గలుగ
చేయుదురనివిశేషముగ ప్రార్థించుచున్నాను యీగ్రంథంవ్రాయుటలో
సాధారణముగ సంలాపోచిత భాషా సరణిగనే వ్రాయడ మైనది
వ్యాకరణోక్తముగ వ్రాయుటకు విశేషముగ శ్రద్ధనివ్వలేదు గనుక
ఆంధ్ర పండితులు క్షమించ ప్రార్థితులు.

సిద్ధార్థినామ సంవత్సర మాఘ బహుళ చతుర్దశీ బుధవారము
మహా శివరాత్రిః (౧౮-౨-౨౦) విద్వజ్జన విధేయుఁడు వెంపటి
అమ్మన్న (తదనంతరం శ్రీసదానంద్రేంద్ర సరస్వతీస్వామి)

ఆదర్శ వాక్యములు — యధాజాత్యం ధన్యస్వరూప జ్ఞానంన
విద్యతే। తథాగురూపదేశేన వినాకల్ప కోటిశతైరపి । తత్త్వజ్ఞానం
నజాయతే (౫ మహా నారాయణోపనిషత్తు) గుశబ్దస్త్వంధకార
స్స్యాత్। రుశబ్దస్తన్నిరోధకః। అంధకార నిరోధిత్వా ద్గురురిత్యభి
ధీయతే (౫3 అద్వయతారకోపనిషత్తు) యీవాక్యములను పదే
పదే స్మరించుచు సత్కుల ప్రసూతుండును సమస్త వేదాంత సిద్ధాంత
వేత్తయు, సర్వభూత హితుండును, బ్రహ్మ విదుండును, సర్వదోష
రహితుండును నగు సద్గురుని వెదకి ఉపదేశించ బడవలెను,

సార్థాంతిక శబ్ద పరిశంస.

ఈ మహావాక్య రత్నావళి యను గ్రంథము నందుండు వాక్యములు సామాన్య వాక్యములు గను అర్థాంతిక వాక్యములుగను విభజింపబడి యున్నవి, అందు సామాన్య వాక్యం లనగ నొక ఋక్కుయొక్కగాని శ్లోకం యొక్క గాని భాగం కాకుండ ప్రత్యేకంగ స్వతంత్ర వాక్యమై యున్నది, అదెట్లనిన ,, సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితిశాంత ఉపాసీత ,, ఇట్టి వాక్యములు ప్రతి ప్రకరణంలోను ప్రథమములో గొన్నియుండి యనంతరము అర్థాంతిక వాక్యములు ప్రారంభమవును. ద్వివిధ వాక్యములును గలియుట చేత సార్థాంతిక మహావాక్యములను పేరుచే ప్రసిద్ధ మవుచున్నవి, అర్థాంతికము లనగ నొక ఋక్కుయొక్క గాని శ్లోకంయొక్కగాని సగముచే నంతమునుబొందుచున్న వాక్యమని యర్థం, యిట్టియర్థమే కిరణావళి యను మహావాక్య రత్నావళి వ్యాఖ్యానమం దిట్లు వ్రాయబడి యున్నది.

,, అర్థాంతికంకిమిత్యత్ర సంహితాకాలే ఋగ్వ్రామాణామవసానమితిసంజ్ఞా । తేషామనసానాంక్రమకాలేసంధ్యభావాదర్థాంతిక మితిసంజ్ఞేతి వేదలక్షణేఽభిగతం । విధివాదవిచారుస్తులోచనే ద్రష్టవ్యః। అవిధేయబ్రహ్మాపాపకవిధి ఛాయాఽపన్నవాక్యాని। తానికానీత్యత్రాహ। సర్వమిత్యాదినా॥ ,,

ప్రతి ప్రకరణ మందును యెంతవఱకు సామాన్య వాక్యములో యెచ్చటినుండి యర్థాంతిక వాక్య ప్రారంభమో విషయసూచికయందు గనపర్చ బడినను గ్రంథమధ్యమందు వివరించబడియుండ లేదు అట్టి విచక్షణ సామాన్యముగా ననుభవ వేద్యమే, అయితే కొన్ని గ్రంథములయందు మాత్రం యట్టి విభజనముగూడ వ్రాయబడి యున్నది, అర్థాంతిక వాక్యము కుదాహరణము ,, ఆత్మానంచేద్వి జానీయాదయమస్మీతిపూరుషః। కిమిచ్ఛన్కస్యకామాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్॥

యీ శ్లోకమునందుండు రెండువాక్యములును రెండర్థాంతికి వాక్యములయి యున్నవి.

శ్రీ గురుభ్యో నమః.

శ్రీ మహావాక్య రత్నావళ్యాశ్రేయ పీఠికాదయః.

ఓమ్॥ అథకలుఋగ్వేదాది విభాగేన వేదాఃచత్వార ఈరితాః। తేషాం శాఖాహ్యనేకాః స్యుః॥ ఏకవింశతి శాఖాఋచః। నవాధికశతశాఖాయజుః। సహస్రశాఖాస్సామ్నః। పంచాశచ్ఛాఖా అథర్వణస్య। ఏకైకస్యాశ్శాఖాయా ఏకైకోపనిషత్। అహాత్య్రశీతి సహితశతాధిక సహస్రసంఖ్యాకా ఉపనిషదః। తాసుశ్రీరామచంద్రేణ రామదూతాయ సారతరోపనిషదష్టోత్తరశతసంఖ్యాకా ఉపదిష్టాః। తథాచముక్తికోపనిషత్ సాష్టోత్తరశతోపనిషన్నామ శ్లోకాలిఖ్యంతే॥

యీశకేనకఠప్రశ్న ముండమాండూక్యతిత్తిరిః। ఐతరేయంచ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకంతథ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మకైవల్య జాబాలశ్వేతాశ్వోహంసఆరుణిః। గర్భోనారాయణోహంసో బిందునాదశిరశ్శిఖా॥ ౨ ॥ మైత్రాయణీకౌషీతకీబృహజ్జాబాలతాపనీ। కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాలక్షురిమంత్రికా ॥౩॥ సర్వసారంనిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికం। తేజోనాదధ్యానవిద్యాయోగతత్త్వాత్మబోధకం॥౪॥ పరివ్రాట్త్రిశిఖిసీతాచూడా నిర్వాణమండలం। దక్షిణాశరభంస్కంధం మహానారాయణాహ్వయం॥ ౫ ॥ రహస్యంరామతపనం వాసుదేవచముద్గలం। శాండిల్యంపైంగలంభిక్షు మహచ్ఛారీరికంశిఖా॥ ౬ ॥ తురీయాతీతసన్న్యాస పరివ్రాజాక్షమాలికా। అవ్యక్తాక్షరంపూర్ణా సూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుండికా॥ ౭ ॥ సావిత్ర్యాత్మాపాశుపతం పరబ్రహ్మావధూతకం। త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురాకఠభావనా॥ ౮॥ హృదయంకుండలీభస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనం। సారతారంమహావాక్యం పంచబ్రహ్మాగ్నిహోత్రికం ॥ ౯॥ గోపాలతపనంకృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకం। శాట్యాయనిహయగ్రీవం దత్తాత్రేయంచగారుడం॥ ౧౦॥ కలిజాబాలిసౌభాగ్య రహస్యఋచముక్తికః ౧౧ ॥ ఇతి (ఈశాద్యష్టోత్తర శతో

పనిషదాం శాఖా భేదం దర్శయతి) తత్రదశోపనిషదః ఋగ్వేదగతాః। శుక్లకృష్ణభేదేన యజుషఏకపంచాశత్। తత్రశుక్లయజుష ఏకోనవింశతిః। కృష్ణయజుషోద్వాత్రింశత్।సామ్నఃషోడశ। అథర్వణ్యైకత్రింశత్। అహత్వాష్టోత్తరశతం। (అద్వైతాంపూర్వాచార్య ప్రకాశితత్వం దర్శయతి) తత్రగౌడపాదాచార్యైర్మాండూక్యోపనిషద్వ్యాఖ్యాతా। మచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యైః దశోపనిషదః। పంచరుద్రాన్నృసింహతాపనీచ శంకరానందైః సదాశివచరణైస్స్వయంప్రకాశానందాద్యైశ్చద్వాత్రింశోపనిషదః। విద్యారణ్యాచార్యైరష్టోత్తర శతోపనిషదో వ్యాఖ్యాతాః। (మహావాక్య రత్నావళ్యాఖ్యాయికాయాస్త్రయోదశధావిభాగం దర్శయతి) ప్రకృతేతు। రామచంద్రేణోపదిష్టే రామదూతాయధీమతే। యీశాద్యష్టోత్తర శతోపనిషద్వ్యాసనాకపతే। విమజ్యాత్ర మహావాక్యరత్నావళిరుదాహృతా। విభావ్యతేవిభాగేన సాత్రయోదశధాపునః। తత్రాదౌవిధివాక్యాని బంధమోక్షపరాణిచ। అవిద్వద్ధేయవాక్యాని జగన్మిథ్యాపరాణిచ। అథోపదేశవాక్యాని జీవేశైక్యపరాణిచ। బహిస్సాన్మవిన్మననాఖ్యాని జీవన్ముక్తిపరాణిచ। బ్రహ్మానుభూతిరూపాని తత్సనాదిపరాణిచ। అష్టస్వరూపవాక్యాని ఫలవాక్యాన్యనంతరం। విదేహముక్తివాక్యాని లిఖ్యంతేఽన్విష్య తత్రనూతి। యస్స్వాశ్రమాచారద్వితపరివ్రారజితేంద్రియః। సోధికారీమహావాక్యరత్నావళ్యాసంచాపరః। వాఙ్పూర్ణ సహనావ్యాయం భద్రంకర్ణేభిరేవచ। పంచశాంతీః పఠిత్వాదౌపఠేద్వాక్యాన్యనంతరం - (వాక్యపఠనాంతేపి ఏతత్పంచశాంతయః పునరపిపఠనీయాః)

తాశ్చ

౧. ఋగ్వేదమహావాక్యానాం.

హరిః- ఓం- వాఙ్మేమనసి ప్రతిష్ఠితా మనోమేవాచి ప్రతిష్ఠితమావిరావీర్మఏధి॥ వేదస్యమ ఆణీస్థశ్శ్రుతంమే మాప్రహాసీరనేనాధీతే

నాహోరాత్రైస్సం దధామ్యృతంవదిష్యామి సత్యంవదిష్యామితన్మామవతు తద్వక్తార మవత్వవతు మామవతువక్తారమవతు వక్తారం॥ ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః॥ హరిః-ఓం ॥ ఇత్యైతరేయ ద్వితీయారణ్యకే సప్తమోధ్యాయః॥

దీనిస్వరముకుముంబై దేవనాగరీ ప్రతిలో ఆరణ్యక శాంతిపాఠమును చూడవలెను. యీ శాంతిఐతరెయోపనిషత్తుతో సంబంధించువరకు చతుర్ధాధ్యాయముగను ఆత్మషట్కషష్టఖండముగానుయున్నది, యిది యంత్యాధ్యాయముగ నొక్క పర్యాయమును శాంతిగ నొక్క పర్యాయము మొత్తమున రెండు పర్యాయములు పఠనాంతమున చెప్పవలయును. ఐతరేయశాంతికి నుత్తరశాంతియును గలదు, శేషించిన ఋగ్వేదోపనిషత్తులకు యథాప్రకారం ఆద్యంతముల రెండు పర్యాయములుచ లును. ఉత్తరశాంతియెట్లనిన,

ఉదితః శుక్రియందధే । తమహమాత్మనిదధే । అనుమామైత్వింద్రియం । మయిశ్రీర్మయియశః । సర్వఃసప్రాణః సబలః । ఉత్తిష్ఠామ్యనుమాశ్రీః।ఉత్తిష్ఠత్వను మాయంతుదేవతాః । అదబ్ధంచక్షురిషితం మనః । సూర్యోజ్యోతిషాం శ్రేష్ఠోదీక్షేమామాహింసీః॥ తచ్చక్షుర్దేవహితం శుక్రముచ్చరత్ । పశ్యేమశరదఃశతంజీవేమశరదశ్శతం। త్వమగ్నేవ్రతపాఅసిదేవ ఆమర్త్యేష్వా । త్వంయజ్ఞేష్వీడ్యః ॥ * మ్యనుశ్రీః ఇతిక్వచిత్పాఠః ।

ఈ క్రిందవ్రాయుప్రకారము ,, ఆనందాశ్రమ సంస్కృత గ్రంథావళిః- గ్రంథాంకః ౧౧. ఐతరేయోపనిషత్తు,, యందున్నది

వాఙ్మేమనసీత్యాది షష్టఖండరూప శాంతిస్థానే ఓంభూమిముపస్పృశేదిత్యాదివాగ్రస ఇత్యంతంశాంతేః పఠనేవికల్పేన సంప్రదాయః।

సేయుంయథా— హరిః-ఓం భూమిముపస్పృశేదగ్న ఇళానమఉఇళా నమఋషిభ్యోమంత్రకృద్భ్యోమంత్రపతిభ్యోనమోవోఅస్తుదేవేభ్యః। శివానశ్శంతమాభవసుమృళీకాసరస్వతిమాతేవ్యోమసందృశి । భద్రం కర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవాభద్రంపశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరై రంగై స్తుష్టువాంస స్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః॥ (౧-౬-౧౬) శన్న ఇంద్రాగ్నీభవతా మవోభిశ్శన్న ఉఇంద్రావరుణా రాతహవ్యా। శమింద్రాసోమా సువితాయశంయోశ్శన్నం ఉఇంద్రా పూషణావాజసాతౌ॥ (౫-౩-౨౭) స్తుషేజనంసువ్రతంనవ్యసీభిర్గీర్భిర్మిత్రావరుణా సుమ్నయంతా। తఉఆగమంతుతఉఇహస్రువంతు సుక్షత్రాసోవరుణో మిత్రోఅగ్నిః॥ (౪-౭-౫) కయానశ్చిత్రఉఆభువదూతీసదావృధస్సఖా । కయాశచిష్ఠయావృత ॥ (౩-౬-౪) కస్త్వాసత్యోమదానాం మంహిష్ఠోమత్సదంధసః । దృఢాచిదారుజేవసు ॥ (౩-౬-౨౪) స్యోనా పృథివిభవానృక్షరానివేశనీ। యచ్ఛానశ్శర్మసప్రథాః ॥ (౧-౨-౬) ఓష్ఠాపిధానకులీదంతైః పరివృతాపవిః । సర్వస్యైవాచ ఉయాశానా చారుమామిహ వాదయేదితినాగ్రసః॥

వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః టీక— వాక్-బ్రహ్మవిద్యను ప్రతిపాదించు గ్రంథపాఠమునందు బ్రవర్తించు నావాక్కు, మే-నాయొక్క- మనసి - మనస్సునందు, ప్రతిష్ఠితా - సర్వదా ప్రతిష్ఠింపఁబడినది, (అస్తు - అగుగాక) (మమ - నాయొక్క) నమః - మనస్సు, మే-నాయొక్క, వాచి - వాక్కునందు, ప్రతిష్ఠితం - ప్రతిష్ఠింప బడినది - (అస్తు-అగుగాక) మనస్సు సావధానంగా లేనియెడల సుప్తోన్మత్తప్రలాపమువలె అసంగతముగా మాట్లాడును, వాక్కుకు పాటవంలేనియెడల గద్గదధ్వనితో మాట్లాడును గాన వాఙ్మనస్సులకు అన్యోన్యానుకూలం

ప్రార్థింపబడెను. (హే) ఆవిః – ఓ ఆవిర్భూతమగు బ్రహ్మ చైతన్య
మా, మే – నాకొఱకు, అవిరేధి – నాయవిద్యను బోగొట్టుచు ప్రకట
మగుము (అవీఃయని దీర్ఘము కొన్నిపాఠములందున్నది అదిసే క్రమ
మయిన పాఠమయినయెడల ఛాందసమై యుండును (ఒక ఆవిశ్శబ్దము
బ్రహ్మవాచకమైన నామవాచకం. రెండవ అవిశ్శబ్దము ఉపసర్గము)
పూర్వోక్తప్రకారము పరస్పరానుకూలములగు ఓ వాఙ్మనస్సులారా!
మే నాయొక్క, వేదస్య – బ్రహ్మవిద్యను ప్రతిపాదించునట్టి నే జదివెడి
గ్రంథమునకు, ఆణీ – ఆనయన సమర్థములై, స్థః – ఉండి మే – నా
యొక్క, శ్రుతం – గ్రంథము అనగా నాచేత వినబడినగ్రంథ తదర్థ
జాతం, మాప్రహాసీః – మఱువబడినది గాకపోవుగాక. అనేన – యీ.
అధీతేన – అధ్యయనం చేయబడిన గ్రంథంచేతను, అహోరాత్రాన్ –
రాత్రింబగళ్లను, సంధధామి – సంయుక్తముగా చేయుదును. సోమరి
తనమును వదలి రాత్రింబగళ్లయందు అధ్యయనమును జేయుదునని
తాత్పర్యం. ఋతం – నేను జదివెడి గ్రంథంలో పరమార్థమునే, వది
ష్యామి – చెప్పెదను, సత్యం – యథార్థమునే. వదిష్యామి – చెప్పె
దను, ఇచ్చట ఋతసత్యములకు మానసత్వ వాచికత్వములచేత భేదం
గాన పునరుక్తి లేదు. మనస్సుచేత వస్తుయాథార్థ్యమును విచారించి
వాక్కుచేత పలుకుదును అని తాత్పర్యం॥ తత్ – ఆచెప్పబోవు బ్రహ్మ
తత్త్వం. మాం – శిష్యుడనగునన్ను, అవతు – రక్షించుగాక, తత్ –
ఆబ్రహ్మతత్త్వం, వక్తారం – బోధకులగు ఆచార్యులను అవతు–రక్షిం
చుగాక, మాం – శిష్యుడనగునన్ను, ఆవతు – బ్రహ్మంరక్షించుగాక,
వక్తారం – నాయాచార్యునిన్ని, ఆవతు– రక్షించుగాక ఇచ్చటనా
మవతు తద్వక్తార మవతు అనునవి సాధన కాలమందు విద్యోత్పత్తికి
ప్రతి బంధకములగు విఘ్నముల యొక్క పరిహారమును ప్రార్థించువా
క్యములు ఆవతుమాం ఆవతువక్తారం అనునవి విద్యోత్పత్త్యనంతరం
నందు అసంభావనా విపరీత భావనాజనక విఘ్నముల యొక్క పరిహార
మును ప్రార్థించువాక్యములు అవతు వక్తారం అను రెండవ పర్యాయం

చెప్పబడిన వాక్యం అధ్యాయ సమాప్తి సూచనకొఱకని తెలిసికొన దగినది ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః యని మువ్మారు చెప్పుట ఆధ్యాత్మికాది భౌతికాధి దైవిక తాపత్రయ నివారణ కొఱకును ఇతరవిఘ్నముల యుపశాంతి కొఱకునని తా॥

తా॥ టీకాంతర్గతమయియే యున్నదిగనుక వేఱుగ వ్రాయబడ లేదు, (భూమి ముపస్ప్రశేదిత్యాది పాఠముకును నుత్తర శాంతి పాఠమునను నిచ్చుట గ్రంథవిస్తరభీతిచే నర్థం వ్రాయబడలేదు

౨ శుక్లయజుర్వేద మహావాక్యానాం.

హరిః- ఓం, పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే। పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే॥ ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥

హరిః- ఓం- ఇతి ౧ బృహదారణ్యకే సప్తమాధ్యాయె ప్రథమం బ్రాహ్మణం [ఇది ౧౮ అవశిష్ట స్వరూప వాక్యములలో 3-వ వాక్యములు గూడ అగుచున్నది)

౧- టీ॥ అదః=పరోక్షముగ నున్నదియు, పూర్ణం=బ్రహ్మముచే పూర్ణమయినదియు, పూర్ణాత్ =పూర్ణముకన్న, (పూర్ణముగానున్నదని యూహింపబడిన జగత్తుకన్న) పూర్ణం= పరిపూర్ణమయిన బ్రహ్మము, ఉదచ్యతే=అతిక్రమించుచున్నది, పూర్ణస్య= పూర్ణమైన బ్రహ్మయొక్క, పూర్ణం=పూర్ణమును, [అహం బ్రహ్మస్మి యను భావం] ఆదాయ= గ్రహించి [పొంది] పూర్ణమేవ=అసంగమైనకూటస్థస్వరూపబ్రహ్మమే,అవశిష్యతే-శేషించుచున్నది

౧. తా॥ సమస్తము పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మమే ఒక పాదమునమండి పూర్ణముగనున్నట్లు గనబడు మాయాకార్యమైన జగత్తునతిక్రమించుచు బ్రహ్మము పూర్ణముగనున్నది, ఉపాధులునశింపగ కూట చైతన్యమే పరిపూర్ణబ్రహ్మమై శేషించుచున్నది.

౨- టీ॥ ఈశాంతి ఏడు ,పూర్ణ, యను పదములతో కూర్చబడియున్నది. అదః = తత్పదలక్ష్యార్థమైన పరబ్రహ్మ, పూర్ణం=

దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేద రహితమై సర్వవ్యాపకమయినది, ఇదం=ఈ నామ రూపాత్మకమై కనబడుచు సోపాధికమయి జగము (వ్యవహారాపన్నము గనుక) పూర్ణం = తనరూపముచేతనే (పరమాత్మ చేతనే) వ్యాపింపబడినది. పూర్ణం=కార్యాత్మక బ్రహ్మ, పూర్ణాత్ = కారణాత్మక బ్రహ్మవలన, ఉదచ్యతే = అతిశయించుచున్నది [కారణమైన పరమాత్మభావమును విడిచి పెట్టుటలేదు) పూర్ణస్య = కార్యాత్మకమైన బ్రహ్మయొక్క, పూర్ణం=పూర్ణతను ఆదాయ= తీసికొని, (కారణసత్తగల దానినిగా తెలిసి అవిద్యవలన గలిగిన భేతవ్యవహారమును పరిహరించి) (స్థితస్య) జ్ఞానినః=ఉన్న బ్రహ్మజ్ఞానికి, పూర్ణమేవ= ప్రజ్ఞాన ఘనైకరస స్వభావమయిన కేవలబ్రహ్మ మేఅవశిష్యతే = మిగిలియున్నది.

౨- తా॥ సకలోకనిషత్ప్రతి పాద్యమైన యీ పూర్ణ పదార్థమే యీ మంత్రం చేత అనువదించ బడుచున్నది. కార్య కారణాత్మకమయిన నామరూపాది వ్యవహారముచే నానా విధములుగా వేరు వేరు ఉపాధులతో కూడికొనిన యీ జగత్తు అవిద్యా కల్పితమయినది గనుక దీని కధిష్ఠాన మయిన పరిపూర్ణ బ్రహ్మ స్వరూపము సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మయను శ్రుతి బలముచేత కార్యమైన జగము కారణ బ్రహ్మకంటె వేరు సత్తగలది కాదని ఆపరిపూర్ణబ్రహ్మనుగా తెలిసికొన్న విద్వాంసుడు, ఆరోపిత దేహోపాధి భ్రాంతి నశించగా తాను పరిపూర్ణబ్రహ్మ మాత్రుడై మిగిలి యుండునని తాత్పర్యం. రజ్జువు నందు కల్పితమైన సర్పమును దానివలన గలిగిన భయకంపాదులును రజ్జువును తెలియ గానే యవి యచ్చటనే లయించి రజ్జు మాత్రమే శేషించి అజ్ఞానకల్పిత సర్పభయ కంపాదులు నశించి జ్ఞానానందము లువచ్చినట్లుగా బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము కాగానే అవిద్యకములైన భ్రాంతులు నశించి స్వరూపానంద బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నిర్బాధకంగానుండును ముమ్మారు శాంతిని పఠించుట ఆధ్యాత్మికాది భౌతికాధి దైవిక తాపత్రయ నివారణము కొరకును యితర విఘ్నముల యుపశాంతి కొరకునని తాత్పర్యము.

3. కృష్ణయజుర్వేద మహావాక్యానాం.

హరిః - ఓం- సహనావవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యంకరవావహై । తేజస్వినావధీతమస్తుమావిద్విషావహై॥ ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥ హరిః -ఓం - కృష్ణయజుర్వేదతైత్తిరీయశాఖోపనిషదానంద

౧

టీః- నౌ =శిష్యాచార్యులమగుమాయిద్దరిని, సహ = కూడ, అవతు = రక్షించునుగాక, నౌ= శిష్యా చార్యుల మగుమాయిద్దరిని, సహ=కూడ(బ్రహ్మ=పరబ్రహ్మము)భునక్తు-అనుభవింపచేయునుగాక, సహ = కూడ, వీర్యం = సామర్థ్యమును (విద్యానిమిత్తక మైనసామర్థ్యమును) కరవావహై = చేయుదుముగాక, అధీతం = అధ్యయనముచేయబడినది(మాయిద్దరిచేతనుచదువబడినది) నౌ = మాయిద్దరికిని, తేజస్వి = తేజోవంతమైనది,అస్తు = అగునుగాక (అర్థజ్ఞానయోగ్యమైనదగునుగాక) (ఆవాం = శిష్యాచార్యుల మగుమేమిద్దరమున్నా) మావిద్విషావహై = విరోధమును పొందకపోదుముగాక (మాయిద్దరికినియేదైనను ప్రమాదమువలన ద్వేషముకలిగినేని అది లేకుండా బోవునుగాక) శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః = ఈశాంతి త్రయము ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవిక తాపత్రయముకొరకును విద్యావిఘ్నముయొక్కశమంకొరకును యని యెరుగవలయును.

తాః - ముందుపఠించ బోవు పరబ్రహ్మ విద్య శిష్యాచార్యులమగు మమ్ము నిద్దరిని రక్షించునుగాక - మాయిద్దరికిని పరబ్రహ్మానుభవము కలుగజేయును గాక - మాయిద్దరికిని బ్రహ్మవిద్యానిమిత్తమైన సామర్థ్యముకలుగునుగాక - మాచేత నధ్యయనముచేయబడినది తేజోవంతమగునుగాక - శిష్యాచార్యులమగు మాయిద్దరికిని ప్రమాదమువల్లనైనను అన్యాయమువల్లనైనను ద్వేషము కలుగకపోవునుగాక - శాంతియగునుగాక - ఇట్లు ప్రార్థనాపూర్వకముగా ముందు పఠించబోయెడి వాక్యముల యొక్క విఘ్ననాశము కొరకు శాంతినిజేసి అవిఘ్నముగా శిష్యునిచేత బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తి కోరబడుచున్నది యని తాత్పర్యము.

४. సామవేదమహావాక్యానాం.

ఆప్యాయంతు మమాంగాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమథోబల మింద్రియాణిచ సర్వాణిసర్వంబ్రహ్మోపనిషదం మాహంబ్రహ్మనిరాకు ర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరోద నిరాకరణ మస్త్వనిరాకరణంమే అస్తుతదాత్మనినిరతేయ ఉపనిషత్సుధర్మాస్తేమయిసంతు తేమయిసన్తు॥ ఓంశాన్తిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥ ఇతి — ఛాందోగ్యోపనిషద్యష్టమప్రపాఠకే పంచదశఖండేద్వితీయంవాక్యం। ఉపనిషదంత్యవాక్యంచ।

టీః - మమ= నాయొక్క, అంగాని= అవయవములను, వాక్= వాక్కును, ప్రాణః= ప్రాణమును, చక్షుః= నేత్రమును, శ్రోత్రం= చెవియును, అథోబలం = అథోముఖ వృత్తియందు సామర్థ్యముగల మనస్సును, సర్వాణి= అన్ని, ఇంద్రియాణిచ = ఇంద్రియములును, ఆప్యాయంతు= తృప్తిపొందుగాక. ఉపనిషదం= వేదాంత ప్రతిపాద్యమైన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మస్వరూపము, సర్వం = సకలమగును. అహం= నేను. బ్రహ్మ = పరమాత్మను మానిరాకుర్యాం= నిరాకరించకుందునుగాక. మాం= నన్ను. బ్రహ్మ = పరమాత్మ. మానిరాకరోత్ = నిరాకరించక యుండుగాక. అనిరాకరణం= ఆదరము. అస్తు= కలుగుగాక. మే = నాకు, అనిరాకరణం = విశ్వాసము, (లక్ష్యభావము) అస్తు= అగుగాక. తత్ = ఆ, ఆత్మని= బ్రహ్మమందు, నిరతే = ఆశక్తిగల. మయి = నాయందు, యే= ఏ, ఉపనిషత్సు= వేదాంతములందు చెప్పబడిన, ధర్మాః = ధర్మములో, తే = అవి, సంతు = ఉండుగాక. ద్విరుక్తి ఆదరమును సూచించును) ఓం = ప్రణవస్వరూపమగు పరబ్రహ్మమా, శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః= విఘ్నములు పరిహరించుదువుగాక.

తాః - సామవేదార్థసారభూతమైన తత్త్వమసి మహావాక్యార్థనిశ్చయప్రకారము త్వంపద వాచ్యుడైన జీవుని యొక్క అవయవములగువాక్కు ప్రాణము నేత్రములు శ్రోత్రములు మనస్సు మొదలైన సకలేంద్రియములను విషయాదులందు ప్రవర్తించ నివ్వక త్వంపద లక్ష్యభూతుడైన ప్రత్యగాత్మోన్ముఖ మానటులజేసి జహదజహల్లక్షణా

చేత ప్రత్యగాత్మను తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మమందు అసిపదముచేత నైక్యపరచి సర్వం బ్రహ్మమను ననుభవానందము పొందుటకై పర [illegible]ంసలక్షణముచేత సద్గురుడనియు విలక్షణముచే పరమాత్మయనియు, అధికారియైన ముముక్షువు తనకు గురుబోధయందును ఆబోధకు లక్ష్యమైన పరమాత్మయందును అనిరాకరణము అనగా అలక్ష్యత లేకయుండుగాక యనియు సద్గురుడును పరమాత్మయు తన్ను నిరాకరించక భ్రాంతిసముదాయములోబడనివ్వక ఆదరింతురుగాక యనియు బ్రహ్మానుభవమును అపేక్షించిన తనయందు వేదాంతములయందు చెప్పబడిన శమదమాదులు మొదలైన యావద్ధర్మములు కలిగియుండుగాక యని ఆహ్వానింతు అని శాంతిని యుచ్చరించుట ఆధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక ఆధిదైవికములయిన విఘ్నములయొక్క పరిహార నిమిత్తమని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఆధ్యాత్మిక మనగా శరీరమునాధారము చేసికొని పుట్టునట్టి జ్వరము తలనొప్పి వ్రణము మొదలగు వానివలన గలిగిన తాపములు అధిభౌతికములనగా దయ్యము రాక్షసుడు పులి సింహము మొదలగు భూతముల ద్వారా గలుగు బాధలు. ఆధిదైవికములనగా దైవవశముగా పిడుగు మెరుపు మొదలగువానివలన గలుగు తాపములు ఓం అనిశాంతికి పూర్వము స్మరించుట సమస్తక్లేశ పరిహార మూలకముగా విఘ్నములేక జీవ బ్రహ్మైక్య జ్ఞానోదయ లాభము కొరకని తెలియవలెను.

౫. అథర్వణ వేద మహావాక్యానాం.

భద్రంకర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవాభద్రంపశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరైరంగైస్తుష్టువాంసస్తనూభిర్వ్యశేమదేవహితంయదాయుః॥ స్వస్తినఇంద్రోవృద్ధశ్రవాః స్వస్తినః పూషావిశ్వవేదాః । స్వస్తినస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః। స్వస్తినోబృహస్పతిర్దధాతు॥ ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥ హరిః॥ ఓం॥

ఇతిఋగ్వేదే ప్రథమాష్టకే షష్ఠాధ్యాయే షోడశ వర్గాంతర్గతే ఋచౌ॥ తస్మిన్నేవ వేదే ప్రథమమండలే ఏకోనవింశతితమసూక్తాంతర్గతేఋచౌ॥

(ఈఋక్కులు మొదటిపక్షము అథర్వణవేదమందున్నట్లుపఠించవలెననియు అట్లు అందులేనియెడల ఆదిమవేదమైన ఋగ్వేదమందున్నట్లు పఠించవలయుననియు యజుర్వేదారణ్యకశాంతిపఠనము ఇచ్చట వర్తించదనియు నాయభిప్రాయమేగాక ఇప్పుడు పరలోకగతులయియున్నట్టియు యజుశ్శాఖీయులయినట్టియు వేదాంతశాస్త్రపండితులయినట్టి బెజవాడయను వాడుకపేరుగల విజయవాడ కాపురస్థులయినట్టియు కృష్ణాతీరవాసులైనట్టియు బ్రిహ్మశ్రీ జంధ్యాల గౌరీనాధ శాస్త్రిలవారియొక్క యభిప్రాయము మైయున్నది గాన ఋగ్వేదపాఠానుసారముగనే వ్రాయడమయినది పెద్దలెవరైననింక యజుర్వేదపాఠానుసారముగ పఠించవలెనను యభిప్రాయులయిన యెడల అట్లే పఠించేది. భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః అని చెప్పుట వలన ఆయొక్క ఋక్కే చెప్పవలెనా లేక స్వస్తిన ఇంద్రోయన్నదిగూడ చెప్పవలెనా యను సంగతిగూడ విచారణీయమైయున్నది ఋగ్వేదములో ‹స్వస్తిన› యనునదియే ముందుగను ‹భద్రం› యనునదియే తరువాతగను వ్రాయబడియున్నది

టీ॥ దేవాః =ఓ దేవతలార, వయం=గురుశిష్యులముముముక్షువులగుమేము. కర్ణేభిః = కర్ణములచేత, భద్రం=మంగళమును అనగా మంగళకరమైన వాక్యములను, శ్రుణుయామ=వినుచున్నాము,(ఓ దేవతలార మీ మంగళ వాక్కులను చెవులార వినుచున్నామని యర్థము) యజుత్రాః=పూజ్యులయిన యజ్ఞదేవతలారా, అక్షభిః= కన్నులచేత, భద్రం = మంగళమైన మీరూపములను. పశ్యేమ=చూచెదం, అనగా మీమంగళమయిన రూపములను కన్నులారచూతుముగాక యనిఅర్థం) స్థిరైః = దృఢమైనట్టి, అంగైః = అవయవములచేతను, తలాభిః = శరీరములచేతను, తుష్టువాంసః= స్తోత్రమునుచేయుచున్నవారమగుచు, యదాయుః = ఏమాజీవితమైన ఆయుర్దాయముగలదో, తదాయుః =

ఆయాయుస్సును, దేవహితం = దేవతులకు ప్రియమగునట్లు, వ్యశే మ = చేయుచున్నాము. (అనఁగా మాజీవితకాలమంతయు దేవతులకు కృతజ్ఞులముగా నుందుమని భావము.) వృద్ధశ్రవాః = సర్వదిగంతవిశ్రాంతమైనకీర్తిగలిగిన, ఇంద్రః = దేవేంద్రుఁడు, (సకలయాగభోగకర్త) నః = మాకొఱకు, స్వస్తి = శుభమును, దధాతు = ఇచ్చుగాక, విశ్వవేదాః = సర్వజ్ఞుడైన, పూషా = సూర్యుఁడు, స్వస్తి = శ్రేయస్సును, దధాతు = ఇచ్చుగాక, అరిష్టనేమిః = శుభములకు ఆధారుడైన, తార్క్ష్యః = గరుత్మంతుఁడు, నః = మాకొఱకు, స్వస్తి= శుభమును, దధాతు = ఇచ్చుగాక, బృహస్పతిః = దేవగురువైన బృహస్పతి, నః = మాకొరకు, స్వస్తి = మంగళములను, దధాతు = ఇచ్చుగాక.

తా॥ ఆధ్యాత్మికాది విఘ్నపరిహారమూలకముగాను, సకలదేవతలయొక్క అనుగ్రహము తనకు సిద్ధించుటకును, సాంప్రదాయాభివృద్ధికొఱకును. అధర్వవేద శాఖాగతమైన ఉపనిషత్తులకు భద్రంకర్ణేభియనుశాంతిని జదివి మరియు నుపనిషత్తును చదువుచు దానియర్థమును విని దానిప్రకారమనుసంధానము జేయుట సాంప్రదాయవిదులు రాద్ధాంతము జేసిరి. మోక్ష పురుషార్థము ఉపనిషద్విచారజనిత జ్ఞానముచేతనే సంభవించును. కర్మాదుల నీశ్వరబుద్ధితో జేసిన సకలపాపక్షయమును జ్ఞానోత్పత్తియును గలిగి అజ్ఞానముచే నజ్ఞానము నశింపగా స్వరూపావస్థానరూపముక్తి తనంతటతానే యావిర్భవించును. ముముక్షువులు పలువురుగావున నిచట శ్రుణుయామాది బహువచనములు చెప్పఁబడినవి. కర్ణైః అని చెప్పుటకు కర్ణేభిః అని ఛాందసము గనుక [అదద్ధము] అనఁగ మార్పునొంద దగినదిగాదు. (ఈశాంతుల కర్థములున్నూ తాత్పర్యములున్నూ ఇక్కడ గ్రంథవిస్తరభీతిచే క్లుప్తముగ వ్రాయఁబడినవి. ఇంకనుద్గ్రంథములనుండియు భాష్యములనుండియు జదివి విశేషముగ గ్రహించి యానందించ గలరని కోరుచున్నాను] ఈశాంతులు మహా

వాక్య పఠనమునకు పూర్వమందును పరమందును జక్కగ నర్థానుభవముతో పఠించగోరెదను.

సంఖ్యాశాంతిసహిత అష్టోత్తర శతోపనిషన్నామావళీ.

౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్ । (ఈశావాస్య) శుక్లయజుర్వేదీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

౨. తలవకారోపనిషత్ । (కేన) సామవేదీయా । ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః

౩. కఠోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౪. ప్రశ్నోపనిషత్ । అథర్వణవేదీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.

౫. ముండకోపనిషత్ । అథర్వవేదీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.

౬. మాండూక్యోపనిషత్ । అథర్వవేదీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.

౭. తైత్తిరీయోపనిషత్ కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః

౮. ఐతరేయోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.

౯. ఛాందోగ్యోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా—కాణ్వశాఖీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

౧౧। బ్రహ్మోపనిషత్ కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః

౧౨. కైవల్యోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౧౩. జాబాలోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా— వాజసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. (తి శాంతిః)

౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వి

౧౫. హంసోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా—వాజసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

౧౬. ఆరుణికోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

౧౭॥ గర్భోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥

౧౮॥ నారాయణోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౧౯॥ పరమహంసోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా వాజసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః ॥ ౨౦। అమృతబిందూపనిషత్ ।

కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౨౧ ॥ అమృతనాదోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః ॥ ౨౨॥ అధర్వశిఖోపనిషత్। అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౨౩॥ మైత్రాయణ్యుపనిషత్। సామవేదీయా। ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౨౪॥ కౌషీతకబ్రాహ్మణోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా। వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః॥ ౨౫ ॥ బృహజ్జాబాలోపనిషత్ । అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౨౬॥ నృసింహతాపనీయోపనిషత్। అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౨౭॥ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౨౮॥ మైత్రేయోపనిషత్ । సామవేదీయా। ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౨౯॥ సుబాలోపనిషత్। శుక్లయజుర్వేదీయా వాజసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః ॥ 3౦॥ క్షురికోపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ 3౧॥ మంత్రికోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా వాజసనేయిని । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ 3౨॥ సర్వసారోపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ 33॥ నిరాలంబోపనిషత్। శుక్లయజుర్వేదీయా-వాజసనేయినీ। పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ 3౪॥ శుకరహస్యోపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహసనావవత్వితి శాంతిః॥ 3౫ ॥ వజ్రసూచికోపనిషత్॥ సామవేదీయా। ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః ॥ 3౬ ॥ తేజోబిందూపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ 3౭ ॥ నాదబిందూపనిషత్। ఋగ్వేదీయా। వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః॥ 3౮ ॥ ధ్యానబిందూపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ 3౯॥ బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౪౦॥ యోగతత్త్వోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౪౧॥ ఆత్మబోధోపనిషత్। ఋగ్వేదీయా। వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః॥ ౪౨॥ నారదపరివ్రాజకోపనిషత్ । అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౪3॥ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్। శుక్లయజుర్వేదీయా-వాజసనేయినీ। పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౪౪॥ సీతోపనిషత్। అథర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౪౫ ॥ యోగచూడామణ్యుప

నిషత్। సామవేదీయా। ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౪౬॥ నిర్వాణోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః॥ ౪౭॥ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౪౮॥ దక్షిణా మూర్త్యుపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౪౯ ॥ శరభోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౫౦॥ స్కందోపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః ॥ ౫౧॥ త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్ । అధర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౫౨॥ అద్వయతారకోపనిషత్। శుక్లయజుర్వేదీయా। పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥

౫౩॥ రామరహస్యోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౫౪॥ రామతాపనీయోపనిషత్ । అధర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౫౫॥ వాసుదేవోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౫౬ ముద్గలోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః॥ ౫౭॥ శాండిల్యోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౫౮॥ పైంగలోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౫౯॥ భిక్షుకోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా। పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౬౦॥ మహోపనిషత్। సామవేదీయా। ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౬౧॥ శారీరకోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౬౨॥ యోగశిఖోపనిషత్। కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౬౩॥ తురీయాతీతావధూతోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా ॥ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౬౪॥ సన్న్యాసోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౬౫॥ పరమహంస పరివ్రాజకోపనిషత్। అధర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౬౬॥ అక్షమాలికోపనిషత్। ఋగ్వేదీయా। వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః॥ ౬౭॥ అవ్యక్తోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౬౮ ఏకాక్షరోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౬౯॥ అన్నపూర్ణోపనిషత్। అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౭౦॥ సూర్యోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి

శాంతిః॥ ౭౧॥ అక్ష్యుపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవ
త్వితి శాంతిః॥ ౭౨॥ అధ్యాత్మోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా। వాజ
సనేయసీపూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౭౩॥ కుండికోపనిషత్ ।సామవేదీయా।
ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౭౪॥ సావిత్ర్యుపనిషత్ । సామవేదీయా ।
ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః॥ ౭౫। ఆత్మోపనిషత్ ।అథర్వణీయా।
భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౭౬॥ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్ ।అథర్వ
ణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౭౭॥ పరబ్రహ్మోపనిషత్ । అథ
ర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౭౮॥ అవధూతోపనిషత్ ।కృష్ణ
యజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౭౯॥ త్రిపురాతాపిన్యుప
నిషత్ । అథర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥

౮౦॥ దేవ్యుపనిషత్ । అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౮౧॥
త్రిపురోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః ॥ ౮౨ ॥
కఠోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః । ౮౩॥
భావనోపనిషత్। అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౮౪॥ రుద్ర
హృదయోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥
౮౫॥ యోగకుండల్యుపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవ
త్వితి శాంతిః॥ ౮౬॥ భస్మజాబాలోపనిషత్ । అథర్వణీయా। భద్రం
కర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౮౭॥ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్ । సామవేదీయా।
ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః ॥ ౮౮ ॥ గణపత్యుపనిషత్ । అథర్వణీయా।
భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౮౯ ॥ దర్శనోపనిషత్ । సామవేదీయా ।
ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః ॥ ౯౦॥ తారసారోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వే
దీయా। పూర్ణమదఇతి శాంతిః॥ ౯౧॥ మహావాక్యోపనిషత్ ।అథర్వ
ణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౯౨ ॥ పంచబ్రహ్మోపనిషత్ ।
కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౯౩ ॥ ప్రాణాగ్నిహో
త్రోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా। సహనావవత్వితి శాంతిః ॥ ౯౪॥
గోపాలతపనోపనిషత్। అథర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౯౫॥
కృష్ణోపనిషత్ । అథర్వణీయా। భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ ౯౬ ॥యాజ్ఞ

పల్యుపనిషత్ । శుక్ల యజుర్వేదీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౯౭॥ వరాహోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౯౮॥ శాట్యాయనీయోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః॥ ౯౯॥ హయగ్రీవోపనిషత్ । అథర్వవేదీయా । భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౧౦౦ ॥ దత్తాత్రేయోపనిషత్ । అథర్వవేదీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౧౦౧॥ గారుడోపనిషత్ । అథర్వవేదీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౧౦౨॥ కలిసంతరణోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః ॥ ౧౦౩ ॥ జాబాల్యుపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః ॥ ౧౦౪॥ సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః । ౧౦౫ । సరస్వతీరహస్యోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః ॥ ౧౦౬॥ బహ్వృచోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః॥ ౧౦౭ అక్ష్యముక్తికోపనిషత్ । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౧౦౮॥ ముక్తికోపనిషత్ । శుక్ల యజుర్వేదీయా ॥ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః ।

ఇత్యష్టోత్తరశతోపనిషదః.

౧౦౮ సంఖ్యగల ముక్తికోపనిషత్తు ప్రథమాధ్యాయమందు ఏవే యుపనిషత్తులు ఏవో వేదసంబంధములో వానిసంఖ్య యెంత యో వానికి శాంతులేవియో తెలుపబడి యున్నవి. అవసరమైనప్పుడా భాగము చూడవచ్చును.

మహావాక్యరత్నావళిః,

ఆత్రేయ మంగళాచరణమ్.

ఓం - శ్రీమద్విశ్వాధిష్ఠాన పరమాత్మనే నమః। యో విద్యాదవిద్యోత్థం బహుమహావాక్యార్థవిగ్రహః । శ్రీరామచంద్రరూపాయ తస్మై భూతాత్మనే నమః॥౧॥ యః పూజ్యో యతిభిస్స్వధర్మనిరతైర్ధ్యాయంతి యం యోగినో ... నాస్తం నిగమాంతవేద్యమనిశం యస్మై మహావిక్రియతే। యస్మాత్స్థావరజంగమం సమభవద్యస్యాంశమాత్రోఽపరో యస్మిన్లీనమిదం ప్రణామి సతతం తం వాసుదేవం గురుం॥౨॥ నత్వా శ్రీవాసుదేవేంద్రపాద.

పంకేరుహద్వయం । గ్రథ్యతేవై మహావాక్యార్థరత్నావళి రియంమయా॥3॥ ఇట్లు మంగళాచరణముశ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య రామచంద్ర యతీశ్వరులవారి వలన చెప్పఁబడినది గనుక నదియే యిచ్చట వ్రాయఁబడినది. హరిః - ఓం - తత్సత్.

ఏతద్గ్రంథ మంగళాచరణము.

హరిః - ఓం శ్రీరస్తు.

వాగీశాద్యాస్సుమనసస్సర్వార్థానాముపక్రమే । యన్నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుస్తన్నమామిగజాననం॥

అభీప్సితార్థసిద్ధ్యర్థం పూజితోయస్సురైరపి । సర్వవిఘ్నఛిదేతస్మై గణాధిపతయేనమః॥

హరశంభో మహాదేవ విశ్వేశామరవల్లభ । శివశంకరసర్వాత్మన్ నీలకంఠనమోస్తుతే॥ రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే । రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయేనమః॥ మనోజవం మారుతతుల్యవేగం జితేంద్రియం బుద్ధిమతాంవరిష్ఠం । వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం శ్రీరామదూతం శిరసానమామి॥ నారాయణం పద్మభువం వసిష్ఠం శక్తించతత్పుత్రపరాశరంచ । వ్యాసంశుకంగౌడపదం మహాంతం గోవిందయోగీంద్రమథాస్యశిష్యం॥ శ్రీశంకరాచార్యమథాస్యపద్మపాదంచ హస్తామలకంచశిష్యం । తంతోటకం వార్తికకారమన్యానస్మద్గురూన్సంతతమానతోస్మి॥ ఓంనమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యోవంశఋషిభ్యోనమోమహద్భ్యశ్చ నమో గురుభ్యః

పూర్వాశ్రమేశ్రీపరమేష్ఠిహవిర్యాజినే తురీయాశ్రమేశ్రీశివానంద సరస్వతీస్వామినే శ్రీమదఖండైకరసాయ శ్రీసద్గురవేనమః॥

శ్రీపరమశివేంద్ర సరస్వతీస్వామి సద్గురవేనమః॥

శ్రీసదాశివేంద్రాదిసమస్త సరస్వతీస్వామిభ్యోనమః॥

శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీసదానంద సరస్వతీస్వామిభిః॥ ప్రకటీకృత శ్రీచిచ్చిదాత్మాష్టోత్తర శతసిద్ధనామావళిః॥ (శ్లోకసంఖ్యాభిస్సహ)

ఈసిద్ధనామములు అధ్యయనార్థముగాని పూజార్థముగాని పురుషులు స్వార్థము స్వంతముగ పఠనము చేయవచ్చును ఇతరపురుషులకు అధ్యయనార్థముగాని పూజార్థముగాని స్త్రీలకు పూజార్థముగాని ఇతరులు పఠనముచేయునెడలతాముస్వయముగయతిన్యుపదేశమును పొంది గానిలేకయతిసాన్నిధ్యమందుగాని బ్రాహ్మణులుపఠనము చేయవలెను. పఠనముకుగాని పాఠనముకుగానియతికినేవిధమైన నియమమునూలేదు. ఇది యంతయు ద్విజవిషయము, ద్విజేతరులకు పూజార్హత యున్నది గానిపైనచెప్పిన ప్రకారము అధికారవంతులయినబ్రాహ్మణుల వలననేతప్పనన్యథాలేదు, ఈనామములు దశావృత్తిగాని శక్త్యభావమందు త్రిరావృత్తికి తక్కువగాకుండుగాని సహస్రనామతుల్యలము, మహావాక్య రత్నావళ్యధ్యయనాధ్యాపక ప్రారంభమందు ప్రథమమున పూజావిధిగా ఈసిద్ధనామపఠన పాఠనములు ప్రశస్తములు గనుక ఓంకారాదినమోంతముగను శ్లోకరూపముగను ఇందుప్రకటింప బడెను, ప్రత్యేకసహస్రనామసిద్ధియగువరకు నిట్లు గ్రాహ్యము. అట్టి సహస్రనామసిద్ధియైన తరువాత నవిప్రత్యేకముగ నొక చిన్న గ్రంథరూపముగ ముద్రింపించి ప్రకటింపబడును. సిద్ధినామము లనగ శుద్ధనిర్గుణ పరబ్రహ్మతత్త్వపరముగఁ జెప్పిన నామములని యర్థము,

శ్రీ చిచ్చిదాత్మాష్టోత్తరశత సిద్ధనామావళి ప్రారంభః.

ఓం శ్రీ దక్షిణామూర్తిగురవే నమః.

ఓం - శ్రీ చిదంబరప్రభవే నమః.

౧. ఓం- చిచ్ఛివాయ నమః॥ - ౧ ౨. ఓం - చిద్ఘనాయనమః.౧ ౩. - అచింత్యాయనమః ॥ ౧ - ౪॥ చిదంబర మహాలయాయ నమః ౧ ॥ ౫ ॥ చిదాకార మహాద్వీప మధ్యదేశ సదాలయాయ నమః॥ ౬॥ చిదంబుధిమధ్యోద్భూత చిత్సారమణి మండలాయనమః॥ ౭॥

౭॥ చిదానందమహాసింధు మధ్యరత్నశిఖామణయే నమః ౩॥ ౮॥ విజ్ఞాన కోశవిల సదానందామృతమండలాయ నమః ౪ ॥ ౯॥ వాచామగోచరానంత శుద్ధచైతన్య విగ్రహాయ నమః ౪॥ ౧౦॥ మూలకందస్థచిద్దేశ మహాతాండవ పండితాయ నమః ॥ ౧౧॥ షట్కోణమార్గవిలసత్పర మండలసుస్థితాయ నమః ॥ ౧౨॥ దశారాఖ్య మహాచక్రమధ్యమండల చిన్మణయే నమః ౫ ॥ ౧౩ ॥ ద్వాదశార మహాపద్మస్థితి చిద్వ్యోమ భానురాయ నమః ౬ ॥ ౧౪ ॥ షోడశారమహాపీఠ స్థితచిచ్ఛక్తినాయకాయ నమః ౯॥ ౧౫ ॥ దళద్వయ మహాసంధస్థిత చిద్వహ్నిరంధ్రగాయ నమః ౭ ॥ ౧౬ ॥ బిందుమండల మధ్యస్థచిద్విలాస ప్రకాశకాయ ॥ ౧౭॥ దశారాఖ్య మహాచక్రమధ్య స్తంభశిరోమణయే ౮॥ ౧౮॥ ప్రథమాక్షర నిదిష్ట పరమార్థ విగ్రహాయ ౮ ॥ ౧౯ ॥ ధృవమండల మధ్యస్థమహా చిత్కార సంగ్రహాయ ౮ ॥ ౨౦॥ ద్విపకూట మహాపీఠీ మధ్యవర్తిమహామణయే ౯॥ ౨౧॥ సదాశివ మహాకాశచక్ర మండల మధ్యగాయ ౧౦॥ ౨౨॥ గ్రథిత్రయ మహాభేద చతురాయ నమః ౧౦॥

౨౩॥ శక్తిపాలకాయ నమః ౧౦॥ ౨౪॥ హృదయాంబుజ మధ్యస్థ విరజివ్యోమ నాయకాయ నమః ౧౧॥ ౨౫॥ లలాటమండలాంతస్స్థమహామాయావిభాసకాయ నమః ౧౧॥ ౨౬॥ కపాలకుహరాంతస్థ విశుద్ధగ్రామ దీక్షితాయ నమః ॥ ౨౭॥ మహానంద మహాపూర్ణ బోధాచల విరాజితాయ నమః ౧౨॥ ౨౮॥ మాయాతీతాయ నమః ౧౩॥ ౨౯॥ మహాదేవాయ నమః ౧౩॥ ౩౦ మహానందాయ నమః ౧౩॥ ౩౧॥ మలాపహాయ నమః ౧౩॥ ౩౨॥ మూలాధారముఖోత్పన్న బ్రహ్మరంధ్ర చిదాలయాయ నమః ౧౩॥ ౩౩॥ మధ్యనాడీ మహామార్గస్థిత మండలమధ్యగాయ ౧౪॥ ౩౪॥ హంసమార్గైక నిరతజ్ఞాన మండల చిదర్సాయ ॥ ౩౫॥ హిరణ్మయ మహాగాశ దివ్యమండల మధ్యగాయ నమః ౧౫ ॥ ౩౬ ॥ సదోదితమహాప్రజ్ఞా ప్రపంచాధార మండలాయ ౧౫॥ ౩౭॥ సహస్రకమలాంతస్థ బిందుకూటమహాగురవే ౧౬॥ ౩౮॥ స్వాత్మన్యారోపితా శేషజగదాధారవిగ్రహాయ ౧౬ ॥ ౩౯॥ సర్వాధిష్ఠాన చిన్మాత్రస్థానమధ్య విరాజితాయ ౧౭॥ ౪౦ ॥ సర్వోపనిషదు

ఘుష్టమహాకీర్తిధరాయ ౧౭॥ ౪౧॥ పరస్మై నమః ౧౭॥ ౪౨॥ స్వాత్మ
రాజ్యసుఖాసీన స్వతాంజ్యోతిస్స్వరూపకాయ ౧౮॥ ౪౩॥ సర్వవే
దాంతసిద్ధాంత మహాసామ్రాజ్య దీక్షితాయ ౧౮॥ ౪౪॥ స్వప్రకాశ
మహాశైల శృంగరంధ్రనివాసకాయ॥ ౪౫॥ ఉన్మన్యంతమహామార్గ
సీమాగ్రాచల మండలాయ ౧౯॥ ౪౬ శుద్ధచైతన్య కాంతార
సిద్ధాయ ౨౦॥ ౪౭॥ సత్యాదిలక్షణాయ ౨౦॥ ౪౮॥ భానుకూట
ప్రతీకాశ చిత్పర్వత శిఖామణయే ౨౦॥ ౪౯॥ భా[illegible]భావ కళాతీత
శూన్యగ్రామ మహేశ్వరాయ ౨౧॥ ౫౦॥ బ్రహ్మవిద్యామయగ్రా
మచిహ్నాలయ మహాప్రభవే॥ ౨౧॥ ౫౧॥ ప్రత్యగ్భూత మహామాన
గోచరాయ ౨౨॥ ౫౨॥ శుద్ధచిద్రూపాయ ౨౨॥ ౫౩॥ అజ్ఞాన
హృదయ గ్రంథిభేద విద్యావిశారదాయ॥ ౫౪॥ అనేకకోటిసూర్యా
భాబిందు చక్రవిభాసికా॥ ౫౫॥ అంగుష్ఠమాత్ర దేశస్థ బ్రహ్మాండైక
కగోచరా ౨౩॥ ౫౬॥ అత్యంతనిర్మలాకాశచైతన్యగిరిమధ్యగా ౨౪॥
౫౭॥ అద్వైతపరమానంద చిద్విలాస మహానిధయే ౨౪॥ ౫౮॥
అనేకకోటిబ్రహ్మాండ ధారిణే ౨౫॥ ౫౯॥ సర్వాత్మకాయ ౨౫॥
౬౦॥ విభవే ౨౫॥ ౬౧॥ ఆదిమధ్యాంతరహిత బ్రహ్మానంద
నిధయే ౨౫॥ ౬౨॥ ఆధారమార్గసీమాంత వాసినే ౨౬॥
౬౩॥ నిత్యనిరంతరాయ ౨౬॥ ౬౪॥ అత్యచ్ఛనిర్మలాకారా ౨౬॥
౬౫॥ అత్యాశ్చర్యా ౨౬॥ ౬౬॥ అజరాయ ౨౬॥ ౬౭॥ అమ
రాయ ౨౬॥ ౬౮॥ అనామకులగోత్రా ౨౭॥ ౬౯॥ అప్ర
మేయమహాగురవే ౨౭॥ ౭౦॥ ఆబ్రహ్మరంధ్రదేశస్థాయ ౨౭॥
౭౧॥ నిస్తరంగసుఖార్ణవాయ ౨౭॥ ౭౨॥ అప్రమేయపరానంద
ప్రత్యగ్రూప చిదంబుధయే ౨౭॥ ౭౩॥ అవిముక్త మహాపీఠస్థిత చి
ద్రూప విగ్రహా ౨౮॥ ౭౪॥ ఆజ్ఞాచక్రనివిష్టాయ ౨౯॥ ౭౫॥
అతిహార్ష చిదాలయాయ ౨౯॥ ౭౬॥ అమితానంత బోధాంతనా
దాంతస్థితమండలా ౨౯॥ ౭౭॥ అఖండశుద్ధచైతన్య పంజరస్థమహా
శుకాయ ౩౦॥ ౭౮॥ ఆగమాంతైకవేద్యా ౩౧॥ ౭౯॥ అణు

మండలసుస్థితా ౩౦॥ ౮౦॥ అనేక కోటిహృత్పద్మ ప్రకాశకమహార
వయే ౩౧॥ ౮౧। షడంబురుహాచక్రాంత స్ఫూర్తి సౌదామనీప్రభా
యనమః ౩౧॥ ౮౨॥ షడ్విధైక్యానుసంధాన పరహృద్వ్యోమ
సంస్థితాయ ౩౨॥ ౮౩॥ నిస్త్రైగుణ్యమహామార్గగాఖునే ౩౨॥
౮౪॥ జ్ఞానైకగోచరా ౩౨॥ ౮౫॥ నిత్యైశ్వర్యచిదానందనిర్మలా
ఖండముదా ౩౩॥ ౮౬॥ నిరాధారమహాదేశస్థిత చిన్మండలా ౩౩॥
౮౭॥ నిత్యశుద్ధచిదానంద నిరాకారసుఖోదధయే ౩౪। ౮౮॥ నిత్య
పూర్ణచిదాకాశస్థిత నిర్వాణసుందరాయ ౩౪॥ ౮౯॥ నిర్వికల్పనిరా
భాస శుద్ధచైతన్యరూపకాయ ౩౫ ॥ ౯౦ ॥ నిరవద్యనిరాధారనిస్సం
శయ నిరంకుశాయ ౩౫॥ ౯౧॥ నాదబిందుకళాతీతాయ ౩౬॥ ౯౨॥
పరాత్పరగ్రహప్రభవే ౩౬॥ ౯౩ ॥ నిత్యపూతసుఖాకార హృతంకృజ
మనోరమాయ ౩౬॥ ౯౪॥ నిర్వాణశైలనిలయమహా చిన్మంటపస్థితా
౩౭॥ ౯౫॥ కోటిసూర్యప్రతీకాశ మహాచిన్మండలస్థితాయ ౩౭॥ ౯౬॥
కార్యకారణనిర్ముక్తాయ ౩౮॥ ౯౭॥ దివ్యనాదాంతభాసురాయ ౩౮॥
౯౮॥ పరమండలమధ్యస్థ చిత్కూటాగ్ర విభానకాయ ౩౮ ॥ ౯౯॥
పరాత్పరమహావ్యోమ భాసమాన మహారవయే ౩౮ ॥ ౧౦౦॥ ప్రత్య
గాత్మస్వరూపాయ ౩౯ ॥ ౧౦౧ ॥ సచ్చిదానంద విగ్రహాయ ౩౯ ॥
౧౦౨॥ ప్రాదేశమాత్ర సంలగ్నపశుపాశ విమోచకాయ ౪౦॥ ౧౦౩॥
ప్రాణాపానమహామార్గ ధ్యానతత్పర సేవితాయ ౪౦ ॥ ౧౦౪॥ ప్రణ
వాబ్ధిమథోత్పన్న జ్ఞానపీయూష విగ్రహాయ ౪౧॥ ౧౦౫ ॥ పరిపూర్ణ
పరానందప్రజ్ఞానఘనలక్షణాయ ౪౧॥ ౧౦౬ ॥ పూర్ణానందమహాసింధు
మధ్యస్థిత మహాచలాయ ౪౨ ॥ ౧౦౭ ॥ అఖండైకరసస్ఫూర్తిపవిత్రా
హాశ్రయమండలాయ ౪౧॥౧౦౮॥పరిశిష్టపరానందపరాశీగురువే౪౨॥
ఓం అఖండైకరస పరమాత్మవినే నమః -ఓం పరబ్రహ్మణే నమః
ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు॥ హరిః ఓమ్॥

ఇతి శ్రీ చిచ్ఛిదాత్మాష్టోత్తర శతసిద్ధనామావళీ

సం పూ ణా ౯.

అథ శ్రీ చిచ్ఛిదాత్మాష్టోత్తర శతసిద్ధనామావళి మూలప్రారంభః.

(నామసంఖ్యాభిస్సహ)

ఓం- శ్రీ దక్షిణామూర్తిగురవేనమః- ఓం-చిదంబరప్రభవేనమః.

౧॥ ఓం - చిచ్ఛివాయనమస్తుభ్యం చిద్ఘనాయనమోనమః ।
అచింత్యాయనమస్తేస్తుచిదంబర మహాలయ॥౧ । ౨ । ౩ । ౪.

౨॥ చిదాకారమహాద్వీప మధ్యదేశసదాలయః । మదంబుధి
మథోద్భూత చిత్సారమణి మండలః॥౫ - ౬

౩॥ చిదానందమహాసింధు మధ్యరత్నశిఖామణిః । విజ్ఞానకోశ
విలసదానందామృతమండలః॥ ౭ ॥ ౮ ॥

౪॥ వాచామగోచరానంత శుద్ధచైతన్యవిగ్రహః । మూలకంద
స్థచిద్దేశమహాతాండవ పండితః॥ ౯ । ౧౦.

౫॥ షట్కోణమార్గవిలసత్పర మండలసుస్థితః । దశారాఖ్య
మహాచక్రమధ్య మండలవిచిన్మణిః।౧౧। ౧౨

౬॥ ద్వాదశారమహాపద్మస్థిత చిద్వ్యోమభాసురః । షోడశార
మకుపీఠస్థితచిచ్ఛక్తినాయకః॥౧౩ । ౧౪.

౭॥ దళద్వయమహాసంస్థితచిద్వహ్నిచరంధ్రగః । బిందుమండల
మధ్యస్థ చిద్విలాసప్రకాశకః॥౧౫ । ౧౬.

౮॥ దహరాఖ్యమహాచక్రమధ్య స్తంభశిరోమణిః । ప్రథమా
క్షరనిర్దిష్టపరమార్థార్థవిగ్రహః॥౧౭ । ౧౮.

౯॥ ధృవమండలమధ్యస్థ మహాచిత్సారసంగ్రహః । దీపకూట
మహాపేటీ మధ్యవర్తిమహామణిః॥౧౯ । ౨౦.

౧౦॥ సదాశివమహాకాశ చక్రమండలమధ్యగః। గ్రంథిత్రయ
మహాభేదచతురశ్శక్తిపాలకః॥౨౧ ।౨౨ , ౨౩.

౧౧॥ హృదయాంబుజమధ్యస్థ విరజవ్యోమనాయకః ॥ లలాట
మండలాంతస్థ మహామాయాకవిభాసకః॥౨౪ । ౨౫.

౧౨॥ కపాలకుహరాంతస్థ విశుద్ధగ్రామదీక్షితః । మహానంద
మహాపూర్ణబోధాచల విరాజితః॥౨౬ । ౨౭॥

౧౩॥ మాయాతీతమహాదేవ మహానందమలాపహః। మూలా
ధారముఖోత్పన్న బ్రహ్మరంధ్రచిదాలయః॥ ౨౮। ౨౯। ౩౦। ౩౧।౩౨॥

౧౪॥ మధ్యనాడీమహామార్గ స్థితమండలమధ్యగః। హంసమా
ర్గైకనిరత జ్ఞానమండలచిద్రసః॥ ౩౩ । ౩౪॥

౧౫॥ హిరణ్మయమహాకాశ దివ్యమండల మధ్యగః। సదోదిత
మహాప్రజ్ఞాప్రపంచా ధారమండలః । ౩౫ । ౩౬॥

౧౬॥ సహస్రకమలాంతస్థ బిందుకూటమహాగురుః । స్వాత్మ
న్యారోపితాశేష జగదాధారవిగ్రహః॥౩౭ । ౩౮॥

౧౭॥ సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్ర స్థానమధ్యవిరాజకః। సర్వోప
నిషదుద్ఘుష్టమహాకీర్తిధరఃపరః॥౩౯। ౪౦। ౪౧॥

౧౮॥ స్వాత్మరాజ్యసుఖాసీన స్వయంజ్యోతిస్స్వరూపకః। సర్వ
వేదాంతసిద్ధాంత మహాసామ్రాజ్య దీక్షితః॥౪౨ । ౪౩॥

౧౯॥ స్వప్రకాశమహాశైల శృంగరంధ్రనివాసకః। ఉన్మన్యంత
మహామార్గ సీమాగ్రచలమండలః॥ ౪౪ । ౪౫॥

౨౦॥ శుద్ధచైతన్యకాంతార సిద్ధస్సత్యాదిలక్షణః। భానుకూట
ప్రతీకాశ చిత్పర్వతశిఖామణిః॥ ౪౬ । ౪౭ । ౪౮॥

౨౧॥ భావాభావకళాతీత శూన్యగ్రామమహేశ్వరః। బ్రహ్మ
విద్యామయగ్రామ చిదాలయమహాప్రభుః॥౪౯ । ౫౦॥

౨౨॥ ప్రత్యగ్భూతమహామాన గోచరశ్శుద్ధచిద్రసః। అజ్ఞాన
హృదయగ్రంథి భేదవిద్యావిశారదః॥౫౧ । ౫౨ । ౫౩॥

౨౩॥ అనేకకోటిసూర్యాభబిందు చక్రవిభాసకః। అంగుష్ఠమా
త్రదేశస్థ బ్రహ్మనాడ్యైకగోచరః॥౫౪ । ౫౫

౨౪॥ అత్యంతనిర్మలాకాశచైతన్యగిరిమధ్యగః । అద్వైతపర
మానంద చిద్విలాసమహానిధిః॥ ౫౬ । ౫౭.

౨౫॥ అనేకకోటిబ్రహ్మాండధారీ సర్వాత్మకోవిభుః।ఆదిమధ్యాం
తరహిత బ్రహ్మానందనిధిస్తథా॥ ౫౮ । ౫౯ । ౬౦ । ౬౧,

౨౬॥ ఆధారమార్గసీమాంత వాసీనిత్యనిరంతరః। అత్యచ్ఛ

నిర్మలాకాశ అత్యాశ్చర్యోఽజరోఽమరః॥ ౬౨।౬౩। ౬౪ । ౬౫। ౬౬ । ౬౭.

౨౭॥ అనామకులగోత్రశ్చ అప్రమేయమహాగురుః। ఆబ్రహ్మారంధ్రదేశస్థ నిస్తరంగసుఖార్ణవః॥ ౬౮ । ౬౯ । ౭౦ । ౭౧.

౨౮॥ అప్రమేయపరానంద ప్రత్యగ్రూపచిదంబుధిః। అవిముక్త మహాపీఠ స్థితచిద్రూపవిగ్రహః॥ । ౭౨ । ౭౩ ।

౨౯॥ ఆజ్ఞాచక్రనివిష్టశ్చ అతిహార్ద చిదాలయః। అమితానంద భోధాంతినాదాంతస్థిత మండలః॥ ౭౪ । ౭౫ ।

౩౦॥ అఖండశుద్ధచైతన్య పంజరస్థమహాశుకః। ఆగమాంతైకవేద్యశ్చ అజు మండలసుస్థితః। ౭౬ । ౭౭ । ౭౮॥

౩౧॥ అనేకకోటి హృత్పద్మప్రకాశక మహారవిః। షడంబురుహ చక్రాంతస్ఫూర్తిసౌదామినీప్రభః॥ ౭౯ । ౮౦ ।

౩౨॥ షడ్విధైక్యానుసంధానపరహృద్వ్యోమసంస్థితః । నిస్త్రైగుణ్యమహామార్గ గామిజ్ఞానైకగోచరః। ౮౧। ౮౨। ౮౩.

౩౩॥ నిత్యైశ్వర్యచిదానంద నిర్మలాఖండమండలః । నిరాధార మహాదేవ స్థితచిన్మండలస్తథా॥ ౮౪ । ౮౫.

౩౪॥ నిత్యశుద్ధచిదానంద నిరాకారసుఖోదధిః।నిత్యపూర్ణచిదాకాశ స్థితనిర్వాణసుందరః॥ ౮౬ । ౮౭.

౩౫॥ నిర్వికల్పనిరాభాస శుద్ధచైతన్యరూపకః । నిరవద్యనిరాధారనిస్సంశయ నిరంకుశః॥ ౮౮ । ౮౯ । ౯౦,

౩౬॥ నాదబిందుకళాతీతః పరాత్పరగ్రహాప్రభుః । నిత్యపూర్తి సుఖాకార హృత్పంకజ మనోరమః॥ ౯౧ । ౯౨ । ౯౩,

౩౭ నిర్వాణశైలనిలయమహాచిన్మంటపస్థితః । కోటిసూర్యప్రతీకాశ మహాచిన్మండలస్థితః॥ ౯౪ । ౯౫.

౩౮॥ కార్యకారణ నిర్ముక్తోదివ్యనాదాంతభాసురః।పరమండల మధ్యస్థ చిత్కూటాగ్రవిభాసకః ॥ ౯౬ । ౯౭ । ౯౮.

౩౯॥ పరాత్పరమహావ్యోమ భాసమానమహారవిః।ప్రత్యగాత్మస్వరూపశ్చ సచ్చిదానంద విగ్రహః॥ ౯౯ । ౧౦౦ । ౧౦౧.

౪౦॥ ప్రాదేశమాత్ర సంలగ్నపశుపాశవిమోచకః। ప్రాణాపాన మహామార్గ ధ్యానతత్పరసేవితః॥ ౧౦౨। ౧౦౩॥

౪౧॥ ప్రణవాబ్ధిమథోత్పన్నజ్ఞాన పీయూషవిగ్రహః। పరిపూర్ణ పరానంద ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః॥ ౧౦౪। ౧౦౫॥

౪౨॥ పూర్ణానంద మహాసింధుమధ్యస్థితమహాచలః।అఖండైక రసస్ఫూర్తి ప్రవాహాశ్రయ మండలః॥ ౧౦౬ । ౧౦౭॥

౪౩॥ పరిశిష్టపరానంద పరాశ్రీ గురవేనమః॥౧౦౮॥

ఓం - అఖండైకరస పరమాత్మనేనమః॥పరబ్రహ్మణేనమః॥

ఓం - తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు॥

ఇతి శ్రీ చిచ్చిదాత్మాష్టోత్తరశత సిద్ధనామావళి

మూలం సంపూర్ణం॥

మహావాక్యప్రకరణసూచికా

	సార్ధాంతిక మహావాక్యములు.	సామాన్య మహావాక్యములు	అర్ధాంతికమహావాక్యములు
౧. విధివాక్యములు	౯౬ =	౧౪ ...	౫౨
౨. బంధమోక్షవాక్యములు	౧౩ =	౬ ...	౨౨
౩. అవిద్యానిందావాక్యములు	౨౧ =	౩ ...	౧౮
౪. జగన్మిథ్యావాక్యములు	౩౩ =	౮ ...	౨౫
౫. ఉపదేశవాక్యములు	౫౪ =	౪ ...	౫౦
౬. జీవబ్రహ్మైక్యవాక్యములు	౩౮ =	౭ ...	౩౧
౭. మననవాక్యములు	౩౬ =	౪ ...	౩౫
౮. జీవన్ముక్తివాక్యములు	౧౧౬ =	౧౧ ...	౧౦౮
౯. స్వానుభూతివాక్యములు	౧౧౮	౧౦ ...	౧౦౮

		సార్థాంతిక మహావాక్యములు	సామాన్య మహావాక్యములు	అర్థాంతిక మహావాక్యములు
౧౦॥	సమాధివాక్యములు	౫౦ =	౬ ...	౪౪
౧౧॥	అష్టవిధస్వరూపవాక్యములు ౩౨౨ అందు నానా లింగస్వరూపవాక్యములు	౩౨ =	౫ ...	౨౬
౧౨॥	పులింగస్వరూపవాక్యములు	౩౦ =	౧౩ ...	౧౩
౧౩॥	స్త్రీలింగస్వరూపవాక్యములు	౧౨ =	౨ ...	౧౯
౧౪॥	నపుంసక లింగస్వరూప వాక్యములు.	౩౬ =	౨ ...	౧౦
౧౫॥	ఆత్మస్వరూపవాక్యములు	౪౦ =	౧౦ ...	౩౦
౧౬॥	సర్వరూపవాక్యములు	౪౦ =	౧౦ ...	౩౦
౧౭॥	బ్రహ్మస్వరూపవాక్యములు	౯౩ =	౩౬ ...	౬౭
౧౮॥	అవశిష్టస్వరూపవాక్యములు	౩౬ =	౨ ...	౩౪
౧౯॥	ఫలవాక్యములు	౪౦ =	౧౦ ...	౩౦
౨౦॥	విదేహముక్తివాక్యములు	౭౭ =	౮ ...	౯౯
	ఆహత్య	౧౦౦౮ =	౧౮౫ ...	౮౨౩

ఇవి నిజముగా ౧౩ ప్రకరణములే ౧౧ వ ప్రకరణము ౮ విభాగములుగ నుండుటచే అట్టి భాగములను వేరు వేరుగ లెక్కించిన ౨౦ ప్రకరణములు సౌలభ్యము కొరకు ఈసంఖ్యనే నేనవలంబించినాను బొంబయి దేవనాగరీ ప్రతులలో నొక దానియందు ప్రకరణమును నామమున ఈసంఖ్యయే యవలంబించబడి యున్నందున ఆ ప్రమాణమును బట్టి ఇచ్చుటయును అట్లే యవలంబించ బడినది.

ఒకానొక వ్రాతగ్రంథమందీ క్రింద వ్రాయు ప్రకారము వ్రాయఁబడియున్నది కనుక నదిసర్వజనోపయోగము కొరకు నిచ్చట వ్రాయుచున్నాను.

,, ఇతి శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీ వాసుదేవేంద్ర సరస్వతీ చరణకమలమకరంద తృప్తస్వాంతరామచంద్రేంద్రగ్రథితాయామీశాద్యష్టోత్తరశతోపనిషత్సారసంగ్రహభూతాయాం మహావాక్యరత్నావళ్యాం పంచత్రింశదధికసప్తశత పంచసహస్రవాక్యాత్మికాయాం సారతరభూతాష్టోత్తర సహస్ర మహావాక్యరత్నావళిః సంపూర్ణా. ''

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

సద్గురవే నమః.

మహావాక్యరత్న ప్రభావాళి.

౧. విధివాక్య ప్రకరణము.

"సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాంతఉపాసీత" ౧

(సామ వే. ఛాందోగ్య ౩-౧౪)

టీ. ఇదం సర్వం= ఈ జగమంతయును; బ్రహ్మఖలు = బ్రహ్మమే; తజ్జలాని= తజ్జలాని; ఇతి=అని; శాంతః= మనోవికారము లేనివాడై; ఉపాసీత= ఉపాసించవలయును.

తా॥ పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచ కర్మేంద్రియములు, మనస్సు అను పదునొకం డింద్రియములచేతను, యుక్తిచేతను, శాస్త్రము చేతను తెలియఁబడు యావత్తు దృశ్యమయినజగత్తున్నూ ఇదం శబ్దము చేత చెప్పియున్నారు. ఈజగత్తు బ్రహ్మమని చెప్పగా బ్రహ్మముగాని జగత్తు బ్రహ్మమెట్లగునని శంకకలుగును. సద్వస్తువైన బ్రహ్మమున భ్రాంతిచే గల్పింపఁబడిన జగత్తు భ్రాంతినాశమున మిథ్యగాగా భ్రాంతితోనున్నప్పుడు జగత్తని యూహింపఁబడినది యిప్పుడు బ్రహ్మమగుచున్నదని నిశ్చయింపవలెను. త్రాడునుజూచి యది త్రాడనుకొనక దానిని మరియొకటియయిన పాముగా (అనఁగా "రజ్జుసర్ప" న్యాయముగా) దలఁచి భీతినొంది పిదప వస్తువిచారమున పాము కాదని యెఱిఁగి భ్రాంతితో జూచిన యా పామంతయును త్రాడేయని నిశ్చయించి నటుల సమస్త జగమును బ్రహ్మమని యీవాక్యమున జెప్పఁబడెను. ఆరోపింపఁబడిన పామునకు త్రాడెట్టు లాధారమయ్యెనో భ్రాంతి యెట్లుకారణమయ్యెనో, యటులే కార్యమయిన జగత్తునకు

మాయకారణమై బ్రహ్మమధిష్ఠానమై యున్నది. ఇట్లు కారణములేని కార్యమును అధిష్ఠానములేని భ్రాంతియు నుండదని యూహింపవలెను. మార్పునొందక బ్రహ్మము జగద్రూపముగాఁ దోఁచుచున్నందున నది బ్రహ్మముయొక్క వివర్తమనఁబడును. ఇటుల జగద్రూపము నిశ్చయించుట వివర్తవాద మనఁబడును. మాయయే లేనిది గాన మాయాకార్యమయిన జగత్తును లేనిదానిగ నింద్రజాలమువలె నూహింపవలయును. వస్తువిచారమున భ్రాంతియ్యును భ్రాంతికార్యమైన సర్పమును మిథ్యలయినటులను త్రాడు శేషించి నటులను జ్ఞానమును మాయయు మాయాకార్యమైన జగత్తును మిథ్యగాగా నధిష్ఠానమైన పరిపూర్ణ బ్రహ్మమే శేషించును. కాన జగత్తు బ్రహ్మమనఁబడెను—,,తజ్జలాని:— తజ్జత్వాత్ = దానివలన పుట్టినది అగుటవల్ల నుండి, తల్లత్వాత్ = దానియందు లయించునది అగుటవల్ల నుండి, తన్నిష్ఠత్వాత్ = దానియందు నిష్ఠ (స్థితి) గలిగియుండుటవల్ల నుండి (అనఁగా) బ్రహ్మమువలనఁ గలిగి, బ్రహ్మమునందు లీనమై, ఆబ్రహ్మమందే నిష్ఠఁగలదికావున ,,తజ్జలాని'' యనఁబడును. (దృశ్యము) బుద్బుదములు సముద్రమందుబుట్టి సముద్రమందు లీనమై సముద్రమందు స్థితిగలిగియున్న చందమున దృశ్యమైన యీజగమంతయు బ్రహ్మమందుపుట్టి బ్రహ్మమందులీనమై బ్రహ్మమందే నిష్ఠఁగలదిమై యుంచున్నది. బ్రహ్మముకన్న నితరమొద్దియును లేదని శాంతుఁడై అసఁగ మనోవికారములేనివాఁడై బ్రహ్మనిశ్చయము చేయవలెను.

,,తజ్జలాని'' యను దానికి తజ్జలాన్ అని ఛాందోగ్యోపనిషచ్ఛంకర భాష్యమునందు వ్రాయఁబడి యందుకర్థము వ్రాయబడెను, అదియును జూడవలెను.

,,ఆత్మానమేవ వేదాహంబ్రహ్మాస్మీతి,, ౨

టీ. అహం = నేను; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును; అస్మి = అగుచున్నాను; ఇతి = ఈతీరున; ఆత్మానమేవ = తననే; వేద = తెలిసికొనుచున్నాఁడు.

తా॥ బ్రహ్మమే బుద్ధివృత్తులకు సాక్షియై సంవిద్రూపమున ప్రతి దేహమునందున్నది. అహంవి త్తే (తెలివి) నేనను శబ్దమునకు వాచకమైయున్నది. కావున బ్రహ్మమనఁగా నెక్కడనో యుండునని యూహింపక తానే బ్రహ్మమని తననే గురూపదేశమునఁ దెలిసికొనవలెను.

,,ఆత్మావాఅరే ద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యోమంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః"3
(శు-యు; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౪; బ్రా ౪; అ ౬; బ్రా ౫.)

టీ. ~~అరే~~ = ఓమైత్రేయీ; ఆత్మావా = ఆత్మయే; ద్రష్టవ్యః = (మిథ్యారూప జగన్నిరసనపూర్వకమగు జ్ఞానదృష్టిచే) చూడఁదగినది; శ్రోతవ్యః=(వేదాంత వాక్యములచే) వినఁదగినది; మంతవ్యః= (యుక్తులచే) మననము చేయఁదగినది. నిదిధ్యాసితవ్యః= ధ్యానముచేఁ బొందఁదగినది.

తా॥ ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు వేదాంత శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములు చేయవలయుననియు ఇతర వృత్తిని విడువవలయుననియుఁ దెలియునది.

,,మహత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత్"   ౪
(శు- యు; ౩౦ సుబాల; ఖం 3,)

టీ. మహత్పదం = ,,మహద్భిర్యత్పద్యతే తన్మహత్పదం" మహాత్ములగు బ్రహ్మవిదులచే నేదిపొందఁబడుచున్నదో యది మహత్పదము; అట్టి మహత్పదమును; జ్ఞాత్వా= తెలిసి; వృక్షమూలే= చెట్టుమొదట; వసేత్ = నివసింపవలెను.

తా॥ ఇచట ,,వృక్షమూలే" అనియున్నందున వనమందనిగాని బ్రహ్మమందనిగాని అర్థముచెప్పఁదగియున్నది. ,,వనమందు" అని చెప్పినప్పుడు వృక్షమునకు ఉపలక్షణముచేత (అఖండార్థేఖండః;ఖండార్థేఅఖండః= యొనత్తుకు నొక భాగము నొకభాగమునకు యావత్తును) వనమని చెప్పఁదగియున్నది. లేక సంసారవృక్షము నెక్కడదానికి మూలమైన బ్రహ్మమందేయనియు నర్థము చెప్పఁదగియున్నది. కాఁబట్టి బ్రహ్మము నెఱిఁగిన పిదప గృహాదులం దాసక్తిలేక సన్యాసియై యేకాకియై వనమందుండవలయును అని గాని లేక బ్రహ్మము నెఱిఁగిన

ఆమమకారము నిత్యానిత్యవస్తు విచారమువలన నశించును గాని మఱియొక దానివలన నశింపదు.

,,మనఏవమనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః'' ౧౦
,,బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయంస్మృతం'' ౧౧
(శు-య; ౯౯ శాట్యాయనీయ; అథర్వ ౮౦ త్రిపురాతాపని)
(సామ ౨౮ మైత్రాయణీ; కృ-య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. మనుష్యాణాం= మనుష్యులకు, మనఏవ=మనస్సే, బంధమో బంధమోక్షములకు, కారణం= హేతువగును, విషయాసక్తం = విషయాసక్తిగల మనస్సు, బంధాయ= బంధమునకనియు, నిర్విషయం = విషయాసక్తిలేనిమనస్సు ముక్తై= ముక్తికనియు, స్మృతం = చెప్పఁబడెను.

తా॥ మనుష్యులకు మనస్సే బంధమోక్షములకు హేతువగుచున్నది. కాని ఇతరులెవ్వరుకారు. విషయములందు దగిలిన మనస్సు బంధమునిచ్చును. విషయములందు దగులని మనసు మోక్షమునకు హేతువగును. కావున ఇతరులెవరైనను తనకు మోక్షము నిత్తురని విషయాసక్తితోనుండుట మూర్ఖత్వము.

,,మమేతిబధ్యతేజంతు న్నిర్మమేతి విముచ్యతే,, ౧౨
,,మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః,, ౧౩
(సామ; ౬౧ మహా; ౭౮ కృ-య; ౬౮ వరాహ)
(శు-య; ౫౯ పైంగల ౭౮ సామ; ౭౬ యోగచూడామణి)

టీ. జంతుః= మనుష్యుఁడు; మమేతి= నాదియని, బధ్యతే= బంధింపబడుచున్నాఁడు, నిర్మమేతి = నాదికాదని; విముచ్యతే = బంధమునుండి విడువబడుచున్నాడు; మమత్వేన= మమకారముచే, జీవః= జీవుఁడు, భవేత్ =అగును, నిర్మమత్వేన=మమకారము లేకపోవుటచేత, కేవలః=అద్వితీయమైన పరమాత్మయగును.

తా॥ తనకంటె నితరవస్తువున్నదని దలఁచుట మమకారమునకు హేతువగును. ఆమమకారముచే జీవత్వముగలుగుచున్నది. అద్వితీయ

నపుడు స్మృతికి వచ్చుచున్నది. అనుభవించని విషయము స్మృతికి రాదు. అనుభవింపఁబడినదే స్మృతికివచ్చును. గాన సుషుప్తియం దజ్ఞానము సంవిత్తుచే నెఱుఁగఁబడుట నిక్కము. అక్కడ సంవిత్తు మాత్ర మేకరూపముగ భేదింపఁబడకయున్నది. ఇటు లొకయవస్థయం దున్నటుల మఱియురెండవస్థయందుండక దృశ్యములు బాధింపఁబడుట వలన నసత్యములగుచున్నవి. అవస్థాత్రయమందును బాధింపఁబడక సంవిత్తున్నందున నది సత్యమగును. కావున నది సత్తనఁబడును. విష యములు తెలియఁబడునవి. తెలిసికొనునవికానందున నవి జడము లనఁబడును. ఇతరసహాయములేక తనంతట ప్రకాశించుచు సర్వము నెఱుఁగుచున్నందున సంవిత్తుజ్ఞానమనఁబడును. కావున నది చిత్తనఁ బడును. ఉపాధియందుండి నేనను శబ్దమునకు వాచ్యమై నాకెప్పుడును నాశము లేకుండుఁగాఁకయని ప్రేమస్వరూపముఁగ నున్నందున నానంద మనఁబడును. ఇట్లగణాగమ్యములైన మాసాబ్దయుగకల్పములందును సంవిద్రూపమగు నాత్మ యుత్పత్తినాశములులేక స్వయంప్రకాశమాన మైయున్నది. పరబ్రహ్మము నిట్టిదే గావున ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మలకు వేదాంతమునం దైక్యము బోధింపఁబడుచున్నది. ఆకాశమనంతమైనను ఘటాద్యుపాధులనుండుటచే సాంతముగా గనఁబడునటు ప్రత్యగాత్మ సాంతముగాఁ గనఁబడుచున్నట్లున్న ననంతమైనదే. ఇట్లు సత్యజ్ఞానా నందమైన యాత్మ యాలక్షణము లేఁగల బ్రహ్మముకన్న వేఱుకాదు కావున నద్వితీయమని చెప్పఁబడును. ఇట్లనుభవమునఁ దెలిసికొనుట యపరోక్షజ్ఞానము. తానే బ్రహ్మమను నీజ్ఞానమున* బ్రహ్మమగు చున్నాఁడు.

,, అహంబ్రహ్మాస్మీత్యనుసంధానం కుర్యాత్ ,,

(శు-యు; ౫౭ పైంగల; అ ౩)

టీ. అహం= నేను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అస్మి= అగుచున్నాను, ఇతి= అని, అనుసంధానం= యోజనము, కుర్యాత్ = చేయవలెను.

తా॥ బుద్ధివృత్తులకు సాక్షియై బ్రహ్మమే యహంశబ్దవాచ్యమై యున్నందున నేననఁగా జీవుఁడనిగాని, దేహమనిగాని, యంతఃకరణ మనిగాని యనుకొనక బ్రహ్మమేయని యెల్లప్పుడును యోజింపవలయును

"సతజ్ఞో బాలోన్మత్త పిశాచవజ్జడవృత్యాలోక మాచరేత్," ౭

(సామ ౪౭; మండలబ్రాహ్మణ బ్రా ౫)

టీ. నామరూపాత్మకమైన సృష్టికి పూర్వము సద్వస్తువైన యేబ్రహ్మము కలదో యాబ్రహ్మమే యిప్పుడు (సృష్టియైనతరువాత) తత్ అను పదముచే జెప్పఁ బడుచున్నది. దానినెఱిఁగినవాఁడు, తజ్జ్ఞుఁడు, సఃతజ్జ్ఞః = ఆబ్రహ్మజ్ఞాని; బాలోన్మత్తపిశాచవత్ = బాలుఁడు, వెఱ్ఱివాఁడు, పిశాచము, వీనివలె; జడవృత్యా = జడవృత్తిచే; లోకం ఆచరేత్ = లోకమందు సంచరించవలెను.

తా॥ జ్ఞాని సర్వజనులు సత్యంతాదరణీయములని యత్యాతురతతోఁజూచు విషయములందు నిస్పృహఁగలవాఁడై లోకులు తనను జడుఁడనునటు లాచరింపవలెను. సర్వజ్ఞుఁడయ్యును బాలోన్మత్తపిశాచముల చందమున సంచరించును,

"బ్రాహ్మణస్సమాహితో భూత్వా తత్త్వంపదైక్యమేవసదాకుర్యాత్,"

(శుయ; ౫౯ పైంగల ౪)

టీ. బ్రాహ్మణః = బ్రహ్మజ్ఞాని; సమాహితః = స్వస్థచిత్తము గలవాఁడు; భూత్వా = అయి; తత్త్వంపదైక్యమేవ, తత్త్వంపద = తత్పదవాచ్యుఁడగు నీశ్వరునకు; త్వంపద వాచ్యుఁడగు జీవునకు; ఐక్యమేవ = ఏకత్వము నే; సదా = ఎల్లప్పుడు; కుర్యాత్ = చేయవలెను.

తా॥ బ్రహ్మమును గురుముఖమున నెఱుఁగువాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు బ్రహ్మము నెఱిఁగిన యోగి యెల్లప్పుడు జీవేశ్వరైక్యాను సంధానమును చేయుచుండవలెనుగాని వాఁడు గొప్పవాఁడు వీఁడు తక్కువవాఁడను భేదబుద్ధితో నుండరాదు.

"సర్వత్రాద్వైతబ్రహ్మబుద్ధిం కుర్యాత్," ౯

టీ. సర్వత్ర= అంతటను; అద్వైతబ్రహ్మబుద్ధిం= అద్వితీయమైన బ్రహ్మ నిశ్చయమును; కుర్యాత్ = చేయవలయును.

తా॥ అంతటను బ్రహ్మముఁదక్క ఇతరమెద్దియును లేదని దృఢ నిశ్చయముతో నుండవలయును.

,,ఆశాంబరో న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న
నిందా స్తుతిర్యా దృచ్ఛికో భవేత్,, ౧౦

(శు-య; ౧౬ పరమహంసః)

టీ. ఆశాంబరః = దిగంబరుఁడును (మానాభిమానములు లేనివాఁడును) నమస్కారః= నమస్కారము లేనివాఁడును (ఒకఁడు తనకు నమస్కరింపవల యునను కోరిక లేనివాఁడును) నస్వాహాకారః = స్వాహాకారము లేనివాఁడును, నస్వధాకారః= స్వధాకారములేనివాఁడును (స్వాహాస్వధావషట్కార గోచర మైన వైదికకర్మను విధ్యుక్తముగ నభ్యసించనివాఁడును) ననిందా స్తుతిః= నిందా స్తుతులు లేనివాఁడును, (లోకులు తన్ను స్తుతించినను నిందించినను వానియందలక్ష్య ముగలవాఁడై) యాదృచ్ఛికః= యదృచ్ఛాపరుఁడును (దొరికినదానితో తుష్టినొం దువాఁడును) భవేత్ = కావలయును.

తా॥ జ్ఞాని బట్టలు మొదలైనవి కావలయునను భోగాపేక్ష లేని వాఁడై, తనకొకఁడు నమస్కరింపవలయునను కోరిక లేనివాఁడై విధ్యు క్తముగ వైదికకర్మమును విడిచినవాఁడై, లోకనిందాస్తుతులందు లక్ష్యములేనివాఁడై యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టుఁడై యుండవలయును, కాని వ్యామోహముకలవాఁడై యుండరాదు.

,,సర్వతస్స్వరూపమేవ పశ్యన్ జీవన్ముక్తి మవాప్య ప్రారబ్ధ
ప్రతిభాసనాశపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేనవసేత్'' ౧౧

(అథర్వ; ౭౩ నారదపరివ్రాజక;)

టీ. సర్వతః= అంతటను; స్వరూపమేవ=పరమాత్మ రూపమునే; పశ్యన్ = కాంచుచు, ప్రారబ్ధ ప్రతిభాసనాశ పర్యంతం= ప్రారబ్ధ ప్రతిభాసము నాశమగు దాక (స్థూలశరీరము నశించుట ప్రారబ్ధక్షయము) స్వరూపానుసంధానేన=

బ్రహ్మాను సంధానముచే; జీవన్ముక్తిం= జీవన్ముక్తిని; అవాప్య= పొంది; వసేత్= నివసింపవలయును.

తా॥ తానే బ్రహ్మమని జగత్తుమిథ్యయని ఖేదమోదముల నొందక జీవించి స్థూలశరీరముతో నుండుట జీవన్ముక్తి. జ్ఞానికిప్రారబ్ధమున్నటుల పరులు తలచెదరుకాని జ్ఞానితలపడు. ఆత్మజ్ఞానమున కర్మ మేనశించును కావున జ్ఞానికి ప్రారబ్ధము ప్రారబ్ధప్రతిభాసమనఁబడును ప్రతిభాసమనఁగా లేనిదియున్నటుల కనబడుట.

,,స్వరూపాను సంధానం వినాన్యథాచార పరోనభవేత్,, ౧.

(అథర్వ రకే నారదపరివ్రాజక.)

టీ. స్వరూపాను సంధానం= పరమాత్మాను సంధానము (తాను పరమాత్మయేయని యోచించుట) వినా=విడిచి; అన్యథా= మఱియొక తీరైన; ఆచార= ఆచారమందు; పరః= ఆసక్తుఁడు; నభవేత్= కాగూడదు.

తా॥ తాను పరమాత్మయని అను సంధానమును చేయుటను మాని యితర దేవతల నుపాసింపగూడదని యభిప్రాయము.

,,వేదాన్తశ్రవణం కుర్వన్యోగం సమారభేత్,, ౧౩

(అథర్వ; గీ॥ శాండిల్య)

టీ. వేదాంత= ఉపనిషత్తులయొక్క; శ్రవణం = వాక్యార్థాను సంధానమును; కుర్వన్= చేయుచు, యోగం = అస్పర్శయోగమను పేరుగల నిర్వికల్ప సమాధిని; సమారభేత్= అరంభింపవలయును

తా॥ వేదాన్త వాక్యార్థమును వినుచు, మానకుండక నిర్వికల్ప సమాధి సిద్ధింప ప్రయత్నింపవలయును. యోగమనఁగా నిర్వికల్ప సమాధియైన యస్పర్శయోగమనుటకు ,,అస్పర్శయోగో నామైష దుర్దర్శస్సర్వయోగిభిః,, అని గౌడపాదవాక్యముగలదు.

,,ఆకుంచనేనకుండలిన్యాః కవాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్,, ౧౪

(అథర్వ; గీ॥ శాండిల్య; అ ౧)

టీ. ఆకుంచనేన = గుదస్థానమందలి యపానమును పైకిలాగుటచేతను; కుండలిన్యా= కుండలినీశక్తిచే; కవాటం= బ్రహ్మనాడియైన సుషుమ్నా కవాటమును; ఉద్ఘాట్య= తెఱచి; మోక్షద్వారం= మోక్షద్వారమైన బ్రహ్మరంధ్రమును విభేదయేత్ = భేదింపవలెను.

తా॥ రహస్యప్రదేశమున ముక్తాసనమున గూర్చుండి రేచకపూరకములుమాని గుదస్థానమందలి యపానమును లాగవలయును. అట్లులాగి కుంభించుటచే నాభికి తిర్యగ్భాగముగ నధోముఖముగ నుండు కుండలినీశక్తిమేల్కొనును. కుండలినీశక్తి మేల్కొనిన కుంభకస్థానుండగా వాయువు బహిఃప్రచారమునూని విశుద్ధచక్రముదాటి వెనుకకుతిరిగి సుషుమ్నానాడిని తెఱచి, యందుసంచరించును. అప్పుడు మనఃప్రచారమణఁగియుండును. పిదప బ్రహ్మరంధ్రమును భేదించి వాయువుతోగూడి మనస్సు చిదాకాశమున లీనమగును. గురుకటాక్షమునఁగాని యిదిసంప్రాప్తించదు.

,,యచ్ఛేద్వాఙ్మనసి ప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేజ్జ్ఞాన ఆత్మని,, ౧౫
,,జ్ఞానమాత్మని మహతినియచ్ఛేత్తద్యచ్ఛేచ్ఛాన్తఆత్మని'' ౧౬
(కృ-య; 3 కఠ; అ ౧; వ 3)

టీ. ప్రాజ్ఞః= బ్రహ్మాత్మైక్యమున గలిగిన చిత్తైకాగ్రత ప్రజ్ఞయనఁబడును. ఆప్రజ్ఞఁగలవాఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు; అనఁగా బ్రహ్మజ్ఞాని; వాక్ =వాగాదీంద్రియములను; మనసి= మనసునందు, యచ్ఛేత్ = నియమింపవలయును; తత్ = ఆమనసును; జ్ఞానఆత్మని= నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధియందు; యచ్ఛేత్ = నియమింపవలయును; జ్ఞానం= అబుద్ధిని; మహతి= గొప్పదియైన; ఆత్మని= ప్రత్యగాత్మయందు; *నియచ్ఛేత్= నియమింపవలయును; తత్ = అప్రత్యగాత్మను; శాంత ఆత్మని = నిర్వికారమైన పరబ్రహ్మమున; నియచ్ఛేత్ = నియమింపవలెను.

తా॥ ఇంద్రియములను విషయములందు దగులనీయక వానిని వానికధికారియైన మనసునందేయుంచవలయును. సంకల్పరూపమైన మనస్సును నిశ్చయరూపము గలుగుటకై నిశ్చయాత్మకమైనబుద్ధియందు గూర్చవలయును. ఇతరనిశ్చయములు గలుగనీక ,,అహంబ్రహ్మాస్మి,,

అను నిశ్చయము గలుగుటకై యీబుద్ధిని ప్రత్యగాత్మయందు సూర్చ వలయును. అట్టుహార్చి ప్రత్యగాత్మయే పరబ్రహ్మమని యెఱిఁగి నిరా కారముగా నిర్వికల్పముగా నుండవలయును.

,,ఆత్మానంచే ద్విజానీయా దయమస్మీతిపూరుషః'' ౧౭
,,కిమిచ్ఛన్కస్యకామాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్'' ౧౮
(శు-యు; ౬౬ శాట్యాయనీయ; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬)

టీ. పూరుషః= పురుషుఁడు; అయం= ఈయాత్మ; అస్మి= అగుచున్నా నని; ఆత్మానం= తనను; విజానీయాచ్చేత్= తెలిసికొనునేని; కిమిచ్ఛన్=ఏభోగ మునుకోరుచు; కస్య= ఏభోక్తయొక్క; కామాయ = కోరికకొరకు; శరీరం= దేహమునుగూర్చి; అనుసంజ్వరేత్= తపించవలయును.

తా॥ పురుషుఁడు స్వయంప్రకాశ స్వరూపుఁడగు నాత్మయేను తానని యెఱిఁగిన పిమ్మట నవరి నిమిత్తము దేనికొఱకు పరితపించును పరమార్థదశయందు భోగ్యభోక్తృ స్వరూపమైన ద్వైతము మిథ్య యగును గాన నాత్మస్వరూపుఁడగు తాను నిరతిశయతృప్తిచే దేనిని గూర్చియు పరితపించఁడు,

,,తమేవధీరో విజ్ఞాయప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః,, ౧౯
,,నానుధ్యాయేద్బహూఞ్ఛబ్దాన్ వాచో విగ్లాపనంహితత్,, ౨౦
(కృ-యు ౬౮ వరాహ; అ ౪; శు-యు, ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬
(అథర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

టీ. ధీరః = ఇంద్రియనిగ్రహము గలిగిన; బ్రాహ్మణః = బ్రహ్మవేత్త; తమేవ= ఆయాత్మనే; విజ్ఞాయ= తెలిసికొని; ప్రజ్ఞాం= చిత్తైకాగ్రతను; కుర్వీత= సంపాదింపవలయును; బహూన్= అనేకములైన; శబ్దాన్ = శబ్దములను; నాను ధ్యాయేత్ = పఠింపఁగూడదు; తత్ =ఆపఠనము; వాచః = వాగింద్రియమునకు, విగ్లాపనం= శ్రమమగును; హి= నిశ్చయము.

తా. ఆత్మస్వరూపమెఱిఁగినవాఁడు నిర్వికల్పసమాధి సిద్ధిగప్రయ త్నింపవలయునుగాని యాత్మస్వరూపము నెఱిఁగించు శాస్త్రములను

జదివిన లాభము లేదు. అనుభవము లేక యటు చదువుట నోటికి శ్రమమేగాని వేఱుగాదు.

,,యతోనిర్విషయస్యాస్య మనసోముక్తిరిష్యతే ౨౧
,,అతోనిర్విషయంనిత్యం మనఃకార్యంముముక్షుణా,, ౨౨
(కృ-యః; ౨౧ అమృతబిందు; అధర్వనం, త్రిపురాతాపినీ)

టీ. యతః= ఏకారణమున; నిర్విషయస్య= నిర్విషయమైన (విషయాసక్తి లేని) [illegible]= ఈమనస్సునకు; ముక్తిః= మోక్షము; ఇష్యతే = ఇచ్ఛయింపబడుచున్నదో; అతః= ఆకారణమున; ముముక్షుణా = మోక్షేచ్ఛ గలవానిచే; నిత్యం = ఎల్లప్పుడు, మనః = మనస్సు, నిర్విషయం = నిర్విషయమునుగానే, కార్యం= చేయుదగినది.

తా॥ నిర్విషయమైన మనసుకు మోక్షము కలుగుచున్నది. కావున మోక్షమందు కోరికగలవాఁడు మనసును విషయములందుఁ దగులనీకయుండ వలయును.

,,చిత్తమేవహిసంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్'' ౨౩
(శు-య; ౬౬ శాట్యాయనీయ-కృ-య; ౧౮ వరాహ
సామ; ౨౪ మైత్రా

,,దృశ్యంహ్యదృశ్యతాంనీత్వా బ్రహ్మాకారేణచిన్తయేత్'' ౨౪
(కృయ; 32 తేజోబిందు)

టీ. చిత్తమేవహి= చిత్తమేనిశ్చయముగ, సంసారః=సంసారము, తత్= దానిని (ఆచిత్తమును) ప్రయత్నేన ప్రయత్నమున, శోధయేత్ = శోధించవలయును, దృశ్యంహి= చూడబడువిశ్వమును, అదృశ్యతాం = దృశ్యముకానిదానిగ; నీత్వా= గడపి (నిశ్చయించి) బ్రహ్మాకారేణ= బ్రహ్మస్వరూపమున, చింతయేత్ = చింతింపవలయును.

తా॥ చిత్తమే సంసారము. ఆచిత్తమును వృత్తులులేనిదానిగ ప్రయత్నమున చేయవలయును. దృశ్యమును దాని కధిష్ఠానమయిన బ్రహ్మముగానెంచి దృశ్యముగా నెంచకుండవలయును.

,,మాయాకార్యమిదం భేదమస్తిచే ద్బ్రహ్మభావనం,, ౨౫
,,దేహోహమితి దుఃఖీచేద్బ్రహ్మాహమితినిశ్చిను, ౨౬
కృ-యు; 32 తేజోబిందు)

టీ. మాయాకార్యం= మాయచే కల్పింపబడిన, ఇదం భేదం= ఈదృశ్య భేదము, అస్తిచేత్ = ఉన్నదేని, బ్రహ్మభావనం = అది బ్రహ్మమని తలంచవలెను, అహం= నేను, దేహఇతిచేత్= దేహమనితలచునేని, దుఃఖీ= దుఃఖవంతుడగును. అహం= నేను బ్రహ్మేతి= బ్రహ్మమని, నిశ్చిను= నిశ్చయింపుము.

తా॥ ఈదృశ్యభేదము మాయాకార్యముగాన మిథ్యయగుచున్నది ఆభేదము కనుపడెనేని దానిని బ్రహ్మముగా భావింపవలయును. దేహమేతానని తలంచినయెడల నాదేహధర్మముల తనయందారోపించుకొని దుఃఖవంతుడగును. కావున తానే బ్రహ్మమని యెఱుంగవలెను, తాను బ్రహ్మమని యెఱింగిన సమస్తదుఃఖనివృత్తియగును.

,,హృదయగ్రంథిరస్తిత్వే ఛేదనేబ్రహ్మచక్రకం,, ౨౭
,,సంశయే సమనుప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయమాశ్రయేత్,, ౨౮
(కృ-యు; 32 తేజోబిందు)

టీ. హృదయగ్రంథిః= హృదయమున ముడివంటి యజ్ఞానము; అస్తిత్వే= ఉండగా; ఛేదనే= దానిని ఛేదించుటయందు; బ్రహ్మచక్రకం= బ్రహ్మచక్రము నియోగించవలయును; సంశయే= సందేహము; సమనుప్రాప్తే = సంప్రాప్తించుచుండగా; బ్రహ్మనిశ్చయం=బ్రహ్మమనునిశ్చయమును;ఆశ్రయేత్ =పొందవలెను.

తా॥ హృదయముననున్న ముడివంటి యజ్ఞానమును ఛేదించుటకు బ్రహ్మజ్ఞానచక్రమును ప్రయోగింపవలెను. బ్రహ్మభావగతియందు సందేహము గలుగునప్పుడు బ్రహ్మమని నిశ్చయించవలయును.

,,విజ్ఞేయోఽక్షరతన్మాత్రో జీవితంచాతిచంచలం,, ౨౯
,,విహాయశాస్త్రజాలాని యత్సత్యంతదుపాస్యతాం,, 30
(శు-యు; ౫౯ పైంగల. అ. 3)

టీ. అక్షరత్వాత్రః= అక్షరస్వభావుఁడయిన కూటస్థుఁడు (పరిత్యాగాత్మ) విజ్ఞేయః= తెలిసికొనఁదగినవాఁడు; జీవితంచ=ఆయుష్కాలమును; అతిచంచలం= మిక్కిలిచంచలమయినది; శాస్త్రజాలాని=శాస్త్రసమూహములను; విహాయ=విడిచి; యత్= ఏది; సత్యం= సత్యమో; తత్=అది; ఉపాస్యతాం=ఉపాసింపబడుగాక.

తా॥ ఆయుష్కాలము మిక్కిలి అస్థిరమయినది నాశములేని కూటస్థుఁడే తెలియ[illegible]గినవాఁడు కావున శాస్త్రపఠనము మాని సత్య మైన కూటస్థ[illegible]సె యెఱిఁగి యుపాసన చేయవలయును.

ఈవిషయములో నుత్తరగీతలలో శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పిన „అనంత శాస్త్రం„ అను శ్లోకమును చూడవలెను.

„యస్యస్త్రీ తస్యభోగేచ్ఛానిస్త్రీ కస్యక్వభోగభూః” ౩౧
„స్త్రియంత్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగత్త్యక్త్వా సుఖీభవేత్ ”౩౨
(సామ; ౬౧ మహో; ౩ అధ్యాయం. శు-య; యాజ్ఞవల్క్య)

టీ. యస్య= ఎవనికి; స్త్రీ= స్త్రీయుండునో; తస్య=వానికి; భోగేచ్ఛా= భోగాభిలాషయుండును; నిస్త్రీకస్య= స్త్రీలేనివానికి; భోగభూః = భోగానుభవ ఫలము; క్వ= ఎక్కడిది? స్త్రియం= స్త్రీని; త్యక్త్వా=విడిచి; జగత్= జగత్తు; త్యక్తం= విడువబడినది; జగత్= జగత్తును; త్యక్త్వా = విడిచి, సుఖీ= సుఖవం తుఁడు; భవేత్= అగుచున్నాఁడు.

తా॥ స్త్రీవాంఛ యెవనికుండునో వానికి భోగమును భోగకార్య మయిన దుఃఖమును గలుగును; స్త్రీవాంఛలేనివానికి భోగము దాని ఫలమయిన దుఃఖము నెటులుండును? ఉండదు; స్త్రీని జయించిన వానిచే జగత్తు జయింపబడును. జగత్తుజయించినవాఁడే సుఖవంతుఁడు మనస్సే జగత్తుగాన మనసును జయింపవలెను.

„చిత్తంకారణమర్థానాం తస్మిన్సతి జగత్త్రయం” ౩౩
„తస్మిన్క్షీణేజగత్క్షీణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః” ౩౪
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౩. కృ-య; ౬౩ యోగశిఖా)

టీ. చిత్తం= చిత్తము; అర్థానాం= పదార్థములకు; కారణం= హేతు వగును, తస్మిన్సతి = ఆచిత్తముండగా, జగత్త్రయం = మూడులోకములున్నవి,

తస్మిన్ క్షీణే= ఆచిత్తము క్షీణించుచుండగా, జగత్క్షీణం = జగత్తుక్షీణించినది యగును, ప్రయత్నతః= ప్రయత్నముచే, తత్ = ఆచిత్తము చికిత్స్యం = బాగు చేయవలసినది.

తా॥ చిత్తమే సమస్తపదార్థములకు హేతువగును. చిత్తమే మూడులోకములుగాన చిత్తముండిన జగత్తుండును. చిత్తము నశించిన జగత్తు నశించును. కరిగించబడినరాగి మూసయందు పోయబడి వాని యాకారమును బొందునటులు చిత్తము రూపాది విషయములందు వ్యాపించి వానిరూపమునుబొందును. ,,మూషాసిక్తం యథా తామ్రం తన్నిభం జాయతే తథా। రూపాదీన్వ్యాప్నువచ్చిత్తం తన్నిభం దృశ్యతే ధృవం,, అనిశంకరాచార్యులవారు చెప్పియున్నారు. కావునచిత్తమును నశింపజేసిన జగత్తులేనివాఁడగును. జగత్తులేమిచే సుఖవంతుఁడగును.

,,సుప్తేరుత్థాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం పరిచింత్యతాం,, 37

(కృ-య ౯౨ వరాహ)

టీ. సుప్తేః= నిద్రనుండి, ఉత్థాయ = లేచి, సుప్త్యంతం = నిద్రపోవు వరకు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, ఏకం = ఒక్కటియే, పరిచింత్యతాం = చింతింపబడవలయును.

తా॥ నిద్రనుండిలేచి నిద్రపోవువరకు గల కాలమున నితరాసక్తి లేక యాకాలమును వ్యర్థపుచ్చక బ్రహ్మమునే ధ్యానింపవలయును.

,,గచ్ఛంస్తిష్ఠన్నుపవిశం శ్శయానోవాన్యథాపివా,, 38
,,యథేచ్ఛయావసేద్విద్వా నాత్మారామస్సదామునిః,, 39

(సామ: ౭౮ కంఠిస్య చివరవాక్యం)

టీ. విద్వాన్= బ్రహ్మవేత్తయగు పురుషుఁడు, గచ్ఛన్ =నడుచుచున్నను, తిష్ఠన్ = నిలుచున్నను, ఉపవిశన్ = కూర్చున్నను, శయానోవా = పడుకొని యున్నవాఁడయినను, అన్యథాపివా = మరియొకరీతిగా నున్నవాఁడైనను, సదా= ఎల్లప్పుడు, మునిః = మునియై, ఆత్మారామః = ఆత్మయందే రమించువాఁడై, యథేచ్ఛయా= చిత్తము వచ్చినటుల, వసేత్= ఉంచవలయును.

,,జ్యోతిర్లింగం భ్రువోర్మధ్యే నిత్యంధ్యాయేత్సదాయతిః'' ౩౮
కృ-యు. ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా.)

టీ. సదా= ఎల్లప్పుడు, యతిః= యతి, భ్రువోర్మధ్యే=భ్రూమధ్యమందు జ్యోతిర్లింగం= ప్రకాశలక్షణమైన, నిత్యం= నిత్యమైన యాత్మను, ధ్యాయేత్= ధ్యానింపవలయును.

తా॥ భ్రూమధ్యమందు దృష్టినిలిపిన చిత్తము స్థిరముగానుండును షణ్ముఖిచేగాని, శాంభవిచేగాని నీవారశూకమువలె ప్రకాశస్వరూప [illegible] వలెనున్న కలాగ్రమందు శుద్ధస్ఫటికసంకాశమగు నాత్మ ధ్యానించదగినది.

,,ఆత్మానమాత్మనాసాక్షాద్బ్రహ్మ బుద్ధ్వాసునిశ్చలం,, ౩౯
,,దేహజాత్యాదిసంబంధాన్ వర్ణాశ్రమసమన్వితాన్'' ౪౦
,,వేదశాస్త్రపురాణాని పదపాంసుమివత్యజేత్'' ౪౧
(కృ-యు॥ ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. ఆత్మనా= నిశ్చయాత్మికయగుబుద్ధిచే, ఆత్మానం= తనను, సాక్షాత్= ప్రత్యక్షముగ, బ్రహ్మ= బ్రహ్మముగ, సునిశ్చలం= దృఢముగ, బుద్ధ్వా= తెలుసుకొని, దేహజాత్యాదిసంబంధాన్= దేహముజాతిమొదలైన సంబంధములైన, వర్ణాశ్రమసమన్వితాన్= వర్ణాశ్రమములతో గూడిన, వేదశాస్త్రపురాణాని = వేదశాస్త్రపురాణములను, పదపాంసుమివ= పాదధూళివలెనే, త్యజేత్ =విడువవలయును.

తా॥ తాను బ్రహ్మమని యెరింగిన పిదప తక్కినవానితో ప్రయోజనము లేదుగావున; వర్ణాశ్రమాదులను; వేదశాస్త్రపురాణాదులను పాదధూళివలె విడువవలయును. బ్రహ్మమునెరుగకుండిన వేదశాస్త్రములవలన ప్రయోజనములేదు. బ్రహ్మమునెరిగిన పిదపను వేదశాస్త్రములవలన ప్రయోజనములేదు బ్రహ్మము నెరుగుటకు వేదశాస్త్రములను చదువుకొనవలయును బ్రహ్మము నెరుగకుండినను ఎరిగినపిదపను వేదశాస్త్రములవలన ప్రయోజనములేదని ,,అవిజ్ఞాతే పరేతత్త్వే శాస్త్రాధీతి స్తునిష్ఫలా। విజ్ఞాతేఽపి పరేతత్త్వే శాస్త్రాధీతి స్తునిష్ఫలా,,

అను వాక్యములచేత శంకరాచార్యులవారు చెప్పియున్నారు. వివేక చూడామణి శ్లో. ౬౧

శాస్త్రనిష్ఫలత్వమును గురించి శ్రీకృష్ణులవారు ఉత్తర గీతల యందు కొన్ని శ్లోకములను చెప్పిరి. అని చూపవలెను.

"ఏకాకీనిస్పృహ స్తిష్ఠేన్నహి కేనసహాలపేత్,, ౪౨
"దద్యాన్నారాయణేత్యేవం ప్రతివాక్యం సదా యతిః,, ౪౩
(అథర్వ-౪౩ నారద పరివ్రాజక)

టీ. యతిః= సన్యాసి, సదా= ఎల్లప్పుడు, ఏకాకీ= ఒంటిగనుండువాడై, నిస్పృహః= దేనియందు కోరికలేనివాడై, తిష్ఠేత్ = ఉండవలెను, కేనసహ= ఎవనితోను, నాలపేత్ = మాటలాడగూడదు, నారాయణేతి = నారాయణ యని, ఏవం= ఈరీతుగ, ప్రతివాక్యం= మారుమాటను, దద్యాత్ = ఇవ్వవలెను.

తా॥ యతి సంగము నపేక్షించని సన్యాసియై [illegible] తోను మాటలాడక యుండవలయును. ఎవ్వరేని యడిగినను నారాయణయని ప్రత్యుత్తరముగ చెప్పవలయును గాని వారితో వ్యర్థముగ మాటలాడగూడదు.

"మునిః కౌపీనవాసాస్స్యాన్నగ్నోవా ధ్యానతత్పరః,, ౪౪
(అథర్వ ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. ధ్యానతత్పరః= ధ్యానాసక్తుడైన, మునిః= ముని, కౌపీనవాసాః= గోచిపెట్టినవాడైనను, నగ్నోవా= దిగంబరుడైనను, స్యాత్= ఉండును.

తా॥ ధ్యానమందే యాసక్తిగల [illegible] గోరక గోచిసిబాని యుండవలయును.

"అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరామిషః,, ౪౫
"ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరేదిహ,, ౪౬
(అథర్వ ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. సుఖార్థీ= అఖండబ్రహ్మసుఖమును గోరువాడై, అధ్యాత్మరతిః= ఆత్మ యందాసక్తిగలవాడును, ఆసీనః = స్థిరమైన సుఖాసనము గలవాడును, నిర

పేక్షః= విషయములం దపేక్షలేనివాఁడును, నిరాశిషః ఆశీర్వచనము లేనివాడును, ఆత్మనా= ఆత్మరూపమైన, సహాయేనైవ = సహాయముచేతనే (ఆత్మసహాయము చేతనే) ఇహ= ఈలోకమందు, విచరేత్ = సంచరించవలయును.

తా॥ అఖండ బ్రహ్మసుఖమునుగోరు యోగి విషయ సుఖమును గోరక నారాయణయనుమాటదక్క నాశీర్వచనములేనివాఁడై తన దేహసహాయముదక్క నితరసహాయములేక ఈలోకమున చరింపవల యును. సంగము నపేక్షించరాదు.

ॅ॥సందిగ్ధ స్సర్వభూతానాం వర్ణాశ్రమవివర్జితః॥ ౪౭
॥అంధవజ్జడవచ్చాపి మూకవచ్చ మహీంచరేత్॥ ౪౮
(అధర్వ-౪౩ నారద పరివ్రాజక.)

టీ. వర్ణాశ్రమ వివర్జితః= వర్ణాశ్రమముల విడిచినయోగి, సర్వభూతానాం= సర్వభూతములకు, సందిగ్ధః = సందిగ్ధముగలుగు వేషముగలవాఁడై, అంధవచ్చ= గ్రుడ్డివానివలెను, జడవచ్చాపి = జడునివలెను, మూకవచ్చ – మూగవానివలెను, మహీం– భూమియందు, చరేత్ = చరింపవలెను.

తా. ఇతఁడెట్టివాఁడోయని సర్వజనులకు సందేహము గలిగించు వేషముగలవాఁడై విషయములను జూచియు జూడక గ్రుడ్డివానివలెను, ఎవ్వరేమి యనినను మాటలాడక మూగవానివలెను. దేనియందు స్పృహలేక జడునివలెను ప్రవర్తింపవలెను.

॥యద్యత్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్తదాత్మేతి భావయేత్॥ ౪౯
॥యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్తదాత్మేతి భావయేత్॥ ౫౦
కృ-య ౪౧ యోగతత్త్వ.)

టీ. యద్యత్= ఏయేపదార్థమును, చక్షుర్భ్యాం= నేత్రములచేత, పశ్యతి= చూచుచున్నాఁడో, తత్తత్= ఆయాపదార్థమునే, ఆత్మేతి= ఆత్మ, భావయేత్= భావింపవలెను; యద్యత్= ఏయేపదార్థమును, కర్ణాభ్యాం= యని, కర్ణములచే= శృణోతి= వినుచున్నాఁడో, తత్తత్= ఆయాపదార్థమునే, ఆత్మేతి= ఆత్మయని, భావయేత్ = భావింపవలెను, సమస్తవిషయములను వానికధిష్ఠానమైన బ్రహ్మ ముగా భావింపవలయును.

తా॥ నేత్రములతో దేనిని చూచుచున్నాఁడో చెవులతో దేనిని వినుచున్నాఁడో దానినంతయు నాత్మకంటె నితరమెద్దియును లేదని ఆత్మగానే భావింపవలయును.

"లభతేనాసయాయద్యత్తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ౫౧
"జిహ్వయాయద్రసంహ్యత్తి తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ౫౨
(కృ-య; ౪౧ యోగతత్త్వ.)

టీ. నాసయా= ముక్కుచే, యద్యత్=యయేగంధమును లభతే=పొందుచున్నాడో, తత్తత్= ఆయాగంధమునే, ఆత్మేతి = ఆత్మయని, భావయేత్ భావింపవలెను, జిహ్వయా= నాలుకచేత, యత్= ఏ, రసం= రసమును, హి= నిశ్చయముగా, అత్తి= పొందుచున్నాడో, తత్తత్= ఆయారసమును, ఆత్మేతి= ఆత్మయని, భావయేత్= భావింపవలెను.

తా॥ స్పష్టము.

"త్వచాయద్యత్స్పృశేద్యోగీ తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ౫౩
(కృ-య; ౪౧ యోగతత్త్వ.

టీ. యోగీ= ఆత్మానుసంధానము చేయువాడు, త్వచా = చర్మముచేత, యద్యత్= ఏయేస్పర్శమును, స్పృశేత్= ముట్టునో, తత్తత్= ఆయాస్పర్శమునే, ఆత్మేతి= ఆత్మయని, భావయేత్= భావింపవలయును.

తా॥ సమస్త విషయములను వాని కధిష్ఠానమైన బ్రహ్మముగా భావింపవలయుననియు ఏప్రజ్ఞానముచే విషయముల నెఱుఁగుచున్నాఁడో దానిని ఆత్మయనియు భావింపవలయును. పైనఁ జెప్పిన చక్షురాదులు అయిదును ప్రత్యాహారములు.

(౫౮ శాండిల్యోపనిషత్ - అ ౧ చివర చూడవలయును.)

"దృష్టింజ్ఞానమయీంకృత్వా పశ్యేద్బ్రహ్మమయంజగత్,, ౫౪
(కృ-య; ౩౨ తేజోబిందు)

టీ. దృష్టిం= దృష్టిని (బుద్ధిని) జ్ఞానమయీం = జ్ఞానమయమైన దానినిగా, కృత్వా= చేసి, జగత్= జగత్తును, బ్రహ్మమయం= బ్రహ్మమయమైనదానినిగా, పశ్యేత్= చూడవలెను.

తా॥ బుద్ధి నిభేదము లేనిదానినిగ జేసి జగత్తును బ్రహ్మయొక్క వివర్తముగా నూహింపవలయును.

,,ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్'' ౫౫
,,దృష్టిస్తత్రైవకర్తవ్యా ననాసాగ్రావలోకినీ'' ౫౬
(కృ-యు; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం= చూచువాఁడు, చూచుట, చూడబడునది, యొక్క; విరామః= నాశము; యత్రవా= ఎక్కడ; భవేత్=అగునో; దృష్టిః= దృష్టి; తత్రైవ= అక్కడనే= కర్తవ్యా= చేయదగినది; నాసాగ్రావలోకినీ= ముక్కుకొననుచూచుదానిగ; న=చేయదగదు.

తా॥ అభేదమైన బ్రహ్మమునందు; ద్రష్ట; దర్శనము; దృశ్యము నను త్రిపుటియుండదు. అట్టిబ్రహ్మమునందే దృష్టియుండవలయును. గాని నాసాగ్రమందు దృష్టినిలుపరాదు. బ్రహ్మము నుద్దేశింపక కేవలము నాసాగ్రమున దృష్టినిలిపిన ప్రయోజనము లేదు.

,,దేవాగ్న్యగారే తరుమూలేగుహాయాం వసేదసంగోఽల క్షిత శీలవృత్తః,, ౫౭
(శు-యు; ౯౯ శాట్యాయనీయ)

టీ. అసంగః= సంగములేనట్టి; అలక్షితశీలవృత్తః= పరులకు తెలియబడని స్వభావము నడవడియుగల యోగి; దేవాగ్న్యగారే = దేవాగ్నిగృహములందును; తరుమూలే= వృక్షమూలమునందును; గుహాయాం = గుహయందును; వసేత్=నివసింపవలయును.

తా॥ యోగి సంగమునుగోరక యితరులకు తెలియబడని స్వభావ ప్రవర్తనముగలవాఁడై, వృక్షమూలమునందైనను, గుహయందైనను, దేవాలయమందైన నుండవలయును.

,,నిరింధనజ్యోతిరివోపశాంతో నచోద్విజేదుద్విజేద్యత్రకుత్ర,, ౫౮
(శు-యు; ౯౯ శాట్యాయనీయ)

టీ. యత్రకుత్ర= స్వాతిరిక్తమైతోఁచెడు జగత్తున నెక్కడనైనను; ఉద్విజేత్ = భయపడవలయును; నిరింధనజ్యోతిరివ= కట్టెలులేనియగ్నిజ్వాలవలె; ఉపశాంతః= శాంతుఁడై; నోద్విజేత్ = భయపడరాదు.

తా॥ జగత్తుసత్యమనిన భయపడవలెను, తనకంటె నన్యములేదని కట్టెలేని యగ్నివలె శాంతుఁడై భయాభినివేశము విడువవలయును.

"శాంతోదాంత ఉపరత స్తితిక్షుర్యోఽనూచానోహ్యభిజ్ఞోఽసౌసమానః" ౫౯

(శు-య; ౯౯ శాట్యాయనీయః-)

టీ. శాంతః= అంతరింద్రియనిగ్రహము గలవాఁడును; దాన్తః=బాహ్యేంద్రియనిగ్రహము గలవాఁడును, ఉపరతః= యథావిధిగ కర్మసన్యాసము చేసినవాఁడును, తితిక్షుః= శీతాతపవాతక్లేశములను నప్రతీకారపూర్వకముగ చింతింపక యోర్చువాఁడును; అనూచానః= వేదశాస్త్రములను సంపూర్ణముగ దెలిసినవాఁడును యః= ఎవ్వఁడో; అసౌ= ఈపురుషుఁడు; సమానః= సర్వత్రసముఁడై; ప్రత్యగభిన్నుఁడై; అభిజ్ఞః= సర్వజ్ఞుఁడగును, హి= నిశ్చయము.

తా॥ ఆత్మజ్ఞాని మొట్టమొదట శమదమాదులుగల యధికారి కావలయునని యీశృతియభిప్రాయము.

"త్యక్తైషణోహ్యనృణ స్తం విదిత్వా మౌనీవసేదాశ్రమే యత్రకుత్ర" ౬౦

టీ. త్యక్తైషణః= ఈషణత్రయము లేనివాఁడై అనృణః = ఋణములేనివాఁడై; తం= యాత్మను; విదిత్వా= తెలిసికొని; మౌనీ = ఇతరసంకల్పము లేనివాఁడై; యత్రకుత్రాశ్రమే= ఏయాశ్రమమందైనను; వసేత్ =నివసింపవలయును.

తా॥ భార్యకావలెనను కోరిక దారేషణ, పుత్రుఁడుకావలెనను కోరిక పుత్రేషణ, ధనముకావలయునను కోరిక ధనేషణ, యీమూఁడు కోరికలు నీషణత్రయమనఁబడును. అన్నదానాది యజ్ఞముచేసిన దేవ ఋణముతీరును. పుత్రునిగాంచిన పితౄణములేదు. వేదాధ్యయనము వలనగాని తీర్థయాత్రలవలనగాని ఋషిఋణము తీరును. ఈమూఁడు ఋణములు లేనివాఁడనృణుఁడు. యోగి యీషణత్రయమును త్యజిం

చినవాఁడై, ఋణత్రయము లేనివాఁడై, యాత్మను తెలిసికొని, యితర సంకల్పములు లేక యోగాశ్రమమునందైనను నివసింపవలయును.

> ,,యమైశ్చనియమైశ్చైవ ధ్యానైశ్చైవసుసంయుతః'' ౬౧
> ,,నాడీశుద్ధించకృత్వాదౌ ప్రాణాయామంసమాచరేత్''౬౨
> (శు-య; ౪౪ త్రిశిఖబ్రాహ్మణ)

టీ. యమైశ్చ= యమములతోడను; నియమైశ్చైవ= నియమములతోడను; ధ్యానైశ్చైవ= ధ్యానములతోడను; సుసంయుతః= లెస్సగ గూడినయోగి; ఆదౌ= మొదట; నాడీశుద్ధించ= నాడీశుద్ధిని, కృత్వా= చేసి; ప్రాణాయామం=ప్రాణాయామ యోగమును, సమాచరేత్ = ఆచరింపవలెను.

తా॥ యమనియమధ్యానములతో గూడిన యోగి మొదటను నాడీశుద్ధిని జేసి పిదప ప్రాణాయామమును జేయవలయును. యమనియమధ్యానములు లేనివాఁడు ప్రాణాయామము జేయరాదు. చేసిన గారిడీవానివలెనగును. అహింస, అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము, సత్యము, అపరిగ్రహము, ఇవి యమములు. శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వరప్రణిధానము, ఇవి నియమములు. మంత్రములచే ధ్యానించుట ధ్యానము (ధ్యేయముదక్క ఇతరము గోచరముకాక యుండుట ధ్యానము) ఏజంతువునైనను హింసింపక, ఇతరులు హింసించుచుండ సహింపకయుండుట అహింస, పరద్రవ్యము నపహరింపక యుండుటయు, నన్యాయముగ గ్రహింపకయుండుటయు, నస్తేయము. యథార్థము జెప్పుట సత్యము. స్త్రీవాంఛలేక యూర్ధ్వరేతస్కుఁడై యుండుట బ్రహ్మచర్యము. దానాదులను ప్రతిగ్రహింపక భక్తిపూర్వకముగ శిష్యాదులిచ్చు విత్తమును గ్రహించుట యపరిగ్రహము. స్నానాదులచే దేహమును శుద్ధిచేయుచు మనసును దుర్వృత్తులజొరనీయకయుండుటశౌచము. ఏది దొఱకిన దానితో దృప్తినొందుచు నాశలేకయుండుట సంతోషము. ఉపవాస చాంద్రాయణ వ్రతాదులచే దేహమును శుష్కింపజేయుట తపస్సు. వేదాధ్యయనము మంత్రధ్యానాదులజేయుట స్వాధ్యాయము. కర్మములందు కర్తృత్వ

భోక్తృత్వాది ధర్మములుగల యభిమానమును విడిచి యీశ్వరార్ప ణముచేయుట యీశ్వరప్రణిధానము, ప్రాణాయామము రేచక, పూరక, కుంభకసాధ్యమైనది, వాయువును విడచుట రేచకము, పూరించుట పూరకము, రేచకపూరకములులేక వాయువును నిలుపుట కుంభకము దీనివిధము గురుముఖమున నెఱిఁగి యభ్యసింపవలయును.

,,సర్వచింతాంపరిత్యజ్య సావధానేనచేతసా' ౬౩
(కృ-యు; ఉ౦ వరాహ అ ౨)

,,నిర్వికల్పఃప్రసన్నాత్మా ప్రాణాయామంసమాచరేత్" ౬౪
(కృ-యు; ఉ౦ వరాహ అ ౫)

టీ. సర్వచింతాం = సర్వచింతను. పరిత్యజ్య = విడిచి, సావధానేన= వృత్తులులేక తెలివిగలిగిన, చేతసా = చిత్తముతో, నిర్వికల్పః = వికల్పములేని ప్రసన్నాత్మా= ప్రత్యక్షమైన యాత్మస్వరూపముగలయోగి, ప్రాణాయామం= ప్రాణాయామమును, సమాచరేత్ = ఆచరింపవలయును.

తా॥ చింతలులేని స్థిరచిత్తముతో, నాత్మజ్ఞుఁడైన యోగి ప్రాణాయామమును చేయవలయునుగాని యితరులు చేయఁగూడదు.

,,మరుదభ్యసనంసర్వం మనోయుక్తంసమభ్యసేత్" ౬౫
,,ఇతరత్రనకర్తవ్యా మనోవృత్తిర్మనీషిణా,, ౬౬
(అధర్వ; ఉ౦ శాండిల్య అ ౧)

టీ. సర్వం= సమస్తమైన, మరుదభ్యసనం = కుంభకరూపమైన వాయుధారణను, మనోయుక్తం= సంకల్పరహితమగు మనోయుక్తముగ, సమభ్యసేత్ = అభ్యసింపవలయును, మనోవృత్తిః= మనోవ్యాపారము, ఇతరత్ర = బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమైన విషయమందు, మనీషిణా = యోగిచేత, నకర్తవ్యా = ప్రసరింపచేయఁదగినదికాదు.

తా॥ వాయుధారణను మనోయుక్తముగ నభ్యసింపవలయును. మనస్సు స్థిరముగా నుండుటకే యభ్యసింపవలయును. ఆమనస్సును

బ్రహ్మమున దక్క ఇతరవిషయమున నిలుపరాదు. అప్పుడు కుంభకమున బ్రహ్మముఽనస్థిరముగ నుండును.

ఇతి స్వార్థాంతిక విధివాక్యానిషట్షష్టిః.

ఇట్లు స్వార్థాంతిక విధివాక్యములు అరువదియారు.

ఇట్లు ప్రథమ ప్రకరణం సమాప్తము.

ఓమ్.

సద్గురవేనమః.

౨. బంధమోక్ష వాక్యప్రకరణము.

,,దేహాదీనాత్మత్వేనాభిమన్యతే సోభిమానఆత్మనోబంధః,, ౧

(కృ-య; 33 సర్వసార)

టీ. దేహాదీన్ = దేహము మొదలయినవానిని, ఆత్మత్వేన = ఆత్మత్వముచేత (తానేయని) అభిమన్యతే = తలచబడుచున్నదో, సః = ఆ, అభిమానః = దేహాద్యభిమానము, ఆత్మనః = తనకు, బంధము.

తా॥ స్పష్టము.

,,తన్నివృత్తిర్మోక్షః,, ౨

(కృ-య; 33 సర్వసార)

టీ. తన్నివృత్తిః = ఆయభిమానముపోవుటః, మోక్షః = మోక్షము.

తా॥ స్పష్టము.

,,కర్తృత్వాద్యహంకార సంకల్పోబంధః,, 3

(శు-య; 38 నిరాలంబ)

టీ. కర్తృత్వాది = కర్తృత్వభోక్తృత్వాది కర్మములందు; అహంకార సంకల్పః= నేను నేనని చేయు సంకల్పమే; బంధః= బంధము.

తా॥ సర్వకర్మములను నేను చేయుచున్నాను. నే ననుభవించు చున్నానను భావముతో గూడిన సంకల్పమే బంధము.

,,అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాశాసిద్ధసంకల్పోబంధః''

(శు-య; 38 నిరాలంబ)

టీ. అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాశా సిద్ధసంకల్పః, అణిమాది = అణిమ మొదలగు అష్టైశ్వర్య= అష్టైశ్వర్యములందు, ఆశాసిద్ధ = కోరికవలన గలిగిన, సంకల్పః= సంకల్పము, బంధః= బంధమగును.

తా. అణిమాద్యష్టసిద్ధులు తనకు గావలయుననికోరుటయే బంధము. అణిమ, మహిమ, లఘిమ, గరిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశత్వము వశిత్వము ఇవి యష్టసిద్ధులు.

,,యమాద్యష్టాంగయోగ సంకల్పోబంధః'' ౫

(శు-య; 38 నిరాలంబ)

టీ. యమాది= యమము మొదలయిన, అష్టాంగ= ఎనిమిది అంగములతో గూడిన, యోగసంకల్పః= యోగవిషయమైన తలంపు, బంధః= బంధము.

తా॥ యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధ్యానము, ధారణ, సమాధి ఇవి అష్టాంగయోగములు. ఇట్టియోగములు సిద్ధింపవలయునను తలంపే బంధము.

,,దేవమనుష్యాద్యుపాసనా సంకల్పోబంధః'' ౬

(శు-య; 38 నిరాలంబ)

టీ. దేవమనుష్యాది= దేవతలు, మనుష్యులు మొదలగువారియొక్క, ఉపాసనా= ఉపాసనా విషయమైన, కామసంకల్పః = కోరికతోగూడిన తలంపు, బంధః= బంధము.

తా॥ తాను బ్రహ్మమని తెలియక దేవతామనుష్యాదుల నుపాసించుటయే బంధము.

,, కేవలమోక్షాపేక్ష సంకల్పోబంధః,, ౭

(శు-యు; ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. కేవలమోక్షాపేక్ష సంకల్పః, కేవల= భేదత్రయరహితమైన, మోక్ష= మోక్షమందలి అపేక్షా= ఆశతోగూడిన, సంకల్పః= తలంపు, బంధః= బంధము.

తా. స్వతస్సిద్ధముగా తాను ముక్తస్వరూపుఁడై యున్నందున, మోక్షము కావలయునని యజ్ఞానముతో తలంచుటే బంధము.

,,సంకల్పమాత్ర సంభవోబంధః,, ౮

(శు-యు; ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. సంకల్పమాత్ర సంభవః:- సంకల్పమాత్ర= ఒక్క సంకల్పముయొక్క సంభవః= ఉదయము, బంధః = బంధము.

తా॥ కేవలము సంకల్పము కలుగుటయే బంధము.

,,నిత్యానిత్య వస్తువిచారా దనిత్యసంసార సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతా బంధక్షయో మోక్షః,, ౯

(శు-యు; ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. నిత్యానిత్య వస్తువిచారాత్ = నిత్యానిత్య వస్తువిచారమువలన, అనిత్య సంసార సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతా బంధక్షయః, అనిత్య= అశాశ్వతమైన, సంసార= సంసారమున, సుఖదుఃఖవిషయ= సుఖదుఃఖముల నిచ్చువిషయములైన, సమస్తక్షేత్ర= సమస్తక్షేత్రములందుగల, మమతాబంధక్షయః = మమకారమను బంధముయొక్క క్షయము (నాశము) మోక్షః= మోక్షము.

తా॥ బ్రహ్మము సత్యము, జగత్తు మిథ్యయనివిచారించుట నిత్యానిత్య వస్తువిచారము. జగత్తు మిథ్య గావున; సంసారమున సుఖదుఃఖముల నిచ్చు విషయములైన పుత్త్రకళత్ర క్షేత్రాదులందు మమకారము నశించుటయే మోక్షము. ఈవస్తువు నాదియని అభిమానించుటే మమకారము, అదియే బంధము, అదినశించుటయే మోక్షము.

ఆమమకారము నిత్యానిత్యవస్తు విచారమువలన నశించును గాని మఱియొక దానివలన నశింపదు.

,,మనఏవమనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః'' ౧౦

,,బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయంస్మృతం'' ౧౧

(శు-య; ౯౯ శాట్యాయనీయ; అథర్వ ౮౦ త్రిపురాతాపని)

(సామ ౨౮ మైత్రాయణీ; కృ-య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. మనుష్యాణాం= మనుష్యులకు, మనఏవ=మనస్సే, బంధమో బంధమోక్షములకు, కారణం= హేతువగును, విషయాసక్తం = విషయాసక్తిగల మనస్సు, బంధాయ= బంధమునకనియు, నిర్విషయం = విషయాసక్తిలేనిమనస్సు ముక్తై= ముక్తికనియు, స్మృతం = చెప్పఁబడెను.

తా॥ మనుష్యులకు మనస్సే బంధమోక్షములకు హేతువగు చున్నది. కాని ఇతరులెవ్వరుకారు. విషయములందు దగిలిన మనస్సు బంధమునిచ్చును. విషయములందు దగులని మనసు మోక్షమునకు హేతువగును. కావున ఇతరులెవరైనను తనకు మోక్షము నిత్తురని విషయాసక్తితోనుండుట మూర్ఖత్వము.

,,మమేతిబధ్యతేజంతు న్నిర్మమేతి విముచ్యతే,, ౧౨

,,మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః,, ౧౩

(సామ; ౭౧ మహా; ౨౮ కృ-య; ౭౮ వరాహ)

(శు-య; ౫౯ పైంగల ౨౮ సామ; ౭౭ యోగచూడామణి)

టీ. జంతుః= మనుష్యుఁడు; మమేతి= నాదియని, బధ్యతే= బంధింపబడు చున్నాఁడు, నిర్మమేతి = నాదికాదని; విముచ్యతే = బంధమునుండి విడువబడు చున్నాడు; మమత్వేన= మమకారముచే, జీవః= జీవుఁడు, భవేత్ = అగును, నిర్మమత్వేన=మమకారము లేకపోవుటచేత, కేవలః=అద్వితీయమైన పరమాత్మయగును.

తా॥ తనకంటె నితరవస్తువున్నదని దలఁచుట మమకారమునకు హేతువగును. ఆమమకారముచే జీవత్వముగలుగుచున్నది. అద్వితీయ

బ్రహ్మమైన తనకంటె నితరము లేదని తలంచుట నిర్మమత్వమునకు హేతువగును. దానిచే తాను బ్రహ్మమగును.

,,స్వసంకల్పవశాద్బద్ధో నిస్సంకల్పాద్విముచ్యతే,,   ౧౪
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౨)

టీ. స్వసంకల్పవశాత్ = తనసంకల్పమువలన, బద్ధః = బద్ధుఁడగుచున్నాఁడు. నిస్సంకల్పాత్ = సంకల్పించక పోవుటవలన, విముచ్యతే = బంధముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

తా॥ స్పష్టము.

,,ద్రష్టాదృశ్యవశాద్బద్ధో దృశ్యాభావేవిముచ్యతే,,   ౧౫
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. ద్రష్టా=చూచువాఁడు, దృశ్యవశాత్=దృశ్యవశుఁడగుటవలన, బద్ధః= బద్ధుఁడగుచున్నాఁడు, దృశ్యాభావే= దృశ్యములేనప్పుడు, విముచ్యతే = ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

తా॥ చూడబడు పదార్థమునకు వశుఁడైయున్నందున చూచువాఁడు బద్ధుఁడగుచున్నాఁడు. చూడబడు వస్తువులేనపు డభినివేశము లేనివాఁడై ముక్తుఁడగును, కావున తనకంటె నన్యమైన దృశ్యము లేదనియు సమస్తము బ్రహ్మముయొక్క వివర్తమనియు నిశ్చయింపవలయును,

,,ఇచ్ఛామాత్రమవిద్యేయం తన్నాశోమోక్షఉచ్యతే,,   ౧౬
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. ఇయమవిద్యా = ఈయవిద్య; ఇచ్ఛామాత్రం = ఇచ్ఛారూపమైనది; తన్నాశః = ఇచ్ఛామాత్రమైన యీయవిద్యానాశమే; మోక్షః = మోక్షమని; ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ ఇచ్ఛామాత్రమైనది(రాగాత్మకమైనది)యవిద్యయనఁబడును ఈయవిద్యచేతనే తానుబద్ధుఁడగుచున్నాఁడు, అవిద్యానాశమున తాను బ్రహ్మమేయగుచున్నాఁడు.

,,భోగేచ్ఛామాత్రకోబంధః తత్త్యాగోమోక్షఉచ్యతే,, ౧౭
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. భోగేచ్ఛామాత్రకః = భోగము కావలయునను నిచ్ఛయే, బంధః= బంధము, తత్త్యాగః= ఆభోగేచ్ఛను విడుచుటయే, మోక్షః = మోక్షమని, ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సహజములైన యాహార నిద్రాదులనుగాక భోగమును గోరుట బంధము. భోగములనుగోరక యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టుఁడగుట మోక్షము.

,,చిచ్చైత్యకలితోబంధః తన్ముక్తిర్ముక్తిరుచ్యతే,, ౧౮
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౬)

టీ. చిత్= జీవునకు, చైత్య= చిత్తవృత్తులతో, కలిత = కూడుకొనుట, బంధః= బంధమగును, తన్ముక్తిః= దానినుండి గలిగిన ముక్తి, ముక్తిః= ముక్తియని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ స్పష్టము.

,,అనాస్థైవహినిర్వాణం దుఃఖమాస్థాపరిగ్రహః,, ౧౯
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. అనాస్థైవహి= సంకల్పము లేకపోవుటయే, నిర్వాణం = మోక్షము, ఆస్థాపరిగ్రహః= సంకల్పించుటయే, దుఃఖం= దుఃఖము.

తా॥ స్పష్టము.

,,కర్మణాబధ్యతే జంతుర్విద్యయాచ విముచ్యతే'' ౨౦
(శు-య; ౬౪ సన్న్యాస; అ ౨)

టీ. జంతుః= మనుష్యుఁడు, కర్మణా= కర్మముచేత, బధ్యతే = బంధింపబడుచున్నాఁడు, విద్యయా= జ్ఞానముచేత, విముచ్యతే = ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

తా. స్పష్టము.

,,స్వరూపావస్థితిర్ముక్తి స్తద్భ్రంశోహంకృత్వవేదనం" ౨౧
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. స్వరూప = బరమాత్మరూపమున; అవస్థితిః = ఉండుట, ము_మోక్షము, అహంత్వ= అహంతయొక్క, (నేనను) వేదనం=జ్ఞానము, తద్భ్రంశః అము_క్తిభంగము.

తా॥ తానే పరమాత్మ యని నిశ్చయించుట మోక్షము. నేనను భేదబుద్ధిగలిగి యుండుటే ము_క్తికి భంగమై బంధహేతువగును.

,,చిత్తేచలతిసంసారో నిశ్చలేమోక్షఉచ్యతే., ౨౨

(కృ-యు; ౬౩ యోగశిఖ; అ ౬)

చి_త్తే= చి_త్తము; చలతి= చలించుచుండగా; సంసారః = సంసారమగును; నిశ్చలే = నిశ్చలమైయుండగా; మోక్షః = మోక్షమని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా. స్పష్టము.

,,బంధోహివాసనాబంధో మోక్షస్స్యాద్వాసనాక్షయః' ౨౩

(శు-యు; ౧౦౮ ము_క్తిక; అ ౨)

టీ. వాసనాబంధః= వాసనాబంధమే, బంధోహి= బంధము నిశ్చయము, వాసనాక్షయః=వాసనలు క్షీణించుటయే, మోక్షః=మోక్షము, స్యాత్ = అగును.

తా॥ చి_త్తవృ_త్తికి హేతువై బీజరూపమునయుండు సంస్కారమే వాసనయనఁబడును. బీజము వృక్షమగునటుల వాసనయే వృ_త్తిరూపమున బరిణమించును. కావున వాసనా సముదాయమే బంధహేతువగును. వాసనాక్షయమే మోక్షహేతువగును.

,,పదార్థభావనాదార్ఢ్యం బంధఇత్యభిధీయతే,, ౨౪

(సామ; ౬౧ మహో; అ ౨)

టీ. పదార్థభావనాదార్ఢ్యం = విషయచింతాది దృఢత్వమే; బంధఇతి= బంధమని; అభిధీయతే= చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ దృఢముగా విషయములను చింతించుటయగు మనోరాజ్యమే బంధహేతువగును.

,,వాసనాతానవం బ్రహ్మన్ మోక్షఇత్యభిధీయతే,, ౨౫

(సామ; ౬౧ మహో)

టీ. బ్రహ్మన్ = ఓ బ్రహ్మమా; వాసనాతానవం = వాసనలు కృశించుట యే; మోక్షఇతి= మోక్షమని; అభిధీయతే= చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ వాసనలు క్షీణించుటయే మోక్షము, లోకవాసన, దేహవాసన, శాస్త్రవాసన యని వాసన మూడువిధములు. లోకమున తనకు సర్వవిధములైన గౌరవము గలుగవలయునని దంభమునగాని మఱియెట్లుగాని చింతించును ప్రవర్తించుట లోకవాసన. సర్వవిధముల తన దేహము మంచిస్థితిలో నుండవలయుననియు, తనయంత సౌందర్యము గలవాఁడు లేడనుటయును దేహవాసన, శాస్త్రమునందు తనపాటివాఁడు లేఁడనియు సమస్త శాస్త్రములు తనకు తెలియుననియు కోరుట శాస్త్రవాసన యనఁబడును.

,,నమోక్షో నభసః పృష్ఠే నపాతాలే నభూతలే,, ౨౬

,,సర్వాశాసంక్షయే చేతః క్షయో మోక్షఇతీర్యతే,, ౨౭

(అథర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

మోక్షః= మోక్షము, నభసః = ఆకాశముయొక్క, పృష్ఠే వెనుకభాగమున, న=లేదు, పాతాలే= పాతాలమందు, న=లేదు, భూతలే= భూలోకమున, న=లేదు, సర్వాశాసంక్షయే = సమస్తాశలు క్షీణించు సమయమున, చేతఃక్షయః = చిత్తనాశము గలుగుట, మోక్షఇతి = మోక్షమని, ఈర్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ వృత్తులతోఁగూడిన చిత్తము నశించుటయే మోక్షముగాని మోక్షమనఁగా నాకాశము వెనుకగాని పాతాళమునగాని భూలోకమునగానియుండు స్థానవిశేషముగాదు స్థానవిశేషమనుటయవివేకము.

,,మోక్షో మేఽస్త్వితి చింతాంతర్జాతా చేదుత్థితంమనః" ౨౮

,,మననోత్థేమనస్యేషబంధ స్సాంసారికోమతః'' ౨౯

(అథర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. మోక్షః=మోక్షము; మే=నాకు; అస్తు=అగుగాక; (ఇతిచితా=అనుచింత;)అంతః= లోపల, జాతాచేత్= పుట్టెనేని; మనః = మనస్సు, ఉత్థితం=

పుట్టి నదగును; మనసి= మనస్సు; మనసోత్థే= మననమువలన విజృంభించుచుండగా, ఏషః= ఈమనోజృంభణము, సాంసారికః=సంసారరూపమైన; బంధః=బంధముగ్ మతః= ఇష్టము.

తా॥ మోక్షము నాకు గావలెనని కోరుటచే మనస్సు పుట్టును. ఆమనస్సుపుట్టి రరూపమైన బంధమగును. తాను ముక్తుం డైన పరమాత్మయని తెలియక మోక్షము కావలయునని కోరుటయే సంసారరూపమైన బంధము.

,,తదమార్జనమాత్రంహి మహాసంసారతాంగతం" ౩౦
,,తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు మోక్షఇత్యభిధీయతే,, ౩౧
(అధర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

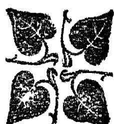
టీ. తదమార్జనమాత్రంహి, తత్= ఆమనోజృంభణముయొక్క; అమార్జనమాత్రంహి= తొలగించకపోవుటయే; మహాసంసారతాం= మహాసంసారత్వమును; గతం= పొందినది; తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు, తత్ = ఆమనోజృంభణముయొక్క; ప్రమార్జనమాత్రంతు= తొలఁగించుటయే; మోక్షఇతి= మోక్షమని; అభిధీయతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ వృత్తులతోగూడిన చిత్తమే సంసారము. వృత్తులతో గూడిన చిత్తము నశించుటయే మోక్షము.

ఇతి స్వార్థాంతిక బంధమోక్షవాక్యా

ఇట్లు స్వార్థాంతిక బంధమోక్షవాక్యములు ముప్పదియొకటి

ఇతి ద్వితీయ ప్రకరణం సమాప్తము.

ఓమ్.

సద్గురవే నమః.

3. అవిద్వన్నిందావాక్యప్రకరణము.

"అథ యోఽన్యాం దేవతాముపాసతే ఽన్యోఽసావన్యో... ...స్మీతి
న స వేద యథా పశుః"

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ 3; బ్రా ౧.)

టీ. అసౌ= వీఁడు, అన్యః = నాకంటె పరుఁడనియు, అహం = నేను, అన్యః= పరుఁడననియు, యః= ఎవఁడు, అన్యాం=ఇతరమైన, దేవతాం = దేవతను, ఉపాసతే= ఉపాసించుచున్నాఁడో, సః=వాఁడు, యథాపశుః = పశువువలెనే, న వేద= తెలిసినవాఁడుకాఁడు.

తా॥ తాను బ్రహ్మమని తెలియక వాఁడీశ్వరుఁడు, గొప్పవాఁడు, నేను జీవుఁడను తక్కువవాఁడనని, యెవఁ డన్యదేవత నుపాసించుచున్నాఁడో వాఁడు తత్వజ్ఞుఁడుకాఁడు. వాఁడే పశువు.

"అత్ర భిదామివ మన్యమానః శతధా సహస్రధా భిన్నో మృత్యోః
స మృత్యుమాప్నోతి."

(అథర్వణ; ౨౭ నృసింహోత్తరతాపనీ; ఖం ౭)

టీ. అత్ర= భేదత్రయములేని యీబ్రహ్మమందు, భిదామివ=భేదమున్నట్లు; మన్యమానః = తలచుచున్న, సః= వాఁడు, మృత్యోః = మృత్యుదేవతవలన, శతధా= నూరురీతులుగను, సహస్రధా= వేయిరీతులుగను, భిన్నః=పగిలినవాఁడై, మృత్యుం= నాశమును, ఆప్నోతి= పొందును.

తా॥ స్వజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములులేని బ్రహ్మమునం దెవఁడు జగజ్జీవేశ్వరాది భేదమును తలఁచుచున్నాఁడో వాఁడు నూరు వేయిరీతులుగ భిన్నుఁడై నశించును గాన భేదమును తలఁచరాదు.

"కర్తృత్వాద్యహంకార భావనారూఢో మూఢః" 3

(శు-య; ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. కర్తృత్వాద్యహంకార భావనారూఢః, కర్తృత్వాది = చేయుట మొదలగు పనులందు, అహంకారభావనా= నేనను వృత్తిపైని, ఆరూఢః=ఎక్కినవాఁడు, మూఢః= మూఢుఁడు.

తా॥ కర్తృత్వ భోక్తృత్వాదులందు అహంకార భావము గల వాఁడు మూఢుఁడు. తత్త్వజ్ఞుఁడుకాఁడు.

,,మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతియ ఇహనానేవపశ్యతి' ౪
(కృ-య; 3 కఠ; అ ౨) (ఋ; ౪౨ ఆత్మబోధ)
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬; బ్రా ౪)

టీ. యః= ఎవఁడు, ఇహ=ఈబ్రహ్మమందు, నానేవ= నానత్వమున్నట్లు పశ్యతి = చూచుచున్నాఁడో, సః = వాఁడు, మృత్యోః = మృత్యువువలన, మృత్యుం= నాశమును, ఆప్నోతి= పొందుచున్నాఁడు.

తా॥ అద్వితీయమైన బ్రహ్మమున నెవఁడు నానాత్వమున్నట్లు చూచునో, వాఁడు సంసారరూపమైన మృత్యువున నశించును.

,,అనుభూతిం వినామూఢో వృథాబ్రహ్మణిమోదతే,, ౫
,,ప్రతిబింబితశాఖాగ్ర ఫలాస్వాదనమోదవత్,, ౬
(సామ; ౨౯ మైత్రేయ; అ ౨)

టీ. ప్రతిబింబిత శాఖాగ్రఫలాస్వాదన మోదవత్:- ప్రతిబింబిత = నీటియందు ప్రతిఫలించిన, శాఖాగ్ర=కొమ్మకొనలందుండు, ఫలాస్వాదనమోదవత్:- ఫల= ఫలముయొక్క, ఆస్వాదన= అనుభవించుటచేనైన, మోదవత్= సంతోషముగలవాఁడు వలెను, అనుభూతింవినా=బ్రహ్మానుభవములేక, బ్రహ్మణి=వేదాన్తశాస్త్రమందు, మూఢః= మూఢుఁడు, వృథా = వ్యర్థముగా, మోదతే = సంతోషించుచున్నాఁడు.

తా॥ నీటియందు ప్రతిఫలించిన ఫలమును జూచి సంతోషించిన వానివలె అనుభవములేక వేదాన్తశాస్త్రమును చదివినంతమాత్రమున మూఢుఁడు తాను కృతకృత్యుఁడగుచున్నాఁడు. అందువలన ప్రయోజనములేదు. వేదాన్తశాస్త్రమెట్లు ప్రవర్తించమని చెప్పెనో యట్లుప్రవర్తించుటకుశాస్త్రమునుజదువవలయును.అట్లువర్తింపవలెను

,,అష్టాంగంచ చతుష్పాదం త్రిస్థానం పంచదైవతం,, ౭
,,ఓంకారంయోనజానాతి బ్రాహ్మణోనభవేత్తుసః" ౮
(కృ-యు; ౩౯ ధ్యానబిందు.)

టీ. అష్టాంగంచ= ఎనిమిదియంగములు, చతుష్పాదం= నాలుగుపాదములు, త్రిస్థాన మూడుస్థానములు, పంచదైవతం ఐదుదేవతలును, స్వరూపము గాగల, ఓంకారం= ఓంకారమును, యః ఎవఁడు, నజానాతి = ఎఱుఁగఁడో, సః=వాఁడు, బ్రాహ్మణః= బ్రహ్మవేత్త, నభవేత్తు= కానేకాడు.

తా॥ విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ విరాడ్ఢిరణ్యగర్భాన్తర్యామికూటస్థ మాత్మలను ననిమిది అంగములును, ,,అకారోకారమకారార్ధమాత్రలు,, అను నాలుగుపాదములును, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులను మూడు స్థానములును, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరరుద్ర సదాశివులను పంచదైవతములను స్వరూపముగా గలది ,,ఓం" కారము. అట్టి ఓంకారమును జపించనివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు, సమస్తము నోంకారముగా భావింపవలెను.

,,అతివర్ణాశ్రమంరూపం సచ్చిదానందలక్షణం" ౯
,,యోనజానాతిసోఽవిద్వాన్ కదాముక్తోభవిష్యతి॥ ౧౦
(కృ-యు; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. అతివర్ణాశ్రమంరూపం = వర్ణాశ్రమరూపముల నతిక్రమించినదియు, సచ్చిదానందలక్షణం = సత్యజ్ఞానానంద = స్వరూపమునవైన యాత్మను, యః= ఎవఁడు, నజానాతి= తెలిసికొనఁడో; సః=అ; అవిద్వాన్=మూఢుఁడు, కదా= ఎప్పుడు; ముక్తః= ముక్తుఁడు; భవిష్యతి= కాఁగలఁడు, (అనఁగా కాడు)

తా॥ స్పష్టము.

,,కుశలాబ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనాస్సురాగిణః,, ౧౧
, తేప్యజ్ఞానతయానూనం పునరాయాన్తియాన్తిచ" ౧౨
(కృ-యు; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౧)

టీ. సురాగిణః= విషయములందు గాఢానురాగముగలవారును; వృత్తిహీనాః= బ్రహ్మానుభవములేనివారును; బ్రహ్మవార్తాయాం = వేదాన్తశాస్త్రమందు;

కుశలాఅపి= సమర్థులైనను, తే= వారు; అజ్ఞానతయా = తెలియమిచే, పునః= మఱల; ఆయాన్తి= వచ్చుచున్నారు; యాన్తి=పోవుచున్నారు.

తా॥ వేదాన్తశాస్త్రమందు పాండిత్యము గలవారైనను విషయములందు రాగముగలవారైరేని వారుజననమరణములను బొందుచుందురు గాని మోక్షము బొందరు. వేదాన్తశాస్త్రము లెన్నఁగ నెఱిఁగియట్లు నడువవలయును. కేవల శాస్త్రజ్ఞానమున ప్రయోజనములేదు.

,,కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః' 　　౧౩
-యు; ౧౯ పరమహంస) (అధర్వణ; ౭౩ నారదపరివ్రాజక)
,,స్వాయత్తమేకాంతహితం స్వేప్సితం త్యాగవేదనం'' 　　౧౪
,,యస్యదుష్కరతాం యాతంధిక్తం పురుషకీటకం,, 　　౧౫
(సామ; ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. యేన= ఎవనిచే, కాష్ఠదండః= కఱ్ఱతో చేయబడిన దండము, ధృతః= ధరింపబడునో, సర్వాశీ = అన్నిటిని తినువాఁడును, జ్ఞానవర్జితః = ఆత్మజ్ఞానము లేనివాఁడును, స్వాయత్తం= తనయధీనమున నున్నదానిని, ఏకాంతహితం= జగద్విషయమై తనకు మిక్కిలి హితమునిచ్చునదియు, స్వేప్సితం = తనచే గోరబడినదియునగు వస్తువును, త్యాగవేదనం= విడుచుటకు జ్ఞానము, యస్య = ఏమనుష్యునకు, దుష్కరతాంయాతం = దుష్కరమగునో, పురుషకీటకం = పురుషాకృతిని దాల్చిన పురుగువంటి, తం= వానిని, ధిక్= నిందింపవలయును.

తా॥ సన్న్యాసలక్షణమైన దండమునుధరించి యెవఁడు భిక్షలకు మాత్రము తిరుగునో ధనము నిమిత్తముపదేశించునో గృహస్థులకంటె నెక్కుడు శయ్యాదిభోగములను గోరునో యేసన్న్యాసి తనకిష్టమైన విషయమును విడువఁడో యాసన్న్యాసి మేకవన్నెపులి. వాఁడు పురుగు వంటివాఁడు పూజ్యుఁడుకాఁడు కావున వానిని విడువవలయును. ఆదరింపఁగూడదు.

,,అద్వితీయంబ్రహ్మతత్త్వం నజానంతియదాతదా,, 　　౧౬
,,భ్రాన్తాఏవాఖిలాస్తేషాం క్వముక్తిః క్వేహవాసుఖం'' 　　౧౭
(కృ-యు; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. అద్వితీయం= తనకంటె రెండవదిలేనిదైన; బ్రహ్మాత్మత్వం = బ్రహ్మ స్వరూపమును; యదా= ఎప్పుడు; నజానంతి = ఎఱుఁగరో; తదా = అప్పుడు; అఖిలాః(అపి)=అందఱును; భ్రాంతాఃఏవ=భ్రాంతిగలవారే; తేషాం=అభ్రాంతి గలవారికి; క్వముక్తిః= ముక్తిఎక్కడిది? ఇహావా= ఈలోకమందైనను; సుఖం క్వ= ఎక్కడసుఖము.

తా॥ బ్రహ్మస్వరూప మెఱుఁగనంతవరకు నందఱును భ్రాంతులే. ఆయజ్ఞానులకు మోక్షమెక్కడిది? మోక్షము లేకున్నను సంసారమందైనను వారికి సుఖములేదు. కావున స్థిరచిత్తముగలవారై యుండవలయును. స్థిరచిత్తములేనివారికి గడియగడియకు భ్రాంతియేగలుగుచుండును. ఆభ్రాంతిగలవారి కెవ రేమిచెప్పినను దానియందువిశ్వాసముండదు. అట్టివారికి మోక్షముగలుగదు. సంసారముననుసుఖముగలుగదు.

,,అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యౌవనేవనితాహతః'' ౧౭

,,శేషేకళత్రచింతార్తః కింకరోతి నరాధమః,, ౧౮

(సామ- ౯౧ మహా అ ౯)

టీ. బాల్యే= బాల్యమందు; అజ్ఞాన = అజ్ఞానముచేత; ఉపహతః = కొట్టబడినవాఁడు, యౌవనే = యౌవనకాలమందు; వనితాహతః = స్త్రీలచేజయింపబడినవాఁడు, శేషే= మిగిలిన ముసలితనమందు; కళత్రచింతార్తః=భార్యావిషయమైన చింతచే పీడింపబడినవాఁడు, నరాధమః = అట్టి నరాధముఁడు; కింకరోతి= ఏమిచేయువాఁడు?

తా॥ బాల్యమున నజ్ఞానముతో నుండును. యౌవనమున స్త్రీలోలుఁడై యుండును. ముసలితనమున పుత్త్రకళత్రాదుల విషయమై పాటుపడుచు చింతించుచుండును. ఇట్లుండుట యధమునిలక్షణము. అట్టి నరాధముఁడు బ్రహ్మధ్యానమెట్లుచేయగలఁడు? బ్రహ్మస్వరూప మెఱుఁగుటకు ముఖ్యముగ యౌవనమును తరువాత ముసలితనమును తగిన కాలములు. అట్టికాలమందు తత్త్వవిచారణను చేయుటను మాని భార్యాపుత్త్రులనిమిత్తమై ఏడ్చుచుండు నరాధముఁడు ముక్తిని పొందలేడు.

ఈవిషయములో శ్రీకృష్ణులవారు ఉత్తరగీతలలో చెప్పిన కొన్ని శ్లోకములను చూడవలెను.

,,ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేనజంతవః,, ౨౦
,,ధరావివరమగ్నానాం కీటానాం సమతాంగతాః'' ౨౧

(సామ; ౬-౫ సన్న్యాస)

టీ. ఇచ్ఛా = 'రిక (రాగము) చేతను, ద్వేష = ద్వేషముచేతను, సముత్థేన= పుట్టిన, ద్వంద్వమోహేన = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వమోహముచేతను, జంతవః= మూఢులగు మనుష్యులు, ధరా = భూమియందలి, వివర = రంధ్రములందు, మగ్నానాం= దిగబడియున్న, కీటానాం= పురుగులయొక్క, సమతాం= సమత్వమును, గతాః= పొందినవారగుచున్నారు.

తా॥ రాగద్వేషములచే గలుగు సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములందు గల మోహముచే జనులు భూమికన్నములలో నుండు పురుగులవంటి వారై యధోగతిని పొందుదురు. కావున మోహము విడిచి తత్త్వవిచారము చేయవలయును. ఇచ్ఛాద్వేషములు సుఖదుఃఖములు కలిమిలేములు పుణ్యపాపములు ఇత్యాదులు ద్వంద్వములనబడును. ఇవి రాగద్వేషములవలనగలుగును. సుఖానుశయీరాగః; దుఃఖానుశయీ ద్వేషః; అని రాగద్వేషముల లక్షణములు పతంజలిచే జెప్పఁబడెను.

ఇతిస్వార్థాంతికా విద్వన్నిందావాక్యాన్యేక వింశతిః.

ఇట్లు స్వార్థాంతికా విద్వన్నిందావాక్యము లిఱువదియొకటి.

ఇతి తృతీయ ప్రకరణం సమాప్తము.

ఓమ్.

౪. జగన్మిథ్యావాక్య ప్రకరణము.

,,నాన్యత్కించనమిషత్,, ౧

(ఋ; ౨ ఐతరేయ)

టీ. అన్యత్ = బ్రహ్మమునకన్న నితరమైనది; కించన = ఏమియు; లేదు; మిషత్ = వ్యాజమగును.

తా॥ బ్రహ్మమొక్కటియేగాని బ్రహ్మమునకన్న వ్యతిరేకమైనది మఱియొకటిలేదు. మఱియొకటియున్నట్లు కనబడునేని యది మృగతృష్ణలోని జలమువలె మిథ్యయైనది.

,,వాచారంభణం వికారోనామధేయం,, ౨

(సామ; ఛాందోగ్య; ప్ర ౬; ఖ ౧)

టీ. వాచారంభణం = వాక్ప్రారంభమును (నామము) వికారః = పరిణామాదివికారమును (రూపము) నామధేయం = పేరుమాత్రము.

తా॥ వస్తువున నామరూపములు కల్పింపబడినవి యదార్థములు కావు. మన్నువంటి కారణమైన బ్రహ్మ నామరూపములుగలిగి కుండవంటి కార్యమైన జగత్తుకల్పింపఁబడెను. కార్యమునశించును. దానితో నామరూపములును నశించును. పిదప వస్తుధర్మములైన అస్తిభాతి ప్రియములేయుండును. అస్తిభాతి ప్రియస్వరూపమైన బ్రహ్మము నిత్యమనియు, నామరూపాత్మకమై దానియందు కల్పింపఁబడిన జగత్తు మిథ్యయనియును, తత్త్వజ్ఞానమున దెలియవలయును. ఈశ్రుత్యర్థము పంచదశి ౧౩ వ ప్రకరణమైన అద్వైతానందములో ౩౮, ౩౯ శ్లోకములయందు చెప్పబడియున్నది. ,,ఎట్లనిన వాగ్నిష్పాద్యం నామమాత్రం వికారోనాస్యసత్తతా,, చిత్రదీపము, ౧౯౫ శ్లోకము గూడ చూడవలయును.

,,అతో౽న్యదార్తం,,   ౩
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౫ బ్రా ౪; ౫)

టీ. అతః = ఈకారణమువలన, అన్యత్ = ఇతరమైనది; ఆర్తం = మట్టి సంబంధమైనది.

తా॥ నామరూపములు మిథ్యలు. సమస్తము నామరూపములతో గూడినదే గావున నామరూపములులేని బ్రహ్మమునకన్న నితరమైన దంతయును నశించును. జగత్తునశించునది ‹మిథ్య› యనఁగా నున్నట్లు కనబడునది వాస్తవమున లేనిది.

పాఠాంతరము; ,,అతో౽న్యదార్తం" ఈపాఠమందు ,,ఆర్త" శబ్దమునకు ,,నశించునది" యనునర్థము.)

,,నతుతద్ద్వితీయమస్తి'   ౪
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬; బ్రా ౩)

టీ. ద్వితీయం= బ్రహ్మమునకన్న రెండవది, నత్వస్తి= లే నే లేదు.

తా॥ బ్రహ్మమునకన్న సజాతీయమైన రెండవవస్తువుకాని విజాతీయమైన రెండవ వస్తువుకాని స్వగతమైన రెండవవస్తువుగాని నిజముగ లేదు.

,,నాత్రకాచనభిదాస్తి''   ౫
(అథర్వ; ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౮)

టీ. అత్ర=ఇక్కడ (నామరూపాత్మకమైన జగత్తు తనయందు కల్పింపబడఁగా నాజగత్తున బ్రవేశించిన ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడైన తనయందు) భిదా=భేదము కాచన= ఒకింతయైనను, నాస్తి= లేదు.

తా॥ ఉపాధు లనేకములుగా నున్నందున వానియందు ప్రత్యగాత్మ వేఱువేఱుగా నున్నటుల కనబడుచున్నను నానాఘటములందుండు ఆకాశమువలె నొకటియేగాని వేఱుఁగాదు. కావుననిక్కడభేదము లేదు.

,,నైవతత్రకాచనభిదాస్తి''   ౬
(అథర్వణ; ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౮; ౨)

టీ. తత్ర= అక్కడను (నామరూపాత్మకమైన జగత్తు తోఁచక ముందున్న బ్రహ్మమందు) కాచన= ఒకింతయును; భిదా= భేదము; నాస్త్యేవ = లేనేలేదు.

తా॥ సృష్టికిముందు బ్రహ్మము సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములులేక యుండెను. సృష్టియైన తరువాతను నట్లేయున్నది. తనయందవయవాదులచే గలుగు భేదము స్వగతభేదమనఁబడును. తనవంటిది మఱియొకటియుండ సజాతీయ భేదమగును. తనకంటె నన్యమైనది మఱియొకటియుండ విజాతీయభేదమనఁబడును. బ్రహ్మము భేదములేనిదిగాన జగత్తు మిథ్యయగును.

,,సర్వం వికారజాతం మాయామాత్రం''

టీ. వికారజాతం= నామరూపవికారములు కలిగియుద్భవించినది, సర్వం సమస్తమును, మాయామాత్రం= మాయాస్వరూపమైనది. (లేనిదే)

తా॥ బ్రహ్మము భేదత్రయములేనిది. కావున దానికి వ్యతిరిక్తమై నామరూప వికారముతో గూడిన జగత్తంతయు నింద్రజాలమువంటిది గాని వాస్తవముకాదు. యా, మా, సా—మాయా, ఏదిలేనిదోయది 'మాయ' యని మాయాశబ్దార్థము.

,,సర్వత్రనహ్యస్తిద్వైతసిద్ధిర్నాస్తిద్వైతం కుతో మర్త్యం''౮
(అథర్వణ; ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం-౮)
(శు-య; ౩౦ సుబాల; ఖం ౫)

టీ. సర్వత్ర=సర్వవ్యాపకమైన (అనంతమైన) బ్రహ్మమందు; ద్వైతసిద్ధిః= ద్వైతమైన ప్రపంచోత్పత్తి; నాస్తిహి = నిశ్చయముగాలేదు; ద్వైతం = ప్రపంచము; నాస్తి=లేదు; మర్త్యం= మనుష్యాదిభేదము, కుతః= ఎట్లుండును.

తా॥ ప్రపంచము బ్రహ్మమునలేదు. ప్రపంచమే మిథ్యయగునప్పుడందలి యవాంతరభేదమైన మనుష్యాదికమెట్లు నిజమగును.

,,ప్రపంచోయదివిద్యేత నివర్తేత ననంశయః ౯
,,మాయామాత్రమిదంద్వైత మద్వైతంపరమార్థతః'' ౧౦
(అథర్వణ; ౬ మాండూక్య; శ్రీగౌడపాదీయకారికాంతర్గతం)

టీ. ప్రపంచః= ప్రపంచము; విద్యేతయది= ఉన్నదేని, నివర్తేత= నివర్తించును; నసంశయః = సంశయములేదు; ఇదంద్వైతం = ద్వైతమైన యీజగత్తు; మాయామాత్రం= మాయాస్వరూపమైనది; పరమార్థతః= వాస్తవముగ; అద్వైతం= అద్వితీయమైన బ్రహ్మమే సత్యమైనది.

తా॥ ఈప్రపంచము లేదు. ఉన్నట్లు గనుపడునేని నిత్యానిత్య వస్తు విచారమున నివర్తించును. ద్వైతము మాయాకార్యము. వాస్తవమున నద్వైతమైన బ్రహ్మమే నిత్యము.

"వికల్పో వినివర్తేత కల్పితోయది కేనచిత్" ౧౧
ఉపదేశాదయం వాదోజ్ఞాతే ద్వైతంనవిద్యతే" ౧౨
(అథర్వణ; ౬ మాండూక్య; గౌడపాదీయోపనిషత్కారికాంతర్గతం)

టీ. కేనచిత్= ఒకానొకనిచేతను; వికల్పః= ఒకప్పుడుతోంచి మఱియొకప్పుడు కనుపడని ప్రపంచము; కల్పితోయది= కల్పింపబడినదగునేని; వినివర్తేత= నివర్తించును; ఉపదేశాత్=తత్త్వోపదేశమువలన; అయంవాదః=ఈకార్యకారణ విచారరూపమైన వాదము; జ్ఞాతే = తెలియబడుచుండగా; ద్వైతం= జగత్తు; నవిద్యతే= ఉండదు.

తా॥ నిర్వికల్పమైన బ్రహ్మమందు వికల్పమైన జగత్తెవనిచేగల్పింపఁబడినను, నిత్యానిత్య వస్తువిచారమున నాజగత్తు నివర్తించును. మఱియును గురూపదేశమున కార్యకారణవిచారము తెలియబడుచుండగా ద్వైతమైనజగత్తు మిథ్యయని తోఁచును.

"ద్వితీయకారణాభావా దనుత్పన్నమిదంజగత్" ౧౩
"యద్వైవహీనభశ్శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తద్వైవహి" ౧౪
(సామ; ౬౧ మహో; ౫ గీ)

టీ. ద్వితీయకారణాభావాత్= రెండవకారణము లేమివలన, ఇదంజగత్= ఈజగత్తు, అనుత్పన్నం= పుట్టనిదే, నభః=ఆకాశము,యద్వైవ=ఏతీరున, శూన్యం= శూన్యమో, తద్వైవ= ఆరీతిగానే, జగత్ = జగత్తు, శూన్యంహి=శూన్యమేకదా.

తా॥ ఉపాదాన నిమిత్తములను రెండు కారణములులేనిది, కార్యముకలుగదు. బ్రహ్మముకన్న సజాతీయ కారణముగాని, విజాతీయ

కారణముగాని రెండవది లేనందునను స్వగతభేదమైనను బ్రహ్మము నకు లేనందునను జగత్తు పుట్టలేదు. ఆకాశము నీలిరంగుగా నున్నట్టు గనబడుచున్నను శూన్యమైనటులు జగత్తు కనబడుచున్నను మిథ్యయే.

„ఇదంప్రపంచం యత్కించిద్య ద్యజ్జగతివీక్ష్యతే" ౧౭
„దృశ్యరూపంచదృగ్రూపం సర్వంశశవిషాణవత్,. ౧౮
(కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. జగతి=జగత్తునందు, యత్కించిత్ = ఏకొంచమైనను, ఇదంప్రపంచం= పాంచభౌతికమైనది, యద్యత్= ఏదిఏదైనను, వీక్ష్యతే=చూడబడు దో, దృశ్యరూపంచ= దృశ్యరూపమైనదియును, దృగ్రూపం= చూచునదియును సర్వం= సమస్తమును, శశవిషాణవత్= కుందేటికొమ్మువంటిది.

తా॥ తెలియబడునది యంతయును దృశ్యము చూచు చున్న దెలిసికొనుచున్న జీవుఁడు దృగ్రూపము. జగత్తును జీవుఁడునుసర్వము కుందేటికొమ్మువలెనే శూన్యమైనది.

„అయంప్రపంచో నాస్త్యేవనోత్పన్నంనోత్థితంజగత్ „ ౧౯
„చిత్తంప్రపంచఇత్యాహు ర్నాస్తినాస్త్యేవసర్వదా,, ౧౯
(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. అయం=ప్రపంచః= ఈప్రపంచము, నాస్త్యేవ = లేనేలేదు, జగత్= జగత్తు, నోత్పన్నం= పుట్టినదికాదు, నోత్థితం = విజృంభణముగాదు, చిత్తం= చిత్తమే, ప్రపంచఇతి= ప్రపంచమని, ఆహుః= చెప్పెదరు, నాస్తి=లేదు, సర్వదా= ఎల్లప్పుడు నాస్త్యేవ= నిశ్చయముగాలేదు.

తా॥ నిర్వికారమైన బ్రహ్మమున జగత్తుపుట్టలేదు. చిత్తమేజగత్తుగాని, చిత్తముకన్న వేఱుగాదు. చిత్తమింద్రజాలమువంటిది. వాస్తవముకాదు.

„మాయాకార్యమిదంనాస్తి మాయానాస్తిభయంనహి,, ౧౯
„పరంబ్రహ్మాహమస్మీతి స్మరణస్యమనోనహి' ౨౦
(కృ-య; 32 తేజోబింధు; అ ౫)

టీ. మాయాకార్యం=మాయచే కల్పించబడిన, ఇదం= ఈజగత్తు, నాస్తి= లేదు, మాయా= మాయయును, నాస్తి= లేదు, భయం= భయము, నహి=లేదు, అహం= నేను; పరబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మము; అస్మీతి= అగుచున్నానని; స్మరణస్య= తలచుటకు; మనః= మనస్సు; నహి=లేదు.

తా॥ మాయయనఁగా లేదనియర్థముగావున మాయలేనిదే ఇఁక దానిచే గల్పింపబడిన జగత్తెటులుండును? జగత్తులేనిదేగావున భయములేదు. నేను బ్రహ్మమని తలఁచుటకు మనస్సునులేదు. పరమార్థమున తానే బ్రహ్మము. అన్యములేనేలేదు.

"వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేదస్తిదంజగత్," ౨౧
"శశశృంగేణనాగేంద్రో మృతిశ్చేదస్తిదంజగత్" ౨౨
(కృ-య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. వంధ్యాకుమారవచనే= గొడ్రాలిపుత్త్రునిమాటయందు; భీతిశ్చేత్= భయముండునేని; ఇదంజగత్= ఈజగత్తు; అస్తు = ఉండుగాక; శశశృంగేణ= కుందేటికొమ్ముచేత; నాగేంద్రః= మత్తగజము, మృతశ్చేత్ = చచ్చినదగునేని; ఇదంజగత్= ఈజగత్తు; అస్తు= ఉండుఁగాక.

తా॥ గొడ్రాలికొడుకును, వానిమాటయు దానియందు భయమును, కుందేటికొమ్మును, దానిచే మదపుటేనుఁగు చచ్చుటయు నెంత నిజమో జగత్తుండుటయు నంతనిజమే. జగత్తు మిథ్యయైనది.

'మృగతృష్ణాజలంపీత్వా తృప్తశ్చేదస్తిదంజగత్' ౨౩
'గంధర్వనగరేసత్యే జగద్భవతిసర్వదా' ౨౪
(కృ-య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. మృగతృష్ణాజలం= ఎండమావులం దారోపింపబడిన జలమును; పీత్వా= త్రాగి; తృప్తశ్చేత్= తృప్తుఁడగునేని; ఇదంజగత్=ఈజగత్తు; అస్తు = ఉండుగాక; గంధర్వనగరే= ఇంద్రజాలనిర్మితమైన పట్టణము; సత్యే = సత్యమగుచుండగా; జగత్= జగత్తు; సర్వదా= ఎల్లప్పుడు, భవతి= నిజమగుచున్నది.

తా॥ ఎండమావులందు నీరును ఆనీటిని త్రాగుటవలన తృప్తి

యును గంధర్వనగరము నెట్లు సత్యములుగావో యటుల జగత్తును సత్యముగాదు.

"గగనేనీలిమాసత్త్వే జగత్సత్యం భవిష్యతి" ౨౫

(కృ-యు; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

"మాసాత్పూర్వం మృతోమర్త్యోహ్యాగతశ్చే జ్జగద్భవేత్,," ౨౬

టీ గగనే= ఆకాశమందు, నీలిమాసత్త్వే – నీలిమయొక్క యునికి గలుగుచుండఁగా, జగత్ = జగత్తు, సత్యం = కాలత్రయమందు బాధింపబడనిది, భవిష్యతి= కాగలదు, మాసాత్పూర్వం= నెలదినములకుముందు, మృతః = చచ్చిన, మర్త్యః = మనుష్యుఁడు, ఆగతశ్చేత్ = వచ్చినవాఁడగునేని, జగత్ – జగత్తు, సత్యం– కాలత్రయమందు బాధింపఁబడనిది, భవేత్ =అగును. (అనఁగా:—జగత్తు "మిథ్య"యనుట)

తా॥ స్పష్టము.

"గోస్తనాదుద్భవం క్షీరంపునరారోపణేజగత్,," ౨౭

"జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మవృద్ధిశ్చే జ్జగదస్త్విదం,," ౨౮

(కృ-యు; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. గోస్తనాత్ = ఆవుపాదుగునుండి; ఉద్భవం= పుట్టిన; క్షీరం=పాలు; పునః= మఱల; ఆరోపణే= పొదుగున నింపుటకు శక్యమేని; జగత్ = జగత్తు; అస్తు= ఉండుఁగాక; జ్వాలాగ్నిమండలే= జ్వాలలతోఁగూడిన యగ్నిమండలమున; పద్మవృద్ధిశ్చేత్ =పద్మవృద్ధియగునేని; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తు; అస్తు=ఉండుగాక.

తా॥ ఆవుపాలు మఱల నావు పొదుగున నుంచుట యెంతయసాధ్యమో యగ్నిమండలమున బద్మవృద్ధిగలుగుట యెట్లసంభవమో జగత్తు సత్యముగనుండుట యంత యసంభవము.

"జ్ఞానినోహృదయం మూఢైర్జ్ఞాతం చేదస్త్విదం జగత్,," ౨౯

(కృ-యు; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. జ్ఞానినః= జ్ఞానియొక్క; హృదయం= హృదయము; మూఢైః= అజ్ఞానులచే; జ్ఞాతంచేత్ = తెలియబడినదగునేని; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తు; అస్తు= ఉండుఁగాక.

తా॥ జ్ఞాని మనస్సు మూఢునిచే నెఱుఁగఁబడుట యెట్లసత్యమో యట్లే జగత్తుండుట యసత్యము. జ్ఞానియొక్క సుగుణములను దుర్మార్గుడైన మూఢుఁడు విపరీతభావనచే దుర్గుణములుగాఁదలఁచును. కాని జ్ఞానియొక్క యభిప్రాయమును ఎన్నఁటికిని తెలిసికొనఁజాలఁడు.

"అజకుక్షౌజగన్నాస్తి హ్యాత్మకుక్షౌజగన్నహి" 30

"సర్వదాభేదకలనం ద్వైతాద్వైతంనవిద్యతే" 31

(కృ-యు; 32 తేజోబిందు: అ ౬)

టీ. అజకుక్షౌ= బ్రహ్మకుక్షియందు; జగత్ = జగత్తు; నాస్తిహి= లేదు, ప్రయము; ఆత్మకుక్షౌ= ఆత్మకుక్షియందు, జగత్ = జగత్తు; నహి=నిశ్చయముగ లేదు; సర్వదా= ఎప్పుడును, భేదకలనం = భేదవ్యవహారమైన, ద్వైతాద్వైతం= ద్వైతాద్వైతవిధము, నవిద్యతే= లేదు.

తా॥ జగతు బ్రహ్మదేవుని యుదరమున లేదు. ఆత్మ కుక్షియందును లేదు. ద్వైతము "అద్వైతము" అను భేదమును లేదు. బోధార్థమద్వైతమని చెప్పఁబడెనుగాని వాస్తవమున నామరూపములు లేవు.

"నాస్తినాస్తిజగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి" 32

"సచ్చిదానందమాత్రోహం మనుత్పన్నమిదంజగత్" 33

(కృ-యు; తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. జగత్సర్వం= జగత్తంతయును; నాస్తి=లేదు; నాస్తి= లేదు; గురుశిష్యాదికం= గురుశిష్యాదిభేదమును; నహి= నిశ్చయముగ లేదు; అహం= నేను; సచ్చిదానందమాత్రః= సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుఁడను; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తు; అనుత్పన్నం= పుట్టనిది.

తా॥ గురుశిష్యాదిభేదమంతయును వ్యావహారికముగాని పారమార్థికముకాదు. పరమార్థమున సత్యజ్ఞానానందమైన బ్రహ్మముఁదక్క మఱియొకటిలేదు. పారమార్థికదశ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులకంటె వేరైనది. సుషుప్తియందే సర్వము నశించుచుండఁగా నిఁక తురీయమందు చెప్పవలసినదేమున్నది. ఇట్లు బుద్ధిమంతులు చక్కఁగ బుద్ధిచేనూహింపవలయును. ఇతి సార్థాంతిక జగన్మిథ్యావాక్యాని త్రయస్త్రింశత్

ఇట్లు సార్థాంతిక జగన్మిథ్యావాక్యములు ముప్పదిమూడు.

ఇతి చతుర్థ ప్రకరణం సమాప్తము.

ఓమ్.

౫. ఉపదేశ వాక్య ప్రకరణము.

,,సయఏషోణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వంతత్సత్యం"
స ఆత్మాతత్త్వమసి శ్వేతకేతో,,

(సామ; ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౬ ఖం;౯;౧౦;౧౧;౧౨;౧౩;౧౪;౧౫,

టీ. యః= ఎవఁడు; ఏషోణిమా= ఈయణుస్వరూపుఁడో; (అణుధర్మము, అణిమ = జగత్తునకు కారణస్వరూపుఁడే యీయణురూపుఁడైన యాత్మ) సః= వాఁడే; సద్రూపమైన బ్రహ్మము; ఇదంసర్వం= ఈప్రపంచమంతయును; ఐతదాత్మ్యం= ఈఆత్మస్వరూపమే; తత్ = ఆబ్రహ్మము; సత్యం = కాలత్రయమందు బాధింపఁబడనిది; సః= ఆబ్రహ్మమే; ఆత్మా= ప్రత్యగాత్మ; శ్వేతకేతో = శ్వేతకేతువా!; తత్= ఆబ్రహ్మము; త్వం=నీవు; అసి= అగుచున్నావు.

తా॥ జగత్తున కణురూపమువలన కారణుఁడైనవాఁడెవఁడో వాఁడే సద్రూపమైన బ్రహ్మము. జగమంతయు నైతదాత్మ్యమైనది. (ఈజగత్తు దానిసంబంధమై దానినేయాత్మగాగలది) ఆబ్రహ్మము సత్యమైనది. అదియే ప్రత్యగాత్మయై సర్వభూతములనున్నది, కావున నోశ్వేతకేతువా! యాబ్రహ్మమే నిప్రు; బ్రహ్మమే యుపాధులఁ బ్రవేశించి ,,యాత్మ'' యనఁబడుచున్నది. ,ఆత్మ' యనఁగాబ్రత్యగాత్మయనియే తెలియవలెను. ఉపాధులలోనున్న యాప్రత్యగాత్మయే, నేను, నీవు, వాఁడు, అని చెప్పఁబడుచున్నది. ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మములకు భేదములేదు. నీవు ప్రత్యగాత్ముఁడవు గావున నోశ్వేతకేతువా! నీవేబ్రహ్మవు జహదజహల్లక్షణచే నుపాధులను విడువఁగా బ్రహ్మమే శేషించును. కావున నేను బ్రహ్మను, నీవు బ్రహ్మవని చెప్పవచ్చును.

,,అభయంవైజనక ప్రాప్తోసి'' ౨

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బ్రా ౨)

టీ. జనక= ఓజనకమహారాజా; అభయం = నిర్భయమైన బ్రహ్మమును, ప్రా = పొందినవాఁడవగుచున్నావు.

తా॥ బ్రహ్మము మూఁడు శరీరములు లేని యభయస్వరూపము అదియేనీవు.

"బ్రహ్మచర్యమహింసాంచ సత్యంచాపరిగ్రహం
యత్నేన హేరక్షత హే రక్షత హే రక్ష తేతి"

(సామ; ౧౬ గూఢారుణిక)

టీ. బ్రహ్మచర్యం = బ్రహ్మచర్యమును; అహింసాంచ = అహింసను, సత్యంచ= సత్యమును, అపరిగ్రహం= అపరిగ్రహమును, యత్నేన = ప్రయత్నము చేత, హేరక్షత=రక్షించుకొనుఁడు, హేరక్షత=రక్షించుకొనుఁడు, హేరక్షత= రక్షించుకొనుఁడు, ఇతి= అని.

తా॥ యమములైన యహింసా సత్యబ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహముల నొకప్పుడైనను విడువక ప్రయత్నమున రక్షించుకొనుఁడు. అహింసా వ్రతము సిద్ధించినవాని సన్నిధియందు, పులి, ఆవు, ఇట్టి పరస్పర విరోధములుగల జంతువులును, మైత్రి గలిగియుండును. (అహింసా ప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌవైరత్యాగః) అని, అపరిగ్రహము సిద్ధించిన పూర్వజన్మజ్ఞానముఁ గలుగును, (అపరిగ్రహ స్థైర్యేజన్మకథంతాసంబోధః) అని, బ్రహ్మచర్యముగలవానికి తేజస్సు వృద్ధియగును. (బ్రహ్మచర్య ప్రతిష్ఠాయాం వీర్యలాభః) అని, సత్యవ్రతునకు సత్కర్మచేయక పోయినను తత్ఫలము గలుగును. (సత్యప్రతిష్ఠాయాం క్రియాఫలాశ్రయత్వం) అని, అస్తేయ వ్రతముగలవానికి ప్రయత్నము లేకయే సమస్త రత్నములు ప్రాప్తించును (అస్తేయప్రతిష్ఠాయాం సర్వరత్నోపస్థానం) అని, పతంజలిచే యోగశాస్త్రమందు చెప్పఁబడెను గావున నహింసా సత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహముల నేమఱక జాగరూకులై కాపాడుకొనవలయును.

"తత్త్వమసిత్వంతదసి"

(శు-య; ౫౯ పైంగల; అ 3)

టీ. తత్ = ఆపరబ్రహ్మము, త్వం=నీవు, అసి = అగుచున్నావు, త్వం = నీవు, తత్ =ఆపరబ్రహ్మము, అసి=అగుచున్నావు.

తా॥ ఆబ్రహ్మమే నీవు, నీవే ఆబ్రహ్మముగాని యన్యమెద్దియును లేదు. తత్పదలక్ష్యము బ్రహ్మము, తత్పదవాచ్యుఁడీశ్వరుఁడు. త్వం పదలక్ష్యము ప్రత్యగాత్మ, త్వంపదవాచ్యుఁడు జీవుఁడు, బ్రహ్మమే మాయోపాధిని గ్రహించుటచే నీశ్వరుఁడనియును, మాయాభేదమైన యవిద్యను గ్రహించుటచే జీవుఁడనియు, చెప్పబడుచున్నది. భాగలక్షణచే నుపాధులైన మాయావిద్యలను విడువఁగా, బ్రహ్మమొకటయై, జీవేశ్వరులు మిథ్యాభూతులగుచున్నారు. జహల్లక్షణ, యజహల్లక్షణ, భాగలక్షణ యని లక్షణావృత్తి మూఁడువిధములు. గంగాయాంఘోషః, గంగయందు గొల్లపల్లి, ఇక్కడ గంగను విడచి గంగాతీరమునందున్న గొల్లపల్లియని యర్థము చెప్పవలయును ఇది జహల్లక్షణ కుదాహరణము. జహల్లక్షణమనఁగా స్వార్థమును విడిచి పరార్థమును చెప్పునది, ఈలక్షణముచే తత్త్వమసియను వాక్యమున కర్థమును చెప్పరాదు. తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మము పరిపూర్ణము గావున దానిని విడువ నవకాశము లేదు. మంచాఃక్రోశంతి, మంచములు మొఱపెట్టుచున్నవి. మంచములను విడువక మంచములపై నున్న మనుష్యు లేడ్చుచున్నారని యర్థము జెప్పవలెను, ఇది ,యజహల్లక్షణ' కుదాహరణము, ,అజహల్లక్షణ' యనఁగా స్వార్థమును విడువని లక్షణ ఈలక్షణచే ,తత్త్వమసి' యను వాక్యమున కర్థము జెప్పరాదు. (త్వం) పదముచే జెప్పఁబడుచున్నది తత్పదముచే జెప్పబడు దానికి భిన్నమైనయెడల, ,ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ' యను శృతికి బాధకమువచ్చును. ,,సోఽయం దేవదత్తః' ఆదేవదత్తుఁడే యీ దేవదత్తుఁడు. కళింగదేశమున సార్వభౌముఁడైన దేవదత్తుఁడే కర్ణాటదేశమున భిక్షుకుఁడుగా గనబడుచున్నాఁడనిన, నాదేశము నాసార్వభౌమత్వము, నీదేశము నీభిక్షుకత్వమును విడిచిన నక్కడ నిక్కడ నొక్కఁడైన దేవదత్తుఁడే గ్రహింపఁబడుచున్నాఁడు. ఇది భాగలక్షణ

కుదాహరణము. విరుద్ధభాగములను విడిచి సామాన్యమును గ్రహించుటయే. (ఐక్యమును గ్రహించుటయే) భాగలక్షణావృత్తి యనఁబడును. దీనినే కొందఱు ,,జహదజహల్లక్షణ,, మని చెప్పుదురు.

ఇట్లే మాయావిద్యాభేదములైన యుపాధులను, నాయుపాధులవలన గలిగిన సర్వజ్ఞత్వ కించిజ్జ్ఞత్వాది ధర్మములను విడువఁగా, జీవేశ్వరాది భేదములేక, కేవలబ్రహ్మమే పరిపూర్ణమైయుండును. ఉపాధుల సత్తులుగావున, విడువవచ్చును. ఈలక్షణచే ,,తత్త్వమసి,, యను వాక్యకరము చెప్పవలయును.

,,యన్మనసా నమనుతే యే నాహుర్మనోమతం' ౫
,,తదేవబ్రహ్మత్వం విద్ధినేదం యదిదముపాసతే' ౬
(సామ; కేన; ఖం ౧)

టీ. యత్ = ఏది, మనసా = మనస్సుచే, నమనుతే = తెలియబడదో, యేన = దేనిచేత, మనః = మనస్సు, మతం = తెలిసికొనబడునని, అహుః = చెప్పుదురో తదేవ = అదియే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమని, త్వం = నీవు, విద్ధి = తెలిసికొనుము, యత్ నామరూపములుగ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిరూపముగల యేవస్తువును, ఇదం = ఈబ్రహ్మమని; ఉపాసతే = ఉపాసించుచున్నాఁడో, ఇదం = ఈబ్రహ్మము, న = కాదు.

తా॥ ఏది మనస్సును తెలిసికొనుచున్నదో, దేనిని మనస్సు తెలిసికొనలేదో, యదియే బ్రహ్మమని తెలిసికొనుము. అజ్ఞానిచే బ్రహ్మమని నామరూపములుగలిగి పూజింపబడుచున్న బ్రహ్మవిష్ణ్వాది స్వరూపము మనస్సుచే దెలియబడక మనస్సును తెలిసికొను నీబ్రహ్మము కాదు.

,,యత్పరంబ్రహ్మసర్వాత్మా విశ్వస్యాయతనంమహత్,, ౭
(కృ-య, ౧౨ కైవల్య)

టీ. యత్ = ఏది, సర్వాత్మా = సమస్తభూతములకు నాత్మయైయున్నదో, విశ్వస్య = సమస్తమునకు, మహత్ = గొప్పదియైన, ఆయతనం = ఆధార (గృహము) మై యున్నదియో యది, పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము.

తా॥ సర్వమునకు నాత్మయై విశ్వాధారమైనదే పరబ్రహ్మము.

"సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరంనిత్యం తత్త్వమేవత్వమేవతత్,, ౧

(కృ-యు; ౧౨ కైవల్య)

టీ. సూక్ష్మాత్ = సూక్ష్మమైన యణువుకన్నను, సూక్ష్మతరం= మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది, నిత్యం= నాశములేనిదియునగు, తత్=ఆబ్రహ్మము;త్వమేవ=నీవే, త్వమేవ=నీవే, తత్ = ఆబ్రహ్మము.

తా॥ నిత్యమైన యాబ్రహ్మమే నీవు నీవే యాబ్రహ్మము.

"అంతఃపూర్ణోబహిఃపూర్ణః పూర్ణకుంభఇవాంబుధౌ —

"అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుంభఇవాంబరే

(సామ; ౨౯ మైత్రేయి; అ ౨)—(కృ-యు; ౨౫ వరాహ; అ ౪)

టీ. అంబుధౌ= సముద్రమందు, పూర్ణకుంభ ఇవ=నిండుకుండవలె, అంతః పూర్ణః= లోపలనిండియున్నది, బహిఃపూర్ణః= పైని నిండియున్నది, అంబరే ఆకాశమందు, శూన్యకుంభఇవ= శూన్యఘటమువలె, అంతశ్శూన్యః=లోపలశూన్యమైనది, బహిశ్శూన్యః= పైని నేమియును లేనిది, బ్రహ్మమంతర్బాహ్యములందు తానే నిండియున్నది. ఆబ్రహ్మ మంతర్బాహ్యములందు తాను గాక తనకన్న నితరమైన జగత్తును లేదని.

తా॥ స్పష్టము.

"మాభవగ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మాచమాభవ ౧౧

"భావనామఖిలాంత్యక్త్వాయచ్ఛేషం తన్మయోభవ" ౧౨

(సామ; ౨౯ మైత్రేయి; అ ౨)- (కృ-యు; ౨౫ వరాహ; అ ౪

(అథర్వణ; ౭౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. గ్రాహ్యభావాత్మా = గ్రహింపబడువాడవు, మాభవ = కావలదు, గ్రాహకాత్మాచ= గ్రహించువాడవునను, మాభవ= కావలదు అఖిలాం=సమస్తమైన, భావనాం= చింతను, త్యక్త్వా= విడిచి, యత్ = ఏది, శేషం= మిగులునది యగునో, తన్మయః= ఆరూపుడవు, భవ= అగుము.

తా॥ మనస్సుచే గోరబడు పశుధాన్యాది విషయములు గ్రాహ్యములనబడును. ఆపశుధాన్యములను గోరుమనస్సు గ్రాహక మన

బడును. నీవు విషయ స్వరూపుఁడవు మనస్స్వరూపుఁడవు కాకుము. సమస్తచింతలను విడువఁగా నేది శేషించునో, అట్టి స్వరూపముగల వాఁడవగుము. మనస్సు బ్రహ్మము నెఱుఁగలేదు. కావున మనోవృత్తు లనశింపజేసిన బ్రహ్మమే స్ఫురించును. అదియేనీవు.

,,ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వావాసనయాసహ' ౧౩
,,దర్శనప్రథమాభాసమాత్మానం కేవలంభజ' ౧౪
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౬-౪౯ మైత్రేయ అ ౨)
(కృ-యు; ౯౮ వరాహ; అ ౪)

టీ. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని చూచువాఁడు, చూచుట, చూడబడునది, యీమూటిని, వాసనయాసహ = వాసనతోఁగూడా, త్యక్త్వా= విడిచి, దర్శన= జ్ఞానమునకు, ప్రథమాభాసం= అభాసుఁడైన జీవుని కల్పించుటకు ప్రథమచిదూపుఁడైన, ఆత్మానం= ప్రత్యగాత్మరూపుఁడైన, కేవలం= అద్వితీయ బ్రహ్మమును భజ= పొందుము.

తా॥ ద్రష్టయనఁగా చూచువాఁడు, చిదాభాసుఁడైన జీవుఁడు. దర్శనమనఁగా ఘటాదివిషయజ్ఞానము. దృశ్యమనఁగా ఘటాదివిషయము. ఆత్మయొక్క చిదంశయు, బుద్ధియొక్క వృత్తియుగూడి నందున నేను తెలిసికొనుచున్నాననుజ్ఞానముగల జీవత్వము గలుగుచున్నది. ఈజీవుఁడు చిచ్ఛాయయు నాభాసుఁడునని చెప్పఁబడును. ఈతని గలిగించు నాత్మ ప్రథమ చిదూపమనఁబడును. నీవు చిదాభాసదర్శన దృశ్యములను విడిచి చిదాభాసను కల్పించు కేవలాత్మను పొందుము.

,,చిత్తాకాశం చిదాకాశం ఆకాశంచ తృతీయకం' ౧౫
'ద్వాభ్యాంశూన్యతరంవిద్ధి చిదాకాశంమహామునే" ౧౬
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. మహామునే= ఓమునీంద్రుఁడా, చిత్తాకాశం= చిత్తాకాశమును, చిదాకాశం= చిదాకాశమును, తృతీయకం= మూడవదియైన, ఆకాశం= భూతాకాశ

మును గలవు, ద్వాభ్యాం= ఆకాశ-చిత్తాకాశములకన్న, చిదాకాశం= చిదాకాశ మును, శూన్యతరం- ఎక్కువశూన్యమైనదానిగా, విద్ధి = తెలిసికొనుము.

తా॥ శబ్దగుణప్రధానమైన యాకాశము భూతాకాశమనఁబడును. వృత్తులతోఁగూడినది చిత్తాకాశమనఁబడును. ఇవి జడములు. ఇట్టి వికారములు లేనిది చిదాకాశము, ఒక సంకల్పమును విడిచి మనస్సు మఱియొక సంకల్పమునకుఁ బోవునపుడా రెండు సంకల్పముల నడుమ నారెంటిని దెలిసికొనుచు నేది యఖండాకారమై యున్నదో యదియే చిదాకాశము అట్టిచిదాకాశమున నితర సంకల్పములులేక యుండ వలయును,

"ధ్యానతో హృదయాకాశే చితిచిచ్చక్రధారయా" ౧౭
"మనోమారయనిశ్శంకంత్వాం ప్రబధ్నన్తినారయః" ౧౮
(సామ; ౭౧ మహా; అ ౭)

టీ. చితి= చిన్మయమైన, హృదయాకాశే=హృదయాకాశమందు, ధ్యానతః= 'అహంబ్రహ్మాస్మి' అను ధ్యానమున, చిచ్చక్రధారయా = జ్ఞానమను చక్రధారచే, నిశ్శంకం = సందేహము నశించునట్లు, మనః = మనస్సను, మారయ= కొట్టుము, త్వాం=నిన్ను, అరయః=కామాది శత్రువులు, నప్రబధ్నంతి= బంధింపలేనివారగుచున్నారు

తా॥ జ్ఞానమయమైన హృదయమున బ్రహ్మధ్యానము సేయుచు బ్రహ్మచక్రమున మనస్సును వధింపుము. అప్పుడు మనఃపరివారమైన కామక్రోధలోభ మోహమదమాత్సర్యలను షిశత్రువు(ల్) లాంస్వరూను నిన్నేమియుజేయక తొలఁగుదురు.

"భోగైకవాసనాంత్యక్త్వా త్యజత్వంభేదవాసనామ్" ౧౯
"భావాభావౌ తత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పస్థితోభవ" ౨౦
(సామ; ౭౧ మహా; అ ౭)

టీ. భోగైకవాసనాం, భోగ= భోగమను, ఏక=ముఖ్యమైన, వాసనాం= వాసనను, త్యక్త్వా=విడిచి, త్వం= నీవు, భేదవాసనాం = భేదవాసనను, త్యజ=

విడువుము, తతః=తరువాత, భావాభావౌ = విషయావిషయములను, త్యక్త్వా=విడిచి, నిర్వికల్పస్థిరః= నిర్వికల్ప బ్రహ్మస్వరూపమున స్థిరుఁడవు, భవ=అగుము.

తా॥ మొదట భోగములనుమాని గురూపదేశమున బ్రహ్మము కన్న నితరమైనది లేదని గజ్జీవేశ్వరాది భేదవాసనను విడువుము. పిదప విషయా విషయములను విడిచి యపరోక్షానుభవమున నేనే బ్రహ్మమని నిర్వికల్పుఁడవై యుండుము. ఒకప్పుడుండి మఱియొకప్పుడు లేకయుండుట 'వికల్ప' మనఁబడును.

"త్యజధర్మమధర్మంచ ఉభేసత్యానృతేత్యజ, ౨౧
'ఉభేసత్యానృతేత్యక్త్వా యేనత్యజసితత్త్యజ, ౨౨

(సామ; ౬౫ సన్యాస; అ ౨)

టీ. ధర్మం= శ్రుతిసిద్ధమైన ధర్మమును, అధర్మంచ=శ్రుతినిషిద్ధమైన యధర్మమును, త్యజ= విడువుము, సత్యానృతే-సత్య = బాహ్యేంద్రియ గోచరమైన జాగ్రత్ప్రపంచమును, అనృతే = అంతరింద్రియగోచరమైన స్వప్నప్రపంచమును, ఉభే= అనునీరెంటిని, త్యజ=విడువుము, ఉభేసత్యానృతే=రెండైన యాబాహ్యాంతః ప్రపంచములను, త్యక్త్వా= విడిచి, యేన=ఏజ్ఞానముచే, త్యజసి = ఆప్రపంచములను విడుచుచున్నావో, తత్ = ఆజ్ఞానమును, త్యజ= విడువుము.

తా॥ వ్యావహారిక యోగ్యములగు ధర్మాధర్మములం దభిమానము లేనివాఁడవై గురుముఖమున, 'బ్రహ్మము సత్యము, జగత్తు మిథ్య, యని యెఱిఁగి యంతర్బాహ్య జగత్తును విడువుము. 'బ్రహ్మ సత్య, మను జ్ఞానమును విడిచి వృత్తి శూన్యుఁడవై బ్రహ్మమగుము.

"ఆత్మన్యతీతే సర్వస్మాత్సర్వరూపేఽథవాతతే" ౨౩
"కోబంధఃకశ్చవామోక్షో నిర్మూలమననంకురు" ౨౪

(అథర్వణ; ౭౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. సర్వస్మాత్ = సర్వముకన్న, అతీతే=అతీతమైనట్టియు, సర్వరూపే= సర్వరూపమైనట్టియు, అథవా=లేక, తతే= సర్వవ్యాపకమైనట్టియు, ఆత్మని= ఆత్మయందు, బంధః= బంధము, కః=ఏమి? మోక్షః=మోక్షము, కశ్చవా=ఏమి? యని, నిర్మూలమననం= గాఢమైనమననమును, కురు=చేయుము.

తా॥ బ్రహ్మము సర్వవ్యాపకమైనది. సర్వరూపమైనది. భేదత్రయము లేనిది, అద్వితీయమైనది. అట్టి యాత్మయందు బంధమేమి? మోక్షమేమి? ఎవనికి బంధమోక్షములు? అంతయును మాయ. యథార్థముగాదని గాఢమననముఁజేయుము.

,,ఆశాయాతునిరాశత్వ మభావం యాతుభావనా" ౨౬
,,అమనస్త్వంమనోయాతు తవాసంగేనజీవతః" ౨౭
(అథర్వణ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. అసంగేన= సంగములేమిచే, జీవతః= జీవించుచున్న, తవ=నీయొక్క ఆశా= ఆశ, నిరాశత్వం= ఆశాభంగమును, యాతు= పొందుఁగాక, భావనా= వృత్తి, అభావం= నిర్విషయస్థితిని, యాతు= పొందుఁగాక, మనః = మనస్సు. అమనస్త్వం= అమనస్కస్థితిని, యాతు= పొందుఁగాక.

తా॥ ఇతరాపేక్షలేక బ్రహ్మస్వరూపముననున్న, నీయాశ నిరాశయగును. విషయములఁ జింతింపని నీభావన నిర్విషయస్థితినిఁ బొందును. సంకల్పముగల నీమనస్సు నిస్సంకల్పమై యమనస్కమగును.

,ఏకమాద్యంతరహితం చిన్మాత్రమమలంతతం' ౨౮
,ఖాదప్యతితరాంసూక్ష్మం తద్బ్రహ్మాసినసంశయః'' ౨౯
(అథర్వణ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. ఏకం=ఒక్కటియు, ఆద్యంతరహితం= మొదలు తుదలేనిదియు, చిన్మాత్రం= జ్ఞానమాత్రమైనదియు, అమలం= స్వచ్ఛమైనదియు, తతం= సర్వవ్యాపకమైనదియు, ఖాదపి= ఆకాశముకన్నను, అతితరాం= మిక్కిలి; సూక్ష్మం=సూక్ష్మమైనదియునగు, తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, అసి = అగుచున్నావు, నసంశయః= సంశయములేదు.

తా॥ సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమును నిర్వికారము బరిశుద్ధమునైన బ్రహ్మమే నీవు. సంశయములేదు.

,రక్షకోవిష్ణురిత్యాది బ్రహ్మాసృష్టేస్తుకారణం' ౨౯
,సంహారేరుద్రఇత్యేవం సర్వంమిథ్యేతినిశ్చిను' ౩౦
(కృ-య; ౩౨ తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. రక్షకః = రక్షించువాఁడు, విష్ణురితి = విష్ణువనియు, బ్రహ్మ = చతుర్ముఖుఁడు, సృష్టేః = సృష్టికి, కారణం = కారణమనియు, సంహారే = సంహరించుటయందు, రుద్రః = రుద్రుఁడనియు, ఇతి = ఇట్టి భేదవ్యవహారము, ఏవం = వేదాంతశాస్త్రప్రకారమున, మిథ్యేతి = మిథ్య' అని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము.

తా॥ పరమార్థమున బ్రహ్మమొకటియే సత్యము, తక్కినదంతయు నింద్రజాలమువలె మిథ్య. ఇది వేదాన్తసిద్ధాన్తము. ఈసిద్ధాంతప్రకారము విష్ణువు రక్షకుడగుటయు. బ్రహ్మ సృష్టికర్తయగుటయు, రుద్రుఁడు సంహారకర్తయగుటయు, 'మిథ్య' యని నిశ్చయింపుము.

'మత్తః కించిదిహ నాస్తి' ... 'మత్తో వ్యాప్తా పృథివీతు వా' 31
'మయాతిరిక్తం యద్యద్వా తత్తన్నాస్తీతి నిశ్చిను' 32

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. మత్తః = నాకంటెను వేరై విడువఁబడినది, కించిద్వా = కొంచెమైనను, నాస్తి = లేదు మత్తో వ్యాప్తా = నాకంటెను వేరై విడువఁబడినది, పృథివీతు వా = పృథివియైనను, (లేదు) మయాతిరిక్తం = నాచే విడువఁబడి వ్యతిరిక్తమైనది, యద్యద్వా = ఏదైనను, తత్తత్ = అయది, నాస్తీతి = లేదని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము.

తా॥ సమస్తము నేనేగావున నాకు వ్యతిరిక్తమైన దెద్దియును లేదని నిశ్చయింపుము.

'అనాత్మేతి ప్రసంగోవా అనాత్మేతి మనోపివా' 33
'అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్త్యనాత్మేతినిశ్చిను' 34

(కృ-య; తేజోబిందు 32)

టీ. అనాత్మేతి ప్రసంగోవా ఆత్మవ్యతిరిక్తమైన ప్రసంగమును, అనాత్మేతి మనోపివా = ఆత్మవ్యతిరిక్తమైన మనస్సును, అనాత్మేతి జగద్వాపి = ఆత్మవ్యతిరిక్తమైన జగత్తును, అనాత్మే = ఆత్మ వ్యతిరిక్తమైనదేదియు, నాస్తీతి = లేదని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము.

తా॥ ఆత్మకన్నను వ్యతిరిక్తమైనది లేదని నిశ్చయింపుము. ఆత్మకంటెనితరమైన దించుకంతయును లేదు ఆత్మయే యున్నది ఇతరము లేదు.

॥ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖంసర్వమిదంయతః, 37
॥అతస్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠోభవానఘ, 38
(కృ-య; 21 అక్షి)

టీ. అనఘ=ఓపాపరహితుఁడా! యతః=ఏకారణమువలన, ఇదంసర్వం=ఇదియంతయును, ఆదిమధ్యావసానేషు= ఆదిమధ్యాన్తములందు, దుఃఖం = దుఃఖమైయున్నదో, అతః= ఆకారణమువలన, సర్వం=యీసర్వవిషయ స్వరూపమును పరిత్యజ్య= విడిచి, తత్త్వనిష్ఠః= బ్రహ్మనిష్ఠుఁడవు, భవ= అగుము.

తా॥ విషయము లెప్పుడును దుఃఖము నిచ్చునవి. కావున విషయములను విడిచి బ్రహ్మనిష్ఠుఁడవగుము. పరిణామ దుఃఖమనియును, తాపదుఃఖమనియును సంస్కారదుఃఖమనియు దుఃఖము మూఁడువిధములు. తాననుభవించినది ముగియుటవలనను, దానిని సంపాదించుటకు మొదట బ్రయత్నించుట వలనను గలుగు దుఃఖము పరిణామ దుఃఖము. ఇది యాద్యంతములందు గలుగును. అనుభవించుచుండఁగా నది ముగియునో, యని దుఃఖించుట తాపదుఃఖము. అనుభవించుచున్న దానికి ప్రతిబంధము రాగూడదు. ప్రతిబంధముపోలేదు, అని దుఃఖించుట సంస్కారదుఃఖము. ఈరెండు ననుభవ మధ్యకాలమున గలుగుగావున వివేకులకు సర్వవిషయానుభవమును దుఃఖమే. ॥పరిణామతాప సంస్కార దుఃఖై ర్గుణవృత్తి విరోధాచ్చ దుఃఖమేవ సర్వంవివేకినః, అని యోగశాస్త్రమందు పతంజలిచే జెప్పబడినది. కావున నన్నతదుఃఖ జడరూపమైన విషయానుభవము విడిచి సత్య జ్ఞానానంద స్వరూపమైన బ్రహ్మానుభవముఁ బొందుము.

॥నిద్రాయాలోకవార్తాయాః శబ్దాదేరాత్మవిస్మృతేః, 39
॥క్వచిన్నావసరంగత్వా చింతయాత్మానమాత్మని, 40
(శు-య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. నిద్రాయాః= నిద్రకును, లోకవార్తాయాః=లోకసంబంధమైన ప్రసంగమునకును, శబ్దాదేః= శబ్దాది విషయములకును, ఆత్మవిస్మృతేః = ఆత్మను మఱపించు నజ్ఞానమునకును, క్వచిత్= ఒకప్పుడును, అవసరం = అవకాశమును, నదత్వా=ఇయ్యక, ఆత్మని=ఆత్మయందే, ఆత్మానం=ఆత్మను, చింతయ=చింతింపుము.

తా॥ నిద్రచేతను, లౌకిక ప్రసంగములచేతను, విషయానుభవము చేతను, నజ్ఞానముచేతను, కాలమును వ్యర్థముచేయక యాత్మనే ధ్యానించుచుండుము.

సర్వవ్యాపారముత్సృజ్య అహంబ్రహ్మేతిభావయ, ౩౯
అహంబ్రహ్మేతినిశ్చిత్య త్వహంభావంపరిత్యజ. ౪౦
(కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. సర్వవ్యాపారం= సర్వేంద్రియ వ్యాపారమును, ఉత్సృజ్య= విడిచి, అహంబ్రహ్మేతి= నేనే 'బ్రహ్మము'ని, భావయ= భావింపుము, అహంబ్రహ్మేతి= నేనే బ్రహ్మము,ని, నిశ్చిత్య = నిశ్చయించి, అహంభావం = నేనను భావమును, పరిత్యజ= విడుపుము.

తా॥ ఇంద్రియ వృత్తులను విడిచి నేనే 'బ్రహ్మ' మని భావింపుము. నేనే బ్రహ్మమనిభావించి యా నేనను జ్ఞానమునుకూడ విడుపుము అట్లహంకార నిరసనము గలుగగానే బ్రహ్మమగు నీవు బ్రహ్మమే యగుదువు.

ఘటాకాశంమహాకాశే ఇవాత్మానం పరాత్మని, ౪౧
విలాప్యాఖండభావేన తూష్ణీంభవసదామునే, ౪౨
(శు-య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. మునే= మునీంద్రుఁడా; ఘటాకాశం= ఘటాకాశమును; మహాకాశే ఇవ= మహాకాశమందు కలుపునటులు; ఇవాత్మానం = ఉపాధియందున్న ప్రత్యగాత్మను; పరమాత్మని= పరబ్రహ్మయందు; అఖండభావేన= భేదములేనిజ్ఞానమున; విలాప్య = కలిపి; సదా = ఎల్లప్పుడు; తూష్ణీంభవ = నిర్వాసనా మానము గలవాఁడవు గమ్ము.

తా॥ స్పష్టము.

చిదిహాస్తీతి చిన్మాత్ర మిదంచిన్మయమేవచ, ౪౩
చిత్త్వంచిదహమేతేచ లోకాశ్చిదితిభావయ, ౪౪
(కృ-య; ౯౧ వరాహ; అ ౨)—(శు-య; ౯౭ యాజ్ఞవల్క్య)

టీ. ఇహ=ఇక్కడ; చిదస్తీతి= చిత్తున్నదనియును; చిన్మాత్రం = కేవల చిత్తేయనియును; ఇదం = ఈజగత్తు; చిన్మయమేవచ = చిన్మయమేయనియును; త్వం=నీవు; చిత్ = చిత్తనియును; అహం= నేనును; చిత్ = చిత్తేయనియును; ఏతేలోకాశ్చ= యీలోకములును; చిదితి= చిత్తేయనియును; భావయ=భావింపుము.

తా॥ సమస్తము చిద్రూపమని భావింపుము.

“సత్యచిద్ఘనమఖండమద్వయం సర్వదృశ్యరహితంనిరామయం” ౮౫
“యత్పదంవిమలమద్వయం శివంతత్సదాహమితిమౌనమాశ్రయ, ౮౬
(కృ-య; నా॰ వరాహ; అ 3)

టీ. సత్యచిద్ఘనం= సత్యజ్ఞానములు తక్క రెండవదిలేనిది; అఖండం= ఖండముగానిది; అద్వితీయం= అద్వితీయమైనది; సర్వదృశ్యరహితం = సమస్త దృశ్యములులేనిది. నిరామయం= రోగములేనిది; విమలం = స్వచ్ఛమైనది; అద్వయం= రెండవదిలేనిది; శివం = మంగళస్వరూపమైనది; యత్పదం = ఏస్థానమో; తత్ = ఆపదమే; అహమితి= నేనని; సదా = ఎల్లప్పుడు; మౌనం = నిర్వాసనా మౌనమును; ఆశ్రయ= ఆశ్రయింపుము.

తా॥ వడగండ్లు ఘనీభవించిన నీటిని తక్క నితరముం గలిగియుండక జలఘనమని చెప్పబడునట్లు, సత్యజ్ఞానములు దక్క నితరమునుం గలుగనిది. సత్యజ్ఞానఘన మనంబడును, అట్టిబ్రహ్మమే నేనని నిర్వాసనా మౌనమునుం బూనుము. అన్నింటియందు నహంకారమును విడిచి బ్రహ్మాకారముగ నుండవలయును.

“జన్మమృత్యుసుఖదుఃఖవర్జితం జాతినీతికులగోత్రదూరగం” ౮౭
“చిద్వివర్తజగతోఽస్యకారణం తత్సదాహమితి మౌనమాశ్రయ” ౮౮
(కృ-య; నా॰ వరాహ; అ 3)

టీ. జన్మమృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం = పుట్టువు చావు సుఖము దుఃఖము లేనిది; జాతినీతికులగోత్ర దూరగం= జాతినీతికులగోత్రములకు దూరమైనది; అస్య= ఈ, చిద్వివర్తజగతః, చిద్వివర్త = చిద్వివర్తరూపమైన; జగతః = జగత్తునకు; కారణం= కారణమైనదియునగు; తత్ = ఆబ్రహ్మము; అహమితి= నేనని; సదా= ఎల్లప్పుడు; మౌనం= నిర్వాసనామౌనమును; ఆశ్రయ = ఆశ్రయింపుము.

తా॥ అద్వితీయమగు బ్రహ్మము నేనేయని నిశ్చయించుకొని మౌనముగా నుండవలెను.

'పూర్ణమద్వయ మఖండచేతనం విశ్వభేదకలనాది వర్జితం' ౪౯
'అద్వితీయపరసం విదంశకంతత్సదాహమితి మౌనమాశ్రియ" ౫౦
(కృ-య; ౯౮; వరాహ; అ 3)

టీ. పూర్ణం= అంతటను నిండియున్నదియును; అద్వయం= రెండవదిలేనిదియును; అఖండచేతనం= అఖండచైతన్య స్వరూపమైనదియును; విశ్వభేదకలనాది వర్జితం= జగజ్జీవేశ్వరాది భేదములేనిదియును; అద్వితీయం= రెండవదిలేని; పరసం విదంశకం= ఉత్కృష్టమైన జ్ఞానమే యంశముగా గలదియునగు;తత్ =ఆబ్రహ్మము అహమితి= నేనేయని; సదా=ఎల్లప్పుడు; మౌనం= నిర్వాసనా మౌనమును; ఆశ్రయ= ఆశ్రయింపుము.

తా॥ అద్వితీయ పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మమే నేనని సంకల్పములేక యచలుఁడవై యుండుము.

'స్వాత్మనోఽన్యతయాభాతం చరాచరమిదంజగత్' ౫౧
'స్వాత్మమాత్రతయా బుధ్వాతదస్మీతి విభావయ' ౫౨
(కృ-య; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. స్వాత్మనః= స్వాత్మకంటె; అన్యతయా = అన్యత్వముచే; భాతం= తోఁచుచున్న; చరాచరం= చరాచరస్వరూపమైన; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తును; స్వాత్మమాత్రతయా = స్వాత్మ మాత్రత్వముచేత నే; బుధ్వా = తెలిసి; తత్= ఆయాత్మ; అస్మీతి= అగుచున్నానని; విభావయ= బాగుగభావింపుము.

తా॥ ఆత్మకంటె వేఱుగఁదోఁచుచున్న జగత్తు నాత్మగానే(యాత్మకంటె వేఱుగాదని) యెఱిఁగి, యా యాత్మ నేనేయని యోచింపుము.

'విలాప్యవికృతింకృత్స్నాం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్, ౫3
'పరిశిష్టంచచిన్మాత్రం చిదానందంవిచిన్తయ, ౫౪
(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. కృత్స్నాం = పరిపూర్ణమైన; వికృతిం = జగద్వికారమును; సంభవవ్యత్యయక్రమాత్= ఉత్పత్తిలయక్రమమునః; విలాప్య=కలిపి; పరిశిష్టంచ= మిగిలి

యున్న; చిన్మాత్రం= జ్ఞానమాత్రమును; చిదానందం = జ్ఞానానందస్వరూపము వగు బ్రహ్మమును; విచిన్తయ= చింతింపుము.

తా॥ ప్రకృతి వికారములైన పంచభూతములలో నేభూతమున నేభూతముపుట్టుచున్నదో, యాభూతమును దానియందు కలిపి యునఁగా, భూమిని నీటియందు, నీటి నగ్నియందు, నగ్నిని వాయువందు, వాయువు నాకాశమందు కలిపి, దానిని మహత్తత్త్వమునను, దానినవ్యక్తమునను, దానిని ప్రకృతియందును జేర్చి, ప్రకృతిని బ్రహ్మమునఁ గూర్చి, యాబ్రహ్మస్వరూపమున నచలుఁడవై యుండుము.

ఇతి స్వాత్మశాంతికోపదేశవాక్యానిచతుః పంచాశత్

ఇట్లు స్వాత్మశాంతికోపదేశవాక్యము లేబదినాలుగు.

ఇతి పంచమ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

౬. జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యప్రకరణము.

సయశ్చాయంపురుషే, ౧

యశ్చాసావాదిత్యే, ౨

సఏకః, ౩

(కృ-యు; 2 తైత్తిరీయ; ఆనందవల్లి)

టీ. పురుషే= పురుషునియందు; సోయం=ఉన్నవాఁడు; యశ్చ=ఎవఁడో; ఆదిత్యే=సూర్యునియందున్నవాఁడు; యశ్చ=ఎవఁడో; సః=వాఁడు; ఏకః=ఒకఁడే.

తా॥ పురుషునియందు నీవారశూకమువలె నగ్నిశిఖగానుండు బరమాత్మయే సూర్యమండలమునఁ దేజోరాశిగనున్నది. ఉపాధినిబట్టి వేఱువేఱు రూపములుగానున్నను, నొక్కటియేగాని భిన్నములుకావు.

'సత్యమాత్మా బ్రహ్మైవ బ్రహ్మాత్మైవాత్రనవిచికిత్స్యం,   ౪
(అధర్వణ; నృసింహోత్తరతాపిని; ౯౪ ఖ)

టీ. ఆత్మా= ప్రత్యగాత్మస్వరూపము; బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే; సత్యం= నిక్కము; బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, ఆత్మైవ = ప్రత్యగాత్మయే; అత్ర = ఇక్కడ; నవిచికిత్స్యం= సందేహింపఁగూడదు.

తా॥ ఘటాకాశ మహాకాశములవలె ప్రత్యగాత్మయును, బ్రహ్మము నొక్కటిగాని వేఱుగాదు. సందేహింపఁబనిలేదు.

'త్వం బ్రహ్మాసి'   ౫
(అధర్వ; ౫౨ మహానారాయణ; అ ౬)

టీ. త్వం= నీవు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అసి= అగుచున్నావు.

తా॥ స్పష్టము.

'అహం బ్రహ్మాస్మి'   ౬
(శు-య; బృహదారణ్యక; అ 3;—అధర్వణ; ౫౨ మహానారాయణ; అ ౬)

టీ అహం= నేను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

'ఆవయోరంతరంన విద్యతేత్వమేవాహమహమేవత్వం,   ౭
(అధర్వణ; ౫౨ మహానారాయణ; అ ౬)

టీ. ఆవయోః — మనయిద్దఱికిని, అంతరం = భేదము, నవిద్యతే = లేదు, త్వమేవ= నీవే, అహం= నేను, అహమేవ= నేనే, త్వం=నీవు.

తా॥ ఉపాధిభేదముల చేతను నేను నీవు వాఁడను భేదము లాత్మకు గలుగుచున్నవి. ఉపాధులు విడిచిన నంతయును బ్రహ్మమే.

'గతాఃకలాఃపంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వేప్రతి దేవతాసు,   ౮
'కర్మాణివిజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరేఽవ్యయే సర్వఏకీభవన్తి,   ౯
(అధర్వ; ౫౨ ముండక ముం 3; ఖం ౧;)

టీ. పంచదశకలాః= పదునేనుకళలును, గతాః= పోయినవి; ప్రతిష్ఠాః= కళలకధిష్ఠానమైన స్వరూపముగల, దేవాశ్చ = దేవతలును, సర్వే = అందఱును, ప్రతిదేవతాసు= ప్రతిదేవతలందును, గతాః= పొందినవారైరి, కర్మాణి= కర్మములును; విజ్ఞానమయశ్చ= జీవుఁడును, ఆత్మా = ఆత్మయును, సర్వే = అందఱును, అవ్యయే= నాశములేని, పరే= పరమాత్మయందు,ఏకీభవన్తి=ఐక్యమగుచున్నారు.

తా॥ జ్ఞానేంద్రియములును కర్మేంద్రియములును పంచప్రాణములును అంతరింద్రియములను నివి పదునారుకళలు. బ్రహ్మవేత్తయైన పురుషునకీ కళలునశించును; దేహమందలి యింద్రియాధిష్ఠాన దేవతలా దేవతలందు గలియుదురు. శ్రోత్రమునకు దిక్కు అధిదేవత; ఆదిక్కుదిక్కులందు కలియును నేత్రేంద్రియాధిదేవతయైనసూర్యుఁడు సూర్యునియందు గలియును. ఇట్లే అన్నియునూహింపవలయును. కర్మములు జీవుఁడు సర్వమును బరమాత్మయం దైక్యమగును.

“యేనేక్షతే శృణోతీదం జిఘ్రతివ్యాకరోతిచ” ౧౦

“స్వాద్వస్వాదూవిజానాతి తత్ప్రజ్ఞానముదీరితం” ౧౧

(కృ-యు; 3॥ శుకరహస్య)

టీ. ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మయను మహావాక్యమునందలి ప్రజ్ఞానమను శబ్దమునకు ఈవాక్యముచే నర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. ఇది ఋగ్వేదమందలి ఐతరేయోపనిషత్తులో చివరనున్నది. యేన= నేత్రేంద్రియముల ద్వారా వ్యాపించిన యంతఃకరణవృత్తులతో గూడిన యేచైతన్యముచేత, ఈక్షతే= రూపమునుచూచుచున్నాఁడో, ఇదం= ఈశబ్దమును, శృణోతి = శ్రవణేంద్రియముద్వారా వ్యాపించిన యంతఃకరణ వృత్తులతో గూడిన యేచైతన్యముచేత వినుచున్నాఁడో, జిఘ్రతి = వాసన చూచుచున్నాడో, స్వాద్వస్వాదూ= మధురరసమును మధురేతరరసమును (రుచిని అరుచిని) విజానాతి= ఎఱుఁగుచున్నాడో, వ్యాకరోతిచ = వాగింద్రియముచే వ్యవహరించుచున్నాఁడో, తత్ = ఆచైతన్యము, ప్రజ్ఞానం = ప్రజ్ఞానమని, ఉదీరితం= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సంవిదూపమైన చైతన్యమే యంతఃకరణ వృత్తులతో గూడి బాహ్యేంద్రియములద్వారా వ్యాపించి యాయావిషయముల దెలిసికొనుచున్నది.

ఆ తెలివియే ప్రజ్ఞాన మనఁబడును.

'చతుర్ముఖేంద్ర దేవేషు మనుష్యాశ్వగవాదిషు,   ౧౨
చైతన్యమేకం బ్రహ్మాతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మమయ్యపి,   ౧౩
(కృ-య; ౩౫ శుకరహస్య)

టీ. చతుర్ముఖేంద్రదేవేషు= చతుర్ముఖేంద్రాది దేవతలందును, మనుష్యాశ్వగవాదిషు= మనుష్యులందును గోహయాది సర్వజంతువులందును నున్న, చైతన్యం= చైతన్యము, ఏకం= ఒక్కటి, బ్రహ్మ= అదియే బ్రహ్మము, అతః=ఆకారణమున, మయ్యపి, నాయందునుగల, ప్రజ్ఞానం= ప్రజ్ఞానము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమగును.

తా॥ సమస్త భూతములందును జైతన్య మొక్కటియైయున్నది. సమస్త భూతములందున్న యాచైతన్యమే బ్రహ్మము. ఆకారణమున బ్రజ్ఞానమని చెప్పఁబడు నాయందున్న చైతన్యము బ్రహ్మమేయగును. కాని వేఱుగాదు.

'పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిన్ దేహేవిద్యాధి కారిణి'   ౧౪
'బుద్ధేస్సాక్షితయాస్థిత్వా స్ఫురనహమితీర్యతే,   ౧౫
(కృ-య; ౩౫ శుకరహస్య)

టీ. 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను మహావాక్యమందలి 'యహం' శబ్దమున కర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. ఈమహావాక్యము శుక్ల యజుర్వేదమందలి బృహదారణ్యకమున నున్నది. పరిపూర్ణః = అంతటను నిండియున్న, పరాత్మా = పరబ్రహ్మము విద్యాధికారిణి = జ్ఞానసంపాదనమునకు దగిన, అస్మిన్ దేహే = ఈదేహమందు, బుద్ధేః= బుద్ధికి, సాక్షితయా= సాక్షిభావముచేత, స్థిత్వా = ఉండి, స్ఫురన్= ప్రకాశించుచు, అహమితి= నేనని, ఈర్యతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ అంతటను నిండియున్న బ్రహ్మనే యీదేహమందు బుద్ధి వృత్తులకు సాక్షియై వానినెఱుఁగుచు, బ్రకాశించుచుండి, నేనను పదముచే జెప్పఁబడుచున్నది. నేననఁగా నాబ్రహ్మమేకాని దేహాదులు కావని యెఱుఁగవలయును.

స్వతఃపూర్ణః పరాత్మాత్ర బ్రహ్మశబ్దేనవర్ణితః'   ౧౬

'అస్మీత్యైక పరామర్శ స్తేన బ్రహ్మాభవామ్యహం' ౧౭
(కృ-య; 3॥ శుకరహస్య)

టీ. 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను మహావాక్యమందలి బ్రహ్మశబ్దమునకును, అస్మి యను శబ్దమునకును ఈమహావాక్యముచే నర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. స్వతః=స్వాభావికముగ, పూర్ణః= అంతటనునిండియున్న, పరాత్మా – పరబ్రహ్మము, అత్ర= ఈవాక్యమందు, బ్రహ్మశబ్దేన= 'బ్రహ్మ' యనుపదముచే; వర్ణితః= చెప్పఁబడెను, అస్మీతి = 'అగుచున్నా'నను పదము, ఐక్యపరామర్శః = ఏకత్వముఁ దెలుపునది యగును. తేన= ఆహేతువుచే, అహం= నేను, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, భవామి= అగుచున్నాను.

తా॥ ఒక దేహమందుండుటచే నాబ్రహ్మము నేనని చెప్పఁబడుచున్నది. బ్రహ్మమనఁగా స్వాభావికముగ సర్వపరిపూర్ణమైనది. ఆహేతువుచే నేనేబ్రహ్మము.

'ఏకమేవాద్వితీయం సన్నామరూపవివర్జితం' ౧౮
'సృష్టేఃపురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే' ౧౯
(కృ-య; 3॥ శుకరహస్య)

టీ. 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యమందలి 'తత్' అను పదమున కర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. ఈమహావాక్యము సామవేదమందలి ఛాందోగ్యమందున్నది. సృష్టేః= సృష్టికి, పురా= పూర్వమందు, నామరూపవివర్జితం = నామరూపములు లేనిదియు, ఏకమేవ= ఒక్కటియే యైనదియు, అద్వితీయం = తనకంటెను రెండవది లేనిదియునగు, సత్ – ఏసద్వస్తువుకలదో, అస్య = ఈసద్వస్తువునకు, అధునాపి= ఇప్పుడును (సృష్టియైన తరువాత) తాదృక్త్వం= అట్టిధర్మమును, తదితి= 'తత్' అనుపదముచే, ఈర్యతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ నామరూపములు సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములు లేని యేసద్వస్తువు సృష్టికిముందున్నదో, యాసద్వస్తువే నామరూపములును, భేదత్రయముగలిగిన సృష్టియైన తరువాత గూడ 'తత్' అను పదముచే జెప్పఁబడుచున్నది.

'శ్రోత్రుర్దేహేంద్రియాతీతం వస్త్వత్రత్వం పదేరితం, ౨౦

ఏకతా గ్రాహ్యతేఽసీతి తదైక్యమనుభూయతాం, ౨౧

(కృ-యు; ౩౫ శుకరహస్య)

టీ. 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యమందలి 'త్వం' పదమునకును 'అసి' యను పదమునకును అర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. శ్రోతుః= వినువానియొక్క (ముముక్షువైన శిష్యునియొక్క) దేహేంద్రియాతీతం= దేహేంద్రియముల కతీతమైన వానికి సాక్షిగానుండు చైతన్యమును, వస్తు = వస్తువు, త్వంపద= త్వం అనుపదముచే, ఈరితం= చెప్పబడుచున్నది. ఏకతా=ఐక్యము, అత్ర= ఈవాక్యమందు, అసీతి= 'అసి' యను పదముచే గ్రాహ్యతే = గ్రహింపఁబడుచున్నది, తదైక్యం = ఆయైక్యము, అనుభూయతాం= అనుభవింపఁబడుగాక.

తా॥ సృష్టికి పూర్వమందున్న సద్వస్తువే తనయందు గల్పింపఁబడిన యుపాధులందు బ్రవేశించి (త్వం) అనుపదముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది. భాగలక్షణచే నుపాధుల బరిత్యజింపఁగా బ్రహ్మమొక్కటియెగావున (తత్త్వమసి) యని చెప్పఁబడెను. ఇది యుపదేశవాక్యము.

స్వప్రకాశం పరోక్షత్వమయ మిత్యుక్తితో మతం, ౨౨

అహంకారాది దేహాన్తా త్ప్రత్యగాత్మేతిగీయతే, ౨౩

(కృ-యు; ౩౫ శుకరహస్య)

టీ. 'అయమాత్మాబ్రహ్మ' యను మహావాక్యమందలి 'అయమాత్మా' యను పదముల కర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. ఈమహావాక్య మథర్వణవేదమందలి మాండూక్యముననున్నది. అయమితి='అయం'అను, ఉక్తితః=మాటవలన, స్వప్రకాశపరోక్షత్వం= స్వప్రకాశమును, ప్రత్యక్షత్వమును, మతం= అంగీకరింపబడును, అహంకారాది దేహాన్తాత్ = అహంకారమాదియును దేహమంతముగాఁగల ప్రపంచములోనుండుటవలన, ఆత్మేతి= 'ప్రత్యగాత్మ' యని, గీయతే = చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మమే యహంకారాది దేహాన్తమైన ప్రపంచములోనుండుటచేఁ 'బ్రత్యగాత్మ' యనియు 'నాత్మ' యనియుఁ జెప్పఁబడును 'అయ' మను విశేషణముస్వప్రకాశమును;బ్రత్యక్షత్వమును తెలియఁజేయుచున్నది. మనకెదుట స్పష్టముగఁ గనుపడువస్తువు నీవస్తువని చెప్పుదుము కదా.

'దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగత స్తత్త్వమీర్యతే, ౨౪
'బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం, ౨౫

(కృ-యు; 32 శుకరహస్య)

టీ. 'అయామాత్మాబ్రహ్మ' యను మహావాక్యమందలి 'బ్రహ్మ' శబ్దమున కర్థము చెప్పఁబడుచున్నది. దృశ్యమానస్య= కనంబడుచున్న, సర్వస్య= సమస్తమైన, జగతః= జగత్తునకు, తత్త్వం = అధిష్ఠానమైన వస్తువు, బ్రహ్మశబ్దేన= 'బ్రహ్మ' యను శబ్దముచే, ఈర్యతే= చెప్పఁబడుచున్నది. తత్ బ్రహ్మ= అబ్రహ్మము, స్వప్రకాశాత్మరూపకం= ప్రకాశాపరోక్షములుగల ప్రత్యగాత్మయే.

తా॥ జగత్తునకధిష్ఠానమైనది బ్రహ్మము. అదియే దనయందారోపింపఁబడిన జగత్తులో బ్రవేశించి, 'ప్రత్యగాత్మ' యనఁబడెను. ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మలొక్కటియే వేఱుగావు.

'మాయావిద్యేవిహాయైవ ముపాధీపరజీవయోః, ౨౬
'అఖండంసచ్చిదానందం పరబ్రహ్మైవలక్ష్యతే, ౨౭

(శు-యు; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. ఏవం= భాగలక్షణావృత్తిచే; పరజీవయోః = పరమాత్మజీవాత్మలకు; ఉపాధీ= ఉపాధులైన; మాయావిద్యే= మాయావిద్యలను; విహాయ= విడిచి (విడువఁగ;) అఖండ= ఖండముఁగాక పరిపూర్ణమైనదియు; సచ్చిదానందం= సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమునైన; పరబ్రహ్మైవ= పరబ్రహ్మ మొక్కటియే; లక్ష్యతే = కనఁబడుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మమె మాయోపాధిని గ్రహించి యీశ్వరుఁడనియు, నవిద్యోపాధినిగ్రహించి జీవుఁడనియు, జెప్పబడుచున్నందున భాగలక్షణచే, నుపాధులైన మాయావిద్యలను విడువఁగా జీవేశ్వరాది భేదములేక బ్రహ్మమొక్కటియేయుండును. సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది బ్రహ్మము. బ్రహ్మ ప్రతిబింబముతోఁ గూడినదియును సత్వరజస్తమో గుణముల సామాన్యావస్థయైనదియు 'బ్రకృతి' యనఁబడును. ఈప్రకృతి బ్రహ్మమువలె సత్యమైనది కాదు. మాయాస్వరూపమైనది ఆత్మజ్ఞానముచే నశించును గావున సత్తుగాదు. ఉన్నట్లు తోఁచుచుం

డుటచే నసత్తుగాదు. జడమైనది. అనిర్వచనీయము. సత్వగుణ ముద్రే కించునపుడు శుద్ధసత్వమనియును, మాయయనియుఁ జెప్పఁబడును. రజోగుణ ముద్రేకించునపుడు మలినసత్వమనియు, నవిద్యయనియుఁ జెప్పబడును. తమోగుణ మ్ముద్రేకించునపుడు తమఃప్రధానమనఁబడును. ప్రకాశ నిర్మలత్వములు గలది సత్వము. రాగాత్మకమైనది రజోగుణము. మాఢ్యమైనది తమోగుణము మాయయందు ప్రతిబింబించి యా మాయను స్వాధీనము చేసికొనిన బ్రహ్మమే యీశ్వరుఁడనబడును. ఆయీశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞత్వ సర్వశ [illegible] త్వాదులు కలవాఁడు. అతఁడే సమస్తమును సృజించెను. అతఁడే 'యంతర్యామి' యనియు నవ్యాకృతుఁడనియుఁ జెప్పఁబడును. అవిద్యయందు ప్రతిబింబించి దానికి వశమైన బ్రహ్మమే జీవుఁడనఁబడును. ఆజీవుఁడు కించిత్ జ్ఞత్వాదులుగలవాఁడు. ఈశ్వర మాయామోహితుఁడై యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడిన జగత్తును భోగ్యముగాఁజూచుచున్నాఁడు. ఆజీవుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడను పేర నొప్పును. ఆ యవిద్యయే కారణశరీరము. దానికి సుషుప్తి యవస్థ. ఆ యవిద్యావైచిత్ర్యమున నాజీవులనేకవిధములుగ నున్నారు. ఆజీవుల భోగమునకు నీశ్వరుఁడు తమఃప్రధానమైన ప్రకృతినీక్షించి యాకాశవాయు తేజోజల పృథువులను నపంచీకృత సూక్ష్మభూతముల బుట్టించెను. ఈశ్వరుఁడు (మాయాప్రతిబింబిత బ్రహ్మమే) జగత్తునకు నిమిత్తకారణమును, తమఃప్రధానప్రకృతి (అందు ప్రతిబింబించిన బ్రహ్మమే) యుపాదాన కారణమును జీవుడు (అవిద్యా ప్రతిబింబిత బ్రహ్మము) భోక్తయు నగుచున్నాఁడని తెలియవలయును. కావున బ్రహ్మమే మాయాభేదమున భోజ్యము భోక్తయునగుచున్నది. ఆయపంచీకృతభూతములయిదును సత్వరజస్తమోగుణములుగలవి. అందాకాశసత్వమున శ్రోత్రమును, వాయుసత్వమున 'త్వక్కు' అగ్నిసత్వమున నేత్రము, జలసత్వమున జిహ్వ, పృథివీసత్వమున ఘ్రాణము, ననుజ్ఞానేంద్రియములైదునుఁ గలిగెను. పంచభూతములయొక్క సమష్టిసత్వ గుణమువలన నంతరింద్రియము గలిగెను, అదియొ వృత్తిభేదమున మనస్సనియును బుద్ధియనియును రెండు విధములుగనున్నది.

మనస్సు విమర్శరూపమైనది. బుద్ధినిశ్చయాత్మకమైనది. మనస్సుయొక్క యంశమేచిత్తము. బుద్ధియొక్కయంశమే యహంకారము. ఆకాశ రజోగుణమువలన వాక్కును, వాయురజోంశమువలనఁ బాణియును, వహ్నిరజోంశమువలన బాదమును, జలరజోగుణమువలనఁ బాయువును భూరజోంశమువలన నుపస్థయును కర్మేంద్రియములైదును గలిగెను. పంచభూతములయొక్క సమష్టి రజోగుణమున ప్రాణముపుట్టెను. వృత్తిభేదమున నది ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానమునని యైదువిధములాయెను. ఇవియే పంచప్రాణము లనఁ బడును. జ్ఞానేంద్రియములైన శ్రోత్ర త్వక్చక్షు ర్జిహ్వాఘ్రాణములకు క్రమముగా, శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు విషయములగును, విషయ ములఁ దెలిసికొనుటకు సాధనములుగాఁన జ్ఞానేంద్రియములనఁబడును కర్మేంద్రియములైన వాక్పాణి పాదపాయూపస్థలకు క్రమముగా, వచ నాదానగమన విసర్గానందములు విషయములగును, కర్మముచేయు టకు సాధనములుగావున కర్మేంద్రియములనఁబడును. రజోగుణము వలన గర్మమును సత్వమువలన జ్ఞానమును గలుగునని దీనినిబట్టి తెలి యవలయును. జ్ఞానేంద్రియములు గర్మేంద్రియములు పంచప్రాణ ములు మనోబుద్ధులు అను, పదియేడవయవములు గలది సూక్ష్మశరీర మనఁబడును. అదియే లింగశరీరమని చెప్పబడెను. ఈలింగశరీరము జీవునకు భోగసాధనమైయున్నది. ఆలింగశరీరములు నానావిధములుగ గలిగెను. ఆలింగశరీరమున నభిమానముగలిగిన యీశ్వరుఁడుహిరణ్య గర్భుఁడను పేరనొప్పుచున్నాఁడు అతఁడే సూత్రాత్మ ఆలింగశరీరమున నభిమానముబూని ప్రాజ్ఞుఁడను జీవుఁడు తైజసుఁడనుపేర నొప్పుచు న్నాఁడు. లింగశరీరమున కవస్థఁ స్వప్నము. ఈశ్వరునకు జీవులనందరిని నెఱుఁగు సర్వజ్ఞత్వమున సమష్టి లింగశరీరాభిమానము గలదని తెలి యవలయును. కావున హిరణ్యగర్భుఁడొక్కఁడేగాని యనేకులుకారు. ప్రాజ్ఞుఁడను జీవునకు కించిజ్ జ్ఞత్వమువలన వ్యష్టిలింగశరీరమున నభి మానముఁగలదని తెలియవలయును. కావున తైజసులనేకులున్నారు. వ్యష్టి ఒక వృక్షమువంటిది, సమష్టి తోటవంటిది. ఆజీవుల భోగము

కొఱ కీశ్వరుఁడా యపంచీకృత తమోగుణప్రధానములైన పంచభూత
ములను పంచీకృతములు చేసెను ఒక్కొక్కభూతము రెండు భాగము
లై రెండు భాగములలో మొదటిది నాలుగుభాగములై యానాలుగు
నాలుగు భాగములు తమకంటె నితరమైన నాలుగు భూతములయొక్క
రెండవభాగములో గూడినందున ప్రతిభూతమును పంచీకృతమాను.
అనఁగా నొక భూతమున నైదుభూతగుణములును నుండెనేని తెలియ
వలయును. ఆభూతములవలన భువనములును భోగధామములైనస్థూల
శరీరములును, భోగ్యములైన యన్నాదులునుఁ గలిగెను ఆస్థూలశరీ
రములు రక్తాస్థిమాంసమయములు. సమష్టి స్థూలశరీరమున నభిమా
నముగల యీశ్వరుఁడు హిరణ్యగర్భుఁడు విరాట్టనియును వైశ్వానరుఁ
డనియుఁ జెప్పఁబడును. తైజసులీస్థూలశరీరముల నభిమానముగల
వారై విశ్వులను నామములను బొందిరి. వారు దేవమానవ తిర్యగాది
భేదముల నొప్పుచుందురు. ఈస్థూలశరీరమునకు జాగ్రదవస్థయగును.
ఇందు స్థూలశరీరమన్నమయకోశ మనఁబడును. లింగశరీరము ప్రాణ
మయ మనోమయ విజ్ఞానమయములను మూడు కోశము లనబడును
కారణ శరీరమందలి సత్వమానంద మయకోశ మనఁబడును ప్రియ
మోద ప్రమోదములను మూడువృత్తులచే నానందమయకోశమొప్పును
లింగశరీరమునందు బంచప్రాణములు గర్మేంద్రియములుగూడి ప్రాణ
మయకోశమయ్యెను మనస్సును జ్ఞానేంద్రియములునుఁగూడి విజ్ఞాన
కోశమయ్యెను ఇట్లు మాయావిద్యాద్యుపాధులఁబట్టి యొక్కబ్రహ్మమే
విరాడ్ఢిరణ్యగర్భాద్యాకృతులను నీశ్వరులుగను విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞు
లను జీవులుగను, వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. భాగలక్షణచే నీయుపా
ధులను విడువఁగా సత్యజ్ఞానానందమైన బ్రహ్మమొక్కటియే శేషిం
చును ఆహేతువుచే జీవబ్రహ్మైక్యముఁదెలుపు 'తత్త్వమసి' యను
వాక్యమును వేదాంతము లుపదేశించుచున్నవి. "శ్లో॥ జగతోయదు
పాదానం మాయామాదాయతామసీం। నిమిత్తశుద్ధసత్వాంతాంఉచ్య
తేబ్రహ్మతద్గిరా" ఏబ్రహ్మము మాయనుపాధిగాగైకొని యీశ్వరుఁ
డనుపేర జగత్తునకు నిమిత్తకారణమును, తమఃప్రధానప్రకృతి నుపాధి

గాఁగైకొని యుపాదానకారణమగుచున్నదో యాబ్రహ్మ మీవాక్య మున 'తత్' అను పదముచేఁ జెప్పబడుచున్నది. మన్నుకుండకైనట్లు కారణమైన తాను కార్యరూపముగ బరిణమించినను దాను నశింపక యుండునది యుపాదానకారణము. కార్యము నశించిన నుపాదాన కారణము నశింపదు. కార్యమును చేయువాఁడు (కుండకు కుమ్మరివలె నట్లు) నిమిత్తకారణము (యదామలినసత్వాంతాం కామకర్మాదిదూషితాం, ఆదత్తేతత్పరంబ్రహ్మ త్వంపదేనతదోచ్యతే) (బ్రహ్మ మెప్పుడు మలినసత్వమైన యవిద్య నుపాధిగా గ్రహించి జీవుఁడనుపేర భోక్తృత్వాద్యభిమానమును బూనెనో యప్పుడా బ్రహ్మము త్వంపదముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది. అసిపదము తత్త్వంపదవాచ్యులైన బ్రహ్మజీవుల కైక్యము జేయుచున్నది. లక్షణావృత్తిచే నామాయావిద్యలను విడువఁగా బ్రహ్మమొక్కటియే శేషించును. ప్రకృతి సదసద్విలక్షణము గావున దాని భేదములైన మాయావిద్యలను విడువవచ్చును.

'సకారః ఖేచరీప్రోక్తఃత్వం పదంచేతినిశ్చితం' ౨౮

'హకారఃపరమేశస్స్యాత్ తత్పదంచేతినిశ్చితం' ౨౯

(సాము; ౭౮ యోగచూడామణి)

టీ. ఖేచరీప్రోక్తః= ఖేచరీబీజమని చెప్పఁబడుఁ హృదయాకాశమున బత్తి పలె దిరుగునని చెప్పఁబడు) సకారః= సకారము (జీవుఁడు) త్వంపదంచేతి = త్వం పదమని, నిశ్చితం = నిశ్చయింపఁబడినది, హకారః = హకారము; పరమేశః= బ్రహ్మము; స్యాత్ = అగును; తత్పదంచేతి= తత్పదమని; నిశ్చితం = (హకారము) నిశ్చయింపఁబడినది.

తా॥ సకారముజీవుఁడు 'త్వం' పదవాచ్యుఁడు. హకారము బ్రహ్మముతత్పదవాచ్యము. తదుభయములకు నైక్యముఁగలుగఁజేసియు పద ముబిందువనియును బుద్ధియనియుఁ జెప్పఁబడును. ఇట్లుహంసమంత్రము ప్రతిభూతహృదయమునుండి వెడలుచు జీవబ్రహ్మైక్యమును బోధించు చున్నది. సద్గురు కటాక్షమున దానిరహస్యము నెఱిఁగి బ్రహ్మానుసంధానము జేయుచుండవలయును.

"సకారోధ్యాయతే జంతుర్హకారోహిభ వేద్ధ్రువం" 30
(సామ; ౭౬ యోగచూడామణి)

టీ. సకారః= సకారవాచ్యుఁడైన, జంతుః= జీవుఁడు, ధ్యాయతే=ధ్యానించుచున్నాఁడు, హి= ఆహేతువుచేత, హకారః= హకారవాచ్యమైన బ్రహ్మము, భవేద్ధ్రువం= నిశ్చయముగ నగుచున్నాఁడు.

తా॥ కీటకము భ్రమరము చేయుచున్న ధ్వనిని వినుచు తదేక ధ్యానమున భ్రమరమగుచున్నది. ఇదియే భ్రమర కీటకన్యాయము. ఇట్లే జీవుఁడు నోంకార స్వరూపమైన బ్రహ్మమును ధ్యానింపఁగా బ్రహ్మమే యగుచున్నాఁడు.

'అథోరాతత్పదార్థస్స్యాన్మకార స్త్వంపదార్థవాన్' 31
'తయోస్సంయోజన మసీత్యర్థే తత్త్వవిదోవిదుః' 32
(అథర్వ-౫౭ రామరహస్య; అ ౫)

టీ. రా = రాయను అక్షరము, తత్పదార్థస్స్యాత్ = తత్పదార్థమగును, మకారః= మకారము, త్వంపదార్థవాన్=త్వంపదార్థముగలది, తయోః=ఆరెండక్షరములయొక్క, సంయోజనం= కూర్పుట, అసి='అసి' పదార్థమగును, ఇత్యర్థే= 'అసి' యను పదార్థమందు సంయోజనమును, తత్త్వవిదః = తత్వవేత్తలు, విదుః= తెలియుచున్నారు.

తా॥ రాయను అక్షరము తత్పదవాచ్యమైన బ్రహ్మము. మకారము త్వంపదవాచ్యుఁడైన జీవుఁడు. రామయని కూర్పఁగా యసిపదార్థమగును. ఇట్లు తత్త్వవేత్తలు 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమువలనఁగల యర్థమునే రామయను శబ్దమందును దెలిసికొందురు.

'నమస్త్వమర్థోవిజ్ఞేయో రామస్తత్పదముచ్యతే' 33
'ఆసీత్యర్థేచతుర్థీస్యాత్ ఏవంమంత్రేషు యోజయేత్' 34
(అథర్వ; ౫౭ రామరహస్య; అ ౫

టీ. నమః=నమశ్శబ్దము; త్వమర్థః='త్వం' పదార్థముగలదియై;విజ్ఞేయః= తెలియదగినది; రామః= రామశబ్దము; తత్పదం= తత్పదార్థమని; ఉచ్యతే=చెప్పఁబడుచున్నది; అసీత్యర్థే='అసి' పదార్థమునః;చతుర్థీస్యాత్ =చతుర్థీవిభక్తియగును

ఏవం = ఈప్రకారము; మంత్రేషు = సమస్తమంత్రములందు; యోజయేత్ = కూర్చవలెను.

తా॥ 'నమోరామాయ' యను మంత్రమున, నమశ్శబ్దమునకు 'త్వం' పదార్థమగును. రామశబ్దమునకు 'తత్ప'దార్థమగును. చతుర్థీ 'విభక్తి యసి' పదార్థమును దెలియఁజేయునదిగఁ దలఁపవలయును. ఇట్లే నమః' శబ్దమునకు 'అహం' శబ్దార్థమును, రామపదమునకు బ్రహ్మ శబ్దార్థమును, చతుర్థీవిభక్తి 'కస్మి' శబ్దార్థము నుపయోగింపవలయును. ఇట్లే సమస్తమంత్రములకు నుపయోగింపవలయును. ఏమంత్రమునైనను శిష్యుల కుపదేశించునప్పుడు 'తత్త్వమసి' యనియు దాను జపించునపుడు 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యనియును యోజింపవలెను. అట్లు యోజించినదా నేది యుపదేశించినను, బ్రహ్మోపదేశమగును. తా నేది జపించినను బ్రహ్మానుసంధానమగును.

"క్షీరంక్షీరేయథాక్షిప్తం తైలంతైలేజలంజలే" 38
"సంయుక్తమేకతాంయాతి తథాత్మన్యాత్మవిన్మునిః" 39
(అధర్వ; ౭౯ ఆత్మ)

టీ. క్షీరే=పాలయందు; క్షిప్తం= ఉంచబడిన, క్షీరం=పాలును; తైలే= తైలమందు; క్షిప్తం= ఉంచఁబడిన; తైలం= నూనెయు; జలే= జలమందు; సంయుక్తం=కూడిన; జలం= నీరును; ఏకతాం= ఏకత్వమును; యాతి = ఏలాగునఁ బొందునో; తథా = అట్లే; ఆత్మవిత్ = ఆత్మజ్ఞానియైన; మునిః = మునియును; ఆత్మని= ఆత్మయందైక్యమును జెందును.

తా॥ జలము జలమందును, తైలము తైలమందును క్షీరము క్షీరమందును, గలిసి యెట్లు లేకత్వ మొందునో యట్లే యాత్మజ్ఞాని యాత్మయందైక్య మొందును.

'ఘటేనష్టేయథావ్యోమ వ్యోమైవభవతిస్వయం' 32
'తద్వైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవబ్రహ్మవిత్స్వయం' 3౦
(అధర్వ; ౭౯ ఆత్మ)

టీ. ఘటే= కుండ; నష్టే= నష్టమగుచుండగా; వ్యోమ = ఘటాకాశము; యథా= ఏప్రకారము; వ్యోమైవ= మహాకాశమే; స్వయం=తాను; భవతి= అగు

చున్నదో; తథైవ = ఆప్రకారమే; ఉపాధివిలయే = స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములు మూడును నశింపఁగ; బ్రహ్మవిత్ = బ్రహ్మవిదుఁడు; స్వయం = తాను; బ్రహ్మైవ = పరబ్రహ్మమేయగును.

తా॥ అవిద్యాప్రతిబింబిత బ్రహ్మచైతన్యమే జీవుఁడు. ఆజీవుఁడే లింగశరీరమున తైజసుఁడనియు, స్థూలశరీరమున విశ్వుఁడనియుఁ, జెప్పఁబడును గావున, అవిద్యయైన కారణశరీరము నశింపఁగా దాని కార్యములైన స్థూలసూక్ష్మములు నశించును. అప్పుడు ఘటము నశింప నందలి ఘటాకాశము మహాకాశమునఁ గలసినట్లు ప్రత్యగాత్మ స్వరూపుఁడగు తాను పరబ్రహ్మమగును.

ఇతి సార్థాంతిక జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యాన్యష్టత్రింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతిక జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యములు ముప్పదియెనిమిది.

ఇతి షష్ఠంప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

౭. మననవాక్య ప్రకరణము.

'అహమన్న మహమన్న మహమన్నః ౧
'అహమన్నాదోఽహ మన్నాదోఽహమన్నాదః' ౨
(కృ-యు; ౭ తైత్తిరీయ- భృగువల్లి)

టీ. అహం = నేను; అన్నం = భోజ్యస్వరూపమైన యన్నమును; అహం = నేను; అన్నం = భోజ్యస్వరూపమైన యన్నమును; అహం = నేను; అన్నాదః = అన్నమును భక్షించువాఁడను.

తా॥ భోజ్యమును నేనే, భోక్తను నేనే, తమఃప్రధానమైన ప్రకృతినిగూడి బ్రహ్మమే భోగ్యపదార్థములయ్యెను; మలిన సత్వప్రధాన

మైన యవిద్యనుగూడి జీవరూపమున భోక్తయయ్యెను. అనగా బ్రహ్మ మేభోజ్యము, భోక్తయునని యెఱుగవలయును.

'అహమ్మను రభవంసూర్యశ్చ' 3
(ఋ-యు; ౧౦ బృహదారణ్యక- అ 3 బ్రా ౬)
'అహమేవేదం సర్వమశ్నామి' ౪
(శు-యు; ౧౦ బృహదారణ్యక- అ ౮ బ్రా 3)

టీ. అహం= నేను; మనుః= మనువును; సూర్యశ్చ= సూర్యుడను; అభవం= అయితిని; అహమేవ = నేనే; ఇదంసర్వం = భోగ్యరూపమైన దీనినంతను; అశ్నామి= తినుచున్నాను.

తా॥ బ్రహ్మమే మను సూర్యనంద్రి దేవేంద్రాదులయ్యెను, బ్రహ్మమే సమస్తభోక్త

'యథా ఫేనతరంగాది సముద్రాదుత్థితం పునః' ౫
'సముద్రేలీయతే తద్వజ్జగన్మయ్యనులీయతే" ౬
(సామ- ౯౦ దశ ౯ న- ఖం- ౧౦)

టీ. యథా= ఏప్రకారము; సముద్రాత్ = సముద్రమునుండి; ఉత్థితం= పుట్టిన, ఫేనతరంగాది= నురుగుకెరటము మొదలైనది, పునః= మరల, సముద్రే= సముద్రమునందు, లీయతే= లయించుచున్నదో, తద్వత్ =అట్లే, జగత్ =(నాయందుపుట్టిన) జగత్తు, మయి= నాయందు, అనులీయతే= లయించుచున్నది.

తా॥ ఫేనతరంగబుద్బుదాదులు సముద్రమందుబుట్టి సముద్రమున లయించునట్లు జగత్తు బ్రహ్మమునదోచి బ్రహ్మమునందే లయించుచుండును.

'అనాత్మదృష్టేరవివేకనిద్రామహం మమస్వప్నగతింగతోహం' ౭
(కృ-యు; 3౫ శుకరహస్య)

టీ. అహం= నేను, అనాత్మదృష్టిః= ఆత్మజ్ఞానము లేనివాఁడనై అవివేకనిద్రాం= అవివేకమను నిద్రను, గతః= పొందినవాఁడనైతిని, మమ= నాయొక్క స్వప్నగతిం= స్వప్నావస్థను, అహం = నేను, (గతః = పొందినవాఁడనైతిని.)

తా॥ అవిద్యావశమున మొదట నన్ను నే నెరుగక యుంటిని. అది

యే యవివేకమను- సుషుప్తి. పిదప మరియొకడ ననుకుని విపర్య యజ్ఞానమున స్వప్నమును జెందితిని. అదియే సంసారము. ఇందు మొదటిది యవిద్యయొక్క యావృతి. రెండవది యవిద్యయొక్క విక్షేపశక్తి ఆవృతి విక్షేపరూపమగు నవిద్య జ్ఞానముననే నశించును, గాని కర్మాదుల నశింపదు. తన స్వప్నము తనజాగ్రదవస్థవలన నశించునటే యవిద్య యాత్మజ్ఞానముననే నశించును.

'స్వరూపసూర్యేభ్యుదితే స్ఫుటోక్తైర్గురోర్మహావాక్య
పదైఃప్రబుద్ధః' ౯

(కృ-య-3౫ శుకరహస్య)

టీ. స్వరూపసూర్యే = పరమాత్మయను సూర్యుఁడు, అభ్యుదితే = హృదయాకాశమున నుదయించుచుండఁగా, గురోః = సద్గురునియొక్క, స్ఫుటోక్తైః= సంశయములను, బోగొట్టు స్పష్ట వాక్యములు అను, మహావాక్యపదైః- మహావాక్యములచేత, ప్రబుద్ధః= మేల్కొనినవాఁడనైతిని.

తా॥ గురుబోధమున పరమాత్మయను సూర్యుఁడుదయించుచుండగా నావృతి విక్షేపాత్మకమైన యవిద్యయను చీకటి నశింపగా మేల్కొని నన్నునే నెరిగినవాడనైతిని.

'ప్రాణాశ్చలంతుతద్ధర్మైః కామైర్వాహన్యతాంమనః' ౯
'ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య మమదుఃఖంకథంభవేత్' ౧౦

(బు- ర౨ ఆత్మబోధ)

టీ. ప్రాణాః= పంచప్రాణములు, తద్ధర్మైః = వానిస్వభావ ధర్మములతో, చలంతు= చలింపనిమ్ము- కామైర్వా=కోరికలచేతనైనను, మనః=మనస్సు, హాన్యతాం = కొట్టబడనిమ్ము, ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య = ఆనందబుద్ధి పూర్ణుడనగు, మమ=నాకు, దుఃఖం= దుఃఖము, కథంభవేత్ = ఎట్లగును.

తా॥ అహంకార శూన్యుడనై యానంద పూర్ణుడనై యున్నందున ప్రాణస్వాభావిక ధర్మములు, మనోధర్మములు, నాకంటవు కావున దుఃఖమెట్లు నాకుగలుగును, నావారు కారనుకొనినవారికి కష్టమువచ్చి

వను నేను నిశ్చింతగా నున్నందునో యట్లే దేహేంద్రియములపై నభిమానములేని నాకు వాని సంబంధమైన దుఃఖముండదు.

'న మే బంధో న మే ముక్తిః న మే శాస్త్రం న మే గురుః' ౧౧
'మాయామాత్రవికాసత్వాన్మాయాతీతోఽహమవ్యయః' ౧౨
(ఋ-ర౨ ఆత్మబోధ)

టీ. అహం = నేను, మాయాతీతః = మాయను నతిక్రమించినవాడను, అవ్యయః = నాశములేనివాడను, మే = నాకు, బంధః = బంధము, న = లేదు, మే = నాకు, ముక్తిః = ముక్తి, న = లేదు, మే = నాకు, శాస్త్రం = శాస్త్రము, న = లేదు, మాయామాత్రవికాసత్వాత్ = (గురుశాస్త్రబంధమోక్ష జగదాదిసమస్తము) మాయా విజృంభణమగుటవలన, మే = నాకు, గురుః = గురువులేడు.

తా॥ సర్వమును మాయచే గల్పించబడినది, సర్వము మాయావిజృంభణమే- నేను మాయాతీతుడను, నాశములేనివాడను గావున నాకు బంధమోక్షములులేవు, శాస్త్రములేదు, గురువులేడు, నేను నిర్గుణ బ్రహ్మమని తెలియవలెను.

'కర్తృత్వమపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి న క్వచిత్' ౧౩
'ఆత్మానమంజసా వేద్మి క్వాప్యజ్ఞానం పలాయితం' ౧౪
(ఋ-ర౨ ఆత్మబోధ)

టీ. మే = నాకు, కర్తృత్వమపి = చేయుటయు, (అహంకారము) నష్టం = నాశమైనది, కర్తవ్యం వా అపి = చేయతగినపనియు, క్వచిత్ = ఒకప్పుడైనను, న = లేదు, ఆత్మానం = ఆత్మను, అంజసా = శీఘ్రముగ, వేద్మి = తెలుసుకొనుచున్నాను, అజ్ఞానం = అజ్ఞానము, క్వాపి = ఎక్కడికో, పలాయితం = తొలగిపోయినది.

తా॥ సూర్యోదయము గలుగగా చీకటి యెక్కడికో పోయినట్లు ఆత్మజ్ఞానము గలుగగా నజ్ఞానమెక్కడికో పోయినది. నిర్వికల్పబ్రహ్మస్వరూపుడనగు నాకు కర్తృత్వము లేదు. కర్తవ్యమును లేదు.

'బ్రాహ్మణ్యం కులగోత్రే చ నామ సౌందర్య జాతయః' ౧౫
'స్థూలదేహగతా ఏతే స్థూలాద్భిన్నస్య మే నహి' ౧౬
(ఋ-ర౨ ఆత్మబోధ)

టీ. బ్రాహ్మణ్యం= బ్రాహ్మణత్వము, కులగోత్రేచ = కులగోత్రములును, నామసౌందర్యజాతయః= పేరు సౌందర్యముజాతియు, స్థూలదేహగతాః = స్థూలదేహమును పొందినవి, ఏతే= ఈసౌందర్యాదులు; స్థూలాత్ = స్థూలదేహముకన్న; భిన్నస్య= వేరై ఆత్మస్వరూపుడనైన, మే= నాకు, నహి = నిశ్చయముగాలేవు.

తా॥ స్పష్టము.

‘క్షుత్పిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఖిలాః’ ౧౭
‘లింగదేహగతాఏతే హ్యలింగస్యనవిద్యతే’ ౧౮
(ఋ-౮-౨ ఆత్మబోధ)

టీ. క్షుత్పిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయః, క్షుత్ = ఆకలియును; పిపాసా= దప్పికయును; ఆంధ్య= గుడ్డితనమును, బాధిర్య= చెవుడును, కామ= కోరికయును, క్రోధః = క్రోధమును, ఆదయః = ఈమొదలైనవి, లింగదేహగతాః= లింగదేహమును పొందినవి, అలింగస్య= ఆత్మస్వరూపుడనై లింగదేహమునుగాని నాకు; ఏతే= ఈకామక్రోధాదులు; నవిద్యతేపి= నిశ్చయముగాలేవు.

తా॥ స్పష్టము.

‘జడత్వప్రియమోదత్వ ధర్మాఃకారణదేహగాః’ ౧౯
‘నసంతి మమనిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః” ౨౦
(ఋ-౮-౨ ఆత్మబోధ)

టీ. జడత్వప్రియమోదత్వధర్మాః= జడత్వ = జాడ్యమును, ప్రియ = ప్రియమును, మోదత్వ= మోదమును, అను, ధర్మాః = ధర్మములు, కారణదేహగాః= కారణశరీరమును బొందినవి, నిత్యస్య=నిత్యుడనైనట్టియు, నిర్వికారస్వరూపిణః= వికారములేని స్వరూపముగలిగినట్టియు, మమ=నాకు, నసంతి= లేవు.

తా॥ ఆత్మస్వరూపుడనగు నేను కారణ శరీరముకన్న భిన్నుడను గాన కారణశరీర ధర్మములైన జాడ్యప్రియమోద ప్రమోదములు నాకులేవు, ఆత్మ మూడుశరీరములుకానిది. మూడుశరీరములకు సాక్షియైనది. కావున శరీరత్రయధర్మములు ఆత్మకులేవు. ప్రియమనగా తనకిష్టమైన వస్తువును జూడగాగలుగు సుఖము. ఆయిష్టమైన వస్తువు తనకు లభింపగా గలుగు సుఖము మోదమనబడును ఆయిష్టమైన

వస్తువు ననుభవింపఁగా గలుగు సుఖము ప్రమోదము జాడ్యమనగా తెలియకుండుట, ఇవి ఆనందమయకోశముగల కారణశరీరలక్షణములు. ఆత్మ కేవలసత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది. నేననఁగా నాయాత్మయని తెలియవలెను.

> ‹చిద్రూపత్వాన్న మేజాడ్యం సత్యత్వాన్నానృతంమమ, ౨౧
> ‹ఆనందత్వాన్న మేదుఃఖ మజ్ఞానాద్భాతిసత్యవత్' ౨౨
>
> (శ్లో-౪౨ ఆత్మబోధ)

టీ. చిద్రూపత్వాత్ = జ్ఞానస్వరూపము కలిగి యుండుటవలన, మే= నాకు, జాడ్యం= జడత్వము, న=లేదు, సత్యత్వాత్= సద్రూపముకలిగియుండుట వలన, మమ= నాకు, అనృతం= అసత్యము, న= లేదు, ఆనందత్వాత్ – ఆనంద రూపము కలిగియుండుటవలన, మే= నాకు, దుఃఖం= దుఃఖము, న= లేదు, అజ్ఞానాత్ =అజ్ఞానమువలన, సత్యవత్ =ఉన్నట్లు, భాతి=అదుఃఖాదికముతోఁచుచున్నది.

తా॥ నేను సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుఁడను, అట్టి నాయందు జడ దుఃఖానృతత్వము లున్నట్టు లజ్ఞానమున తోఁచుచున్నది గాని వాస్తవమున లేదు. సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమైన బ్రహ్మమందు ననృతదుఃఖ స్వరూపమైన జగత్తు మాయచేకల్పించబడినది గాని నిజముగాదు.

> ‹నాహం దేహో జన్మమృత్యూ కుతోమేనాహంప్రాణః క్షుత్పిపాసేకుతోమే" ౨౩
>
> ‹నాహంచేతశ్శోకమోహౌ కుతోమేనాహంకర్తాబంధమోక్షౌ కుతోమే" ౨౪
>
> (కృ-య; 33 సర్వసార)

టీ. అహం= నేను, దేహః= స్థూలదేహమును, న=కాను, జన్మమృత్యూ= జననమరణములు, మే=నాకు, కుతః= ఎక్కడివి, నాహం ప్రాణః= నేను ప్రాణమునుగాను, క్షుత్పిపాసే= ఆకలిదప్పులు, మే=నాకు, కుతః= ఎక్కడివి, నాహం చేతః= నేను మనస్సునుగాను, శోకమోహౌ = శోకమోహములు, మే=నాకు, కుతః= ఎక్కడివి, అహం= నేను, కర్తా= విజ్ఞానమయమైన బుద్ధిని, న=కాను, బంధమోక్షౌ= బంధమోక్షములు, మే= నాకు, కుతః= ఎక్కడివి.

తా॥ స్థూలదేహధర్మములు జననమరణములు; ప్రాణధర్మములు క్షుత్పిపాసలు; మనోధర్మములు, శోకమోహములు, విజ్ఞానమయకోశమైనబుద్ధి ధర్మములు, బంధమోక్షములు దేహప్రాణమనోబుద్ధులుగాని, యాత్మస్వరూపుడనగు నాకా ధర్మములులేవు. జననమరణములు, క్షుత్పిపాసలు, శోకమోహములును మదూర్ములని చెప్పబడును.

«ఆనందమంతర్నిజమాశ్రయంతం ఆశాపిశాచీమవమానయంతం» ౨౫
«ఆలోకయంతం జగదింద్రజాలమాపత్కథంమాం ప్రవిశేదసంగం» ౨౬
(సామ- ౨౭ మైత్రేయ; అ ౧)

టీ. నిజం = స్వకీయమైన, అంతరానందం = లోనున్న యానందమును, ఆశ్రయంతం= ఆశ్రయించినట్టియు, ఆశాపిశాచీం= ఆశయను పిశాచిని, అవమానయంతం= తొలగించుటచే నవమానించినట్టియు, ఇంద్రజాలం = ఇంద్రజాలముగ, జగత్ = జగత్తును, ఆలోకయంతం= చూచుచుండునట్టియు, అసంగం= సంగములేనట్టియు, మాం= నన్ను, ఆపత్ =ఆపత్తు, కథం=ఎట్లు, ప్రవిశేత్ =పొందును.

తా॥ స్పష్టము.

«దేవార్చనస్నానశౌచ భిక్షాదౌవర్తతాంవపుః ౨౭
«తారంజపతువాక్తద్వత్ పఠత్వామ్నాయమస్తకం, ౨౮
(కృ- య; ౭౮ అవధూత)

టీ. వపుః= శరీరము, దేవార్చనస్నానశౌచభిక్షాదౌ, దేవార్చన = దేవార్చనము, స్నాన= స్నానము, శౌచ= శౌచము, భిక్ష=భిక్ష, ఆదౌ = ఈ మొదలైనవానియందు, వర్తతాం= వర్తింపనిమ్ము, వాక్= వాగింద్రియము, తారం= ఓంకారమును, జపతు= జపింపనిమ్ము, తద్వత్ =అట్లే, ఆమ్నాయమస్తకం=ఉపనిషత్తును, పఠతు= పఠింపనిమ్ము.

తా॥ దేవార్చన స్నానశౌచములు శరీరసాత్వికధర్మములు. వానియందు శరీరము వర్తించిన వర్తించనిమ్ము. ప్రణవజపము నుపనిషత్తులు చదువుట ఇవి వాగింద్రియ సాత్విక వ్యాపారములు. వానియందు వాక్కువర్తించిన వర్తించనిమ్ము.

«విష్ణుంధ్యాయతుధీర్యద్వా బ్రహ్మనందేవిలీయతాం, ౨౯

॥సాక్ష్యహం కించిదప్యత్ర నకర్తా నాపికారయే, ౩౦

(కృ-య; ౭౯ అవధూత)

టీ. ధీః=బుద్ధి, విష్ణుం=విష్ణువును, ధ్యాయతు=ధ్యానించుగాక, యద్వా=లోక, బ్రహ్మానందే=బ్రహ్మానందమున, విలీయతాం=లయమవుగాక, అత్ర=ఈచెప్పిన వ్యాపారాదికమున, అహం=నేను, సాక్షీ=సాక్షిని, కించిదపి=కొంచమును, నకర్తా=చేయుచున్నవాడనుగాను, నాపికారయే=చేయించువాడనుగాను.

తా॥ విష్ణుధ్యానము మొదలయినవి బుద్ధియొక్క సాత్త్విక వ్యాపారములు. వానిని బుద్ధిచేసిన చేయనిమ్ము. వానికన్నిటికి నేను సాక్షిని. వానివలన నాకేమియు ప్రయోజనములేదు. నావలన నేమియు చేయబడలేదు. నేనేమియు చేయువాడనుగాను. నేనేమియు చేయించువాడనుగాను. ఉత్కృష్టమైన సాత్త్వికకర్మమును చేసినను ఆత్మజ్ఞానముకు తక్కువయనియు, ఆత్మనెరుగక వానిని చేసినను ప్రయోజనము లేదనియు తాత్పర్యము.

॥జ్ఞాతంజ్ఞాతవ్యమధునా దృష్టంద్రష్టవ్యమద్భుతం, ౩౧
॥విశ్రాంతోఽస్మిచిరంశ్రాంతః చిన్మాత్రాన్నాస్తికించన, ౩౨

(సామ-౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. అధునా=ఇప్పుడు, జ్ఞాతవ్యం=తెలియతగినది, జ్ఞాతం=తెలియబడెను, ద్రష్టవ్యం=చూడతగినది, దృష్టం=చూడబడెను, అద్భుతం=ఆశ్చర్యము, చిరంశ్రాంతః=చిరకాలమునుండి శ్రమపడుచున్న నేను, విశ్రాంతోఽస్మి=బడలికతీరినవాడనగుచున్నాను. చిన్మాత్రాత్=చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మముకన్న, కించన=ఏమియును, నాస్తి=లేదు.

తా॥ తెలియతగిన బ్రహ్మ తెలియబడెను. దానినిగూర్చి మిక్కిలి నేను శ్రమపడితిని. నాశ్రమము గట్టెక్కెను. ఇక విశ్రమించెదను, చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మముకన్న నితరమేమియునులేదు. నేనే యాబ్రహ్మమును. ఆహా యేమి యాశ్చర్యమైనసంగతి. ఇవి బ్రహ్మానుభవతృప్తిచే గలిగిన యుత్సాహవాక్యములు.

॥నభూతంనభవిష్యచ్చ చింతయామికదాచన, 33

౹నస్తౌమినచనిందామిహ్యాత్మనోన్యంనహిక్వచిత్, 3౪
(అధర్వ; ౨౦ అన్నపూర్ణ అ ౫)

టీ. భూతం= జరిగినదానిని, భవిష్యచ్చ=కాబోవుదానిని, నచింతయామి= చింతించువాడనుగాను, గాన, కదాచన= ఒక్కప్పుడైనను, నస్తౌమి = స్తుతించువాడనుగాను, నచనిందామి= నిందింపను, హి= నిశ్చయము, ఆత్మనః= ఆత్మకన్న, అన్యం= ఇతరమైనది, క్వచిత్ = ఎక్కడను గాని, నహి=లేదు.

తా॥ స్పష్టము.

౹అలేపకోహమజరోవిరాగ శ్శాంతవాసనః, 3౫
(అధర్వ- ౨౦ అన్నపూర్ణ అ ౫)

టీ. అహం= ఆత్మస్వరూపుడనగు నేను, అలేపకః = నిరంజనుడను, అజరః= ముదిమిలేనివాడను, విరాగః= రాగము లేనివాడను, శాంతవాసనః= శాంతమునొందిన వాసనలు గలవాడను.

తా॥ స్పష్టము.

౹స్వపూర్ణాత్మాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, 3౬
౹నసంతినాస్తిమాయాచ తేభ్యశ్చాహంవిలక్షణః, 3౭
(కృ-య; వా వరాహ అ ౨)

టీ. స్వ= తనరూపముచే, పూర్ణ = అంతటనిండియున్న, ఆత్మాతిరేకేణ= ఆత్మకంటె భిన్నముగా, జగజ్జీవేశ్వరాదయః= జగత్తు జీవుడు ఈశ్వరుడు మొదలగునవి, నసంతి= లేవు, మాయాచ = మాయయును, నాస్తి= లేదు, తేభ్యః= ఆజగజ్జీవేశ్వరాదులకంటె, అహం= నేను, విలక్షణః= వేరైనవాడను.

తా॥ పరిపూర్ణమైన పరమాత్మకంటె నన్యములేదు. గాపున మాయా జగజ్జీవేశ్వరులు లేరు. వానికి నేను విలక్షణమైన పరమాత్మను. జగజ్జీవేశ్వరులుండుట ప్రతీతిమాత్రమేగాని వాస్తవముగానేరదు.

౹కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కింగృహ్ణామిత్యజామికిం, 3౮
౹యన్మయాపూరితంవిశ్వం మహాకల్పాంబునాయథా, 3౯
(కృ-య; వా వరాహ)

టీ. మహాకల్పాంబునాయథా = మహాకల్పాంతమున సముద్రముచే పూరిత మైనట్లు, మయా = పరిపూర్ణాత్మ స్వరూపుఁడనగు నాచే, యద్విశ్వం = ఏవిశ్వము పూరితం = పూరితమైయున్నదో (ఆహేతువుచే) కింకరోమి = ఏమిచేయుచున్నాను. క్వగచ్ఛామి = ఎక్కడికివెళ్లుచున్నాను, కింగృహ్ణామి = ఏమిగ్రహించుచున్నాను, త్యజామికిం = ఏమి విడుచుచున్నాను

తా॥ పరిపూర్ణస్వరూపుఁడనగు నేను లేని చోటులేదు. గావున నాకు చేయుటకు కార్యములేదు. పోవుటకు స్థలములేదు. గ్రహించుటకు వస్తువును అవయవములును లేవు. విడుచుట కేమియును లేదు. అని తాత్పర్యము.

ఇతి సార్థాంతిక మనసవాక్యాన్యేకో నచత్వారింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతిక మనన వాక్యములు మున్నది తొమ్మిది.

ఇతి సప్తమ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

౮. జీవన్ముక్తి వాక్యప్రకరణము.

,సతత్రపర్యేతి జక్షన్ క్రీడన్ రమమాణః స్త్రీభిర్వాజ్ఞానిభిర్వా వయస్యైర్వాఽవయస్యైర్వానోపజనం స్మరన్నిదంశరీరం' ౧
(సామ; ౯ ఛాందోగ్య. ప్ర ౮, ఖం౧౨)

టీ. తత్ర = అక్కడ, (అపరోక్షజ్ఞానవిషయంను) సః = ఆజీవన్ముక్తుడు, స్త్రీభిర్వా = స్త్రీలతోనైనను, జ్ఞానిభిర్వా = జ్ఞానులతోనైనను, వయస్యైర్వా = ఈడైన వారితోనైనను, అవయస్యైర్వా = ఈడుకానివారలతోనైనను, రమమాణః = సంతోషించుచున్నవాడై, క్రీడన్ = విహరించుచున్నను, జక్షన్ = భక్షించుచున్నను, ఉపజనం = జనులసమీపమందున్నను, ఇదంశరీరం = ఈశరీరమును, నస్మరన్ = స్మరింపక, పర్యేతి = ప్రవర్తించుచున్నాడు.

తా॥ స్త్రీపురుషాదులతోఁగూడి విహరించుచున్నను, భక్షించుచున్నను, వ్యామోహమును జెందక, దేహాభిమానములేక కర్తృత్వభోక్తృత్వాద్యభిమానములేక సుఖదుఃఖముల నెంచక జీవన్ముక్తుడు ప్రవర్తించును.

'సవాఏషఏవంపశ్యన్నేవం మన్వానఏవం విజానన్నాత్మరతి
రాత్మక్రీడఆత్మమిథున ఆత్మానందస్స్వరాడ్భవతి' ౨

(సామ; ౯ ఛాందోగ్య, ప్ర ౭, ఖం ౨౫)

టీ. సవఏషః= ఇట్లున్న యాజీవన్ముక్తుఁడు, ఏవంపశ్యన్= సర్వము నాత్మగాచూచుచు, మన్వానః = (జగజ్జీవేశ్వరాదిభేదము ప్రతీతిమాత్రమేగాని వాస్తవముగాదని) తలచుచున్నవాఁడై, ఏవంవిజానన్= ప్రపంచము మిథ్యయని విచారించుచు, ఆత్మరతిః= ఆత్మయందాసక్తిగలవాఁడౌచును, ఆత్మక్రీడః= ఆత్మయందు క్రీడగలవాఁడును, ఆత్మమిథునః= ఆత్మయందు ద్వంద్వముగలవాఁడును, ఆత్మానందః= ఆత్మానందము గలవాఁడునునై, స్వరాడ్భవతి= స్వయంప్రకాశమానుడగును.

తా॥ జీవన్ముక్తుఁడు సమస్తము నాత్మగజూచుచు జగజ్జీవేశ్వరాది భేదము ప్రతీతిమాత్రమని తలచుచు జగత్తు మిథ్యయని యెరుగుచు నాత్మయందే సమస్తక్రియలు గలవాడై స్వయంప్రకాశమానుడగును.

'తేదేవాఃపుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చలోకైష
ణాయాశ్చససాధనేభ్యో వ్యుత్థాయనిరగారాఃనిష్పరిగ్రహా
అశిఖాఅయజ్ఞోపవీతా అంధాఃబధిరాఃముగ్ధా
క్లీబామూకాఉన్మత్తా ఇవపరివర్తమానాఃశాన్తాదా
న్తాఉపరతా స్తితిక్షవః సమాహితా ఆత్మరతయశ్చాత్మక్రీడా
ఆత్మమిథునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మప్రకాశం
శూన్యంవిజానంతః తత్రైవపరిసమాప్తాః' 3

(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ- ఖం ౯)

టీ. తేదేవాః=ఆప్రజాపతి శిష్యులయిన దేవతలు, పుత్రైషణాయాః=పుత్రేషణనుండి, విత్తైషణాయాః= ధనేషణనుండి, లోకైషణాయాః = లోకేషనుండి, ససాధనేభ్యః= ఆపుత్రధనలోకములకు సాధనములైన భార్యాకృషివాణిజ్య వర్గా

శ్రమాదులనుండి, వ్యుత్థాయ = లేచి, (ఆవృత్తులను విడిచి) నిరగారాః = ఇండ్లు లేనివారును, నిష్పరిగ్రహాః = ప్రతిగ్రహము లేనివారును, అశిఖాః = శిఖలులేని వారును, అయజ్ఞోపవీతాః = యజ్ఞోపవీతము లేనివారును, అంధాఇవ = గ్రుడ్డివారి వలె, బధిరాఇవ = చెవిటివారివలె, ముగ్ధాఇవ = తెలియనివారివలె, క్లీబాఇవ = నపుంసకులవలె, మూకాఇవ = మూగవారివలె, పరివర్తమానాః = తిరుగుచున్నవారై శాంతాః = అంతరింద్రియ నిగ్రహముగలవారై, దాంతాః = బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము గలవారై, ఉపరతాః = కర్మసన్న్యాస మొనర్చినవారై, తితిక్షవః = శీతోష్ణ సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వక్లేశములను ప్రతిక్రియలేక సహించువారై, సమాహితాః = స్వస్థ చిత్తముగలవారై, ఆత్మరతయః = ఆత్మయందాసక్తిగలవారై, ఆత్మక్రీడాః = ఆత్మయందు క్రీడగలవారై, ఆత్మమిథునాః = ఆత్మయే మిథునముగాగలవారై, ఆత్మానందాః = ఆత్మానందము గలవారై, ప్రణవమేవ = ఓంకారమునే, పరం = ఉత్కృష్టమైనదిగను. బ్రహ్మప్రకాశం = బ్రహ్మప్రకాశము గలదిగను, శూన్యం = నిర్వికారమైనదిగను, విజానంతః = ఎరిగినవారై, తత్రైవ = ఆఓంకారరూప పర బ్రహ్మమందే పరిసమాప్తాః = సిద్ధిబొందినవారైరి.

తా॥ ప్రజాపతి శిష్యులవలె ముముక్షువులు మొదట వర్ణాశ్రమాచారవిధుల ననుసరించి పిదప వైరాగ్యమునుబూని గృహాదులనువిడిచి వేదాంతవిచారమునుచేసి శమదమోపరతితితీక్షలుగలవారై బాలోన్మత్త పిశాచములవలె తిరుగుచు బ్రహ్మస్వరూపమైన యోంకారము నెరిగి దానిని బొందవలయును.

కుచేలోఽసహాయ ఏకాకీసమాధిస్థ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకామోహస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులేసర్ప రాక్షసగంధర్వే మృత్యో రూపాణివిదిత్వా నబిభేతికుతశ్చనేతి
(శు- య- 30 సుబాల- అ 3)

టీ. కుచేలః = కుత్సితవస్త్రము గలవాడును (బట్టమాసినది దీనిని శుభ్రపర్చవలయు, శుభ్రవస్త్రము గావలెనని కోరికలేనివాడు,) అసహాయః = దండము మొదలగువాని తోడులేనివాడును, ఏకాకీ = ఒక్కడును, (సంగములేనివాడును) సమాధిస్థః = జీవబ్రహ్మైక్యమను యోగమున నుండువాడును, ఆత్మకామః = ఆత్మయందు కోరికగలవాడును, ఆప్తకామః = తీరినకోరికగలవాడును; నిష్కామః = కోరికలేని

వాడును, జీర్ణకామః= నశించిన కోరికగలవాడునునై, హస్తిని = ఏనుగనందును, సింహే= సింహమందును, దంశే= అడవియీగయందును, మశకే= దోమయందును, నకులే= ముంగియందును, సర్వరాక్షస గంధర్వే- సర్వరాక్షస పిశాచకులమందును మృత్యోః= మృత్యువుయొక్క, రూపాణి= రూపములను, విదిత్వా=తెలిసి, కుత శ్చన= దేనివలనను, నబిభేతి= భయపడడు.

తా॥ జీవన్ముక్తుఁడు భోగేచ్ఛలేనివాఁడై శరీరమున నభిమానము లేక ఇక్కడ వసించునని భావింపఁదురు. ఇక్కడ వసించిన దుష్టజంతువు వలన మరణము కలుగునను భయములేనివాఁడై సమస్తము బ్రహ్మ మని నిశ్చయించి నిత్యసంతోషియై ప్రవర్తించును, అట్టివాఁడుటయే జీవన్ముక్తి యనఁబడును.

సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య నిర్మమోనిరహంకారోభూత్వా బ్రహ్మ నిష్ఠంశరణముపగమ్యతత్త్వమసి సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మనేహనా నాస్తికించనేతి మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాత్ బ్రహ్మైవాహ మస్మీతినిశ్చిత్యనిర్వికల్ప సమాధినాయస్స్వతంత్రశ్చరతిసన్న్యాసీ సేసముక్తః సపూజ్యః సయోగీసపరమహంసః సోవధూతః సబ్రాహ్మణఇతి. ౫

(శు- యు- ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. సర్వధర్మాన్= సమస్తధర్మములను, పరిత్యజ్య = విడిచి, (విధినిషేధ ములందభిమానము లేనివాఁడై) నిర్మమః= మమకారములేనివాడై, నిరహంకారః= అహంకారములేనివాడును, భూత్వా= అయి, బ్రహ్మనిష్ఠం= బ్రహ్మనిష్ఠుడగు సద్గు రుని, శరణం= శరణమును, ఉపగమ్య=పొంది, తత్త్వమసి=సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ, నేహనానాస్తికించనే , మహావాక్యార్థానుభవాత్ = సద్గురూపదిష్ట తత్త్వమస్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానమున, బ్రహ్మైవాహం= బ్రహ్మమే నేను, అస్మీతి= అగు చున్నానని, నిర్వికల్పసమాధినా= నిర్వికల్పసమాధిచే, యః=ఎవడు, స్వతంత్రః= పరాధీనుడుగాక స్వతంత్రుడై, చరతి= తిరుగుచున్నాడో, సః=వాఁడే,సన్న్యాసీ= సన్న్యాసి, సముక్తః = వాడేముక్తుడు, సపూజ్యః = వాడేపూజ్యుడు, సయోగీ= వాడేయోగి, సపరమహంసః= వాడే పరమహంస సన్న్యాసి, సోఽవధూతః=వాడే యవధూత, సబ్రాహ్మణః= వాడేబ్రాహ్మణుడు, ఇతి= అని.

తా॥ లోకవ్యవహార యోగ్యములగు ధర్మాధర్మములయం దభిమానములేనివాఁడై యహంకార మమకారములు లేక సద్గురువు నాశ్రయించి యతనియుపదేశమున తత్త్వమస్యాది వాక్యార్థానుభవజ్ఞానమున తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయించి స్వతంత్రుఁడై ఎవఁడు తిరుగునో వాఁడే సన్యాసి వాఁడే యోగి వాఁడే యవధూత వాఁడే పూజ్యుఁడు వాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు వాఁడే ముక్తుఁడు వాఁడే పరమహంస.

"జీవః పంచవింశతికః స్వకల్పితచతుర్వింశతి తత్త్వం పరిత్యజ్య షడ్వింశకః పరమాత్మాహమితి నిశ్చయాజ్జీవన్ముక్తో భవతి" ౬

(సామ-౪౮ మండల బ్రాహ్మ- బ్రా ౧)

టీ. జీవః= జీవుఁడు, పంచవింశతికః=ఇరువదియైదవవాఁడు, స్వకల్పిత చతుర్వింశతితత్త్వం, స్వకల్పిత= పరమాత్మచే కల్పింపబడిన, చతుర్వింశతితత్త్వం=ఇరువదినాలుగు తత్త్వములతోఁగూడిన దేహమును, పరిత్యజ్య = విడిచి, షడ్వింశకః= ఇరువదియాఱవవాఁడగు, పరమాత్మా= పరమాత్మయే, అహమితి = నేనను, నిశ్చయాత్= నిశ్చయజ్ఞానమున, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుఁడు, భవేత్=అగుచున్నాఁడు.

తా॥ చిదాభాసుఁడైన జీవుఁడు ఇరువదియైదవ వాఁడనియు పరమాత్మచే నిరువది నాలుగు తత్త్వములుగల దేహము సృజింపబడెననియు తానే పరమాత్మయనియు నిశ్చయించువాఁడు జీవన్ముక్తుఁడు, పంచభూతదశేంద్రియ పంచప్రాణాంతఃకరణచతుష్టయములు చతుర్వింశతి తత్త్వములు.

"తురీయమక్షరమితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ యద్యచ్ఛ్రుతం యద్యద్దృష్టం తత్సర్వమవిజ్ఞాతమివ యో వసేత్ తస్య స్వప్నావస్థాయామపి తాదృగవస్థా భవతి స జీవన్ముక్తో భవతి"

(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. తురీయం= నాలగవవానిని (జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులుగాక వాని విలక్షణమైన యాత్మను) అక్షరమితి = (మూఁడవస్థలయందు మఱెప్పుడును) నశించని వానినిగ, జ్ఞాత్వా= ఎఱిగి, జాగరితే= జాగ్రదవస్థయందు, సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ= నిద్రావస్థను పొందినవానివలె, యద్యచ్ఛ్రుతం=ఏదేది వినబడెనో, యద్యద్దృష్టం=

ఏదేదికనబడెనో, తత్సర్వం= అదంతయు, అవిజ్ఞాతమివ= తెలియబడనట్లు, యః= ఎవడు, వసేత్= వసించునో, తస్య = వానికి, స్వప్నావస్థాయామపి = కలయందును, తాదృగవస్థాభవతి = ఆజెప్పినస్థితియే గలుగుచున్నదో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడు, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ జాగ్రదవస్థయందే నిద్రావస్థను బొందినవానివలె విషయములను తెలియక యాత్మయందే దృష్టిగలవాడై స్వప్నమందునట్లే యెవడుండునో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

> 'సకృద్విభాతః సదానందైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తద్వాన్ చక్షురాదిబాహ్య ప్రపంచోపరతస్సర్వం జగదాత్మత్వే నపశ్యన్నాత్మేతి విభావయన్ కృతకృత్యోభవతి' ౮
>
> (సామ ౪౮ మండలబ్రాహ్మణ- బ్రా- ౨-౩)

టీ. సకృద్విభాతః= (సద్వృత్తి, అసద్వృత్తి, సదసద్వృత్తియను త్రివృత్తులులేక) యొక్కమారుగ ప్రకాశించువాడును, సదానందైకగోచరః,సదానంద= నిరంతరానందముచే, ఏక= ముఖ్యముగ, గోచరః=కనబడువాడును, బ్రహ్మవిత్= బ్రహ్మముగలదని యెరిగినవాడును, తద్వాన్ = ఆబ్రహ్మముకలవాడును, (తానే యని యెరిగినవాడును) చక్షురాదిబాహ్యప్రపంచోపరతః= నేత్రేంద్రియాదిబాహ్య ప్రపంచమునుండి విముక్తుడై (నేత్రేంద్రియాదికము బాహ్యమునకు ప్రసరించుగాన వది బాహ్యప్రపంచమనబడును. మనస్సంతః ప్రపంచమనబడును) సర్వంజగత్= సమస్త జగత్తును, ఆత్మత్వేన= ఆత్మరూపమున, పశ్యన్ = చూచుచు, ఆత్మేతి= సమస్తము ఆత్మయని, భావయన్= భావించుచు, కృతకృత్యోభవతి = సిద్ధించిన కృత్యముగలవాడగును జీవన్ముక్తుడగునని భావము.

తా॥ స్పష్టము.

> 'నిర్ద్వంద్వఃసదాచంచలగాత్రః పరమశాంతింస్వీకృత్య నిత్యశుద్ధఃపరమాత్మాహమేవేత్య ఖండానందపూర్ణః కృతార్థఃపరిపూర్ణః పరమాకాశమగ్నమనాః ప్రాప్తోన్మన్యవస్థః సన్నస్తసర్వేంద్రియ వర్గోనేకజన్మార్జిత పుణ్యపుంజపక్వ కైవల్యఫలో ఖండానందనిరస్త సర్వక్లేశకశ్మలో బ్రహ్మాహమస్మీతి కృతకృత్యోభవతి' ౯

(సామ- ౪౮ మండలబ్రాహ్మణ, బ్రా ౩- ఇది కొంచం హెచ్చు తగ్గుగా సరిపోతుంది)

టీ. నిర్ద్వంద్వః = శీతోష్ణాదిద్వంద్వములులేనివాఁడును, సదా = యెల్లప్పుడును, అచంచలగాత్రః = కదలనిశరీరము గలవాఁడై, పరమ శాంతిం = ఉత్కృష్టమైనశాంతిని, స్వీకృత్య = పూని, నిత్యశుద్ధః = కాలత్రయమందును శుద్ధుడైన, పరమాత్మా = పరమాత్మ, అహమేవేతి = నేనేయని, అఖండానందపూర్ణః = అఖండానందముచే నిండియున్నవాఁడును, కృతార్థః = చేయవలసిన సమస్తకార్యములు చేసినవాఁడును, పరిపూర్ణః = అంతటనిండి యుండువాఁడును, పరమాకాశ మగ్నమనాః = చిదాకాశమున దగిలిన మనస్సుగలవాఁడును, ప్రాప్తోన్మన్యవస్థః ప్రాప్త = పొందబడిన, ఉన్మన్యవస్థః = ఉన్మన్యవస్థగలవాఁడు, సన్యస్తసర్వేంద్రియవర్గః, సన్యస్త = విడువబడిన, సర్వేంద్రియవర్గః = సమస్తేంద్రియ సమూహముగలవాఁడును, అనేకజన్మార్జిత పుణ్యపుంజపక్వ కైవల్యఫలః, అనేకజన్మార్జిత = బహుజన్మములచే నార్జింపబడిన, పుణ్యపుంజ = పుణ్యసమూహముచే, పక్వ = పండిన, కైవల్యఫలః = మోక్షమను ఫలముగలవాఁడును, అఖండానంద నిరస్తసర్వక్లేశ కశ్మలః, అఖండానంద = బ్రహ్మానందముచే, నిరస్త = కొట్టబడిన (జయించబడిన,) సర్వక్లేశకశ్మలః = సమస్తదుఃఖములను మాలిన్యముగలవాఁడునై, బ్రహ్మాహమస్మీతి = బ్రహ్మమే నేనని, కృతకృత్యోభవతి = కృతార్థుడగుచున్నాడు. సంకల్పములేని యవస్థయు న్మన్యవస్థయనబడును.

తా॥ స్పష్టము.

'బ్రహ్మైవాహమస్మీత్యనవరతం బ్రహ్మప్రణవానుసంధానేన
కృతకృత్యోభవతి సపరమహంసపరివ్రాట్' ౧౦
(అథర్వ- ౬౬ పరమహంస పరివ్రాజక)

టీ. బ్రహ్మైవాహమస్మీతి = బ్రహ్మమేనగుచున్నానని; అనవరతం = ఎల్లప్పుడు; బ్రహ్మప్రణవానుసంధానేన; బ్రహ్మప్రణవ = బ్రహ్మమైన ఓంకారముయొక్క; అనుసంధానేన = యోజించుటచే (ధ్యానముచే) యః = ఎవ్వఁడు; కృతకృత్యః = చేయబడిన కార్యములుగలవాఁడు; భవతి = అగుచున్నాడో; సః = వాఁడు; పరమహంస పరివ్రాట్ = పరమహంసుడను సన్యాసి.

తా॥ స్పష్టము.

'భావాభావకళావినిర్ముక్తస్సర్వసంశయధ్వంసకః పూర్ణాహం
భావః కృతకృత్యోభవతి' ౧౧

టీ. భావాభావకళావినిర్ముక్తః= భావాభావకళలులేనివాడును; సర్వసంశయధ్వంసకః= సమస్తసంశయములను నాశనముచేయువాడును; పూర్ణాహంభావః= పూర్ణమైనబ్రహ్మమే నేనను భావముగలవాడును; కృతకృత్యోభవత = (కైవల్యము నొందుటచే) కృతార్థుడనుచున్నాడు. జ్ఞానేంద్రియగ్రాహ్యములగు విషయములు భావకళలు అభావకళలు అనగా నంతఃకరణవృత్తులు.

తా॥ స్పష్టము.

ప్రాణోహ్యేషవిభాతి సర్వభూతైర్విజానన్ విద్వాన్భవతే నాతివాది, ౧౨

(అధర్వ ౫ ముండక ముం 3 ఖం ౨)

టీ. ఏషప్రాణః= ఈసూత్రాత్మ (హిరణ్యగర్భుఁడు) సర్వభూతైః= సమస్తభూతరూపముచే, (సమష్టిరూపముచే) విభాతిహి= ప్రకాశించుచున్నాడు.(అని) విద్వాన్= విద్వాంసుడు, విజానన్= జ్ఞానముచే నెరుగుచు, నాతివాదీ= మౌనముగలవాడు, భవతే– అగుచున్నాఁడు.

తా॥ తనయందున్న సూత్రాత్మయే సర్వభూతము లందున్నాడని సమస్తమును సమబుద్ధిచే చూచుచు మౌనమును బూనియుండును. (మితముగ మాటలాడును.)

ఆత్మక్రీడఆత్మరతిః క్రియావానేషబ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః, ౧3

(అధర్వ– ౫ ముండక; ముం–3 ఖం ౨)

టీ. ఆత్మక్రీడః= ఆత్మయందే క్రీడగలవాఁడును, ఆత్మరతిః = ఆత్మయందే ఆసక్తిగలవాడును, క్రియావాన్= క్రియావంతుడగు, ఏషః=ఈపురుషుడు, బ్రహ్మవిదాం= బ్రహ్మవేత్తలలో, వరిష్ఠః= శ్రేష్ఠుఁడు.

తా॥ క్రియావంతుడైనను (సంసారమునందుమెలగుచున్నను)ఆత్మయందే ఆశక్తిగలవాఁడు బ్రహ్మవేత్తలలో శ్రేష్ఠుఁడు.

నిమిషార్థంనతిష్ఠంతి వృత్తింబ్రహ్మమయీంవినా, ౧౪

యథాతిష్ఠంతి బ్రహ్మాద్యాస్సనకాద్యాశ్శుకాదయః, ౧౫

(కృ– య; 32 తేజోబిందు అ ౧)

టీ. బ్రహ్మాద్యాః= బ్రహ్మాదులును, సనకాద్యాః = సనకాదులును, శుకాదయః= శుకాదులును, యథా= ఏప్రకారము, నతిష్ఠంతి= బ్రహ్మవృత్తిని విడిచి నిమిషార్థమైననుండరో, యత్నే, బ్రహ్మమయీం = బ్రహ్మమయమైన, వృత్తిం= వృత్తిని, వినా=విడిచి, నిమిషార్థం=నిమిషార్థమైనను, నతిష్ఠంతి=జీవన్ముక్తులుండరు.

తా॥ బ్రహ్మాదులెట్లు బ్రహ్మావృత్తిని విడువకుందురో యట్లే జీవన్ముక్తులు బ్రహ్మవృత్తిని విడిచియుండరు.

'అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ౧౭
'సర్వద్వంద్వైర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతే, ౧౮
(అధర్వ- ౪౫ నారదపరివ్రాజక)

టీ. అధ్యాత్మరతిః= ఇతరసంకల్పములులేక ఆత్మయందాసక్తి గలవాడును, ఆసీనః= సుఖాసనముగలవాడును, నిరపేక్షః=అన్యాపేక్షలేనివాడును, నిరాశిషః= ఆశీర్వచనము లేనివాడును, సర్వద్వంద్వైః = సమస్తద్వంద్వములచేతను, వినిర్ముక్తః = విడువబడినవాడునునై, బ్రహ్మణ్యేవ = బ్రహ్మమందే, అవతిష్ఠతే = ఉంచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

'కపాలంవృక్షమూలాని కుచేలాన్యసహాయతా, ౧౯
'సమతాచైవసర్వస్మిన్నే తన్ముక్తస్యలక్షణం, ౧౯
(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. కపాలం= పుర్రెయును, వృక్షమూలాని= వృక్షమూలప్రదేశములును, కుచేలాని= మలినవస్త్రములును, అసహాయతా= ఏకాకిత్వమును, సర్వస్మిన్= సమస్తభూతసముదాయమందు, సమతాచైవ= సమత్వమును, ఏతత్ = ఇట్టి వ్యాపారము, ముక్తస్య= ముక్తునియొక్క, లక్షణం= లక్షణము.

తా॥ భోగాసక్తిలేక సమస్తభూతములయందు సమబుద్ధి గలిగి యుండుటయే ముక్తిని లక్షణము.

'స్వప్నేఽపిమోహీయుక్తస్సాన్యజ్జాగ, ... ౨౦
'ఈదృక్చేష్టస్స్మృతశ్శ్రేష్ఠో వరిష్ఠోబ్రహ్మవాదినాం' ౨౧
(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. జాగ్రతీవ= జాగ్రదవస్థ యందువలెనే, విశేషతః విశేషజ్ఞానముచే, స్వప్నేపి= స్వప్నమందును, యః= ఎవడు, హి=నిశ్చయముగ, యుక్తస్స్యాత్ — యుక్తుడగునో, ఈదృక్చేష్టః= ఇట్టి క్రియగలవాడు, శ్రేష్ఠః= శ్రేష్ఠుడనియు, బ్రహ్మవాదీనాం= బ్రహ్మవాదులలో, వరిష్ఠః= ఉత్తముడనియు, స్మృతః=చెప్పబడును

తా॥ జాగ్రదవస్థయందెట్లు యుక్తముగ వ్యవహరించునో యట్లే యెవడు స్వప్నమందును వ్యవహరించునో, వాడే శ్రేష్ఠుఁడు. బ్రహ్మవాదులలో ఉత్తముడు.

'నిర్మానశ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వశ్ఛిన్నసంశయః, ౨౨
'ఆత్మక్రీడఆత్మరతిః ఆత్మవాన్ సమదర్శనః' ౨౩
(అథర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక-ఉ౫)

టీ. నిర్మానః= మానములేనివాడును, అనహంకారః = అహంకారములేనివాడును, నిర్ద్వంద్వః= ద్వంద్వములు లేనివాడును, ఛిన్నసంశయః= నశించిన సంశయములు గలవాడును, ఆత్మక్రీడః= ఆత్మయందు క్రీడగలవాడును, ఆత్మరతిః=ఆత్మయందాసక్తిగలవాడును, ఆత్మవాన్= ఆత్మవంతుడును, సమదర్శనః = సమబుద్ధిగలవాడు నగును.

తా॥ జీవన్ముక్తుఁడు మానములేనివాడును, అహంకారము లేనివాఁడును, సంశయములు లేనివాడును, ఆత్మస్వరూపుఁడునై యుండును.

'స్మృత్వాస్పృష్ట్వాచభుక్త్వాచ దృష్ట్వాజ్ఞాత్వాశుభాశుభం, ౨౪
'నహృష్యతిగ్లాయతియః సశాంతఇతికథ్యతే, ౨౫
(సామ-౬౧ మహా- అ ౪)

టీ. శుభాశుభం= శుభాశుభరూప కర్మఫలమును, స్మృత్వా—స్మరించియు, స్పృష్ట్వాచ= ముట్టుకొనియు, భుక్త్వాచ= అనుభవించియు, దృష్ట్వా=చూచియు, జ్ఞాత్వా= ఎరిగియు, యః= ఎవడు, నహృష్యతి=సంతోషింపడో, (న) గ్లాయతి= దుఃఖపడడో, సః= వాడు, శాంతఇవ=శాంతుడని, కథ్యతే=చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

'అప్రాప్తంహిపరిత్యజ్య సంప్రాప్తేసమతాంగతః' ౨౬
'అదృష్టఖేదాఖేదోయస్య సంతుష్టఇతికథ్యతే, ౨౭
(సామ- ౬౧ మహా అ ౪)

టీ. అప్రాప్తం= లభించనిదానిని, పరిత్యజ్యహి=విడిచియు, సంప్రాప్తే= లభించనిదానియందు, సమతాం= సమత్వమును, గతః= పొందినవాడును, అదృష్ట ఖేదాఖేదః= కనబడని దుఃఖాదుఃఖములు గలవాడును, యః=ఎవడో, సః=వాడు, సంతుష్ట ఇతి= సంతుష్టుడని, కథ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ లభించనిదానిని గూర్చి చింతింపక ప్రాప్తించిన దానికి తొందరపడక ఖేదమోదములు లేనివాఁడు సంతుష్టుడనబడును.

'నాకృతేనకృతేనార్థోన శ్రుతిస్మృతివిభ్రమైః, ౨౮
'నిర్మంథరఇవాంభోధి స్సతిష్ఠతియథాస్థితః, ౨౯
(సామ- ౯౧ మహా అ ౪)

టీ. అకృతేన= చేయబడనిదానిచేతను, కృతేన = చేయుబడినదానిచేతను, శృతిస్మృతివిభ్రమైః= శ్రుతిస్మృతులను భ్రమలచేతను, నార్థః = ప్రయోజనము లేనివాడగునో, సః=వాడు, నిర్మంథరః= మథించబడిని, (నిశ్చలమగు)అంభోధిరివ= సముద్రమువలె, యథాస్థితః = ఏప్రకారముగనున్నవాడో యట్లే, తిష్ఠతి= ఉంచున్నాడు.

తా॥ వేదశాస్త్రములచేతను, ప్రయోజనములేనివాఁడై నిరంతరాత్మాను సంధానముగల పురుషుఁడు అడ్డులేని సముద్రమువలె తానే ప్రకారముగనుండునో యట్లే నిరంతరమునుండు జీవన్ముక్తుఁడు.

'సమ్యగ్ జ్ఞానావరోధేన నిత్యమేకసమాధినా' ౩౦
'సాంఖ్యఏవావబుద్ధాయతేవై సాంఖ్యాయనాఃస్మృతాః' ౩౧
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ- అ ౫)

టీ. నిత్యం = ఎల్లప్పుడును, సమ్యఙ్ఞానాపరోధేన = దృఢజ్ఞానముచే కట్టబడిన, ఏక= ముఖ్యమైన, సమాధినా= సమాధిచేత, యే= ఎవరు, సాంఖ్యఏవ= సాంఖ్యమందే, అవబుద్ధాః = తెలిసికొన్నవారో, తేవై = వారే, సాంఖ్యాయనాః= సాంఖ్యాయనులని, స్మృతాః= చెప్పబడిరి.

తా॥ దృఢజ్ఞానమున ప్రకృతినెరింగి తాను పురుషుఁడనని దానిని సాంఖ్యమతప్రకారమున నిరసించివిడిచిరో, వారే సాంఖ్యాయనులని

చెప్పబడుచున్నారని యభిప్రాయము. (ఇచ్చట పురుషుడనగా జీవుడని యర్థముగాని మానవస్త్రీ భిన్నజాతీయుడని యర్థముకాదు.

'ప్రాణాద్యనిలసంశాంతౌ యుక్తాయేపదమాగతాః'　　32
'అనామయమనాద్యంతం తేస్మృతా యోగయోగినః'　　33
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ- అ ౫)

టీ. ప్రాణాద్యనిలసంశాంతౌ= ప్రాణాదివాయువులు నిలిచినకాలమందు అనామయం= రోగహీనమైనదియు, అనాద్యంతం= ఆద్యంతములు లేనిదియునగు, పదం= మహాస్థానమును, యే= ఎవరు, ఆగతాః = పొందినవారో, తే= వారు' యోగయోగినః= యోగము నవలంబించిన యోగులు, యుక్తాః = ఆరూఢులు' అనగ బ్రహ్మజ్ఞానులయిన ఋషులు.

తా॥ ఎవరు వాయుధారణచే వాయువు నిల్చియుండగా చిదాకాశమున చిత్తము జేర్చెదరో వారే యుక్తులు, యోగమతస్థులు అని యభిప్రాయము.

'సుఖదుఃఖదశాధీరం సామ్యాన్నప్రోద్ధరంతియం'　　34
'నిశ్వాసాఇవశైలేంద్రం చిత్తంతస్యమృతంవిదుః'　　35
(అథర్వ-౭౦ అన్నపూర్ణ అ ౫)

టీ. సామ్యాత్= సమస్తమున, సమబుద్ధియుండుటవలన, యంధీరం= ఏధీరుని, సుఖదుఃఖదశాః= సుఖదుఃఖసమయములు, శైలేంద్రం = మేరుపర్వతమును, నిశ్వాసాఇవ= నిశ్వాసవాయువులువలె, నప్రోద్ధరంతి= హరింపజాలవో, తస్య= ఆధీరునియొక్క, చిత్తం= చిత్తము, మృతం=చచ్చినదానిగ, విదుః= తెలియుదురు.

తా॥ నిశ్వాసవాయువులు మేరుపర్వతమును హరింపనట్లు, సుఖదుఃఖదశలు సర్వత్రసమబుద్ధిగలిగిన యేధీరుని చిత్తము హరింపజాలవో అతని చిత్తము నశించిన దానిగ బుధులు తెలియుచున్నారని యభిప్రాయము.

'వాచామతీతవిషయో విషయాశాదశోజ్ఝితః,　　36
పరానందరసాక్షుబ్ధో రమతేస్వాత్మనాత్మని'　　37
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. వాచామతీతవిషయః= వాగింద్రియముల కగోచరమైన బ్రహ్మమును బొందినవాడును, విషయాశాదశోఝ్ఝితః = శబ్దాదివిషయాశావస్థచే, విడువబడిన వాడును, పరానందరసాత్ = బ్రహ్మానందరసమువలన, అక్షుబ్ధః = క్షోభించనివాడునునై, ఆత్మని= ఆత్మయందు, స్వాత్మనా= తనయాత్మచే, రమతే = రమించుచున్నాఁడు.

తా॥ విషయాశను విడిచి బ్రహ్మానందరసానుభవమున తనయందు తానే జీవన్ముక్తుడు క్రీడించుచుండును

నిర్గ్రంథిశ్శాంతసందేహో జీవన్ము న:౹ 3౮
అనిర్వాణోపినిర్వాణ శ్చిత్రదీపఇవస్థితః 3౯
(కృ-య ౭౨ అకి.)

టీ. నిర్గ్రంధిః= అజ్ఞానమను ముడిలేనివాడును, శాంతసందేహః= నశించన సందేహములు గలవాడును, జీవన్ముక్తః=జీవన్ముక్తుడును(జీవించియుండగా ముక్తిని బొందినవాడును) విభావనః= వృత్తులులేనివాడును, అనిర్వాణోపి = నాశములేనివాడైనను, నిర్వాణః= నాశమునొందినవాడునునై, చిత్రదీపఇవ = చిత్రపటము నందలి దీపమువలె, స్థితః= ఉన్నవాడగును.

తా॥ స్పష్టము.

నిర్ధనోపిసదాతుష్టోప్య సహాయోమహాబలః, ४౦
నిత్యతృప్తోప్య భుంజానోప్య సమస్సమదర్శనః, ४౧
(అధర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

టీ. నిర్ధనోపి= ధనములేనివాడైనను, సదా= ఎల్లప్పుడును, తుష్టః-తృప్తి గలవాడగును, అసహాయోపి= జనసాహాయ్యము లేనివాడైనను, మహాబలః= మహాబలవంతుడగును. అభుంజానోపి= భోజనము చెయ్యనివాడయ్యును, నిత్యతృప్తః= నిత్యతృప్తుడగును, అసమోపి= ప్రపంచమున కసముడయ్యును, సమదర్శనః = సమస్తమును సమదృష్టిచే చూచువాడగును.

తా॥ బ్రహ్మానుసంధానపరుడైన జీవన్ముక్తుడు ధనహీనుడైనను, సంతోషియైనను, అసహాయుడైనను, మహాబలవంతుడును, భుజింప

కున్నను తృప్తికలవాడును అసముడైనను సమస్తమును సమదృష్టిచే చూచువాడును నగునని తాత్పర్యము.

'కుర్వన్నపినకుర్వాణశ్చ భోక్తాఫలభోగ్యపి' ౪౨
'శరీర్యప్యశరీర్యేష పరిచ్ఛిన్నోపి సర్వగః' ౪౩

(అధర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

టీ. ఏషః= ఈజీవన్ముక్తుడు కుర్వన్నపి= కర్మమును చేయుచున్నను, నకుర్వాణః= (కర్మఫలమును గోరనివాడగుటచే) చేయనివాడును, ఫలభోగ్యపి= కర్మఫలమును అనుభవించుచున్నవాడైనప్పటికి, అభోక్తా= (భోక్తృత్వాభిమానము లేమి) భుజింపనివాడును, శరీర్యపి= శరీరముగలవాడైనను, అశరీరీ=(దేహాభిమానము లేమిచే) శరీరములేనివాడును, పరిచ్ఛిన్నోపి= శరీరముచే లేర్పర్చబడినను, సర్వగః= ఆత్మరూపమున నంతటనుండువాడును, జీవన్ముక్తుడు.

తా॥ పరుల దృష్టికి కర్మముచేయువాడైనను. చేయనివాడే, శరీరముకలవాడైనను, లేనివాడే కర్మఫలము ననుభవించినవాడైనను అనుభవించనివాడే, కర్తృత్వాదికము లేనివాడు వేరుశరీరము గలవాడైనను అన్నిశరీరములయందున్నవాడు.

'అధ్యాత్మరతిరాసీనో పూర్ణఃపావనమానసః, ౪౪

(సామ-౬౧ మహో- అ ౨)

'నైష్కర్మ్యేణనతస్యార్థ స్తస్యార్థోస్తినకర్మభిః' ౪౫

(శు-యు; ౧౦౮ ముక్తిక-అ ౨)

టీ. అధ్యాత్మరతిః= ఆత్మాసక్తిగలవాడును, ఆసీనః = బ్రహ్మమందున్న బుద్ధిగలవాడును, పూర్ణః= సమబుద్ధిచే పరిపూర్ణమైనవాడును, పావనమానసః= పవిత్రమైన మనస్సుగలవాడును అగు,తస్య=ఆజీవన్ముక్తునకు, నైష్కర్మ్యేణ=కర్మము చేయకపోవుటచేతను, కర్మభిః=కర్మలచేతనైనను, నార్థః=ప్రయోజనములేదు.

తా॥ జీవన్ముక్తుండైన బ్రహ్మజ్ఞానికి కర్మముచేసినను చేయకున్నను ప్రయోజనములేదు. అని తాత్పర్యము.

'నసమాధానజాప్యాభ్యాం అస్యనిర్వాసనంమనః' ౪౬

(శు-యు; ౧౦౮ ముక్తిక- అ ౨)

టీ. అస్య= ఈజీవన్ముక్తునకు, మనః= మనస్సు, నిర్వాసనం = వాసనలు లేనిదిగావున, సమాధానజాప్యాభ్యాం= సమాధానజాప్యములచేతను, న= ప్రయోజనము లేదు.

తా॥ జీవన్ముక్తునకు మనస్సు వాసనలులేనిదిగావున నతనికి సమాధాన జపాదులవలన ప్రయోజనము లేదు.

'జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్యన్నపిపరాత్మవిత్' ౪౭
'నతత్పశ్యతిచిద్రూపం బ్రహ్మవస్త్వేవపశ్యతి, ౪౮
(అథర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రహ్మ)

టీ. పరాత్మవిత్ = ఆత్మజ్ఞాని అయిన జీవన్ముక్తుడు, జగజ్జీవాదిరూపేణ= జగత్తుజీవుడునను భేదబుద్ధితో, పశ్యన్నపి= (ఇతరులనుకొనునట్లు)చూచుచున్నను, నతత్పశ్యతి= అట్లుభేదబుద్ధిచే జూడడు, చిద్రూపం= జ్ఞానస్వరూపమైన, బ్రహ్మవస్త్వేవ= బ్రహ్మమునే, పశ్యతి= చూచుచున్నాడు.

తా॥ జనులు తామెట్లు భేదబుద్ధితో జగజ్జీవాదులను చూచుచుందురో, అట్లే జీవన్ముక్తుడు అగు జ్ఞానియు చూచుచున్నాడని తలచెదరు గాని యతడట్లు నిజముగాచూడడు. సమస్తముబ్రహ్మమనియేచూచును

'అహమన్నంసదాన్నాద ఇతిహిబ్రహ్మవేదనం' ౪౯
(అథర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రహ్మ)

టీ. సదా= ఎల్లప్పుడు, అహం= నేనే, అన్నం= భోజ్యమైన యన్నమనియు, అన్నాదః= నేనేయన్నమును తిను భోక్తననియు, ఇతి = ఇట్లు నిశ్చయించుట, బ్రహ్మవేదనం= బ్రహ్మజ్ఞానము, హి= నిశ్చయము.

తా॥ భోజ్యభోక్తృస్వరూపము బ్రహ్మమేయని తెలియుట బ్రహ్మజ్ఞానము. బ్రహ్మమే యవిద్యోపాధిని గ్రహించి భోక్తయును తామసీప్రకృతిని గ్రహించి భోజ్యమునయ్యెను.

'బ్రహ్మవిద్గ్రసతిజ్ఞానా త్సర్వంబ్రహ్మాత్మనైవతత్, ౫౦
(అథర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రహ్మ)

'సమాధిమథకర్మాణి మాకరోతుకరోతువా, ౫౧
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. సమాధిం= సమాధినిగాని, అథకర్మాణి=కర్మలనుగాని, మాకరోతు= చేయకపోవుగాక, కరోతువా= చేయుగాక, బ్రహ్మవిత్= బ్రహ్మవిదుడైన జీవన్ముక్తుడు, బ్రహ్మాత్మనా= బ్రహ్మాత్మబుద్ధిచే గలిగిన, జ్ఞానాదేవ= జ్ఞానమువల్లనే, తత్సర్వం= సమస్తభేదములను; గ్రసతి= మ్రింగుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమను జ్ఞానమున సర్వభేదములను జీవన్ముక్తుడు పరిహరించుచున్నాడు.

హృదయేత్యక్తసర్వేహో ముక్తఏవోత్తమాశయః, ॥౨
(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. హృదయే= హృదయమునందు, త్యక్త= విడువబడిన, సర్వ= సమస్తమైన, ఈహః= ఇచ్ఛలుగలవాడును, ఉత్తమాశయః= ఉత్తమయిన, బ్రహ్మబుద్ధిగలవాడును, ముక్తఏవ= ముక్తుడే.

తా॥ స్పష్టము.

అక్షరత్వాద్వరేణ్యత్వా ద్ధూతసంసారబంధనాత్, ॥3
తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యత్వా దవధూతఇతీర్యతే, ॥౪
(కృ-య; ౭౯ అవధూత)

టీ. అక్షరత్వాత్= నాశములేని ప్రత్యగాత్మస్వరూపమగుటవలననున్నూ, వరేణ్యత్వాత్= శ్రేష్ఠమైనదౌటవల్లనున్నూ, ధూతసంసారబంధనాత్= ఎగరగొట్టబడిన సంసారబంధము గలిగియుండుటవల్లనున్నూ, తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యత్వాత్= తత్త్వమస్యాదివాక్యములకు లక్ష్యమైనవాడగుటవల్లనున్నూ; అవధూతఇతి= అవధూతయని, ఈర్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ అవధూతలక్షణము ఆపదము ననుగల యక్షరములచే నీవాక్యమున చెప్పఁబడెను. అక్షరుడు వరేణ్యుడు ధూతసంసారబంధనుడు తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యుడు అవధూత.

యోవిలంఘ్యాశ్రమాన్వర్ణా నాత్మన్యేవస్థితః పుమాన్, ॥౫
అతివర్ణాశ్రమీయోగీ అవధూతస్సకథ్యతే, ॥౬
(కృ-య; ౭౬ అవధూత)

టీ. యః= ఏ; పుమాన్= పురుషుడు; ఆశ్రమాన్= ఆశ్రమములను; వర్ణాన్= బ్రాహ్మణాదివర్ణములను; విలంఘ్య= దాటి; ఆత్మన్యేవ= ఆత్మయందే;

స్థితః= ఉన్నవాడగునో; అతివర్ణాశ్రమీ=వర్ణాశ్రమముల నతిక్రమించిన; యోగీ= యోగియైన; సః=వాడు; అవధూతః=అవధూతయని; కథ్యతే=చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు వర్ణాశ్రమాభిమానమును, విడిచి బ్రహ్మమునందే ఉన్నవాడై స్వతంత్రముగ విహరించునో వాడే యవధూత. (౫౭

'యథారవిస్సర్వరసాన్ప్రభుంక్తే హుతాశనశ్చాపిహిసర్వభక్షః,
'తథైవయోగీవిషయాన్ప్రభుంక్తేనలిప్యతేపుణ్యపాపైశ్చశుద్ధః,౫౮
(కృ-యు; ౭౯ అవధూత)

టీ. యథా= ఏప్రకారము; రవిః= సూర్యుఁడు; సర్వరసాన్= సమస్త రసములను; ప్రభుంక్తే= అనుభవించుచున్నాడో; హుతాశనః- అగ్నిహోత్రుడు; సర్వభక్షః= సర్వభక్షకుడగుచున్నాడో; తథైవ= అట్లే; యోగీ = యోగియును; విషయాన్= విషయములను; ప్రభుంక్తే= అనుభవించుచున్నాడు; పుణ్యపాపైశ్చ- పుణ్యపాపముల చేత, నలిప్యతే= అంటబడడు; శుద్ధః = పరిశుద్ధుడుగనుండును.

తా॥ కర్తృత్వ భోక్తృత్వాద్యభిమానములు లేనివాడగుటచే రసముల ననుభవించు సూర్యునివలెను సర్వమును భక్షించు అగ్నిహోత్రునివలెను పరిశుద్ధుడై యుండునుగాని పాప పుణ్యములచేత నంటబడడు.

'కేవలంసుసమస్స్వచ్ఛో మానీముదితమానసః' ౫౯
(సామ- ౬౧ మహో అ ౨)

టీ. కేవలం= ముఖ్యముగ, సుసమః= సమబుద్ధిగలవాడును, స్వచ్ఛః= పరిశుద్ధాంతఃకరణముగలవాడును, మానీ = సంకల్పములేనివాడును, ముదితమానసః= సంతోషముతోఁగూడిన మనస్సుగలవాఁడును.

తా॥ జీవన్ముక్తుఁడు నిర్మలాంతఃకరణముగలవాడును సమబుద్ధిగలవాడును నిత్యసంతోషియు నగును.

'సంతోషామృతపానేన యేశాన్తాస్తృప్తిమాగతాః' ౬౦
'ఆత్మారామామహాత్మానస్తే మహాపదమాగతాః' ౬౧
(సామ-౬౧ మహో)

టీ. యేశాన్తాః= ఏశాంతులు, సంతోషామృతపానేన=సంతోషమను నమృతమును త్రాగుటచే, తృప్తిం= సంతుష్టిని, ఆగతాః= పొందినవారో, తే=వారు, ఆత్మారామాః= ఆత్మయందు రమించుచున్నవారు, మహాత్మానః = మహాత్ములు, మహాపదం= మహాస్థానమైన బ్రహ్మమును, ఆగతాః= పొందినవారు.

తా॥ శాంతమును సంతోషమును గలవారే, యాత్మారాములు మహాత్ములు కైవల్యమొందినవారు.

"హర్షామర్షభయక్రోధ కామకార్పణ్యదృష్టిభిః" ౬౨
"నహృష్యతి నగ్లపతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే" ౬౩
(సామ-౬౧ మహా- అ ౨)

టీ. హర్షామర్షభయక్రోధ కామకార్పణ్య దృష్టిభిః= హర్ష=సంతోషము, అమర్ష= అసహనము, భయ= భయము, క్రోధ= కోపము, కామ=కోరిక, కార్పణ్య= కృపణత్వము, వీనియొక్క, దృష్టిభిః = బుద్ధులచేత, నహృష్యతి = ఎవడు సంతోషింపడో, నగ్లపతి= ఎవడు ఖేదమునొందడో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

"మానవాన్నిరహంభావో నిర్ముక్తోముక్తమత్సరః ౬౪
"యఃకరోతిగతోద్వేగ స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే" ౬౫
(సామ- ౬౧ మహా అ ౨)

టీ. మానవాన్ = నిస్సంకల్పుడును, నిరహంభావః = అహంకారములేనివాడును, నిర్ముక్తః= సంసారబంధ వినిర్ముక్తుడును, ముక్తమత్సరః = పోయిన మత్సరము గలవాడును, గతోద్వేగః= సంభ్రమములేనివాడునునై, యః = ఎవడు, కరోతి= కర్మమును జేయుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాఁడు.

తా॥ స్పష్టము.

"అహంకారమయీంత్యక్త్వా వాసనాంలీలయైవయః" ౬౬
"తిష్ఠతిధ్యేయసంత్యాగీ సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౬౭
(సామ-౬౧ మహా అ ౨-౬)

టీ. లీలయైవ= లీలచేతనే, అహంకారమయీం= అహంకారప్రచురమైన వాసనాం= వాసనను, త్యక్త్వా= విడిచి, ధ్యేయసంత్యాగీ= ధ్యేయమును విడిచినవాడై, యః= ఎవడు, తిష్ఠతి= ఉంచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ నిరాయాసముగా నహంకారమును విడిచి, ధ్యేయము (లేక ధ్యేయరూపమైన బ్రహ్మస్వరూపము) నొందుచున్నాడో వాడు జీవన్ముక్తుడు ధ్యేయమనగా ధ్యానింపబడునది. 'ధ్యాతా సౌనతుత త్త్వవిత్' అనుటచే ఈజీవన్ముక్తుడు ధ్యేయస్వరూపమైన బ్రహ్మము నొందినవాడుగాని ధ్యాతగాడు. కావున ధ్యేయసంత్యాగి యనబడును.

'యావతీదృశ్యకలనాసకలేయం విలోక్యతే, ౬౮
'సాయేనసుష్ఠుసంత్యక్తా సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౬౯
(సామ- ౬౧ మహో అ ౨)

టీ. యావతీ= ఎంతపరిమితమైన, ఇయం= ఈ, దృశ్యకలనా=దృశ్యవ్యవహారము, సకలా= సమస్తము, విలోక్యతే= చూడబడుచున్నదో, సా = అదృశ్యభేదవ్యవహారము, యేన= ఎవనిచేత, సుష్ఠు= లెస్సగ, సంత్యక్తా = విడువబడినదగునో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ భేదబుద్ధి యెవనిచే సంపూర్తిగ విడువబడుచున్నదో వాడే జీవన్ముక్తుడు.

'ఉద్వేగానందరహితః సమయాస్వచ్ఛయాధియా, ౭౦
'నశోచతేనచోదేతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౭౧
(సామ-౬౧ మహో అ ౨)

టీ. ఉద్వేగానందరహితః= సంభ్రమము సంతోషములు లేనివాడై సమయా= సమమైనట్టియు, స్వచ్ఛయా = నిర్మలమైనట్టియు, ధియా = బుద్ధిచేత, నశోచతే=శోకింపడో, నచోదేతి=హర్షమును బొందడో,సః=వాడు,జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ జననమరణములందును నిర్మలమైన సమబుద్ధిగలవాడై తొందరలేక మోదఖేదంబుల నొందనివాడు జీవన్ముక్తుడు,

‹సర్వాశాస్సకలాశ్శంకా స్సర్వేహాస్సర్వనిశ్చయాః' ౭౩
‹ధియాయేనపరిత్యక్తా స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౭౩
(సామ-౬౧ మహో)

టీ. సర్వాశాః= సమస్తాశలును, సకలాశ్శంకాః= సమస్తసందేహములును, సర్వేహాః= ఇచ్ఛలన్నియును, సర్వనిశ్చయాః – సమస్తనిశ్చయములును, ధియా= నిశ్చయమైన సమబుద్ధిచే, యేన = ఎవనిచేత, పరిత్యక్తాః = విడువబడినవగునో, సః=వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మమునందు గలిగిన బుద్ధిచే నెవడు సకలాశలు సందేహములు కోరికలు అది వరకుగల జగజ్జీవేశ్వరాది భేదనిశ్చయములు విడుచునో వాడే జీవన్ముక్తుడగునని చెప్పబడుచున్నాఁడు.

‹జన్మస్థితివినాశేషు సోదయాస్తమయేషుచ' ౭౪
‹సమమేవమనోయస్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౭౫
(సామ- ౬౧ మహో- అ ౨)

టీ. జన్మస్థితివినాశేషు = జననవృద్ధి మరణములందును, సోదయాస్తమయేషుచ= లాభనష్టములందును, యస్య= ఎవనియొక్క, మనః= మనస్సు,సమమేవ– సమత్వమునే గలిగియుండునో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాఁడు.

తా॥ స్పష్టము.

‹సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రే నిర్వికల్పేచిదాత్మని, ౭౬
(అథర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)
‹యోజీవతిగతస్నేహః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౭౭
(సామ- ౬౧ మహో అ ౨)

టీ. సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రే= సకలమునకు నధిష్ఠానజ్ఞానస్వరూపమును, నిర్వికల్పే= వికల్పములేని స్వరూపమునైన, చిదాత్మని = చిద్రూపమైన బ్రహ్మమునందు, గతస్నేహః= జగత్తునందును రాగములేనివాడై , యః = ఎవడు, జీవతి= జీవించుచున్నాఁడో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాఁడు.

తా॥ జగత్తున మోహము లేక ఎవఁడు బ్రహ్మను సంధానము చేయుచుండునో వాఁడు జీవన్ముక్తుఁడు.

క్రియానాశాద్భవేచ్చింతా నాశోస్మాద్వాసనాక్షయః ౭౮
వాసనాప్రక్షయోమోక్షః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౭౯
(శు- య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. క్రియానాశాత్ = కర్మనాశమువలన, చింతానాశః = చింతానాశము, భవేత్ = అగును. అస్మాత్ = ఈచింతానాశమువలన, వాసనాక్షయః = వాసనాక్షయమగును, వాసనాప్రక్షయః = వాసనాక్షయమే, మోక్షః = మోక్షము, సః = ఆ వాసనాక్షయముగలవాఁడే, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుఁడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాఁడు.

తా॥ కర్మఫలాపేక్ష లేకుండిన కర్మము నశించును. అందువలన కర్మలనుగూర్చి చేయు చింతయుండదు. ఆచింత నశించిన వాసన నశించును. వాసన నశించిన మోక్షము గలుగును. వాసనాక్షయము గలవాఁడే జీవన్ముక్తుఁడని చెప్పబడుచున్నాఁడు.

నిర్వికల్పాచచిన్మాత్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞేతికథ్యతే, ౮౦
సాసర్వదాభవేద్యస్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౮౧
(శు- య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. నిర్వికల్పా = వికల్పములు లేనిదియు, (ఎడతెగనిదియు) చిన్మాత్రా = కేవల చిద్రూపమైనదియునగు, వృత్తిః = చిత్తవృత్తి, ప్రజ్ఞేతి = ప్రజ్ఞయని, కథ్యతే = చెప్పబడుచున్నది, సా = ఆప్రజ్ఞ, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, యస్య = ఎవనికి, భవేత్ = కలిగియుండునో, సః = వాఁడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుఁడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాఁడు.

తా॥ స్పష్టము.

దేహేంద్రియేష్వహంభావః ఇదంభావస్తదన్యకే. ౮౨
యస్యనోభవతః క్వాపి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౮౩
(శు- య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. దేహేంద్రియేషు = దేహేంద్రియములందు, అహంభావః = అహంవృత్తియును, (నేననువృత్తియును) తదన్యకే = దేహేంద్రియములు కాని ఇతరవిషయము

లందు, ఇదంభావః= ఇదంవృత్తియును, (ఇదియనువృత్తియును) యస్య = ఎవనికి, క్వాపి= ఎచ్చటను, నోభవతః= ఆరెండువృత్తులుండవో, సః= వాడు, జీవన్ముక్త ఉచ్యతే= జీవన్ముక్తుడని చెప్పఁబడును.

తా॥ అంతఃకరణవృత్తుల హంవృత్తియనియు, ఇదంవృత్తియని యు, రెండువిధములు. అహంవృత్తియే బుద్ధియనియు. నహంకార మనియు, చెప్పబడును. ఇదంవృత్తియే మనస్సనియు, మమకారమని యు, చెప్పఁబడును. బుద్ధివృత్తి దేహేంద్రియాదులను తానని వ్యాపిం చును. మనోవృత్తి నాదియని ఇతరవృత్తులను వ్యాపించును. ‹అహం వృత్తి రిదంవృత్తిరిత్యంతఃకరణం ద్వివిధావిజ్ఞానంస్యాదహం వృత్తిరిదం వృత్తిర్మనోభవేత్, అని చెప్పబడియున్నది. ఈయహంకారమమకార ములు లేనివాడే జీవన్ముక్తుడగుచున్నాఁడు.

‹నప్రత్యగ్బ్రహ్మణోర్భేదం కదాపిబ్రహ్మసరయోః' ౮౪
‹ప్రజ్ఞయాయోవిజానాతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౮౫
(శు-య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. కదాపి ఒకప్పుడైనను, ప్రత్యగ్బ్రహ్మణోః = ప్రత్యగాత్మబ్రహ్మ లకును, బ్రహ్మసర్గయోః = బ్రహ్మకును సృష్టికిని, యః = ఎవడు, ప్రజ్ఞయా= పూర్వోక్తప్రజ్ఞచే, నభేదం= అభేదమును, విజానాతి = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుఁడని, ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవఁడు నిర్వికల్ప చిన్మాత్రవృత్తిచే బ్రహ్మకును సృష్టికిని, ప్రత్యగాత్మకును బ్రహ్మమునకును భేదములేదని యెరుఁగుచున్నాడో వాడు జీవన్ముక్తుఁడగుచున్నాడు.

‹సాదుభిఃపూజ్యమానోఽపి పీడ్యమానోఽపిదుర్జనైః' ౮౬
‹సమమేవభవేద్యస్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౮౭
(శు- య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. సాధుభిః= సాధువులచేత, పూజ్యమానోఽపి= పూజింపబడుచున్నవాడై నను, దుర్జనైః= దుర్మార్గులచేత, పీడమానోఽపి = పీడింపబడుచున్న వాడైనను, యస్య= ఎవనికి, సమమేవ= సమత్వమే, భవేత్ = అగుచున్నదో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తఉచ్యతే= జీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

,యథాస్థితమిదంయస్య వ్యవహారవతోఽపిచ' ౮౮
,అస్తంగతం స్థితంచిత్తం సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౮౯
(కృ-య; ౯౮ వరాహ; అర)

టీ. వ్యవహారవతోఽపిచ= వ్యవహారవంతుడైనను, యస్య=ఎవనికి, ఇదం= ఈజగత్తు, యథాస్థితం= ఎప్పటివలెనున్నదియగునో, చిత్తం = చిత్తము, అస్తంగతం= నాశనమును, పొందిస్థితం = ఉన్నదగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఈజగత్తు ఎప్పటివలెనున్నట్లు గనబడునో (ఆరోపించుటకు పూర్వము ఎట్లుండియున్నదో యట్లే యుండునో) మిథ్యగానుండునో, ఎవని చిత్తము వృత్తులులేక నశించియుండునో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

,నోదేతినాస్తమాయాతి సుఖేదుఃఖేమనఃప్రభా" ౯౦
,యథాప్రాప్తస్థితిర్యస్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౯౧
(కృ-య; ౯౮ వరాహ అర)

టీ. యస్య= ఎవనియొక్క, మనఃప్రభా= మనోవృత్తి, సుఖే = సుఖమందును, దుఃఖే= దుఃఖమందును, నోదేతి = సంతోషమున విజృంభింపదో, నాస్తమాయాతి= ఖేదమున క్షీణింపదో, యథాప్రాప్తస్థితిః= పొందబడిన జీవబ్రహ్మైక్యస్థితిని అతిక్రమించని ఉనికిగలవాడై యుండునో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడుఅని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ సుఖమునందు సంతోషము దుఃఖమునందు కృశత్వము నొందక మనస్సు ఎవనికుండునో తానే బ్రహ్మమను జ్ఞానము మారక సర్వకాల సర్వావస్థలయందుండునో వాడే జీవన్ముక్తుడు.

,యోజాగర్తిసుషుప్తిస్థో యస్యజాగ్రన్నవిద్యతే, ౯౨
,యస్యనిర్వాసనోబోధః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౯౩
(కృ- య; ౮౮ వరాహ అర)

టీ. యః = ఎవడు, సుషుప్తిస్థః = నిద్రయందున్నవాడైనను, జాగర్తి= మేలుకొనువాడగునో, యస్య= ఎవనికి, జాగ్రత్= బాహ్యేంద్రియ వ్యాపారము,

నవిద్యతే= లేదో, యస్యబోధః= ఎవనిబోధము, నిర్వాసనః = వాసనలేనిదియగు
నో, సః=వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవఁడు నిద్రావస్థను నజ్ఞానమున నుండక బ్రహ్మస్వరూప
ముగనుండునో; ఎవనికి బాహ్యేంద్రియవ్యాపారము నశించునో; ఎవని
బోధవాసన లేనిదగునో వాడు జీవన్ముక్తుఁడు.

'రాగద్వేషభయాదీనాం అనురూపంచరన్నపి, ౯౪
'యోంతర్వ్యోమవత్స్వచ్ఛః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే. ౯౫
(కృ- య; ౯౦ వరాహ అ ౪)

టీ. రాగద్వేషభయాదీనాం= రాగద్వేషభయాదులకు, అనురూపం = తగి
నట్లు (అనుసరించి) చరన్నపి= సంచరించుచున్నను, యః= ఎవడు, అంతః=లోప
లను, వ్యోమవత్ = ఆకాశమువలె, స్వచ్ఛః= నిర్మలుఁడగునో, సః = వాడు, జీవ
న్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ పైకి రాగద్వేషాదులున్నట్టు చరించుచున్నను; లోపల నిర్మ
లాకాశమువలె స్వచ్ఛముగ శాంతముగ నుండునో వాడు జీవన్ముక్తు
డగుచున్నాఁడు.

'యస్యనాహంకృతోభావో బుద్ధిర్యస్యనలిప్యతే'
'కుర్వతోఽకుర్వతోవాపి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౯౬
(కృ- య; ౯౦ వరాహ అ ౪)

టీ. కుర్వతః= కర్మమును చేయుచున్నట్టియు, అకుర్వతోవాపి=కర్మమును
చేయనట్టియు, యస్య= ఎవనియొక్క, భావః= భావము, నాహంకృతః=అహం
కారము లేనిదగునో, యస్య= ఎవనియొక్క, బుద్ధిః= బుద్ధి, నలిప్యతే= కర్మలచే
నంటబడదో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని; ఉచ్యతే = చెప్పబడు
చున్నాఁడు.

తా॥ కర్మము చేయుచున్నను చేయకున్నను ఎవనిభావ మహం
కారముతో గూడకుండునో ఎవని బుద్ధి యాకర్మములచే నంటబడదో
(ఫలాపేక్ష గలిగియుండదో) వాడు జీవన్ముక్తుఁడు.

'యస్మాన్నోద్విజతేలోకో లోకాన్నోద్విజతేచయః, ౯౭

"హర్షామర్ష భయాన్ముక్త స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే" ౯౯
(కృ-య; ౯౦ వరాహ అ ౪)

టీ. యస్మాత్ = ఎవనివలన, లోకః = ప్రపంచము, నోద్విజతే = భయపడడో, లోకాత్ = ప్రపంచమువలన, యః = ఎవడు, నోద్విజతేచ = భయపడడో, హర్షామర్ష భయాత్, హర్ష - సంతోషమువలన, అమర్ష = కోపమువలన, భయాత్ - భయమువలన, ముక్తః = విడువబడినవాడెవడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవని వలన భూతములు భయపడవో భూతములవలన ఎవడు భయపడడో (సమబుద్ధిగలవాడగుటచేత ఎవడుహర్షామర్ష భయములు లేనివాడో వాడు జీవన్ముక్తుఁడు.

"యస్సమస్తార్థజాలేషు వ్యవహార్యపినిస్పృహః" ౧౦౦
"పరార్థేష్వివపూర్ణాత్మా సజీవన్ముక్తఉచ్యతే" ౧౦౧
(కృ- య; ౯౦ వరాహ; అ ౪; సామ ౬౧ మహా)

టీ యః = ఎవడు, సమస్తార్థజాలేషు = తనసంబంధమగు సమస్త కార్యములందును, వ్యవహార్యపి = వ్యవహరించుచున్నవాడైనను, పరార్థేష్వివ = ఇతరుల కార్యములందువలె, నిస్పృహః = ఇచ్ఛలేనివాడై, పూర్ణాత్మా = పూర్ణమైన యాత్మరూపము గలవాడగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పఁబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

"ప్రజహాతియదాకామాన్ సర్వాన్‌చిత్తగతాన్‌మునే, ౧౦౨
"మయిసర్వాత్మకేతుష్టః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే" ౧౦౩
(కృ- య; ౯౦ వరాహ అ ౪)

టీ. మునే = ఓమునీంద్రుఁడా, యదా = ఎప్పుడు, చిత్తగతాన్ = చిత్తమందున్న, సర్వాన్ = సమస్తమైన, కామాన్ = కోరికలను, ప్రజహాతి = విడుచుచున్నాడో, సర్వాత్మకే = సర్వాత్మస్వరూపుఁడనైన, మయి = నాయందు, తుష్టః = తృప్తినొందుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు చిత్తమునందున్న సమస్తకామములను విడిచి యాత్మ యందు తృప్తినొందుచున్నాడో వాడుజీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

'చైత్యవర్జితచిన్మాత్రే పదేపరమపావనే' ౧౦౪
'అక్షుబ్ధచిత్తోవిశ్రాన్తస్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౦౫
(కృ- య; ౯౮ వరాహ అ ౪)

టీ. చైత= వర్జితచిన్మాత్రే = చిత్తవృత్తిశూన్యమైన జ్ఞానమాత్రమును, పరమపావనే= అతిపవిత్రమునగు, పదే= పదమునందు, అక్షుబ్ధచిత్తః = క్షోభించని చిత్తముగలవాఁడై, విశ్రాంతః= విశ్రమించువాడగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ క్షోభములేని చిత్తముగలవాడై చిదాకాశమున ఎవఁడు విశ్రమించునో వాడు జీవన్ముక్తుఁడని భావము.

'ఇదంజగదయంసోయం దృశ్యజాతమవాస్తవం, ౧౦౬
'యస్యచిత్తేనస్ఫురతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౦౭
(కృ- య; ౯౮ వరాహ అ ౪)

టీ. ఇదం= ఇది, జగత్= జగత్తు, అయం= వీడు, సోయం= అవీడుఅను, అవాస్తవం= మిథ్యారూపమయిన, దృశ్యజాతం= దృశ్యసమూహము, యస్య=ఎవని యొక్క, చిత్తే= చిత్తమందు, నస్ఫురతి = ప్రకాశింపకుండునో, సః= వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఇది జగత్తు వీడు వాడు అను మిథ్యారూపమైన దృశ్యసముదాయము ఎవనిచి త్తమున తోచకుండునో ఎవనిచిత్తము సమస్థితిగ నుండునో వాడు జీవన్ముక్తుఁడు.

'శాంతసంసారకలనః కలావానపినిష్కళః' ౧౦౮
'యస్సచిత్తోపినిశ్చిత్తః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౧౦౯
(సామ- ౬౧ మహో అ ౨)

టీ. శాంతసంసారకలనః= శాంతించిన సంసారవ్యాపారము కలవాడును, కళావానపి= షోడశకళలు గలవాడయ్యును, నిష్కళః= కళలులేనివాడును, యః= ఎవడు, సచిత్తోపి= చిత్తముతోనున్నవాడైనను, నిశ్చిత్తః = చిత్తములేనివాడో, సః=వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఇంద్రియములు చిత్తమును గలవాడయ్యును వృత్తివిముఖుడగువాడు జీవన్ముక్తుఁడు.

'చిదాత్మాహంపరాత్మాహం నిర్గుణోహంపరాత్పరః' ౧౧౦
'ఆత్మమాత్రేణయస్తిష్ఠేత్ సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౧౧
(కృ-య; 32 తేజోబిందు- అ ౪)

టీ. చిదాత్మాహం = నేను చిద్రూపుడనైన ప్రత్యగాత్మను, పరాత్మాహం= నేను నిర్వికారుడగు పరమాత్మను, నిర్గుణోహం= నేను నిర్గుణుడను, పరాత్పరః= ప్రకృతికి పరమైన శుద్ధబ్రహ్మమును, అని, ఆత్మమాత్రేణ= ఆత్మమాత్రరూపమున, యః= ఎవడు, తిష్ఠేత్= ఉంచున్నాడో, సః=వాడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుఁడని, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

'దేహత్రయాతిరిక్తోహం శుద్ధచైతన్యమస్మ్యహం' ౧౧౨
'బ్రహ్మాహమితియస్యాస్తి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౧౩
(కృ- య; 32 తేజోబిందు అ ౪)

టీ. అహం= నేను, దేహత్రయాతిరిక్తః= దేహత్రయమునకు విలక్షణమైనవాడను, అహం = నేను, శుద్ధచైతన్యం = నిర్వికారబ్రహ్మము, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం= నేను, బ్రహ్మేతి= బ్రహ్మమేయను నిశ్చయము, యస్య = ఎవనికి, అస్తి= కలదో; సః=వాడు; జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుడని; ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్థూలసూక్ష్మకారణ దేహములకు సాక్షియైన ప్రత్యగాత్మనే, నేనను మాయాజృంభణమునకు పూర్వముండు శుద్ధబ్రహ్మమునే, నేనను నిశ్చయముగలవాడు జీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

'యస్యదేహాదికంనాస్తి యస్యబ్రహ్మేతినిశ్చయః' ౧౧౪
'పరమానందపూర్ణోయః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౧౫
(కృ-య; 32 తేజోబిందు అ ౪)

టీ. యస్య= ఎవనికి; దేహాదికం= దేహము మొదలైనది; నాస్తి= లేదో; యస్య= ఎవనికి; బ్రహ్మేతి= బ్రహ్మమను; నిశ్చయః= నిశ్చయముండునో; యః=

ఎవఁడు, పరమానందపూర్ణః = పరమానందపరిపూర్ణుఁడో; సః=వాఁడు; జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుఁడని; ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నాఁడు.

తా॥ ఎవనికి దేహమునం దహంకారమును గేహాదులందు మమకారము నుండదో ఎవనికి తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయముండునో వాఁడే నిత్యానందపరిపూర్ణుఁడు. జీవన్ముక్తుఁడు.

> ‘నిత్యానందప్రసన్నాత్మా హ్యన్యచింతావివర్జితః’ ౧౧౬
> ‘కించిదస్తిత్వహీనోయః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౧౧౭
>
> (కృ- య; 32 తేజోబిందు అ ౪)

టీ. నిత్యానందప్రసన్నాత్మా; నిత్యానంద= నిత్యానందముచే; ప్రసన్న= ప్రసన్నమైన; ఆత్మా= ఆత్మగలవాఁడును; అన్యచింతావివర్జితః – ఇతరచింతలేని వాఁడును; కించిదస్తిత్వహీనః = కొంచము నున్నదను నూహలేనివాఁడును; యః= ఎవఁడో; సః= వాఁడు; జీవన్ముక్తః=జీవన్ముక్తుఁడని; ఉచ్యతే=చెప్పఁబడుచున్నాఁడు.

తా॥ నిత్యానందముచే ప్రసన్నమైన చిత్తము గలవాఁడును, ఇతర చింతయేమియు లేనివాఁడును, జగదాదిభేదబుద్ధి కొంచమును లేనివాఁడును, జీవన్ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

> ‘అహంబ్రహ్మాస్మ్యహంబ్రహ్మాస్మ్యహంబ్రహ్మేతినిశ్చయః,౧౧౮
> ‘చిదహంచిదహంచేతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౧౧౯
>
> (కృ- య; 32 తేజోబిందు అ ౪)

టీ. అహం= నేను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అస్మి= అగుచున్నాను, అహంబ్రహ్మాస్మి= నేను బ్రహ్మమునగుచున్నాను, అహంబ్రహ్మేతి = నేను బ్రహ్మనని, నిశ్చయః= నిశ్చయముగలవాఁడును, చిదహం, అహం= నేను, చిత్ = జ్ఞానస్వరూపుఁడను, చిదహం= చిద్రూపుడైన ప్రత్యగాత్మను నేనని నిశ్చయముగలవాఁడెవఁడో, సః= వాఁడు, జీవన్ముక్తః= జీవన్ముక్తుఁడని, ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నాఁడు.

తా॥ తానే బ్రహ్మమనియు, ప్రత్యగాత్మయనియు తలచువాఁడు జీవన్ముక్తుఁడు. కొందరు జగత్తు తోచకుండుట జీవన్ముక్తియందురు. అది సరికాదు. అది విదేహముక్తి. తానే బ్రహ్మమను దృఢమైన

నిశ్చయముగలవాడై జగత్తు నింద్రజాలమువలె మిథ్యగ జూచుచుం డుట జీవన్ముక్తి యనబడును.

ఇతి సార్థాంతిక జీవన్ముక్తి వాక్యాన్యేకోనవింశదధికంశతం.

ఇట్లు సార్థాంతిక జీవన్ముక్తివాక్యములు నూటపందొమ్మిది.

ఇత్యష్టమం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

౯. స్వానుభూతి వాక్యప్రకరణము.

"యోసావసౌ పురుషస్సోఽహమస్మి" ౧

(శు-య- ౧ ఈశావాస్య ౧౬; ౧౦ బృహదారణ్యక అ ౭ బ్రా౧౫)

టీ. అసౌపురుషః= ఈపురుషుఁడు, యః= ఎవడో, అసౌ= వీడును, సః= వాడును, అహమస్మి= నేనగుచున్నాను.

తా॥ ఈపురుషుడనువాడును నేనగుచున్నాను. అంతఃకరణప్రతిబింబితచైతన్యము చిదాభాసుడైన జీవుడు వీడు క్షరపురుషుడు. అంతఃకరణాధిష్ఠానచైతన్యము కూటస్థుడు. వీడక్షరపురుషుడు, మాయాధిష్ఠానచైతన్యము, పరమాత్మ, అతడుత్తమపురుషుడు. ఈవాక్యమున నేననగా జీవుడు. ఈపురుషుడనగా కూటస్థుడు. వాడనగా పరమాత్మ. జీవుడుగా కనబడుచున్న నేను ప్రత్యగాత్ముడను పరమాత్ముడను అగుచున్నాను.

"తద్యోఽహం సోఽసౌ యోఽసౌ సోఽహం" ౨

టీ. తత్= ఆయాదిత్యునియందున్న, అసౌ= ఈపురుషుడు, యః=ఎవడో, సః= వాడు, అహం= నేను, అసౌ= ఈభూతసముదాయ మందున్నవీడు, యః= ఎవడో, సః= వాడే, అహం= నేను.

తా॥ సూర్యమండల మందున్నవాడును, భూతసముదాయమున నున్నవాడును ఒక్కపరమాత్మయే, నేనే అపరమాత్మను.

౹తచ్ఛాంతమచల మద్వయానంద చిద్ఘనఏవాస్మి, 3
(సామ- ౧౯ పరమహంస)

టీ. తత్ = తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మమును, శాంతం=శాంతస్వరూపమును, అచలం= అచలస్వరూపమును, అద్వయానంద చిద్ఘనఏవ= అద్వితీయానందప్రజ్ఞానఘనుడనే, అస్మి= అగు[illegible]న్నాను.

తా॥ వడగండ్లు ఘనీభవించిన జలమునుదక్క నితరముకాదు. కావున జలఘనమనబడును. అట్లే ఘనీభవించినయనగా సాంద్రజ్ఞానస్వరూపము చిద్ఘనమనబడును. ఉపాధులందు ప్రవేశింపకుండు చిద్రూపమే చిద్ఘనమనబడును. ఉపాధులందుప్రవేశించినద్రవాత్మయనబడును వడగండ్లు స్థిరైనట్లు అట్టిబ్రహ్మమే నేనగుచున్నాను. అట్లే యానంద ఘనమనినను, సద్ఘనమనినను, ప్రజ్ఞానఘనమనినను, తెలియవలెను.

౹త్వంవాహమస్మిభగవః దేవతేహంవై త్వమసి, ౪
(కృ- య; ౯౨ వరాహ)

టీ. భగవః= ఓభగవంతుడా, త్వంవా= నీవే, అహం= నేను, అస్మి= అగుచున్నాను, దేవ= ఓదేవా, అహం= నేను, తేవై =నీవాడనే, అహం= నేనే, త్వం=నీవు, అసి= అగుచున్నావు.

తా॥ అగ్నికిని విస్ఫులింగమునకు నున్న సంబంధమువలె నీకును నాకును సంబంధమున్నది. అగ్ని విస్ఫులింగమెట్లయ్యెనో యట్లే నీవు నేనైతివి.

౹సచ్చిదానందాత్మకోహం అజరోహంపరిపూర్ణోస్మి, ౫
(అధర్వ- ౫౨ మహానారాయణ- అ ౮)

టీ. అహం= నేను, సచ్చిదానందాత్మకః= సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడను, అహం= నేను, అజరః= ముదిమిలేనివాడను, పరిపూర్ణః= పరిపూర్ణుడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

,శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మాహం, ౬
(శు- య; ౪౮ మండలబ్రాహ్మణ)

టీ. శుద్ధ= మాయాసంబంధములేని, అద్వైత= అద్వితీయమైన, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అహం= నేను.

తా॥ స్పష్టము.

,తత్పూర్ణానందైకబోధస్తద్బ్రహ్మైవాహమస్మి. ౭
(శు- య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. తత్పూర్ణానందైకబోధః= తత్, ఆబ్రహ్మముయొక్క, పూర్ణానంద= కొలితిలేని యానందమే, ఏక= ముఖ్యమగు, బోధః = బోధగల, తద్బ్రహ్మైవ= ఆబ్రహ్మమే, అహం= నేను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

,వాచామగోచరనిరాకార పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, ౮
(అధర్వ- ౫౨ మహానారాయణ అ ౮)

టీ. అహమేవ= నేనే, వాచాం = వాగాదీంద్రియములకు (వేదములకు) అగోచర= తెలియబడని, నిరాకార= రూపములేని, పరబ్రహ్మస్వరూపః = పరబ్రహ్మస్వరూపమును.

తా॥ స్పష్టము.

,సదోజ్జ్వలోఽవిద్యా తత్కార్యహీనః స్వాత్మబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రో నిరస్తావిద్యాతమోమోహ ఏవాహం ఓంతద్యత్పరంబ్రహ్మ రామచంద్రచిదాత్మకస్సోహమోంత ద్రామభద్రపరంజ్యోతిస్సోహమోం,
(అధర్వ- ౫౫ రామోత్తరతాపినీ)

,తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమోనిత్య శుద్ధబుద్ధముక్తసత్యపరమానందానంతాద్వయపరిపూర్ణః పరమాత్మా బ్రహ్మైవాహంరామోస్మి, ౧౦
(అధర్వ- ౫౫ రామోత్తరతాపినీ; శు-య; ౯౧ తారసార)

టీ. అహం- నేను, సదా- ఎల్లప్పుడును, ఉజ్జ్వలః - ప్రకాశించువాడును, అవిద్యాతత్కార్యహీనః- అవిద్యయును తత్కార్యమైన సంసారమును లేనివాడను, స్వాత్మబంధహరః- ఆత్మకు బంధరూపము గనుండు నవిద్యను హరించువాడను, సర్వదా - ఎల్లప్పుడును, ద్వైతరహితః- ద్వైతములేనివాడను, ఆనందరూపః- నిరతిశయప్రేమస్వరూపుఁడను, సర్వ - సర్వజగత్తునకు, అధిష్ఠాన - అధిష్ఠానరూపమైన, చిన్మాత్రః- చిద్రూపుఁడను, నిరస్త-కొట్టబడిన, అవిద్యాతమోమోహః ఏవ- అవిద్యామయమైన మోహమను చీకటిగలవాడను, కావున శుద్ధబ్రహ్మమును; ఓం- అఙ్గీకారార్థమును తెలియఁజేయును; పరం - ప్రకృతికి పరమైన; బ్రహ్మ- బ్రహ్మము; యత్-ఏదియో; తత్-అది; రామచంద్రచిదాత్మకః- చిద్రూపుఁడైన రామచంద్రుఁడు; సః - రామచంద్రుఁడే; అహం- నేను; తత్- ఆబ్రహ్మము; పరంజ్యోతిః- పరంజ్యోతిస్వరూపుఁడైన, రామభద్రః- చతురక్షరమంత్రస్వరూపుఁడైన రామభద్రుఁడు, సః- ఆరామభద్రుఁడు, అహం- నేను, తత్ - తత్పదవాచ్యుఁడైన ఈశ్వరుఁడును, పరః- శ్రేష్ఠుఁడును, పరమపురుషః - పరమపురుషుఁడును, పురాణపురుషోత్తమః- పురాణపురుషులగుబ్రహ్మవిష్ణ్వాదులకన్న నుత్తముఁడును, నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసత్యపరమానందాద్వయపరిపూర్ణః. నిత్య - నాశములేని, శుద్ధ - మాయాసంబంధములేని, బుద్ధ- బోధస్వరూపమైన, ముక్త- అవిద్యారహితమైన, సత్య- కాలత్రయాబాధితమైన, పరమానంద - అతిశయ ప్రేమస్వరూపమైన, అనంత- అంతములేని (దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేని) అద్వయ-అద్వితీయమైన, పరిపూర్ణః- అంతటనిండియుండు స్వరూపముగలవాడును, పరమాత్మా- పరమాత్ముఁడును, బ్రహ్మ- పరబ్రహ్మమునగు; రామ ఏవ- రాముఁడే; అహమస్మి- నేనగుచున్నాను.

తా॥ శ్రీరామ పరబ్రహ్మలకు అభేదమును బోధించుచు నుపాసించువాడే రాముడని ఈవాక్యము చెప్పుచున్నది.

త్రిషుధామసుయద్భోజ్యం భోక్తాభోగ్యశ్చయద్భవేత్ ౧౧

'తేభ్యోవిలక్షణస్సాక్షీ చిన్మాత్రో౽హంసదాశివః' ౧౨
(కృ- య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. త్రిషు= మూడైన, ధామసు= స్థానములందు, యత్ =ఏది, భోజ్యమో, భోక్తా= భోక్తయును, భోగ్యశ్చ= భోగ్యమును, భవేత్ = అగునో ౹ేభ్యః= వానికంటె, విలక్షణః= వేరైనవాడను, సాక్షీ = వానికి సాక్షియు, అహం= నేను, చిన్మాత్రః=చిన్మాత్రుడను, సదాశివః= నిత్యమంగళస్వరూపుడను.

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులందు భోజ్యభోక్తృ భోగస్వరూపముగ నేదియుండునో దానికి నేను వేరైనవాడను. వానివృత్తులనెరిగెడి సాక్షిని. చిన్మాత్రుడను. నిత్యమంగళస్వరూపుడను. శరీరత్రయమునకు విలక్షణమైన ఆత్మను.

'మయ్యేవసకలంజాతం మయిసర్వంప్రతిష్ఠితం, ౧౩
'మయిసర్వంలయంయాతి తద్బ్రహ్మాద్వయమస్మ్యహం' ౧౪
(కృ- య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. మయ్యేవ= నాయందే, సకలం = సమస్తమును, జాతం = పుట్టినది. మయి= నాయందే, సర్వం = సమస్తమును, ప్రతిష్ఠితం = సురక్షితముగనున్నది. మయి= నాయందే, సర్వం= సమస్తమును, లయం= నాశమును, యాతి= పొందుచున్నది. అద్వయం= అద్వితీయమైన, తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, అహం= నేను అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ అద్వితీయబ్రహ్మమే నేను. సముద్రమందు పుట్టుచు నందే లయించుచు నందేయుండు బుద్బుదముల విధమున నాయందే జగము లుత్పత్తిస్థితిలయముల నొందుచున్నవి.

'నిర్వాణో౽స్మినిరీహో౽స్మి నిరంశో౽స్మినిరీప్సితః' ౧౫
(సామ- ౬౫ సన్న్యాస- అ ౨)

'చిదాత్మాస్మినిరీశో౽స్మి పరాపరవివర్జితః ౧౬
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ-౧౫)

టీ. నిర్వాణో౽స్మి= కైవల్యస్వరూపుడ నగుచున్నాను, నిరీహః = ఇచ్ఛలేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. నిరంశో౽స్మి = స్వగతభేదములేని వాడనగు

చున్నాను, నిరీప్సితః= కోరికలేనివాడును, చిదాత్మాస్మి=చిద్రూపుడనైన ప్రత్యగాత్మనగుచున్నాను. నిరీశోస్మి= ఈశ్వరుఁడులేనివాడనగుచున్నాను. పరాపరవివర్జితః= జీవాత్మ పరమాత్మ భేదములేనివాఁడను.

తా॥ నేను కైవల్య స్వరూపుఁడను నిరీహుడను భేదత్రయములేనివాడను. నాకును నియామకుడగు నీశ్వరుఁడులేడు. జీవాత్మ పరమాత్మ భేదములేని శుద్ధబ్రహ్మమును అగుచున్నానని తాత్పర్యము.

"బ్రహ్మైవాహంసర్వవేదాంతవేద్యః నాహంవేద్యం వ్యోమవాతాదిరూపం,
"రూపంనాహంనామనాహం నకర్మబ్రహ్మైవాహం సచ్చిదానందరూపం" ౧౭

(శు- య; 33 సర్వసార)

టీ. అహం= నేను, సర్వవేదాంత= సమస్తోపనిషత్తులచేత, వేద్యం= తెలియదగిన, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మము నే, వేద్యం= ఇంద్రియములచే తెలియతగిన, వ్యోమవాతాదిరూపం= ఆకాశము వాయువు మొదలైనవానిరూపము, నాహం = నేనుగాను, రూపం= రూపము, నాహం= నేనుగాను, నామ= పేరు, నాహం=నేనుగాను. నకర్మ= కర్మముగాను. అహం= నేను, సచ్చిదానందరూపం=సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయిన, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మము నే.

తా॥ ఉపనిషత్తులే బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించుచున్నవో ఆబ్రహ్మము నే నేను. నేనుభూతాది రూపమునుగాను. నాకు నామరూపములు లేవు. నేను కర్మముగాను సచ్చిదానంద రూపుఁడను.

"నిత్యశ్శుద్ధోబుద్ధ ముక్తస్వభావ స్సత్యస్సూక్ష్మ స్సద్విభుశ్చాద్వితీయః" ౧౮
"ఆనందాబ్ధిర్యఃపరఃసోహమస్మి ప్రత్యగ్ధాతుర్నాత్రసం స్తి,

(సామ - ౨౯ మైత్రేయ- అ ౧)

టీ. నిత్యః= నాశములేనివాడును, శుద్ధః మాయాసంబంధము లేనివాడును, బుద్ధముక్తస్వభావః= బుద్ధ = బోధరూపముగల, ముక్త = బంధములేని, స్వభావః= స్వభావముగలవాడును, సత్యః= కాలత్రయాబాధ్యుడును, సూక్ష్మః=

సూక్ష్మరూపుఁడును, సత్ = సత్తారూపుడును, విభుశ్చ=సర్వవ్యాపకుడును, అద్వితీయః= రెండవది లేనివాఁడును, ఆనందాబ్ధిః= ఆనందసముద్రుడునై, యః= ఎవడు, పరః= పరమాత్మయైయున్నాడో, సః = వాఁడే, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను. ప్రత్యగాత్మః= ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడను, అత్ర = ఇక్కడ, సంశయః= సందేహము, నాస్తి= లేదు.

తా॥ స్పష్టము.

'ద్వైతభావవిముక్తోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః' —౨౧
'శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః' —౨౨

టీ. ద్వైతభావవిముక్తః= ద్వైతభావ= ద్వైతధర్మమునుండి, విముక్తః= విడువబడినవాడను, అస్మి= అగుచున్నాను. సచ్చిదానందలక్షణః = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుఁడను, అహం= నేను, శుద్ధబోధస్వరూపః = స్వచ్ఛమైనబోధయే స్వరూపముగాగలవాడను, అహం= నేను, కేవలః= అద్వితీయుఁడను, సదాశివః= నిత్యమంగళస్వరూపుఁడను.

తా॥ జగజ్జీవేశ్వరాది ద్వైతజ్ఞానము నశించినవాడనైతిని. సచ్చిదానంద స్వరూపమైన యాత్మనైతిని. కేవల బోధస్వరూపమగు పరబ్రహ్మము నేనే అయ్యున్నానని భావము.

'సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతిరహంశివః' —౨౩
'ఆత్మజ్యోతిరహంశుక్రః సర్వజ్యోతిరసావహః' —౨౪
(అధర్వ- ౯–౨ మహావాక్య)

టీ. పరంజ్యోతిః=స్థూలప్రపంచమునకు జ్యోతిరూపముగ, అర్కః=సూర్యుడై నట్టియు, అర్కజ్యోతిః= సూర్యునకు జ్యోతిస్వరూపమైనట్టియు, సః=ఆపరమాత్మయే, అహం= నేను, శివః= మంగళస్వరూపుఁడను, అహం= నేను, శుక్రః= స్వచ్ఛమైనవాడను, ఆత్మజ్యోతిః= బుద్ధికిజ్యోతియైనవాడను, సర్వజ్యోతిః= సమస్తమునకు జ్యోతియైనవాడను, రసావహః= ఆనందానుభవము నిచ్చువాడను.

తా॥ స్థూలప్రపంచమునకు సూర్యరూపమునను సూర్యునకు జ్యోతిరూపముగనున్న పరమాత్మయే నేను. నేను బుద్ధిని సర్వమును ప్రకాశింపజేయువాడను. మంగళస్వరూపుఁడను. ఆనందానుభవము గలుగజేయువాడను.

'నిష్క్రియోస్మ్యవికారోస్మి నిర్గుణోస్మినిరాకృతిః ౨౬
'నిర్వికల్పోస్మినిత్యోస్మి నిరాలంబోస్మినిర్ద్వయః' ౨౭
(సామ- ౭౪ కండిక)

టీ. నిష్క్రియోస్మి= క్రియలేనివాడనగుచున్నాను, అవికారోస్మి = నిర్వికారుడనగుచున్నాను, నిర్గుణోస్మి= నిర్గుణుడనగుచున్నాను, నిరాకృతిః = ఆకారములేనివాడను, నిర్వికల్పోస్మి = నిర్వికల్పుడనగుచున్నాను, (ఎడతెగకుండువాడనగుచున్నాను) నిత్యోస్మి = నాశములేనివాడ నగుచున్నాను, నిరాలంబోస్మి= ఆధారములేనివాడ నగుచున్నాను, నిర్ద్వయః= అద్వితీయుడను.

తా॥ కర్మేంద్రియములు లేమి క్రియలేనివాడను. మనస్సులేమి నిర్వికారుడను. ప్రకృతిలేమి త్రిగుణములు లేనివాడను, దేహము లేనందున నాకారము లేనివాడను, అద్వైతజ్ఞానమున నిర్వికల్పుడను. నాశములేనివాడను. సకలాధారుడను గాన నాధారములేని వాడను. అద్వితీయుడను.

'కేవలాఖండబోధోహం స్వానందోహంనిరంతరః ౨౮
(సామ- ౭౪
'సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్పరబ్రహ్మాహమేవతత్' ౨౯
(కృ-యు; ౫౮ వరాహ)

టీ. అహం= నేను, కేవలాఖండబోధః= కేవలము నఖండమైన జ్ఞానము నే, అహం= నేను, స్వానందః= పరమాత్మానందస్వరూపుడను, నిరంతరః – అనంతరములేనివాడను, యత్ = ఏది, సత్యంజ్ఞానంఅనంతం= సత్యజ్ఞానానంతమైన, పరబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మమో, తదేవ= ఆపరబ్రహ్మమే, అహం= నేను.

తా॥ స్పష్టము.

'కేవలంసచ్చిదానందం బ్రహ్మైవాహంజనార్దనః ౨౯
(కృ- యు; ౫౮ వరాహ)
'అశుభశ్శుభసంకల్ప స్సశాంతోస్మినిరామయః ౩౦
(శు- యు; ౬౫ సన్న్యాస- అ ౨)

టీ. కేవలం = అద్వితీయమైన, సచ్చిదానందబ్రహ్మైవ = సత్యజ్ఞానానంద

స్వరూపమైన బ్రహ్మమే, అహం= నేను, జనార్దనః= జనార్దనుడను, అశుభః= శుభములేనివాడను, శుభసంకల్పః= శుభసంకల్పముగలవాడను, సశాంతః = శాంతముతోగూడినవాడను, అస్మి= అగుచున్నాను, నిరామయః= రోగములేనివాడను.

తా॥ శుభాశుభవిహీన పరమశాంత నిరోగజనార్దన కేవల సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము నేనే అగుచున్నాను

'నష్టేష్టానిష్టకలన స్సచ్చిన్మాత్రోస్మ్యహం, 31

(శు- య; [illegible] సన్న్యాస అ 2)

'అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోహమలక్షణః 32

(కృ- య; 40 బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను, నష్టేష్టానిష్టకలనః= నష్ట= నశించిన, ఇష్టానిష్ట కలనః= ఇష్టానిష్ట వ్యవహారము కలవాఁడను, సచ్చిన్మాత్రపరోస్మి= సత్యజ్ఞానస్వరూపమగు పరమాత్మనగుచున్నాను, అహం= నేను, అంతర్యామి= అంతర్యామియైన ఈశ్వరుఁడను, అగ్రాహ్యః= గ్రహింపబడనివాఁడను, అనిర్దేశ్యః = నిర్దేశించుటకు శక్యముగానివాఁడను, అలక్షణః= లక్షణములేనివాఁడను,

తా॥ 'ఇష్టమైనది యనిష్టమైనది' యను వ్యవహారము లేనివాడను సత్యజ్ఞాన స్వరూపుఁడనగు పరమాత్మను, సమస్త భూతములందుండు నంతర్యామిని విషయములవలె గ్రహింపబడువాఁడనుగాను, అవాఙ్మనసగోచరుడ నగుటచే ననిర్దేశ్యుఁడను, అలక్షణుఁడను, నిరుపాధిక బ్రహ్మను.

'అద్వైతోహంప్రపూర్ణోహం అబాహ్యోహమనంతరః, 33

'అద్వయానందవిజ్ఞాన ఘనోస్మ్యహమవిక్రియః, 34

(కృ- య; 40 బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను, అద్వైతః= ద్వైతమైన జగజ్జీవాదిభేదములేనివాఁడను, అహం = నేను, ప్రపూర్ణః – సర్వపరిపూర్ణుడను, అహం = నేను, అబాహ్యః= బాహ్యప్రదేశము లేనివాఁడను, అనంతరః= అనంతరములేనివాఁడను, అద్వయానంద విజ్ఞానఘనః= అద్వితీయానంద ఘనుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, అహం= నేను, అవిక్రియః= వికారములేనివాఁడను.

తా॥ నేను ద్వైతజ్ఞానములేనివాఁడను, చిదానంద ఘనుఁడను. భావవికారములు లేనివాఁడను.

'అవిద్యాకార్యహీనోఽహ మవాఙ్మానసగోచరః' 3౫
'ఆత్మాచైతన్యరూపోఽహ మహమానందచిద్ఘనః' 3౬

టీ. అహం= నేను, అవిద్యాకార్యహీనః = అవిద్యాకార్యమైన సంసారములేనివాడను, అవాఙ్మానసగోచరః= వాక్కులకు మనస్సునకు దెలియబడనివాడను, అహం= నేను, ఆత్మా = ఆత్మను, చైతన్యరూపః = చైతన్యస్వరూపుడను. ఆనందచిద్ఘనః= ఆనందచిద్ఘనుఁడను.

తా॥ స్పష్టము.

'ఆప్తకామోఽహమాకాశా త్పరమాత్మేశ్వరోఽస్మ్యహం' 3౭
'చిదానందోఽస్మ్యహంచేత్తా చిద్ఘనశ్చిన్మయోఽస్మ్యహం' 3౮
(కృ- యు; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను, ఆప్తకామః= పొందబడిన కోరికగలవాఁడను, ఆకాశాత్ = ఆకాశముకన్నను, పరమ= ఉత్కృష్టమైన, ఆత్మా= ఆత్మను, ఈశ్వరోస్మి= సర్వభూతములకు నియామకుఁడ నగుచున్నాను, అహం= నేను, చిదానందోస్మి = చిదానందుఁడనగుచున్నాను, చేత్తా = చైతన్యస్వరూపుఁడనగుచున్నాను, చిద్ఘనః= జ్ఞానస్వరూపుఁడను, చిన్మయః = జ్ఞానమయుడను, అహం = నేను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ ఆత్మస్వరూపము తెలియుటచే నితరమైన కోరికలు లేక పొందబడిన కోరికలు గలవాఁడనై తిని. ఘనీభవించిన జ్ఞానమే స్వరూపము గలవాఁడను. (3౯

'జ్యోతిర్మయోఽస్మ్యహంజ్యాయాన్ జ్యోతిషాం జ్యోతిరస్మ్యహమ్,
'నిత్యోఽహంనిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః' ౪౦
(కృ- యు; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను, జ్యోతిర్మయః = ప్రకాశరూపుఁడను, అస్మి = అగుచున్నాను, జ్యాయాన్ = జ్యేష్ఠుఁడను, జ్యోతిషాం – సూర్యాదిజ్యోతి స్వరూపములకు, అహం= నేను, జ్యోతిరస్మి = జ్యోతియగుచున్నాను, అహం = నేను,

నిత్యః = నాశములేనివాడను, నిరవద్యః = నిందలేనివాఁడను, నిష్క్రియోస్మి= క్రియలేనివాఁడనగుచున్నాను, నిరంజనః= దేనినంటనివాఁడను.

తా॥ నేను సూర్యాదులను వెలిగించు వెలుఁగును; సర్వమునకు నాదియగుటచే బెద్దవాఁడను మాయాసంబంధములేమిచే నిరవద్యుఁడను. నిరంజనుఁడనని భావము.

'నిర్మలోనిర్వికల్పోస్మి నిరాఖ్యాతోస్మినిశ్చలః' ౪౧
'నిర్వికారోనిత్యపూతో నిర్గుణోనిస్స్పృహోస్మ్యహం. ౪౨
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను, నిర్మలః = స్వచ్ఛమైనవాడను, నిర్వికల్పః = నిర్వికల్పుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, నిరాఖ్యాతః= ప్రకథితుఁడనుగాను, (ప్రసిద్ధుఁడనుగాను) నిశ్చలః= సంకల్పములేనివాఁడను, నిర్వికారః = భావవికారములు లేనివాఁడను, నిత్యపూతః= నిత్యపవిత్రుఁడను నిర్గుణః= నిర్గుణుడను, నిస్పృహః= దేనియందును, స్పృహలేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ అవిద్యామాలిన్యము తొలఁగినందున స్వచ్ఛమైనవాఁడను. నిర్వికల్పుఁడను, శరీరవిలక్షణుఁడను అగుటచే భావవికారము లేనివాఁడను నిత్యపవిత్రుఁడను.

'నిరింద్రయోని యంతాహం నిరపేక్షోస్మినిష్కలః' ౪౩
పురుషఃపరమాత్మాహం పురాణఃపరమోస్మ్యహం' ౪౪
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను, నిరింద్రియః=ఇంద్రియములు లేనివాఁడను, నియంతా= బుద్ధీంద్రియముల నడుపువాఁడను; నిరపేక్షః= విషయాపేక్షలేనివాఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను; అహం= నేను; నిష్కలః= అంతరింద్రియదశేంద్రియ పంచప్రాణములను షోడశకలలు లేనివాఁడను; పురుషః= సూత్రాత్మస్వరూపుఁడను; అహం= నేను; పరమాత్మా= పరమాత్మను, పురాణః= అనాదిసిద్ధమైనవాఁడను; పరమః= ఉత్కృష్టుఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

'పూర్ణానందైకబోధోహం ప్రత్యగేకరసోస్మ్యహం' ౪౫

ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రశాన్తోఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః, ౪౭

(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను; పూర్ణానందైకబోధః = పూర్ణానందముతోఁ గూడిన ముఖ్యమైన బోధయే స్వరూపముగా గలవాఁడను; అహం= నేను; ప్రత్యగేకరసః= ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను; అహం= నేను; ప్రజ్ఞాతః= అన్నిఁటిని దెలిసికొనువాఁడను; అహం= నేను; ప్రశాంతః=శాంతుఁడను, అహం= నేను; ప్రకాశః= స్వప్రకాశుఁడను; పరమేశ్వరః= పరమేశ్వరుఁడను.

తా॥ స్పష్టము.

ఏకధాచిన్త్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైతవిలక్షణః' ౪౭

శుద్ధోఽస్మిశుక్రశ్శాంతోఽస్మి శాశ్వతోఽస్మిశివోఽస్మ్యహం, ౪౮

(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను; ఏకధా= ఒక్కరీతిగనే, చిన్త్యమానః = చింతింపబడువాడను, ద్వైతవిలక్షణః= ద్వైతాద్వైత వ్యవహారములేనివాఁడను; శుద్ధోఽస్మి= పరిశుద్ధుఁడనగుచున్నాను; శుక్రః = స్వచ్ఛుఁడను; శాంతోఽస్మి = శాంతుఁడనగుచున్నాను; శాశ్వతోఽస్మి= శాశ్వతుఁడనగుచున్నాను; శివోఽస్మి = మంగళస్వరూపుఁడనగుచున్నాను.

తా॥ నేనే బ్రహ్మమను జ్ఞానముచేతనే చింత్యమానుఁడనుగాని మఱియొక విధమున చింతింపబడువాఁడనుగాను. అద్వైతమని ద్వైతకాలమున బోధకొఱకు చెప్పఁబడునుగాని పరమార్థమున నద్వైతమను వ్యవహారములేదు కావున బ్రహ్మము ద్వైతాద్వైత విలక్షణమైనది. ఆబ్రహ్మనే నేను.

అహంసకృద్విభాతోఽస్మి స్వమహిమ్నిసదాస్థితః' ౪౯

సచ్చిదానందమాత్రోఽహం స్వప్రకాశోఽస్మిచిద్ఘనః ౫౦

(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం= నేను; సకృద్విభాతః= సదసద్వృత్తులులేక యొక్కమాఱుగ ప్రకాశించువాఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను; సదా = ఎల్లప్పుడు, స్వమహిమ్ని= స్వకీయమైన మహిమయందే; స్థితః= ఉన్నవాడను; స్వప్రకాశోఽస్మి = స్వప్రకాశుఁడనగుచున్నాను, చిద్ఘనః= జ్ఞానఘనుఁడను.

తా॥ ఇతరప్రకాశము నపేక్షింపక స్వప్రకాశుఁడ నగుచున్నాను. ఎల్లప్పుడు పరమాత్మ మహిమయందే యున్నవాఁడనగుచున్నాను. శబ్దాదివృత్తులులేక ఏకరూపముగ నెల్లప్పుడు ప్రకాశించువాఁడను.

'మానావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహం' ॥౧
'ద్వైతాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహం' ॥౨
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ)

టీ. అహం= నేను, మానావమానహీనః= మానము నవమానము లేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, నిర్గుణః= గుణరహితుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, శివః= శివుఁడను, అస్మి అగుచున్నాను, ద్వైతాద్వైతవిహీనః= ద్వైతాద్వైత వ్యవహారములు లేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, ద్వంద్వహీనః = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములు లేనివాఁడను, సః = ఆపరమాత్మను, అహం = నేను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ శరీరత్రయములేమిచే మానావమానములు లేనివాఁడను. నిర్గుణుఁడను. ద్వంద్వములు లేనివాఁడను. సత్త్వరజస్తమోగుణములు లేనివాఁడను అగుచున్నాను. కేవలపరమాత్మ నగుచున్నాను.

'భావాభావవిహీనోఽస్మి భాషాహీనోఽస్మి భాస్మ్యహం' ॥౩
'శూన్యాశూన్యవిహీనోఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహం' ॥౪
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ ౩)

టీ. అహం= నేను, భావాభావవిహీనః= విషయనిర్విషయములు లేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, భాషాహీనోఽస్మి= వాగాదీంద్రియములు లేనివాఁడ నగుచున్నాను, భాస్మి= ప్రకాశరూపము నగుచున్నాను, అహం = నేను, శూన్యాశూన్యవిహీనః= శూన్యమైన సుషుప్తియు నశూన్యములైన జాగ్రత్స్వప్నములును లేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, అహం= నేను, శోభనాశోభనోఽస్మి= శోభనాశోభనములు లేనివాఁడనగుచున్నాను.

తా॥ విషయనిర్విషయములు లేనివాఁడను. అవస్థాత్రయ విలక్షణుఁడను, అసంగుఁడనగుటచే శుభాశుభములు లేనివాఁడను వాగాదీంద్రియములు లేనివాఁడను నిర్గుణపరబ్రహ్మమునని తాత్పర్యము.

'సదసద్భేదహీనోస్మి సంకల్పరహితోస్మ్యహం' ౫౫
'నానాత్మభేదహీనోస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః' ౫౬
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; అ 3)

టీ. అహం= నేను, సదసద్భేదహీనః= సదసద్భేదములేనివాఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను, సంకల్పరహితోస్మి= మనస్సులేనందున నిస్సంకల్పుఁడనగుచున్నాను, నానాత్మభేదహీనోస్మి = మాయాద్యుపాధులులేనందున నానాత్మభేదములేనివాఁడనగుచున్నాను, అఖండానందవిగ్రహః = పరిపూర్ణానంద స్వరూపుఁడను, హి= నిశ్చయము.

తా॥ స్పష్టము.

'బంధమోక్షవిహీనోస్మి శుద్ధంబ్రహ్మాస్మిసోస్మ్యహం' ౫౭
'చిత్తాదిసర్వహీనోస్మి పరమోస్మిపరాత్పరః' ౫౮
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; అ 3)

టీ. అహం= నేను, బంధమోక్షవిహీనః= బంధమోక్షములు లేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, శుద్ధం= శుద్ధమైన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అస్మి = అగుచున్నాను, సోస్మి = ఆపరమాత్మనగుచున్నాను, చిత్తాది = చిత్తము మొదలైన, సర్వహీనః= సమస్తములేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, పరమోస్మి= సర్వోత్కృష్టుఁడనగుచున్నాను, పరాత్పరః= పరమాత్మనగుచున్నాను.

తా॥ కర్తృత్వములేకయుండుటచే బంధమోక్షము లేనివాఁడను; నిస్సంగుఁడనగుటచే శుద్ధుఁడను భేదత్రయము లేమిచే చిత్తాదులు లేనివాఁడను.

'సదావిచారరూపోస్మి నిర్విచారోస్మిసోస్మ్యహం' ౫౯
'ధ్యాతృధ్యానవిహీనోస్మి ధ్యేయహీనోస్మిసోస్మ్యహం' ౬౦
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. అహం= నేను, సదా= ఎల్లప్పుడు, విచారరూపోస్మి=బ్రహ్మవిచారస్వరూపుఁడనగుచున్నాను. నిర్విచారోస్మి = బ్రహ్మమగుటవలన విచారములేనివాఁడనగుచున్నాను, సోస్మి = ఆపరమాత్మనగుచున్నాను, ధ్యాతృధ్యానహీనః= ధ్యాతయును ధ్యానమునులేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, ధ్యేయహీనోస్మి=

ధ్యేయము లేనివాఁడనగుచున్నాను, సః = ఆపరమాత్మను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

౹లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనోస్మి లయహీనరసోస్మ్యహం' ౬౧
౹మాతృమానవిహీనోస్మి మేయహీనశ్శివోస్మ్యహం' ౬౨
(సామ; ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనః = లక్ష్యాలక్ష్యములు లేనివాఁడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, లయహీనరసోస్మి = నాశములేని యనుభవస్వరూపుఁడనగుచున్నాను. అహం = నేను, మాతృమానవిహీనః = ప్రమాతృ ప్రమాణములు లేనివాఁడను, అస్మి = అగుచున్నాను, మేయహీనః = మేయములేనివాఁడను, శివః = పరమాత్మను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ కుటస్థునితోఁగూడిన బుద్ధియందలి చిదాభాసుఁడు 'ప్రమాత' యనఁబడును, చిదాభాసునితోఁగూడిన మనోవృత్తి 'ప్రమాణ' మనఁబడును. ఘటాది విషయము ప్రమేయమనఁబడును. ప్రమేయముతోఁ గూడిన ప్రమాణమంపు విషయాకృతి గలుగుచున్నది. ఆవిషయమును ప్రమాత గ్రహించును. ప్రమేయమును ప్రమాణమును నిశ్చయించును.

౹సర్వేంద్రియవిహీనోస్మి సర్వకర్మకృదప్యహం, ౬3
౹ముదితాముదితాఖ్యోస్మి సర్వమానఫలోస్మ్యహం' ౬౪
(సామ; ౨౯ మైత్రేయ అ 3)

టీ. అహం = నేను, సర్వకర్మకృదపి = సమస్తకర్మములు చేయుచున్నవాఁడనైనను, సర్వేంద్రియవిహీనోస్మి = సమస్తేంద్రియములు లేనివాఁడనగుచున్నాను, ముదితాముదితాఖ్యః = 'ముదిత' 'అముదిత' యను నామములు గలవాఁడను, సర్వమానఫలః = సమస్తమానములయొక్క ఫలము, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ ఆత్మజ్ఞానులకు ముదితాస్వరూపముగను అజ్ఞానులకముదితాస్వరూపముగనుందును. సర్వేంద్రియవృత్తి విముఖములై యుండుటయే సర్వమానము. ఆసర్వమానఫలమే నేనగుచున్నాను.

౹షడ్వికారవిహీనోస్మి షట్కోశరహితోస్మ్యహం' ౬౫

"దేశకాలవిహీనోఽస్మి దిగంబరసుఖోఽస్మ్యహం" ౬౭
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ॥ అహం= నేను, షడ్వికారహీనోఽస్మి= షడ్భావవికారములు లేనివాఁడ నగుచున్నాను, షట్కోశరహితోఽస్మి = షట్కోశములు లేనివాఁడ నగుచున్నాను, దేశకాలవిహీనోఽస్మి= దేశకాలవిశేషములు లేనివాఁడనగుచున్నాను, అహం= నేను, దిగంబరసుఖః= దిగంబరసుఖముగలవాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ అస్తి, జాయతే, వర్ధతే, పరిణమతే, అపక్షీయతే, వినశ్యతి, ఇవి షడ్భావవికారములు. ఇవి లేనివాఁడను. త్వక్కు, మాంసము, రుధిరము, స్నాయువు, మజ్జ, అస్థి, ఇవి షట్కోశములు. ఇవి లేనివాఁడను. దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేమిచే ననంతుఁడను. దిగంబరుఁ డను దేహాభిమానముండమి సుఖమెక్కువగ నుండును. ఆసుఖమే నేనగుచున్నాను.

"అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకారమస్మ్యహమ్, ౬౮
ప్రపంచముక్తచిత్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్మ్యహం" ౬౯
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. అహం= నేను, అఖండాకాశరూపః= చిదాకాశస్వరూపుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, హి= నిశ్చయము, అఖండాకారం= అనంతస్వరూపము, అస్మి= అగుచున్నాను. ప్రపంచ= ప్రపంచవాసనచే, ముక్త= విడువబడిన, చిత్తః అస్మి= చిత్తముగలవాఁడ నగుచున్నాను. అహం= నేను, ప్రపంచరహితః = ప్రపంచము లేనివాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

"సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిన్మాత్రజ్యోతిరస్మ్యహం, ౬౮
"కాలత్రయవిహీనోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్మ్యహం" ౭౦
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. అహం= నేను, సర్వప్రకాశరూపః = అన్నిటియొక్క ప్రకాశమే స్వరూపముగా గలవాఁడను, (సూర్యాదిఘటాంత ప్రకాశస్వరూపుఁడను) అస్మి= అగుచున్నాను, చిన్మాత్రజ్యోతిః= చిన్మాత్రమైన ప్రకాశస్వరూపుఁడను, అస్మి=

అగుచున్నాను, కాలత్రియవిహీనః= మూడుకాలములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. అహం= నేను, కామాదిరహితః = కామాదులు లేనివాడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ సూర్యుఁడు మొదలు ఘటముదాకగల వస్తువులయొక్క ప్రకాశమే నేను. నేను కేవల చిన్మాత్రుడను [illegible] నుండువాడను. కామము, క్రోధము, [illegible], మోహము, మదము, మాత్సర్యము, ఈఆరుగుణములు లేనివాడను.

"ముక్తిహీనోస్మిముక్తోస్మి మోక్షహీనోస్మ్యహంసదా" ౨౧
"గంతవ్యదేశహీనోస్మి గమనాదివివర్జితః" ౨౨
(సామ- సీగ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. అహం= నేను, సదా= ఎల్లప్పుడు, ముక్తిహీనః = ముక్తిలేనివాడను, అస్మి= అగుచున్నాను, ముక్తః=ముక్తుడను, అస్మి=అగుచున్నాను, మోక్షహీనోస్మి= మోక్షములేనివాడ నగుచున్నాను, గంతవ్యదేశహీనోస్మి = పోవుటకు తగిన దేశము లేనివాడనగుచున్నాను, గమనాదివివర్జితః= గమనాదులు లేనివాఁడను.

తా॥ స్వతస్సిద్ధముగ బద్ధుడనుగాను కావున ముక్తిలేనివాడను. అవిద్యాక్రాంతమై పిదప నాత్మజ్ఞానమున నవిద్య తొలగెనుగావున ముక్తుడను. ఏయవస్థయు లేనివాడను గావున మోక్షమును లేనివాడను. పరిపూర్ణుడనుగావున పోవుటకు చోటులేదు. నిరయవుడను గావున గమనాదిక్రియలు లేనివాడను.

"సర్వదాసమరూపోస్మి శాంతోస్మిపురుషోత్తమః" 23
(సామ- సీగ మైత్రేయ అ 3)

"చిదక్షరోహంసత్యోహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః" ౨౪
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. అహం= నేను, సర్వదా= ఎల్లప్పుడు, సమరూపః = సమరూపుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, శాంతః= శాంతుఁడను, పురుషోత్తమః = పురుషోత్తముడను, అస్మి= అగుచున్నాను, చిత్ = జ్ఞానస్వరూపుఁడను, అక్షరః = కూటస్థుడను, అహం= నేను, సత్యః= కాలత్రయాబాధ్యుడను, వాసుదేవః=వాసుదేవుడను,

అజరః= జరలేనివాడను, అమరః = నాశములేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. తననుగాను సమస్తభూతములను సమస్తభూతములందు తాను వసించువాడని వాసుదేవ శబ్దమున కర్థము.

తా॥ స్పష్టము.

'అహమేకాక్షరంబ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమద్వయం' ౭౫

(అధర్వ- ౮౩ నారదపరివ్రాజక- అ ౩)

'పరబ్రహ్మస్వరూపోహం పరమానందమస్మ్యహం' ౭౬

(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. అహం = నేను, ఏకాక్షరం= ఓంకారస్వరూపమైన, బ్రహ్మ=బ్రహ్మమును, అద్వయం= అద్వితీయమైన, వాసుదేవాఖ్యం = వాసుదేవనామమైన, పరబ్రహ్మస్వరూపః = పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడను, అహం= నేను, పరమానందం= పరమానంద స్వరూపుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

'కేవలంజ్ఞానరూపోహం కేవలం పరమోస్మ్యహం' ౭౭

'కేవలంశాంతరూపోహం కేవలంచిన్మయోస్మ్యహం' ౭౮

(కృ- య; ౩౭ [illegible]ందు; అ ౩)

టీ. అహం= నేను, కేవలం= [illegible]ముగ, జ్ఞానరూపః చిద్రూపుఁడను. అహం= నేను, కేవలం= ముఖ్యముగ, పరమోస్మి= ఉత్కృష్టుఁడ నగుచున్నాను, అహం= నేను, కేవలం= ముఖ్యముగ, శాంతరూపః= శాంతాకారుఁడను, అహం= నేను, కేవలం= ముఖ్యముగ, చిన్మయోస్మి= చిన్మయుఁడనగుచున్నాను.

తా॥ నేను కేవల ప్రత్యగాత్మను గావున, చిద్రూపుఁడను, శాంతుఁడను, పరముఁడను, చిన్మయుఁడను.

'కేవలంనిత్యరూపోహం కేవలంశాశ్వతోస్మ్యహం' ౭౯

'కేవలంసత్యరూపోహమహం త్యక్తాహమస్మ్యహం' ౮౦

(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౩)

టీ. అహం = నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, నిత్యరూపః = నాశములేని రూపముగలవాఁడను, అహం = నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, శాశ్వతోస్మి = ఎప్పుడు నుండువాఁడనగుచున్నాను, కేవలం= ముఖ్యముగ, అహం = నేను, సత్య

రూపః= కాలత్రయాబాధ్యమైన రూపముగలవాఁడను, అహం = నేను, త్యక్త= విడువబడిన, అహమస్మి= అహమస్మిగలవాఁడను.

తా॥ ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడనగు నేను నిత్యుఁడను. శాశ్వతుఁడను. సత్యుఁడను. అహంభావములేనివాఁడను. (ఇచ్చట నింకొక 'అహం' ఎక్కువపడ్డది)

'కేవలంతుర్యరూపోస్మి తుర్యాతీతోస్మి కేవలం, ౨౧
'కేవలాకారరూపోస్మి శుద్ధరూపోస్మ్యహం సదా' ౨౨
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం- నేను, సదా= ఎల్లప్పుడు, కేవలం= ముఖ్యముగ తుర్యరూపోస్మి= తురీయస్వరూపుఁడనగుచున్నాను. కేవలం = ముఖ్యముగ, తుర్యాతీతః= తుర్యాతీతుఁడను. అస్మి= అగుచున్నాను, కేవలాకారరూపోస్మి = అద్వితీయాకారమే రూపముగా గలవాఁడనగుచున్నాను. శుద్ధరూపోస్మి = శుద్ధరూపుఁడనగుచున్నాను

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులకు సాక్షినగుటచే దురీయుఁడను. కేవల పరబ్రహ్మనగుటచే దురీయాతీతుఁడను. అద్వితీయుఁడనగుటచేతను నిస్సంగుడను. అందుచే బరిశుద్ధుఁడను.

'నిర్వికల్పస్వరూపోస్మి నిరీహోస్మినిరామయః' ౨3
అపరిచ్ఛిన్నరూపోస్మి హ్యనంతానందరూపవాన్' ౨౪
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు అ 3)

టీ. నిర్వికల్పస్వరూపః= నిర్వికల్పస్వరూపుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, నిరీహోస్మి= ఇచ్ఛలేనివాఁడనగుచున్నాను, అపరిచ్ఛిన్నరూపః= అక్రమింపబడని రూపముగలవాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను. అనంతానందరూపవాన్= అనంతానంద రూపవంతుఁడను.

తా॥ స్పష్టము.

'ఆత్మారామస్వరూపోస్మి హ్యహమాత్మా సదాశివః' ౨౫
'ఆదిమధ్యాంతశూన్యోస్మి హ్యాకాశసదృశోస్మ్యహం' ౨౬
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు అ 3)

టీ. అహం= నేను, ఆత్మారామస్వరూపః= ఆత్మయందేరమించు రూపము

గలవాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను. ప్రత్యగాత్మా= ప్రత్యగాత్మను, సదాశివః = సదాశివుఁడను. ఆదిమధ్యాంతహీనః= ఆదిమధ్యాంతములు లేనివాఁడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, ఆకాశసదృశః = ఆకాశతుల్యుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

'నిత్యశుద్ధచిదానంద సత్తామాత్రోఽహమవ్యయః' ౮౭
'నిత్యశుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానందమస్మ్యహం' ౮౮

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను, నిత్యశుద్ధచిదానందః, నిత్య = నాశములేని, శుద్ధ = స్వచ్ఛమైన, చిదానందః= జ్ఞానానంద స్వరూపుఁడను, సత్తామాత్రః = సద్రూపుఁడను; అవ్యయః= నాశములేనివాఁడను, అహం = నేను, నిత్యశుద్ధ = మాయాయోగములేనందున నెప్పుడు బరిశుద్ధమైన, విశుద్ధ = అవిద్యనశించినందున స్వచ్ఛమైన, ఏక = ముఖ్యమైన, సచ్చిదానందం = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ అవిద్యనశించినందున సచ్చిదానంద స్వరూపమైన ప్రత్యగాత్మ నగుచున్నాను. అని తాత్పర్యము.

'భూమానందస్వరూపోఽహం భాషాహీనోఽస్మ్యహంసదా' ౮౯
సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్మి సర్వదాచిద్ఘనోఽస్మ్యహం' ౯౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను, భూమానంద స్వరూపః= సాంద్రానంద స్వరూపుఁడను, అహం = నేను, సదా = ఎల్లప్పుడును, భాషాహీనోఽస్మి = వాగాదీంద్రియములు లేనివాఁడనగుచున్నాను, సర్వాధిష్ఠానరూపః=సకలజగత్తున కధిష్ఠానమైన వాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను. అహం= నేను, సర్వదా= ఎల్లప్పుడును, చిద్ఘనః= జ్ఞానఘనుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

'చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్మ్యహం' ౯౧

'అహంబ్రహ్మైవసర్వం స్యాదహంచైతన్యమేవహి' నా త్రి

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను; చిత్తవృత్తివిహీనః = చిత్తవృత్తులు లేనివాఁడను; అహం= నేను; చిదాత్మ= జ్ఞానస్వరూపమగు నాత్మయొక్క; ఏక= ముఖ్యమైన; రసః= అనుభవముగలవాఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను; అహం= నేను; సర్వం= సమస్తమును; బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే; స్యాత్= అగును; అహం= నేను; చైతన్యేన= చైతన్యమే.

తా॥ ప్రమాణము, విపర్యయము, వికల్పము, నిద్ర, స్మృతియని చిత్తవృత్తు లైదు విధములు. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము, అని ప్రమాణము మూఁడువిధములు. ఒకరు చెప్పినను చెప్పకయున్నను, తనంతటదనకు వస్తుస్వరూపముతోఁచుట ప్రత్యక్షము. (ఇంద్రియార్థసన్నికర్షజన్యజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థసంయోగమువలన పుట్టిన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము) పొగనుచూచి యగ్నిఁజూడకయున్నను నగ్నిగలదని నిశ్చయించినట్లు కార్యమునుబట్టి కారణమున్నది అని తెలియుట యనుమానము (వ్యాప్తివిశిష్టపక్షధర్మతాజ్ఞానము పరామర్శము) 'పరామర్శజన్యజ్ఞానమనుమితిః' పరామర్శవలన గలిగిన జ్ఞాన మనుమితి. 'అనుమితికరణమనుమానం' తత్కారణ మనుమానము. పర్వతమందలి పొగనుచూచి పర్వతమగ్ని గలదనుట యనుమానము. వేదవాక్యము గురువాక్యము మొదలైనవానిని నమ్ముట శబ్దము. ('ఆప్తవాక్యంశబ్దం' 'ఆప్తస్తుయథార్థవక్తా' ఆప్తవాక్యము శబ్దము. ఆప్తుఁడుయథార్థవాది) ఇది యంతయు ప్రమాణవృత్తి. 'విపర్యయోమిథ్యాజ్ఞానమతద్రూపప్రతిష్ఠితం' అను పతంజలిసూత్రమున దాఁడు జూచి పామనుకొను నట్లొక దానిజూచి మఱియొకటియని తలఁచుట విపర్యయము. 'శబ్దజ్ఞానానుపాతీవస్తుశూన్యోవికల్పః' అను సూత్రమున శబ్దజ్ఞానానుపాతమైనను వస్తుశూన్యమగుట వికల్పము. రాయి నవ్వెనను నప్పుడు శబ్దార్థమువలన బోధపడినను నిజముగ నట్లులేదు, ఇట్టిబోధయే (వృత్తియే) వికల్పము 'అభావప్రత్యయాలంబనావృత్తి

ర్నిద్రా, అనుసన్లు విషయజ్ఞానములులేక సర్వేంద్రియములు ముకుళించుట నిద్ర. 'అనుభూతవిషయాసం ప్రమోషస్స్మృతిః' అనుభవించిన విషయములను స్మరణమునకుదెచ్చి కొనుట స్మృతి. ఈవృత్తులువైరాగ్యమునను బ్రహ్మజ్ఞానమునను నశించును. నేనీవృత్తులు లేనివాఁడనని యభిప్రాయము.

'అహమేవాహమేవాస్మి భూమాకారస్వరూపవాన్, ౯౩
'అహమేవమహానాత్మాహ్యహమేవపరాత్పరః' ౯౪
(కృ- య; 32 తేజోబిందు' అ 3)

టీ. అహం= 'అహం' శబ్దవాచ్యమైన జీవునిగాఁదోఁచు నేను, అహమేవ= 'అహం' శబ్దలక్ష్యమైన పరమాత్మనే (ప్రత్యగాత్మనే) అస్మి = అగుచున్నాను, భూమాకారస్వరూపవాన్= పరమాకార స్వరూపవంతుఁడను, అహమేవ= నేనే, మహాన్ =ఘనమైన, ఆత్మా=ఆత్మను, అహమేవ= నేనే, పరాత్పరః=పరమాత్మను.

తా॥ స్పష్టము.

'అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవశరీరవాన్, ౯౫
అహంశిష్యవదాభామి హ్యహంలోకత్రయాశ్రయః' ౯౬
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడనగు నేను, అన్యవత్= చిదాభాసుఁడైన జీవునివలె, అభామిహి= తోఁచుచున్నాను, అహమేవ = ప్రత్యగాత్మనగు నేనే, శరీరవాన్= ఘటమువంటి శరీరముగలవాఁడను, అహం = గురుస్వరూపుఁడనగు నేనే, శిష్యవత్= ముముక్షువగు శిష్యునివలె, అభామి= తోఁచుచున్నాను, అహం= నేను, లోకత్రయాశ్రయః, లోకత్రయ= మూడులోకములకు, ఆశ్రయః= ఆధారమైన స్థానమును.

తా॥ ఒక్క యాకాశమే మహాకాశమనియు, మేఘాకాశమనియు, ఘటాకాశమనియు, జలాకాశమనియు, నాలుగువిధములుగ నుపాధుల బట్టి చెప్పఁబడునట్లు, బ్రహ్మమే బ్రహ్మమనియు, నీశ్వరుఁడనియు, కూటస్థుఁడనియును, జీవుఁడనియు, నుపాధులఁబట్టి నాలుగు విధములుగఁ జెప్పఁబడును. అంతటను వ్యాపించి యనంతమైయున్నది యాకా

శము. అట్టిదే బ్రహ్మమును. మేఘమండలమందు ఘనీభవించిన నీట బ్రతిఫలించిన యాకాశము మేఘాకాశము. అట్టివాఁ డీశ్వరుఁడు. మాయయందు బ్రతిబింబించిన బ్రహ్మము. ఘటమందున్న మహాకాశము ఘటాకాశమనఁబడును. అట్టివాఁడు కూటస్థుఁడు (ఘటమునువంటి స్థూలసూక్ష్మాత్మకమైన శరీరమున కాధారుఁడు) అతఁడే ప్రత్యగాత్మయనియుఁ జెప్పబడును. ఘటమందలి నీట బ్రతిబింబించు నాకాశము జలాకాశ మనఁబడును. అట్టివాఁడే జీవుఁడు (కూటస్థునియందు నవిద్యచే గల్పింపఁబడిన యంతఃకరణమున బ్రతిబింబించిన కూటస్థచైతన్యము) నీటివలన ఘటాకాశమును మఱుఁగుపఱచి జలాకాశముతానే పైకి కనుపడునట్లు తన కాధారుఁడైన కూటస్థుని విడిచి యంతఃకరణవృత్తులతో జీవుఁడే నేను నేనని పైకిగనపడుచున్నాఁడు. కూటస్థుఁడు మఱుగుపడుటయు జీవుఁడు పైకిఁ గనపడుటయు నన్యోన్యాధ్యాసమనఁబడును. వాస్తవమున జలాకాశ మసత్యమై ఘటాకాశము సత్యమైనను జలాకాశమే కనుపడునట్లు సత్యమైన 'యహం' శబ్దలక్ష్యమైన కూటస్థుఁడు మఱుగుపడి యసత్యమైన 'యహం' శబ్దవాచ్యుడైన జీవుఁడు పైకిగనబడుటచే 'అహమస్యసదాభామి' యని చెప్పఁబడెను. అజ్ఞానికి కూటస్థుఁడు తోఁచకయుండుట యవిద్య. కూటస్థుఁడు కలఁడని విద్వాంసులు చెప్పినను, దోఁచకయుండుట 'యావృత్తి' తాను జీవుడని తోఁచుట 'విక్షేపశక్తి' ఈయవిద్య తత్వజ్ఞానికుండదు కావున, నతనికి జీవత్వము మిథ్యగను దాను కూటస్థుఁడనియుఁ దోఁచును. అట్లుతోఁచుటయే, విద్యయనియు జ్ఞానమనియు జెప్పఁబడును. అట్టి జ్ఞానమున నవిద్యనశించునుగాని, ఇతరములైన కర్మములు నశింపవు. ఈజ్ఞానము పరోక్షమనియు నపరోక్షమనియు రెండువిధములు. గురుబోధమునను యుక్తిని గూటస్థుఁడుగలఁడని యెఱుంగుట పరోక్షజ్ఞానము. తానే కూటస్థుఁడని యెరుగుట యపరోక్షజ్ఞానము. అపరోక్షజ్ఞానికి తెలియఁదగినది యిఁక యుండదు. పొందఁదగిన లాభము మఱియుండదు. అపరోక్షజ్ఞానమున నవిద్య నశింపగ మోక్షము గలుగుచున్నది.

'అహంకాలత్రయాతీతో హ్యహం వేదైరుపాసితః' ౯౨

'అహం శాస్త్రైర్వినిర్ణీతో హ్యహం చిత్తే వ్యవస్థితః' ౯౮

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు- అ 3)

టీ. అహం= కూటస్థ బ్రహ్మమగు నేను; కాలత్రయాతీతోహి = మూడు కాలముల కతీతుఁడను; అహం= నేను, వేదైః= వేదములచేత; ఉపాసితః=ఉపాసింపబడువాఁడను; అహం= నేను, శాస్త్రైః= శాస్త్రముచేత, నిర్ణీతోహి = నిర్ణయింపబడువాఁడను; అహం= నేను, చిత్తే=చిత్తమందు; వ్యవస్థితః=ఉండువాఁడను.

తా॥ కూటస్థచైతన్యము నేను, మూఁడుకాలముల కతీతుఁడను. వేదములచే నుపాసింపఁబడువాఁడను, చిత్తవృత్తిసాక్షిగనున్నవాఁడను.

'ఆనందఘన ఏవాహం అహం బ్రహ్మాస్మి కేవలం' ౯౯

'ఆత్మనాత్మని తృప్తోస్మి హ్యరూపోహమవ్యయః' ౧౦౦

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను; ఆనందఘనఏవ = ఆనందఘనుఁడనే; అహం = నేను; బ్రహ్మాస్మి= బ్రహ్మనగుచున్నాను; కేవలం = ముఖ్యముగ; ఆత్మనా = ఆత్మచేత; ఆత్మని= ఆత్మయందు; తృప్తోస్మి వా= తృప్తిబొందిన వాఁడనగుచున్నాను; అరూపఃహి = రూపములేనివాఁడను; అహం= నేను; అవ్యయః = నాశములేనివాఁడను.

తా॥ సుషుప్తియందలి యానందమితర విషయములతో మిశ్రమముగాక యున్నందున నానందఘనమనఁబడును. (ఘనీభవించిన యానందము) ఆ యానంద ఘనమే నేను. నిత్యతృప్తుఁడను. కేవల బ్రహ్మమును.

'ఆకాశాదపి సూక్ష్మోహ మాద్యంతాభావవానహం' ౧౦౧

'సత్తామాత్రస్వరూపోహం శుద్ధమోక్షస్వరూపవాన్' ౧౦౨

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను, ఆకాశాదపి= ఆకాశముకన్నను; సూక్ష్మః = సూక్ష్మమైనవాఁడను; అహం= నేను; అద్యంతాభావవాన్ = అద్యంతములులేనివాఁడను; అహం= నేను; సత్తామాత్ర స్వరూపః= సమస్తవస్తువులకు సత్తను; శుద్ధమోక్ష స్వరూపవాన్= కేవలమోక్ష స్వరూపుఁడను.

తా॥ స్పష్టము.

'సత్యానందస్వరూపోహం జ్ఞానానందఘనోస్మ్యహం, ౧౦౩
'నామరూపవిముక్తోహ మహమానందవిగ్రహః' ౧౦౪
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను; సత్యానందస్వరూపః = సత్యానంద స్వరూపుఁడను; అహం= నేను; జ్ఞానానందఘనః= చిదానందఘనుఁడను; అస్మి= అగుచున్నాను; అహం= నేను; నామరూపవిముక్తః= నామరూపములనుండి విడువబడినవాఁడను; అహం= నేను; ఆనందవిగ్రహః= ఆనందస్వరూపుఁడను.

తా॥ స్పష్టము.

'ఆదిచైతన్యమాత్రోహ మఖండైకరసోస్మ్యహం, ౧౦౫
'సర్వత్రపూర్ణరూపోహం పరామృతరసోస్మ్యహం, ౧౦౬
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను, ఆదిచైతన్యమాత్రః= మాయాజృంభణమునకు ముందున్న బ్రహ్మమును; అహం= నేను, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మానుభవము గలవాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను; అహం= నేను, సర్వత్రపూర్ణరూపః = అంతటను నిండియున్న స్వరూపముగలవాఁడను; అహం= నేను, పరామృతరసః= ఉత్కృష్టమైన కైవల్యస్వరూపుఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను.

తా॥ నేను శుద్ధబ్రహ్మమును, సర్వవ్యాపకుఁడను, అమృత స్వరూపుఁడను, అఖండ బ్రహ్మానుభవము గలవాఁడను.

'ఏకమేవాద్వితీయం సద్బ్రహ్మైవాహం నసంశయః' ౧౦౭
'అహమేవపరంబ్రహ్మ హ్యహమేవగురోర్గురుః' ౧౦౮
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం= నేను; ఏకమేవ = ఒక్కటియేయైనదియును; అద్వితీయం= రెండవదిలేనిదియునగు; సత్= సద్వస్తువైన; బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మము నే; నసంశయః= సంశయములేదు; అహమేవ= నేనే; పరం= ఉత్కృష్టమైన; బ్రహ్మహి= బ్రహ్మమును; అహమేవ= నేనే, గురోః= గురువునకు, గురుః= గురువును.

తా॥ సృష్టికిముందు సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములేని సద్వస్తువైన యే బ్రహ్మముగలదో, యాబ్రహ్మమే నేను; ఎల్లవారికిని

గురువు బ్రహ్మముగావున ‘సర్వేషామపి గురుః కాలేనానవచ్ఛేదాత్’ అను మాత్రమువలన నేనే గురువులకు గురువును.

‘సర్వజ్ఞానప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః’ ౧౦౯
‘తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యవివర్జితః’ ౧౧౦
(కృ- యః; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. సర్వజ్ఞానప్రకాశః, సర్వజ్ఞాన= సర్వజ్ఞత్వముచేత, ప్రకాశః= ప్రకాశించువాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః, ముఖ్య= ముఖ్యమయిన, విజ్ఞాన= ఆత్మానుభవజ్ఞానమే, విగ్రహః= రూపముగలవాఁడను, తుర్య= జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులకు విలక్షణమైన స్థితియందు, అతుర్య= జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులందును, ప్రకాశః= ప్రకాశించువాఁడను, అస్మి= అగుచున్నాను, తుర్యాతుర్యవివర్జితః= తుర్యాతుర్యములు లేనివాఁడను.

తా॥ తుర్యమందు నతుర్యమందు ప్రకాశించువాఁడను. తుర్యాతుర్యములు లేనివాఁడను; దేహేంద్రియములు లేమిచే తుర్యము లేనివాఁడను' తుర్యము లేమిచే నతుర్యము లేనివాఁడను.

‘దృశిస్వరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజమేకమక్షరం’
‘అలేపకం సర్వగతం యదద్వయం తదేవ చాహం సకలం విముక్తం,
(శు- యః; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. దృశిస్వరూపం= దృగ్రూపమైనదియు, గగనోపమం= ఆకాశమువంటిదియు, పరం= ప్రకృతికిపరమైనదియు, సకృద్విభాతంతు= సదాదిత్రివృత్తులులేక ప్రకాశించునదియు, అజం= పుట్టుకలేనిదియు, ఏకం= ఒక్కటియైనదియు, అక్షరం= నాశములేనిదియు, అలేపకం= నిరంజనమైనదియు, సర్వగతం=సమస్తమున నున్నదియును, అద్వయం= అద్వితీయమైనదియు, యత్= ఏబ్రహ్మమో, సకలం= సమస్తరూపమైనదియు, విముక్తం= మాయాముక్తమునగు, తదేవచ=అబ్రహ్మమే, అహం= నేను.

తా॥ సర్వసాక్షియు నక్షరము నిరంజనమునగు బ్రహ్మమే నేను.

‘అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోఽయం జన్మపాపవినాశయేత్’ ౧౧౩
‘అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోఽయం భేదబుద్ధింవినాశయేత్’ ౧౧౪
(కృ- యః; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౩)

టీ. అహంబ్రహ్మాస్మి= 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను, అయంమంత్రః= ఈమంత్రము, జన్మపాపం= జన్మమునకు హేతువైన కర్మస్వరూపమగు పాపమును, వినాశయేత్= నశింపజేయును, అహంబ్రహ్మాస్మి= 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను, అయంమంత్రః= ఈమంత్రము, భేదబుద్ధిం= జగజ్జీవేశ్వరాది భేదబుద్ధిని, వినాశయేత్= నశింపజేయును.

తా॥ 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను మంత్రము సమస్త కర్మములను నశింపజేయును గాన నామంత్రోపాసనమున జన్మరాహిత్యమగును. జగజ్జీవేశ్వరాది భేదము నశించునుగాన. నామంత్రోపాసనమున సమస్తమును బ్రహ్మమని తోచును. సమత్వము గలుగును.

'అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోయం కోటిదోషంవినాశయేత్' ౧౧౫
'అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోయం జ్ఞానానందంప్రయచ్ఛతి' ౧౧౬
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహంబ్రహ్మాస్మి మంత్రోయం= 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను నీమంత్రము, కోటిదోషం= కోటిదోషములను, వినాశయేత్= నశింపజేయును, జ్ఞానానందం= జ్ఞానానందస్వరూప కైవల్యమును, ప్రయచ్ఛతి= కూర్చును.

తా॥ స్పష్టము.

'సర్వమంత్రాన్ సముత్సృజ్య ఏతన్మంత్రంసమభ్యసేత్' ౧౧౭
'సద్యోమోక్షమవాప్నోతి నాస్తిసందేహమణ్వపి' ౧౧౮
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. సర్వమంత్రాన్= సమస్తమంత్రములను, సముత్సృజ్య= విడిచి, ఏతన్మంత్రం= ఈమంత్రమును, సమభ్యసేత్= అభ్యసింపవలెను. సద్యః= వెంటనే, మోక్షం= మోక్షమును, అవాప్నోతి= పొందుచున్నాడు, సందేహం= సంశయము, అణ్వపి= అణుమాత్రమైనను, నాస్తి= లేదు.

తా॥ చిత్తభ్రమకారకములైన యితరమంత్రము లన్నిటిని విడిచి ఈయహం బ్రహ్మాస్మియను మంత్రము నుపాశించినవెంటనే మోక్షము గలుగును. సందేహము కొంచెమునులేదు. తానే బ్రహ్మమను నపరోక్షజ్ఞానము గలుగుటయే యీమంత్రజపము. తాను బ్రహ్మము గావున బ్రహ్మలక్షణము లన్నియు దనకే గలిగెనని స్వానుభూతి వాక్య

ముల జెప్పఁబడెను. చెప్పినదానినే మఱల జెప్పటచే పునరుక్తిదోష మనరాదు. ఈవాక్యము లాకొల్లాక్ష్యుపనిషత్తునుండి యేర్పఱచి వ్రాయబడినవి. కావునసర్వోపనిషత్తులిట్లేకీభవించినవని తెలియవలెను.

ఇతి సార్థాంతిక స్వానుభూతి వాక్యాన్యష్టా దశోత్తరశతం.

ఇట్లు సార్థాంతిక స్వానుభూతి వాక్యములు నూటపదునెనిమిది.

ఇతి నవమం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

౧౦. సమాధివాక్య ప్రకరణము.

జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటిరహితా
పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధిః ౧
(అధర్వ- శిరా శాండిల్య; అ ౧)

టీ. జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా = జీవాత్మపరమాత్మ లిద్దఱకు నైక్యమగువస్థయు, త్రిపుటిరహితా = ధ్యానము, ధ్యేయము, ధ్యాత, యను త్రిపుటి లేనిదియు, పరమానందస్వరూపా = ఉత్కృష్టానందమే స్వరూపముగాగలదియు, శుద్ధచైతన్యాత్మికా = మాయావిద్యల సంబంధములేని శుద్ధచైతన్య స్వరూపమైన దియు, సమాధిః = సమాధియనఁబడును.

తా॥ ధ్యానసమయమున నిది ధ్యానము. నేను ధ్యానించుచున్నాను. ఇది ధ్యానింపబడునది, యను భేదజ్ఞానములేని స్థితిసమాధి. అట్టి సమాధియందు జగజ్జీవేశ్వరాది భేదబుద్ధియుండదు. ఇంద్రియ సంబంధముగాని యుత్కృష్టానందము గలుగును. సుషుప్తియందే జీవేశ్వర భేదబుద్ధిలేకయుండుట, దుఃఖములేని కేవలసుఖమే స్ఫురించుట, యెట్లు

వారికి దెలిసియున్నది. ఇఁక తురీయమైన సమాధిదశయందు జెప్పనేల అనుభవజ్ఞులకే దెలియవలయునని తాత్పర్యము.

«ధ్యాతృధ్యానేవిహాయ నివాతస్థితదీపవద్ధ్యేయైకగోచరంచిత్తం సమాధిః" ౨

(శు- య; ౫౯ పైంగల; అ 3)

టీ. ధ్యాతృధ్యానే= ధ్యానించువానిని ధ్యానమును, విహాయ = విడిచి, నివాతస్థితదీపవత్, నివాతస్థిత= వాయుప్రచారము లేనిస్థలమునను్న, దీపవత్= దీపమువలె, ధ్యేయైకగోచరం= ధ్యానింపబడుచున్న బ్రహ్మమే ముఖ్యముగ గోచరముగనున్న, చిత్తం= చిత్తము, సమాధిః= సమాధియనఁబడును.

తా॥ ధ్యానము ధ్యాత యను వృత్తిలేక ధ్యేయమైన బ్రహ్మస్వరూపమొందిన చిత్తమే సమాధి. భ్రమరకీటన్యాయమున ధ్యానింపఁగ జిత్తమే బ్రహ్మాకారమొందును. అదియే సమాధియనఁబడును.

«మనఃప్రచారశూన్యం పరమాత్మనిలీనంభవతి' 3

(శు- య; ౪౮ మండలబ్రాహ్మణ; బ్రా 3)

టీ. ప్రచారశూన్యం= కామాదివికారములేని, మనః = మనస్సు, పరమాత్మని= పరమాత్మయందు, లీనం— ఐక్యము, భవతి= అగుచున్నది

తా॥ మాలిన్యములేని యుప్పుగడ్డనీట నైక్యమౌనట్లు కామాదివికారములేని స్వచ్ఛమైనమనస్సు, పరమాత్మయందైక్యమగుచున్నది. ఆయైక్యమే సమాధియనఁబడును.

«ప్రాప్తేజ్ఞానేనవిజ్ఞానే జ్ఞేయేచపరమాత్మని
హృదిసమ్యక్స్థితే దేహేలబ్ధశాంతిపదంగతే
తదాప్రభామనోబుద్ధి శూన్యంభవతి' ౪

(శు- య; ౫౯ పైంగల; అ ౪)

టీ. జ్ఞానేన= శాస్త్రజ్ఞానముచేత, విజ్ఞానే= అనుభవజ్ఞానము, ప్రాప్తే= ప్రాప్తించుచుండఁగా, జ్ఞేయేచ= తెలియదగిన పరమాత్మ హృది=హృదయమందు, సమ్యక్స్థితే= స్ఫుటముగనుండఁగ, దేహే= దేహము, లబ్ధశాంతిపదంగతే= అభిమానము విడువఁగా గలిగినశాంతిస్థితిని బొందియుండఁగా, తదా=అప్పుడు, ప్రభామనో బుద్ధిశూన్యం= జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు లేకపోవుట, భవతి= అగుచున్నది.

తా॥ శాస్త్రగురూపదేశముల వలన ననుభవజ్ఞానము గలుగఁగా బరమాత్మ స్వరూపము ప్రత్యక్షమగుచుండ దేహాభిమానము నశింప శాంతిగలుగఁగా జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిరూపమైన యహంకారము నశించును. అదియే సమాధి. శ్రోత్రాదీంద్రియములచే శబ్దాదిబాహ్యవిషయములను గ్రహించుచున్న పూర్ణాహంకారము ప్రభయనియు, జాగ్రదవస్థయనియు జెప్పఁబడును. సంకల్పముతోఁగూడిన యహంకారము యొక్క యర్ధప్రభ మనస్సనియు, స్వప్నమనియు జెప్పఁబడును. విషయములను గ్రహింపక సంకల్పములులేక ముకుళించియున్నయహంకారము బుద్ధియనియు సుషుప్తియనియు జెప్పఁబడును. ఇట్టి జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిరూపమయిన ప్రభామనోబుద్ధివికారములు లేకయుండుట సమాధియనఁబడును.

> 'ప్రాణాపానయోరైక్యం కృత్వాధృతకుంభకోనా సాగ్రదర్శన
> దృఢభావనయాద్వికరాంగులీభి ష్షణ్ముఖీకరణేనప్రణవ
> ధ్వనింనిశమ్య మన స్తత్రలీనంభవతి' ౫
> (శు- య; ౪౭ మండలబ్రాహ్మణ; బ్రా ౨)

టీ. ప్రాణాపానయోః= ప్రాణాపానములను, ఐక్యంకృత్వా = ఐక్యము జేసి, ధృతకుంభకః= కుంభకమును ధరించినవాఁడై, నాసాగ్రదర్శనః= ముక్కుకొనజూచుటందలి, దృఢభావనయా = దృఢాభ్యాసముచేతను, ద్వికరాంగులీభిః= రెండుచేతుల వ్రేళ్ల చేతను, షణ్ముఖీకరణేన= షణ్ముఖిగా జేయుటచేతను (రెండు బొటనవ్రేళ్ళచేతను శ్రవణరంధ్రములను, రెండుచూపుడువ్రేళ్ళచేతను నేత్రములను, రెండునడిమివ్రేళ్ళచేతను నాసావివరములను, మూయుట షణ్ముఖీకరణము. ఇదియే షణ్ముఖముద్ర. నాసాగ్రముజూచుట భూచరీముద్ర ఈరెండుముద్రలచేతను) గలిగిన, ప్రణవధ్వనిం= ప్రణవనాదమును, నిశమ్య= విని, మనః= మనస్సు, తత్ర=ఆనాదమందు, లీనంభవతి= లయమగుచున్నది.

తా॥ ఊపిరితీయుగాలి ప్రాణవాయువు, ఊపిరివిడుచుగాలి యపానవాయువు. ఈరెండు గలియుట కుంభకము. ఊపిరిదీయుట పూరకము; విడుచుట రేచకము, రేచకపూరకములేనిస్థితియే కుంభకము. మూల

జాలంధర ధ్యాన బంధములచే నపానమును గుదమునుండి యాకర్షించి ప్రాణమున గలిపి అభ్యాసమున రేచకపూరకములను నిలుపవలెను. అప్పుడు కుంభకమున వాయువు సుషుమ్నానాడిని జరించును. అట్టికుంభకమున భూచరీముద్రనైన షణ్ముఖీముద్రనైన గ్రహించియుండ ననాహత చక్రమునుండి ప్రణవనాదము బయలువెడలును. ఆధ్వనిని వినుచు మనస్సు లయమునొందును. ఇదియే లయయోగము. దీనిచే సమాధి గలుగును. ఈయభ్యాసము గురుకృపచే జేయవలయునుగాని కేవల శాస్త్రమున జేయగూడదు.

'పయస్రవానంతరం ధేనుస్తనక్షీరమివసర్వేంద్రియవర్గే పరి
నష్టే మనోనాశోభవతి' ౬

(సామ- ౪౮ మండల బ్రాహ్మణ; బ్రా 3)

టీ. పయస్రవానంతరం = పాలుకారిన తరువాత (పొదుగునుండి పితుకబడిన పిదప) ధేనుస్తనక్షీరమివ = ఆవుపొదుగులోనిపాలవలె, సర్వేంద్రియవర్గే = దశేంద్రియములును, పరినష్టే = తమవృత్తులువిడిచి నశించుచుండఁగా, మనోనాశః = మనస్సుయొక్క నాశము, భవతి = అగుచున్నది.

తా॥ పాలు పితికిన దరువాత శూన్యమై పొదుగుండునట్లు సకలేంద్రియములు వృత్తివిముఖములై నష్టమగుచుండఁగా మనస్సు నశించును. సంకల్పాత్మకమగు మనస్సునశించుటయే యమనస్కము. అదియే సమాధియనఁబడును.

'యదాపంచావతిష్ఠన్తే జ్ఞానానిమనసాసహ' ౭
'బుద్ధిశ్చనవిచేష్టంతి తామాహుఃపరమాంగతిం' ౮

(కృ- య; 3 కఠ; అ ౨; వల్లి ౬)

టీ. యదా = ఎప్పుడు, మనసాసహ = మనస్సుతోఁగూడ, పంచజ్ఞానాని = జ్ఞానేంద్రియములైదును, బుద్ధిశ్చ = బుద్ధియును, నవిచేష్టంతి = తమపనులుచేయనివై, అవతిష్ఠంతి = స్వస్వరూపముగ నున్నవియగునో, తాం = అట్టిస్థితిని, పరమాం = ఉత్కృష్టమైన, గతిం = గతినిగా (సమాధియని) ఆహుః = చెప్పుదురు.

తా॥ బుద్ధియహంకారమును విడచి మనస్సుసంకల్పములను విడచి

ఇంద్రియములు విషయములకు బోవుట విడిచి ఎప్పుడు పరమాత్మ యందు లీనమగునో యాస్థితియే సమాధి యనఁబడును. అభేదజ్ఞానమున దేహేంద్రియాదులు తానను నభిమానమునువిడుచుట సమాధి.

"సశాంతసర్వసంకల్పా యాశిలావదవస్థితిః ౯
"జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా సాస్వరూపస్థితిఃపరా' ౧౦
(సామ- ౬౧ మహా- అ ౫- ౭౯ మైత్రేయ- అ ౨)

టీ. జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా = జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు లేనిదియును, సశాంత= శాంతముతోఁగూడిన, సర్వసంకల్పా= సమస్తసంకల్పములుగలది (సంకల్ప శూన్యమైనది) శిలావత్ = రాయివలె, అవస్థితిః= ఉండుట, యా= ఏదియో, సా= అదియే, పరా= ఉత్కృష్టమైన, స్వరూపస్థితిః = పరమాత్మ స్వరూపము.

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు లేనిస్థితియే, పరమాత్మస్వరూపము అదియే సమాధి. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు కానిదనఁగా మరణ మూర్ఛాదులని యర్థము జేయరాదు. కేవల తురీయస్థితియని తెలియవలయును.

"మారుతేమధ్యసంచారే మనఃస్థైర్యంప్రజాయతే' ౧౧
"యోమనస్సుస్థిరీభావః సైవావస్థామనోన్మనీ' ౧౨

టీ. మారుతే= వాయువు, మధ్యసంచారే= పార్శ్వసంచారమును విడచి మధ్యసంచారము గలదియగుచుండఁగా, మనస్థైర్యం = మనస్సునకు స్థిరత్వము, ప్రజాయతే= కలుగుచున్నది, మనస్సుస్థిరీభావః= మనస్సుయొక్క సుస్థిరీభావము, యః= ఏదియో, సైవావస్థా= అస్థితియే, ఉన్మనీ=ఉన్మనీసమాధి, మతా=అగును.

తా॥ పార్శ్వములనఁగ నిడాపింగళులు, మధ్యయనఁగా సుషుమ్న, ముక్కుయొక్క కుడిరంధ్రము "పింగల' యనియు, సూర్యనాడియని యుఁ జెప్పఁబడును. ఎడమరంధ్రము "ఇడ' యనియు, చంద్రనాడి యనియుఁ జెప్పఁబడును. ఈరెండు మార్గములను విడిచి (రేచకపూరకములను విడిచి) బ్రహ్మనాడియైన సుషుమ్న మార్గమున వాయువు చరించుచుండగా, (కుంభకస్థితి) మనస్సు చాంచల్యమును విడిచి స్థిరత్వము నొందును. ఆస్థిరత్వమే- ఉన్మని.

'సరూపోసౌమనోనాశో జీవన్ముక్తస్యవిద్యతే' ౧౩
'నిదాఘారూపనాశస్తు వర్తతేఽదేహముక్తికే' ౧౪

(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

టీ. నిదాఘ= ఓనిదాఘుఁడా, అసౌ= ఈ, మనోనాశః = మనోనాశము, సరూపః = రూపముతోఁగూడినదై, జీవన్ముక్తస్య = జీవన్ముక్తునకు, విద్యతే= ఉండును, అరూపనాశః= రూపములేని నాశముతోఁగూడినదై, అదేహముక్తికే= విదేహముక్తియందు, వర్తతే= వర్తించుచున్నది

తా॥ సరూపనాశమనియు, సరూపనాశమనియు, మనోనాశము రెండు విధములు. మొదటిది జీవన్ముక్తున కుండును. రెండవది విదేహముక్తియందుండును. వేచబడిన విత్తనము రూపముతోనున్నను, వృక్షమునకు కారణముగాని యట్లు మనస్సున్నను వృత్తిలేనందున సంసారమునకు హేతువుగాక యుండుటచే, సరూపనాశమనఁబడును. కర్పూరదీపనాశమువలె వృత్తియును రూపమును నశించుట యరూపనాశము. ఈరెండునాశములును సమాధియే. సరూపనాశమున ప్రారబ్ధక్షయపర్యంతమును స్థూలశరీరముండును. అరూపనాశమున మూఁడు దేహములును నశించును. ఇదియే విదేహముక్తి యనఁబడును.

'చిత్తేచైత్యదశాహీనే యాస్థితిఃక్షీణచేతసాం' ౧౫
'సోచ్యతేశాంతకలనా జాగ్రత్యేవసుషుప్తితా' ౧౬

(అథర్వ- ౨౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. క్షీణచేతసాం = క్షీణించిన చిత్తముగల యోగులయొక్క, చిత్తే= చిత్తము, చైత్యదశాహీనే= చిత్తవృత్తులులేనిదౌచుండఁగా, యాస్థితిః = ఏస్థితికలదో, సా= అస్థితి, జాగ్రత్యేవ= జాగ్రదవస్థయందే, సుషుప్తితా = సుషుప్తిత్వమనియు, శాంతకలనా= శాంతస్వరూపసమాధియనియు, ఉచ్యతే = చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ యోగుల చిత్తము వృత్తులులేకయుండును. జాగ్రదవస్థయైనను, చిత్తవృత్తిలేనిస్థితి సుషుప్తిత్వమనియు సమాధియనియు జెప్పఁబడును.

'నైతజ్జాగ్రన్నస్వప్నం సంకల్పానామభావనాత్' ౧౭
'సుషుప్తిభావోనాప్యే తదభావాజ్జడతాస్థితేః' ౧౮
(అథర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

టీ. సంకల్పానాం = సంకల్పములయొక్క, అభావనాత్ = అభావనము వలన, ఏతత్ = ఈ సమాధిస్థితి, నజాగ్రత్ = జాగ్రదవస్థ గాదు, నైవస్వప్నం = స్వప్నావస్థ కాదు, ఏతత్ = ఈసమాధి, జడతాస్థితేః = జడత్వస్థితియొక్క, అభావాత్ = లేమివలన, సుషుప్తిభావోపి = నిద్రావస్థయును, న = కాదు.

తా॥ బ్రహ్మాకారముగ మనస్సు పరిణమించుటచే, నితరసంకల్పములు లేకయుండుటచే, నీసమాధి స్వప్నావస్థకాదు. జాగ్రదవస్థకాదు. జడత్వము లేకయుండుటచే నిద్రావస్థకాదు. కేవలతురీయమై జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి మూర్చాద్యవస్థలకు విలక్షణమైయున్నది.

'సత్త్వావబోధఏవాసౌ వాసనాతృణపావకః' ౧౯
'ప్రోక్తస్సమాధిశబ్దేన నతుతూష్ణీమవస్థితిః' ౨౦
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. వాసనాతృణపావకః = వాసనలను గరికపోచ కగ్నిహోత్రమైన, అసౌ = ఈ, సత్త్వావబోధః = బ్రహ్మజ్ఞానము, సమాధిశబ్దేన = సమాధిశబ్దముచే, ప్రోక్తః = చెప్పఁబడుచున్నది, తూష్ణీమవస్థితిః = ఊరకయుండుట, న = కాదు.

తా॥ అసత్యములైన జగజ్జీవేశ్వరాది భేదమును నిరసించి, సత్యమైన బ్రహ్మజ్ఞానము నెఱుంగుట సత్త్వావబోధము. సత్యమనఁగా సద్ధర్మము తానే బ్రహ్మమని యితర మెద్దియును లేదని యెఱుఁగుటయె నెడు నీసత్త్వావబోధము 'సమాధి' యగును. ఇది సమస్తవాసనలను నశింపజేయును. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను, ఆలస్యము మొదలయిన వాని వలన నూఱకయుండుటయును సమాధికాదు. శరీరమును మఱచుట సమాధికాదు. కర్తృత్వాద్యభిమానములేక తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయించుట సమాధి.

'నిర్వికారతయావృత్త్యా బ్రహ్మాకారతయాపునః' ౨౧
'వృత్తివిస్మరణంసమ్యక్సమాధిరభిధీయతే' ౨౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. నిర్వికారతయా= వికారత్వములేని, వృత్త్యా= వృత్తిచేతను, పునః= ఇంకను, బ్రహ్మాకారతయా= బ్రహ్మాకారత్వముచేతను, వృత్తివిస్మరణం = చిత్తవృత్తులను మఱచుట, సమ్యక్= లెస్సగ, సమాధిః = సమాధియని, అభిధీయతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ చిత్తము బ్రహ్మాభ్యాసమున, బ్రహ్మాకారముగ, నిర్వికారముగ జేయుచు జిత్తవృత్తులను గలుగనీయకయుండుట 'సమాధి' యని చెప్పఁబడును.

'దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే' ౨౩
'రతిర్బలోదితాయా సాసమాధిరభిధీయతే' ౨౪

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. దృశ్యాసంభవబోధేన= దృశ్యమువలన సంభవించని బోధచే (ద్రష్టృరూపమైన బ్రహ్మబోధచే) రాగద్వేషాది= రాగద్వేషాదులయొక్క, తానవే = క్షీణించుటయందు, యారతిః= ఏబ్రహ్మాసక్తి, బలోదితా= లెస్సగనుదయించునది యగునో, సా= ఆబ్రహ్మాసక్తి, సమాధిః=సమాధియని, అభిధీయతే=చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ నాశరహితమైన బ్రహ్మబోధమున రాగద్వేషాదులు నశింపఁగా బ్రహ్మమందే యాసక్తి కలుగునో యదియే సమాధి యనఁబడును. రాగద్వేషాదు లున్నప్పుడు బ్రహ్మమందాసక్తియుండదు. అప్పుడు దృశ్యములయిన విషయములందే బోధముండును. విషయానురాగమున సమాధి సిద్ధింపదు.

'అహమేవపరంబ్రహ్మ బ్రహ్మాహమితిసంస్థితిః' ౨౫
'సమాధిస్సతువిజ్ఞేయ స్సర్వవృత్తినిరోధకః' ౨౬

(శు- య; ౪౪ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ)

టీ. అహమేవ= నేనే, పరంబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మమును, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే, అహమితి= నేనను, సంస్థితిః = జ్ఞానము, సర్వవృత్తినిరోధకః = చిత్తముయొక్క సమస్తవృత్తులను నిరోధించునదియగును, సతు = ఆజ్ఞానమే, సమాధిః= సమాధియని, విజ్ఞేయః= తెలియఁదగినది.

తా॥ నేనేబ్రహ్మము. బ్రహ్మమే నేనని, అన్యమింక లేదను నీదృఢా

పరోక్ష జ్ఞానము, చిత్తవృత్తుల నన్నింటిని నశింపఁజేయును. చిత్తవృత్తులను నశింపఁజేయు దృఢాపరోక్షజ్ఞానమే సమాధియగును.

'సమాధిస్సంవిదుత్పత్తిః పరజీవైకతాంప్రతి' ౨౭
(సామ- ౯౦ దర్శన; ఖం ౧౦) (అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ౫)
'ధ్యానస్యవిస్మృతిస్సమ్య క్సమాధిరభిధీయతే ౨౮
(శు- య; ౭౮ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ)

టీ. పరజీవైకతాంప్రతి = జీవబ్రహ్మముల నైక్యమునుగూర్చి, సంవిదుత్పత్తిః= జ్ఞానోదయమే. సమాధిః= సమాధియగును. ధ్యానస్య= ధ్యానముయొక్క, విస్మృతిః= మఱపు, సమ్యక్= శ్రేష్ఠమైన, సమాధిః=సమాధియని, అభిధీయతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మధ్యానముఁ జేయునప్పు డితరసంకల్పములేక నేను ధ్యానము జేయుచున్నానను వృత్తిలేకయుండుట సమాధి. మఱియును జీవబ్రహ్మముల కైక్యముగూర్చి జ్ఞానమే (జీవుఁడు బ్రహ్మము నొకటియని తెలియుట) సమాధి యనఁబడును.

'సమాహితానిత్యతృప్తా యథాభూతార్థదర్శినీ ౨౯
'బ్రహ్మన్సమాధిశబ్దేన పరాప్రజ్ఞోచ్యతేబుధైః ౩౦
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౧)

టీ. సమాహితా= బ్రహ్మముకన్న నన్యమెద్దియును లేదని స్వస్థచిత్తమున నుండుట, నిత్యతృప్తా= నిత్యతృప్తి స్వరూపమైనదియును, యథాభూతార్థదర్శినీ= యథార్థజ్ఞాన స్వరూపమైనదియును, పరా = ఉత్కృష్టమైనదియునగు, ప్రజ్ఞా= ప్రజ్ఞయే, బ్రహ్మన్= ఓనిదాఘుఁడా, బుధైః = పండితులచేత, సమాధిశబ్దేన= సమాధియను పదముచేత, ఉచ్యతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సమాహితత్వము, నిత్యతృప్తి, యథార్థజ్ఞానము, నివి ప్రజ్ఞాలక్షణములు. ఇట్టిప్రజ్ఞ గలవాఁడు స్థితప్రజ్ఞుఁడు. ఆప్రజ్ఞయే సమాధి యని చెప్పఁబడుచున్నది.

'అక్షుణ్ణానిరహంకారా ద్వంద్వేష్వనుపాతినీ' ౩౧
బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేన మేరోస్స్థిరతరాస్థితిః ౩౨
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మన్ = ఓనిదాఘుఁడా, అక్షుబ్ధా = క్షోభింపబడనిదియు, నిరహంకారా = అహంకారములేనిదియు, ద్వంద్వేషు = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములందు, అననుపాతినీ = పడనిదియును, మేరోః = మేరుపర్వతముకన్నను, స్థిరతరా = మిక్కిలిస్థిరమైన, స్థితిః = స్థితియే, సమాధిశబ్దేన = సమాధిశబ్దముచే జెప్పబడెను.

తా॥ అహంకారశూన్యమై సుఖాదిద్వంద్వములచే బాధింపఁబడనిదై విషయముల వలన క్షోభింపఁబడనిదైయుండు మనస్స్థితి మేరువు పర్వతముకన్నను మిక్కిలి స్థిరముగానుండును. అట్టిస్థిరమైన స్థితియే సమాధియనఁబడును.

'నిశ్చితావిగతాభీష్టా హేయోపాదేయవర్జితా' 33
'బ్రహ్మన్ త్సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణామనోగతిః' 38
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౧)

టీ. నిశ్చితా = సర్వవేదాంతశ్రవణ మననములచే నిశ్చయింపఁబడినదియును, విగతాభీష్టా = కోరికలుఁలేనిదియును, హేయ = విడువఁదగినదియును ఉపాదేయ = గ్రహింపదగినదియును, (ఈరెంటితో) వర్జితా = లేనిదియునైన, పరిపూర్ణా = పరిపూర్ణమైన, (సమమైన) మనోగతిః = మనోవృత్తి, బ్రహ్మన్ = ఓనిదాఘుఁడా, సమాధిశబ్దేన = సమాధిశబ్దముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ 'అహం బ్రహ్మాస్మి' యను జ్ఞానమున నిశ్చయమైనదియుఁ, గోరికలేనిదియు, నిదివిడువఁదగినది యిది గ్రహింపఁదగినది, యను వృత్తిలేనిదియునగు మనోవృత్తియే సమాధియనఁబడును.

'సలిలేసైంధవంయద్వ త్సామ్యంభజతియోగతః' 3౫
'తథాత్మమనసోరైక్యం సమాధిరభిధీయతే' 3౬
(ఋ- ౧౦౫ సౌభాగ్యలక్ష్మి;) (కృ-య; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. సలిలే = నీటియందు, సైంధవం = ఉప్పుగడ్డ, యద్వత్ = ఏప్రకారము, సామ్యం = నీటిసామ్యమును, భజతి = పొందుచున్నదో, తథా = అట్లే, యోగతః = ధ్యానయోగమువలన, ఆత్మమనసోః = ఆత్మమనస్సులయొక్క, ఐక్యం = ఏకత్వము (కలుగుట) సమాధిః = 'సమాధి' యని, అభిధీయతే = చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ ఉప్పుగడ్డ నీటఁబడి యెట్లు నీరగునో యట్లే ధ్యానయోగ

మున మనస్సు పరమాత్మయందు గలిసి యేకత్వమొందుట 'సమాధి' యనఁబడుచున్నది.

'యత్సమత్వంతయోరత్ర జీవాత్మపరమాత్మనోః' 32
'సమస్తనష్టసంకల్పః సమాధిరభిధీయతే' 3౮
(బు- ౧౦౫ సౌభాగ్యలక్ష్మి)

టీ. యత్ర= ఎక్కడ, తయోః= ఆ, జీవాత్మపరమాత్మనోః= జీవాత్మపరమాత్మలకు, యత్సమత్వం= ఏసమత్వము కలుగుచున్నదో, సమస్తనష్ట సంకల్పః= సమస్తసంకల్పములు నశించిన యాసమత్వము, సమాధిః= 'సమాధి' యని, అభిధీయతే= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సమస్త సంకల్పములు నశింపఁగా జీవాత్మ పరమాత్మలకు గలుగు సమత్వమే 'సమాధి' లక్షణావృత్తిచే నుపాధులను విడువఁగా శేషించుసామ్యమేబ్రహ్మము. దానినగ్లెలుఁగుటసమాధియనఁబడును.

'ప్రభాశూన్యంమనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యంనిరామయం' 3౯
'సర్వశూన్యంనిరాభాసం సమాధిరభిధీయతే' ౪౦
(బు- ౧౦౫ సౌభాగ్యలక్ష్మి)

టీ. ప్రభాశూన్యం= జాగ్రదవస్థ లేనిదియును, మనశ్శూన్యం= స్వప్నావస్థ లేనిదియును, బుద్ధిశూన్యం= సుషుప్త్యవస్థ లేనిదియును, నిరామయం = రోగహీనమైనదియును, సర్వశూన్యం= సమస్తవృత్తులును లేనిదియును, నిరాభాసం=మిథ్యాత్వము కానిదియునగు స్థితి, సమాధిః = 'సమాధి' యని, అభిధీయతే = చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సమస్త సంకల్పములు నశింపఁగా జీవాత్మ పరమాత్మలకు గలుగు సమత్వమే, 'సమాధి' యనఁబడును, మిథ్యాత్వముఁగాక యథార్థ (సత్య) మైనదియును. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు కానిదియును, రోగహీనమైనదియు నగు స్థితిసమాధి యనఁబడును.

'బ్రహ్మాకారమనోవృత్తి ప్రవాహోఽయంకృతింవినా' ౪౧
'సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్స్యా ద్ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః' ౪౨
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః = ధ్యానాభ్యాసాతిశయమున; అహంకృతిం

వినా= అహంకారములేని; బ్రహ్మాకారమనోవృత్తిప్రవాహః= బ్రహ్మాకారముగ బరిణమించిన మనోవృత్తిప్రవాహమే; సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్స్యాత్ = సంప్రజ్ఞాత సమాధియగును.

తా॥ అహంకారమును విడిచి ధ్యానాభ్యాసమున బ్రహ్మాకారము నొందిన మనోవృత్తి 'సంప్రజ్ఞాతసమాధి' యనఁబడును. అగ్నిసంతప్తమైన యినుపగుండగ్ని రూపమున నున్నటులహంకారమును విడిచి, ధ్యానయోగమున మనస్సు బ్రహ్మాకారమును బూనియుండుట 'సంప్రజ్ఞాతసమాధి' యనఁబడును. ఇందు ధ్యేయస్వరూపమగు వృత్తియుండును. అది తనకు దెలియును. ఇతరవృత్తులుండవు. ఆహేతువుచే 'సంప్రజ్ఞాత' మనఁబడును.

'ప్రశాంతవృత్తికంచిత్తం పరమానందదీపకం' ౪౩
'అసంప్రజ్ఞాతనామాయం సమాధిర్యోగినాంప్రియః' ౪౪
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. ప్రశాంతవృత్తికం = వృత్తిశూన్యమైనదియు; పరమానందదీపకం = బ్రహ్మానందము నుద్దీపింపజేయునదియునగు; చిత్తం= చిత్తము; అసంప్రజ్ఞాతనామ= అసంప్రజ్ఞాతమను పేరుగలది; అయంసమాధిః = ఈయసంప్రజ్ఞాతసమాధి; యోగినాం= యోగులకు; ప్రియః= ప్రియమైనది.

తా॥ బ్రహ్మానంద దీపకమై వృత్తిశూన్యమైన యీయసంప్రజ్ఞాత సమాధియోగుల కత్యంతప్రియమైనది. ఈసమాధియందు వృత్తియుండదు. ధ్యానము, ధ్యాత, ధ్యేయమనను త్రిపుటియుండదు గావున నసంప్రజ్ఞాత మనఁబడును.

'స్వానుభూతిరసావేశా ద్దృశ్యశబ్దావుపేక్ష్యతు' ౪౫
'నిర్వికల్పసమాధిస్స్యా న్నివాతస్థితదీపవత్' ౪౬
(కృ- య; ౧౦౬ సరస్వతీరహస్య)

టీ. స్వానుభూతిరసావేశాత్= బ్రహ్మానుభవాతిశయమువలన; దృశ్యశబ్దౌ ఉపేక్ష్య= దృశ్యానువిద్ధ శబ్దానువిద్ధ స్వరూపమైన సవికల్పసమాధిన పేక్షింపక; నివాతస్థితదీపవత్ =వాయుప్రచారములేని స్థలమందున్న (చాంచల్యములేక తిన్నఁగ వెలుగు) దీపమువలె; నిర్వికల్పసమాధిః= నిర్వికల్పసమాధి; స్యాత్= అగును.

తా॥ సమాధి రెండు విధములు. సంప్రజ్ఞాత సమాధియనియు, నసంప్రజ్ఞాత సమాధియనియును యోగులు వ్యవహరించెదరు. నిర్వికల్ప సమాధియనియు, సవికల్పసమాధియనియును వేదాంతులు వ్యవహరించెదరు. 'వితర్కవిచారానందాస్మితా రూపానుగమాత్సం ప్రజ్ఞాతః' అని, సంప్రజ్ఞాత సమాధిలక్షణము పతంజలిచే నిర్ణయింపఁబడెను. వితర్కము, విచారము, ఆనందము, అస్మిత, యీనాలిగింటితో గూడినది సంప్రజ్ఞాతసమాధి. యోగమతమున, ప్రకృతి, జీవుఁడు, ఈశ్వరుఁడును, శాశ్వతములు, పంచభూతములు, జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు, పంచతన్మాత్రలు, అంతఃకరణచతుష్టయమునను నిఱువదినాలుగు తత్వములు జడతత్వములు ప్రకృతియనఁబడును. ఇఱువదియైదవవాఁడైన చిన్మాత్రుఁడగు పురుషుఁడు జీవుఁడనియు, నజడతత్వమనియు, జెప్పఁబడును. ఈయిఱువది నాలుగు తత్వములందును, బంచమహాభూతములు, దశేంద్రియములును, స్థూలవిషయములుపంచతన్మాత్రలు (శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు) అంతఃకరణచతుష్టయమును, సూక్ష్మవిషయములు. తత్వోపాసనయనియు, నీశ్వరోపాసనయనియును భావన రెండువిధములు. జడతత్వములను భావించుచుండుటయే 'సంప్రజ్ఞాతసమాధి' స్థూలభూతములను భావించుచుండుట 'వితర్కము' సూక్ష్మవిషయములను భావించుచుండుట 'విచారము' స్థూలసూక్ష్మవిషయజ్ఞానము గలిగిన వానిని విడిచి చిత్తమందలి సత్వగుణమును విచారించుట యానందము. ఈసత్వగుణమున కొంచెము రజస్తమోగుణములుండు గావున నిది మలిన సత్వమనఁబడును. చిత్తము యొక్క కేవలశుద్ధ సత్వమును భావింపుచు నంతర్ముఖమైన సుఖమొందుట 'యస్మిత' 'విరామప్రత్యయాభ్యాస పూర్వసంస్కారశేషోన్యః' అని యసంప్రజ్ఞాత సమాధి లక్షణము పతంజలిచేఁజెప్పఁబడెను. వితర్కవిచారాస్మితానందములులేక నిర్వితర్కనిర్విచార నిరానింద నిరస్మితా స్వరూపముగా నుండునది యసంప్రజ్ఞాతము సంప్రజ్ఞాతసమాధి గలవానికి తానుచిన్మాత్రుఁడైన పురుషుఁడనియు, ప్రధానమిదియనియు, నీశ్వరుఁడు పరమాత్మయనియు దెలియును. అసంప్రజ్ఞాతసమాధి

గలవానికి తత్త్వభావనయుండదు. ఈశ్వరతత్త్వము లెస్సగ దెలియఁబడు ను. తెలియఁదగిన తత్త్వమిఁకనుండమిచే నసంప్రజ్ఞాత సమాధియనఁ బడును. చిత్తమం దితరవృత్తులను రానీయక తాను చిన్మాత్రుఁడైన పురుషుఁడుగానుండుట యసంప్రజ్ఞాతము. సంప్రజ్ఞాతమునఁ దెలియఁ దగిన తత్త్వములుండుట వలన జిత్తవృత్తులుండును. అసంప్రజ్ఞాతమున నుండవు. శమదమాదిషట్క-సంపన్నుఁడైన యధికారి గురుముఖముగ వేదాంతవాక్య శ్రవణమననంబులజేయుచు దాను బ్రహ్మమని బోధింపఁ బడుట సవికల్పసమాధి బోధస్వరూపముగాన నీసవికల్పసమాధి దృశ్యా నువిద్ధశబ్దాను విద్ధమైయుండును. తానే బ్రహ్మమని యనుభవమునను స్వవిచారమున గలిగినయుక్తులవలనను నెఱింగి యఖండాకారవృత్తిగ నుండుట 'నిర్వికల్పసమాధి' బ్రాహ్మణునకు తానేమిచేయుచున్నను, తాను బ్రాహ్మణుఁడని యెడతెగక యెట్లుతోఁచునో శూద్రుఁడని యెట్లుతోఁచదో యట్లేతాను దేహేంద్రియాదికము గాదనియు గేవల బ్రహ్మమేయనియు జగన్నిరసన పూర్వకముగ గలుగు నపరోక్షజ్ఞానమే నిర్వికల్పసమాధి ఈజ్ఞానమెడతెగకయుండుగావున నిర్వికల్పమనబడెను.

'ప్రభాశూన్యం మనఃశూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకం, ౪౭
'అతద్వ్యావృత్తిరూపో౽సౌ సమాధిర్మునిభావితః' ౪౮
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. మునిభావితః= మునిభావితమైన, అసౌసమాధిః= ఈనిర్వికల్పసమాధి, ప్రభాశూన్యం= చక్షురాది బాహ్యేంద్రియములచే బూర్ణ ప్రభతో వ్యవహరించు చున్న యహంకారములేనిది; మనశ్శూన్యం = సంకల్పములుచేయు మనస్సులేనిది; బుద్ధిశూన్యం= వృత్తికిబీజమై బుద్ధిరూపమున ముకుళించియున్న యహంకారము లేనిది, చిదాత్మకం= కేవలజ్ఞానస్వరూపమైనది; అతద్వ్యావృత్తిరూపః = బ్రహ్మ ముకన్న నన్యమగు జగజ్జీవేశ్వరాదికమును నిరసించుటయే రూపముగాగలది.

తా॥ ఈనిర్వికల్ప సమాధి మూడువిధములైన యహంకారము లేనిది, జ్ఞానస్వరూపమైనది. బ్రహ్మవ్యతిరిక్త జగజ్జీవేశ్వరాదులను మిథ్యయని నిరసించుటే రూపముగాగలది. పూర్ణప్రభతో జాగ్రదవస్థ యందును అర్ధప్రభతో స్వప్నమనోరాజ్యాదులందును ముకుళీభూతమై

సుషుప్తిమూర్ఛాదులందును అహంకారముండును. కావున ప్రభయని యును 'మనస్స' నియును, 'బుద్ధి'యనియు నహంకారము మూడువిధ ములుగా నున్నది. తత్ బ్రహ్మము అతత్ బ్రహ్మముకాని జగజ్జీవేశ్వ రాదికమైన మాయాకార్యము, వ్యావృత్తి నిరసనము అతద్వ్యావృత్తి యనగా బ్రహ్మాతిరిక్త మాయాతత్కార్యనిరసనము.

'ఊర్ధ్వపూర్ణమధః పూర్ణంమధ్యపూర్ణం శివాత్మకం' ౪౯
'సాక్షాద్విధిముఖోహ్యేష సమాధిః పారమార్థికః' ౫౦

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. పరమార్థికః = పరమార్థస్వరూపమైన (సత్యమైన) ఏషసమాధిః= బ్రహ్మస్వరూపమైన యీనిర్వికల్ప సమాధి, ఊర్ధ్వపూర్ణం = అవిద్యాపాదమైన ప్రపంచముయొక్క మీదిభాగమున నిండియున్నది, అధఃపూర్ణం= క్రిందిభాగమున నిండియున్నది, మధ్యపూర్ణం=మధ్యభాగమున నిండియున్నది, శివాత్మకం=మంగళ స్వరూపమైనది, సాక్షాత్ = ప్రత్యక్షముగ, విధిముఖః= బ్రహ్మముఖమున బ్రకటిం పఁబడినది. (వేదమువలన జెప్పఁబడినది.

తా॥ సమాధియనఁగా బ్రహ్మస్వరూపము గావున ననంతమైన బ్రహ్మమందొక పాదమున మాయాకార్యమైన జగత్తులోఁచఁగా నాజగత్తున నూర్ధ్వమధ్యాధో భాగములందు నీసమాధి యున్నదని భావము. 'పాదోస్యవిశ్వభూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి... ప్రభః ఇత్యేకదేశ వృత్తిత్వం మాయాయావదతిశ్రుతిః' అనంతమైన బ్రహ్మమునందొక దేశమున మాత్రముననే మాయాకార్యమైన జగత్తుతోఁచుచున్నదని యును దక్కినది 'శుద్ధబ్రహ్మ' మనియు, మాయ కేకదేశవృత్తిత్వమే శ్రుతి చెప్పుచున్నదని విద్యారణ్యులు చెప్పుచున్నారు.

ఇది సార్థాంతిక సమాధివాక్యాని పంచాశత్

ఇట్లు సార్థాంతిక సమాధి వాక్యములు యేబది

ఇతి దశమం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

అష్టవిధ స్వరూపవాక్యములు.

౧౧. నానాలింగస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

'శ్రోత్రస్యశ్రోత్రం మనసోమనోయద్వాచోహవాచంస
ఉప్రాణస్యప్రాణః' ౧

(సామ- కేన; ఖం ౧-౨)

టీ. యత్ = ఏది, శ్రోత్రస్య = శ్రోత్రేంద్రియమునకు (చెవికి) శ్రోత్రం = చెవియో, మనసః = మనస్సునకు, మనః = మనస్సో, వాచః = వాగింద్రియమునకు, వాచం = వాక్కో, ప్రాణస్య = ప్రాణమునకు, ప్రాణః = ప్రాణమో, సః = అది, (యాత్మ) ఉ = అవునుగదా.

తా॥ జడమైన శ్రోత్రేంద్రియమునకు జైతన్యము గలుగజేసి గ్రహించుటకు సామర్థ్యమేది యిచ్చుచున్నదో యది యాత్మ కావున, యది చెవికి చెవియై, మనస్సునకు మనస్సై, ప్రాణమునకు బ్రాణమై యున్నది. ఆత్మచైతన్య తేజమున నింద్రియములు పనులుచేయుచున్నవి. ఆచైతన్యము లేక యుండిన నవి జడములై యుండును. కావుననాత్మ చెవికి జెవియని యీాక్రమమున జెప్పఁబడెను.

'యోవై భూమాతత్సుఖం' ౨

(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర- ౭; ఖం ౨౩)

టీ. యోవై = ఏయాత్మ, భూమా = విస్తారమైన, తత్సుఖం = బ్రహ్మానంద స్వరూపమైనదో.

తా॥ ఆత్మ బ్రహ్మానంద స్వరూపమైనది.

'యోవైభూమాతదమృతం' ౩

(సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర ౭; ఖం ౨౪)

టీ. యోవై = ఏయాత్మ, భూమా= అనంతమైన, తదమృతం= విదేహకైవల్య స్వరూపమైనదో.

తా॥ ఆత్మ యమృత స్వరూపమైనది.

‹నేతి నేతి న హ్యేతస్మాదితి నేత్యన్యత్పర మస్త్యథ నామధేయం
సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేషామేవ సత్యం› ౪
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౪; బ్రా 3)

‹రాతేర్దాతుః పరాయణం›
(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౫; బ్రా ౯)

టీ. (ఆయాత్మ) నేతి = విశ్వవిరాట్స్వరూపమగు స్థూలప్రపంచముగాదు, నేతి= తైజస హిరణ్యగర్భస్వరూపమగు సూక్ష్మప్రపంచముగాదు, నేతిహి= ప్రాజ్ఞాంతర్యామి స్వరూపమగు కారణప్రపంచముగాదు, అన్యత్పరం= కారణముకన్న నన్యమైన తురీయాంశమును, నేతి= కాదు, అథ = ఇక నేమనగ, ఏతస్మాత్ = ఇందువలన, (నిషేధాధికరణత్వమువలన) నామధేయమస్తి = పేరుమాత్రముగలదు, సత్యమేవ= సద్వస్తువైన బ్రహ్మమే, సత్యస్య= జాగ్రత్ప్రపంచమునకు, సత్యం= సత్యమైనది (ఆధారమైనది), ప్రాణాహి= ప్రాణములై యున్నది, తేషాం=ఆప్రాణములకు, సత్యం= సత్యమైయున్నది, (ఆధారమైనది) ఇతి = ఈప్రకారమున్నది, రాతేః= (బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమైన ప్రపంచమను) ధనముయొక్క, దాతుః= దానము జేయువానికి (ప్రపంచమును విడుచువానికి) పరాయణం= ఉత్తమగతియైయున్నది·

తా॥ ఆత్మస్వరూపమును నిశ్చయించుటకు శక్యముగాదు. ఇది కాదిది కాదని సమస్తదృశ్య సముదాయమును నిషేధింపఁగా, నెక్కడ మనోవాక్కులు దెలియఁజాలక ‹యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసాసహ› అను తైత్తిరీయ వాక్యములచే మఱలుచున్నవో యాపైది యాత్మయని నిశ్చయింపవలయును. అట్టి పరతత్త్వమునకు నాత్మ మొదలైన నామములు వ్యవహారార్థము కల్పింపఁబడినవి. కాని పారమార్థికమున నామరూపము లాత్మకులేవని యెఱుంగవలయును. బ్రహ్మము జాగ్రత్ప్రపంచమున కాధారమైయున్నది. అధిష్ఠానమైనదని యెఱుఁగవలెను. ప్రాణములైయున్నది. ఆప్రాణముల కాధారమైనది. ప్రాణ

ములనఁగా, స్వప్నసుషుప్తిప్రపంచము సూచింపఁబడినది అని తెలియ వలయును, ద్వైతస్వరూపమైన 'జగద్బుద్ధి' యను ధనమును త్యాగము గావించిన దాత కుత్తమగతియైయున్నది. జగజ్జీవేశ్వరాది భేదబుద్ధిలేని జీవన్ముక్తునకు వాని స్వరూపము సాక్షాత్కారమగుచున్నదని తా॥

'సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణ మస్నావిరంశుద్ధమపాపవిద్ధం'

(శు-య; ౧ ఈశావాస్య)

టీ. సః= ఆపరమాత్మ, పర్యగాత్ = సర్వవ్యాపకమైనది, శుక్రం=స్వచ్ఛమైనది, అకాయం= దేహములేనిది, అవ్రణం = వ్రణములులేనిది, అస్నావిరం= పేగులు నరములులేనిది, శుద్ధం= పరిశుద్ధమైనది (మాయాసంబంధములేనిది) అపాపవిద్ధం= పుణ్యస్వరూపమైనది.

తా॥ ఆపరమాత్మ సర్వవ్యాపకమైనది. స్వతస్సిద్ధముగ స్వచ్ఛమైనది. షడ్భావవికారములులేనిది. మాయాయోగములేక శుద్ధమైనది. పుణ్యపుంజ స్వరూపమయినది.

'ప్రణవోహిపరంబ్రహ్మ ప్రణవశ్చపరస్స్మృతః' ౭

(అధర్వ; ౬ మాండూక్య. శ్రీగౌడపాదీయకారికా)

టీ. ప్రణవః= ఓంకారము, పరంబ్రహ్మహి = నిశ్చయముగ పరబ్రహ్మము, ప్రణవశ్చ= ప్రణవమే, పరః= పరమాత్మయని, స్మృతః= చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ ప్రణవమేబ్రహ్మము. ప్రణవమే పరమేశ్వరుఁడు. ఈశ్వరునకు ప్రణవమే వాచకమని, 'తస్యవాచకః ప్రణవః' అని పతంజలిచే జెప్పఁబడెను. ప్రణవోపాసనము నిర్గుణోపాసన గావున నయ్యుపాసనము సేయవలయును.

'ననిరోధోనచోత్పత్తి ర్నబద్ధోనచసాధకః' ౮

'నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషాపరమార్థతా' ౯

(అధర్వ- ౮౦ త్రిపురాతాపనీ; అధర్వ; ౭౬ ఆత్మ)

(కృ- య; ౭౯ అవధూత; కృ- య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. నిరోధః= నాశము, న=లేదు, ఉత్పత్తిః=పుట్టువు, న=లేదు, బద్ధః= సుఖదుఃఖాది ధర్మవంతుఁడు, న=కాఁడు, సాధకః=శ్రవణ, మనన, నిది ధ్యాసలు

సేయువాఁడును, న = కాఁడు, ముముక్షుః = శమదమాది షట్కసంపన్నుఁడైన మోక్షేచ్ఛగలవాఁడను, న= కాఁడు, ముక్తః వై=అవిద్యానాశమున ముక్తినొందిన వాఁడను, న= కాఁడు, ఇతి= ఇట్లు, ఏషా = ఈ, పరమార్థతా = పారమార్థిక ముండును.

తా॥ జననము, మరణము, బద్ధుఁడు సాధకుఁడు, ముముక్షువు, ముక్తుఁడు, ననుభేదము వ్యావహారికముగాని పారమార్థికముగాదు. సత్యముగాదు. బ్రహ్మముకః [illegible]

'అఖండైకరసం శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయీ' ౧౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. శాస్త్రం= శాస్త్రము, అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మస్వరూపము, త్రయీ= వేదములు, అఖండైకరసా= అఖండబ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మమును బోధించుశాస్త్రములు వేదములు బ్రహ్మస్వరూపమని తెలియవలెను.

'అఖండైకరసో దేహ అఖండైకరసంమనః' ౧౧

'అఖండైకరసంసూత్ర మఖండైకరసంవిరాట్' ౧౨

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ౨)

టీ. దేహః= దేహము, అఖండైకరసః= అఖండబ్రహ్మము, మనః = మనస్సు, అఖండైకరసం=అఖండబ్రహ్మము, సూత్రం=సూత్రాత్మ (హిరణ్యగర్భుఁడు) అఖండైకరసం= అఖండబ్రహ్మము, విరాట్ = విరాడాత్మ, అఖండైకరసం= అఖండబ్రహ్మము.

తా॥ వస్తువిచారమున రజ్జువునందారోపింపఁబడిన పామెట్లు రజ్జువగునో యట్లే మాయాకల్పితమైన దేహమనస్సూత్రాత్మ విరాడాత్మలు తత్త్వజ్ఞానమున నధిష్ఠానమైన బ్రహ్మమేయగును గాని యోథార్థములుగావు ఇట్లే వక్ష్యమాణవాక్యములకు నెఱుఁగవలయును.

'అఖండైకరసావిద్యా అఖండైకరసోవ్యయః' ౧౩

'అఖండైకరసంగోప్యం అఖండైకరసశ్శశీ' ౧౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. విద్యా= అవిద్యనుదొలఁగించువిద్య, అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మ ము, అవ్యయః= అక్షరుఁడైన కూటస్థుఁడు, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము, గోప్యం= రహస్యమైన బ్రహ్మోపదేశము, అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మము, శశీ= చంద్రుఁడు, అఖండైకరసః= అఖండబ్రహ్మము.

తా॥ స్పష్టము.

'అఖండైకరసాస్తారా అఖండైకరసోరవిః' ౧౫

'అఖండైకరసోజ్ఞాతా అఖండైకరసాస్థితిః' ౧౬

(కృ-యు; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. తారాః= నక్షత్రములు, అఖండైకరసాః = అఖండబ్రహ్మ స్వరూప ములు, రవిః= సూర్యుఁడు, అఖండైకరసః=అఖండబ్రహ్మము, జ్ఞాతా=జీవుఁడు, అఖండైకరసః= అఖండబ్రహ్మము, స్థితిః = స్వస్థమైన చిత్తవృత్తి, అఖండైక రసా= అఖండబ్రహ్మము.

తా॥ స్పష్టము.

'అఖండైకరసామాతా అఖండైకరసఃపితా' ౧౭

'అఖండైకరసోరాజా అఖండైకరసంపురం' ౧౮

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. మాతా= తల్లి, అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మము, పితా = తండ్రి, అఖండైకరసః= అఖండబ్రహ్మము, రాజా = రాజు, అఖండైకరసః = అఖండ బ్రహ్మము.

తా॥ స్పష్టము.

'అఖండైకరసంక్షేత్రం అఖండైకరసాక్షమా' ౧౯

'అఖండైకరసంతారం అఖండైకరసోజపః' ౨౦

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. క్షేత్రం= భూభాగమైన క్షేత్రము (శరీరము) అఖండైకరసం= అఖం డబ్రహ్మము, క్షమా=భూమి (ఓర్పు) అఖండైకరసా=అఖండబ్రహ్మము, తారం= ఓంకారము, అఖండైకరసం= అఖండబ్రహ్మము, జపః=జపము, అఖండైకరసః= అఖండబ్రహ్మము.

తా॥

"సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్వత్తామత్తాచచిన్మయం" ౨౧
"ఆదిరంతంచచిన్మాత్రం గురుశిష్యాదిచిన్మయం" ౨౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. సర్వవర్జిత చిన్మాత్రం = సమస్తదృశ్యములుకాని చిన్మాత్రమైనది' త్వత్తా= నీవనుధర్మము, మత్తాచ = నేననుధర్మమును, చిన్మయం = బ్రహ్మము, ఆదిః= మొదలును, అంతంచ= తుదయును, చిన్మాత్రం = జ్ఞానమాత్రము, గురుశిష్యాది= గురుశిష్యాది వ్యవహారము, చిన్మయం బ్రహ్మమయము.

తా॥ సమస్తమును బ్రహ్మమని యెఱుంగవలయును.

"దృగ్దృశ్యంయది చిన్మాత్రం అస్తిచే చ్చిన్మయంసదా" ౨౩
"సర్వాశ్చర్యంచచిన్మాత్రం దేహశ్చిన్మాత్రమేవహి" ౨౪
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. దృక్= దృగ్రూపము, చిన్మాత్రం= చిద్రూపమే, దృశ్యం= దృశ్యము, యద్యస్తిచేత్= ఉండెనేని, సదా= ఎప్పుడును, చిన్మయం= బ్రహ్మమయమే, సర్వాశ్చర్యంచ= సమస్తాశ్చర్యమును (చోద్యస్వరూపమగుమాయ) చిన్మాత్రం= బ్రహ్మమే, దేహః= దేహమును, చిన్మాత్రమేవహి= బ్రహ్మరూపమే.

తా॥ బ్రహ్మము దృగ్రూపమైనది. దృశ్యములేదు. ఉన్నట్లు గనబడునేని నదియును బ్రహ్మమే. దానిని బ్రహ్మమని తలఁపవలయును.

"అహంత్వంచైవచిన్మాత్రం మూర్తామూర్తాదిచిన్మయం" ౨౫
"పుణ్యంపాపంచచిన్మాత్రం జీవశ్చిన్మాత్రవిగ్రహః" ౨౬
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. అహం = నేను, త్వంచ = నీవును; చిన్మాత్రమేవ = చిద్రూపమైన బ్రహ్మమే; మూర్తామూర్తాది; మూర్తామూర్త= మూర్తామూర్తములు; ఆది = మొదలైనది; చిన్మయం= బ్రహ్మమయము; పుణ్యం = పుణ్యమును; పాపంచ = పాపమును; చిన్మాత్రం= చిద్రూపము; జీవః= జీవుఁడు; చిన్మాత్రవిగ్రహః= చిన్మాత్రస్వరూపుఁడు.

తా॥ కనఁబడుచున్న పృథివ్యప్తేజస్సులు, మూర్తములనఁబడును, కనఁబడని వాయ్వాకాశకాలమన ఆదులు, అమూర్తములు సమస్తమును బ్రహ్మమే.

'దేహత్రియవిహీనత్వా త్కాలత్రయవివర్జనాత్' ౨౭
'జీవత్రియగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్' ౨౮
'లోకత్రియవిహీనత్వా త్పరమాత్మేతి శాసనాత్' ౨౯
'చిత్తాభావాచ్చింతనీయం దేహాభావాజ్జరానచ' 3౦
(కృ- య; 3౭ తేజోబిందు)

టీ. దేహత్రియ విహీనత్వాత్ = స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరములు లేమివలనను, కాలత్రియ వివర్జనాత్ = భూతభవిష్యద్వర్తమానములను కాలములు లేమివలనను, జీవత్రయగుణాభావాత్ = విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ సత్వరజస్తమోగుణములు లేమివలనను; తాపత్రయవివర్జనాత్ = ఆధ్యాత్మికాధి భౌతికాధి దైవతములను తాపములు లేమి వలనను; లోకత్రయవిహీనత్వాత్ = స్వర్గమర్త్యపాతాళములు లేమివలనను, పరమాత్మేతి= పరమాత్మయని, శాసనాత్ = (పరమాత్మకన్న నన్యములేదని) శ్రుతి శాసనమువలనను, చిత్తాభావాత్ = చిత్తములేమివలనను, నచింతనీయం= పరమాత్మయిట్టిదని చింతించుటకు శక్యముకాదు, దేహాభావాత్ = దేహము లేమివలన జరా= ముదిమి, న= లేదు.

తా॥ చిత్తము లేమివలనను, సర్వదృశ్యములు లేమివలనను, పరమాత్మ చింతించఁబడుటకు శక్యముకానిది. నేతినేతివాక్యములఁ దెలిసినంతదానిని నిషేధింపఁగా, నవాఙ్మానసగోచరమై యేది శేషించునో యది బ్రహ్మము.

'పాదాభావాద్గతిర్నాస్తి హస్తాభావాత్క్రియానచ' 3౧
'మృత్యుర్నాస్తిజన్యభావాత్ బుద్ధ్యభావాత్సుఖాదికం' 3౨
(కృ- య; 3౭ తేజోబిందు)

టీ. పాదాభావాత్ = పాదములులేమి, గతిర్నాస్తి=గమనములేదు; హస్తాభావాత్ = చేయలేమి, క్రియా= కర్మ, నచ= లేదు. జన్యభావాత్ = పుట్టువులేమి, మృత్యుః= మరణము, నాస్తి= లేదు, బుద్ధ్యభావాత్ = బుద్ధిలేమి, సుఖాదికం= సుఖము మొదలైనది, నాస్తి= లేదు.

తా॥ నిరవయవుఁడు నసంగుఁడు నగు ప్రత్యగాత్మకు, గమనము లేదు, కర్మములేదు, మరణములేదు, బంధమోక్షములకు హేతువు

లైన బుద్ధ్యాదులులేమిచే బంధమోక్షములు లేక నిరతిశయసుఖస్వరూపుఁడై యున్నాఁడు.

ఇతి స్వార్థాంతిక నానాలింగస్వరూపవాక్యాని ద్వాత్రింశత్

ఇట్లు స్వార్థాంతిక నానాలింగస్వరూపవాక్యములు ముప్పదిరెండు

ఇత్యేకాదశప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణేనమః.

౧౨. పుంలింగస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

'సఏషోకళోమృతః' ౧

(అథర్వ- ౪ ప్రశ్న; ప్ర ౬

టీ. సఏషః = ఆయీఆత్మ, అకళః = షోడశకళలులేనివాఁడు, అమృతః = నాశములేనివాఁడు.

తా॥ స్పష్టము.

'నాంతఃప్రజ్ఞం నబహిఃప్రజ్ఞంనోభయతఃప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞానఘనం నప్రజ్ఞంనాప్రజ్ఞం అదృశ్యమవ్యవహార్య మగ్రాహ్యమలక్షణ మచింత్యమవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్యప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమంశాంతం శివమద్వైతంచతుర్థం మన్యంతేసఆత్మాసవిజ్ఞేయః'
అథర్వ- ౬ మాండూక్య; ౭- అథర్వ ౫౫ రామోత్తరతాపనీ;
(అథర్వ ౨౭ నృసింహతాపనీ; ఖం ౪)

టీ. నాంతఃప్రజ్ఞం= అంతఃప్రజ్ఞకానివానిని, నబహిఃప్రజ్ఞం=బహిఃప్రజ్ఞకానివానిని, నోభయతఃప్రజ్ఞం= అంతర్బాహ్యము లందుండును భయప్రజ్ఞకానివానిని, నప్రజ్ఞానఘనం= ప్రజ్ఞానఘనముకానివానిని, నప్రజ్ఞం=ప్రజ్ఞకానివానిని

సాప్రజ్ఞం= అప్రజ్ఞ కానివానిని, అదృశ్యం = దృశ్యము గానివానిని, అవ్యవహార్యం= వ్యవహరించదగనివానిని, అగ్రాహ్యం=గ్రహించదగనివానిని, అలక్షణం=లక్షణముకానివానిని, అచింత్యం= చింత్యముగానివానిని, అవ్యపదేశ్యం=నిర్దేశించ శక్యముగానివానిని, ఏకాత్మప్రత్యయసారం= ఏకాత్మజ్ఞానసారుని, ప్రపంచోపశమం= ద్వైతప్రపంచమును శమింపజేయువానిని, శాంతం = శాంతస్వరూపుని, శివం= మంగళస్వరూపుని, అద్వైతం= ద్వైతముగానివానిని, చతుర్థం = జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులకు విలక్షణమైనవానిని, మన్యంతే = తలంచుచున్నారో, సః= ఆతురీయుఁడు (చతుర్థుడు ఆత్మా= ఆత్మ, సః= ఆయాత్మ విజ్ఞేయః = తెలిసికొనఁదగినవాఁడు.

తా॥ అంతఃప్రజ్ఞయనఁగ దైజసుడను జీవుఁడు. బహిఃప్రజ్ఞయనఁగా విశ్వుడను జీవుడు, ఉభయతఃప్రజ్ఞ యనఁగా జాగ్రత్స్వప్నముల యొక్క సంధికాలమందుండు జీవుఁడు (జ్ఞాతయగుజీవుఁడు) ప్రజ్ఞానమనఁగా సుషుప్తియందుండు ప్రాజ్ఞుఁడను జీవుఁడు, ప్రజ్ఞయనఁగా సమస్తము నొక్కమారుగ దెలిసికొనుజ్ఞాత (జీవుఁడు) అప్రజ్ఞయనఁగా కేవలజడమైన పదార్థము. గ్రాహ్యమనఁగ విషయము. ఇట్టిదేదియు నాత్మగాదు. పరమాత్మస్వరూపము శాంతము. శివము అద్వైతము. ద్వైతప్రపంచోపశమము తురీయమునైనది ఇట్లెఱిఁగి పండితులాత్మ ధ్యానము జేయుదురు. ఆయాత్మస్వరూపమే దెలిసికొనఁదగినది. అన్యము విడువదగినది.

‘అమాత్రశ్చతుర్థో వ్యవహార్యశ్శివోద్వైతః’ 3

(అథర్వ- ౬ మాండూక్య ౧-౨)

టీ. అమాత్రః= అకారోకార మకారములను మాత్రత్రయము లేనివాఁడు (కానివాఁడు) చతుర్థః= నాల్గవదియైన కేవలనాదబ్రహ్మమే స్వరూపముగా గలవాడు, అవ్యవహార్యః= వ్యవహరింప శక్యముకానివాఁడు, శివః = శుభస్వరూపుఁడు, అద్వైతః= అద్వితీయుఁడు.

తా॥ ఆత్మప్రణవముయొక్క మూడు మాత్రలుగాక నాదాత్మకమైనవాఁడు ఇంద్రియములచే వ్యవహరింపఁదగినవాఁడు కాఁడు అద్వితీయ శుభస్వరూపుఁడు.

'యత్రనాన్యత్పశ్యతినాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతిసభూమా'౪
(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭; ఖం ౨౪)

టీ. యత్ర = ఏస్వరూపమందు, అన్యత్ = దానికంటె నితరమును, నప శ్యతి= చూడఁడో, అన్యత్ = ఇతరము, నశృణోతి= వినఁడో, అన్యత్ = ఇతర మును, నవిజానాతి= ఎఱుఁగఁడో, సః= అయాత్మయే, భూమా=గొప్పవాఁడు.

తా॥ పరమాత్మకన్న నన్యములేదు కావున పరమాత్మ స్వరూప మెఱిఁగినవానికి తదితరము కనఁబడదు. ఇతరము వినఁబడదు. తెలిసి కొనుట కితరములేదు. అట్టి ఆత్మయే భూమానాకాఁడు.

'సఏష నేతి నేత్యాత్మా గృహ్యోనగృహ్యతేశీర్యోనహిశీర్యతే సంగోనహిసజ్జతే శీతోనవ్యథతేన హృష్యతి' ౫
(శు- య; బృహదారణ్యక; అ ౫; బ్రా ౯)

టీ. సఏష నేతి నేత్యాత్మా= నేతి, నేతి. వాక్యములచే సర్వమును నిషేధిం చఁగ శేషించిన యీ యాత్మ, అగ్రాహ్యః = విషయములవలె గ్రహింపఁదగిన వాఁడు కాఁడు, నగృహ్యతే= గ్రహింపఁబడఁడు, అశీర్యః= శరీరమువలె నశింపఁ దగినవాఁడు కాఁడు, నహిశీర్యతే= నశింపఁబడఁడు, అసంగః= సంగములేనివాఁడు (కూఁడుకొనువాఁడుకాఁడు) అశితః = శీతాదులులేనివాఁడు, నవ్యథతే = వ్యథ నొందఁడు, నహృష్యతి= సంతోషించడు.

తా॥ ఆత్మగ్రహింపఁదగిన రూపముగలవాఁడుకాఁడు. గ్రహింపఁ బడఁడు. నిస్సంగుఁడు. సంగమునకు గూర్పఁదగినవాఁడుకాడు. సుఖ దుఃఖములు లేనివాఁడు శరీరరహితుఁడు.

'రసఘనఏవైవం వా రేయమాత్మానం తరోబాహ్యఃకృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘనఏవ' ౬
(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బ్రా ౫)

టీ. అరే= ఓమైత్రేయా! అయమాత్మా= యీయాత్మ, ఏవం=యీప్రకా రము, రసఘనఏవ= ఆనందరసఘనుఁడే, అనంతరః= అంతరములేనివాఁడు, అబా హ్యః= బాహ్యములేనివాఁడు, కృత్స్నః= పరిపూర్ణుఁడు, ప్రజ్ఞానఘనః = ప్రజ్ఞాన ఘనుఁడు.

తా॥ పరిపూర్ణుఁడగుటచే నాత్మ బాహ్యాంతరములు లేనివాఁడు, ప్రజ్ఞానఘనతరమే స్వరూపముగా గలవాఁడు, ఆనందరసఘనుఁడు.

'తస్మాన్మనో విలీనే మనసి గతే సంకల్పవికల్పే దగ్ధే పుణ్యపాపే
సదాశివః' ౭

'శక్త్యాత్మికస్సర్వత్రావస్థితస్స్వయం జ్యోతిశ్శుద్ధో నిత్యో
నిరంజనశ్శాంతతమః ప్రకాశయతి' ౮

(శు- య; ౧౫ హంస)

టీ. తస్మాత్ = ఆయాత్మజ్ఞానమున; మనః = మనస్సు విలీనే = లీనమగు చుండఁగా; మనసి = మనసునందు, గతే = పొందియున్న, సంకల్పే = సంకల్పమును; వికల్పే = వికల్పమును; పుణ్యపాపే = పుణ్యపాపములును; దగ్ధే = దగ్ధమగుచుండఁగా; సదాశివః = సదాశివస్వరూపుఁడును; శక్త్యాత్మికః = శక్తిస్వరూపుఁడును; సర్వత్ర = అంతటను; అవస్థితః = ఉన్నవాఁడును, స్వయంజ్యోతిః = తనంతప్రకాశించువాఁడును; శుద్ధః = నిర్మలుఁడును; నిత్యః = నాశములేనివాఁడును; నిరంజనః = జేనినంటనివాఁడును, (దోషరహితుఁడును) శాంతతమః = అత్యంతశాంతిస్వరూపుఁడునై; ప్రకాశయతి = ప్రకాశించుచున్నాఁడు; (సమస్తమును ప్రకాశింపఁజేయు చున్నాఁడు.)

తా॥ ఆత్మజ్ఞానమున మనస్సు నశింపఁగ దాని భాగములైన సంకల్ప వికల్పములు నశించును. పిదప నశ్వరములైన పుణ్యపాపస్వరూప మగు కర్మము దగ్ధమగును. పిదప మేఘావరణ విముక్తంబగు భాను బింబము చందమున నిర్మలుఁడును, నిత్యుఁడును, సర్వపరిపూర్ణుఁడును, స్వయంప్రకాశమానుఁడు నగు నాత్మప్రకాశించుచుండును.

'ఏష శుద్ధః పూతః శూన్యశ్శాంతో ప్రాణో నిరాత్మానంతో
క్షయ్యః స్థిరశ్శాశ్వతో జస్స్వతంత్రః స్వే మహిమ్ని తిష్ఠతి' ౯

(సామ- ౨౮ మైత్రాయణీ; ప్ర-౨)

టీ. ఏషః = ఈయాత్మ; శుద్ధః = మాయాసంబంధములేమి శుద్ధుఁడు; పూతః = శరీరములేమి పవిత్రుఁడు; శూన్యః = ఇంద్రియములులేమి శూన్యుఁడు; శాంతః = అంతరింద్రియములులేమి శాంతుఁడు; అప్రాణః = ప్రాణములేనివాఁడు; అనీశాత్మా = స్వతంత్రుఁడు; అనంతః = అపరిచ్ఛిన్నుఁడగుటచే ననంతుఁడు; అక్షయ్యః =

వశింపఁజేయ శక్యము గానివాఁడు; స్థిరః= స్థిరమైనవాఁడు (నిశ్చలుఁడు;) శాశ్వతః= నిత్యుఁడు; అజః = జన్మములేనివాఁడు; స్వతంత్రః = సర్వేశ్వరుఁడునై; స్వే= తన; మహిమ్ని= మహిమయందే; తిష్ఠతి= ఉండుచున్నాఁడు.

తా॥ ఆత్మశుద్ధుఁడై, పవిత్రుఁడై, శాంతుఁడై, యప్రాప్యుఁడై, నిర్వికారుఁడై, సర్వేంద్రియస్వతంత్రుఁడై, యనంతుఁడై తన మహిమ యందే యుండుచున్నాఁడు.

'చక్షుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా
బుద్ధేర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా
తతస్సర్వస్మాదన్యో విలక్షణః సద్ఘనోఽయం చిద్ఘన ఆనందఘన
ఏవైకరసోఽవ్యవహార్యః' ౧౦

(అథర్వ - ౨౭ నృసింహోత్తర తాపిని; ఖం ౨)

టీ. చక్షుషః= నేత్రేంద్రియమునకు; ద్రష్టా= సాక్షి; శ్రోత్రస్య = శ్రవణేంద్రియమునకు; ద్రష్టా= సాక్షి; మనసః= మనస్సునకు; ద్రష్టా=సాక్షి; వాచః= వాగింద్రియమునకు; ద్రష్టా= సాక్షి; బుద్ధేః= బుద్ధికి; ద్రష్టా=సాక్షి; ప్రాణస్య= ప్రాణమునకు; ద్రష్టా= సాక్షి; తమసః= అజ్ఞానమునకు; ద్రష్టా = సాక్షి; సర్వస్య= సర్వమునకు; ద్రష్టా= సాక్షి; తతః= అందువలన; సర్వస్మాత్ = అన్నిటికంటెను; అన్యః = పరుఁడు; విలక్షణః = వానిలక్షణములు లేనివాఁడు; అయం= ఈయాత్మ; సద్ఘనః= సత్తామాత్రుఁడు, చిద్ఘనః= చిన్మాత్రుఁడు; ఆనందఘనఏవ= ఆనందఘనుఁడే; ఏకరసః= కేవలానుభవస్వరూపుఁడు, అవ్యవహార్యః= వ్యవహరింపనశక్యుఁడు.

తా॥ ఆత్మ నేత్రవృత్తికి శ్రోత్రవృత్తికి మనోవాగ్బుద్ధి ప్రాణాజ్ఞాన వృత్తులకు సాక్షి. సమస్తమునకు సాక్షి. ఇంద్రియప్రాణాజ్ఞానములకంటె నన్యమైనవాఁడు, వాని వ్యాపారము లేనివాఁడు. ఆత్మనిస్సంగుఁడనియును నిర్వికారుఁడనియును నిరవయవుఁడనియు నభిప్రాయము.

'సన్మాత్రో నిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధో నిరంజనో విభురద్వితీయానందః
పరః ప్రత్యగేకరసః' ౧౧

(అథర్వణ - ౨౭ నృసింహోత్తర తాపినీ; ఖం ౯)

టీ. సన్మాత్రః = సన్మాత్రుఁడు, నిత్యః = నాశములేనివాఁడు శుద్ధః = నిర్మలుఁడు, బుద్ధః = బోధస్వరూపుఁడు ముక్తః = అవిద్యాముక్తుఁడు, నిరంజనః = ఆలేపుఁడు, విభుః = సర్వవ్యాపకుఁడు, అద్వితీయానందః = ద్వైతదుఃఖములేమిగేవలానంద స్వరూపుఁడు, పరః = పరమాత్ముఁడు, ప్రత్యగేకరసః = ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూపుఁడు.

తా॥ ఆత్మ శాశ్వతుఁడు, సద్రూపుఁడు, నిర్మలుఁడు, బోధస్వరూపుఁడు, నిరంజనుఁడు, ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడు, అద్వితీయుఁడు. (తనకన్న నితరము లేనివాఁడు)

అదృష్టోఽవ్యవహార్యోఽప్య లోఽప్యనాల్పఃసాక్ష్యవిశేషః సర్వజ్ఞో
నంతోఽభిన్నోఽద్వయోవిదితా విదితాత్పరః అద్వైతపరమా
నందోవిభు ర్నిత్యోనిష్కలంకో నిర్వికల్పోనిరంజనో నిరాఖ్యా
తశ్శుద్ధో దేవఏకోనారాయణో నద్వితీయోఽస్తికశ్చిత్ ౧౨
(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని; ఖం ౯; అథర్వ- ౫౨
మహానారాయణ- అ ౧)

టీ. అదృష్టః = కనబడనివాఁడు, అవ్యవహార్యః = వ్యవహరింపశక్యముకానివాఁడు, అలోఽపి = అణువువలె నల్పుఁడైనను, నాల్పః = అల్పుఁడుగాడు (గొప్పవాఁడు) సాక్షీ = సమస్తమునకు ద్రష్టరూపుఁడు, సాక్ష్యవిశేషః = సాక్షిత్వధర్మముగలవాఁడు, అవిశేషః = గుణములులేనివాఁడు, సర్వజ్ఞః = అన్నిటినెఱుఁగువాఁడు, అనంతః = అపరిచ్ఛిన్నుఁడు, అభిన్నః = స్వగతసజాతీయ విజాతీయభేదములేనివాఁడు, విదితావిదితాత్ = విదితమైన దృశ్యముకన్నను, అవిదితమైన యదృశ్యముకన్నను, పరః = అన్యుఁడు, (జ్ఞానముచే నెఱుఁగబడినవానికన్న నెఱుఁగబడనివానికన్న నాత్మ అన్యుఁడు) అద్వైత = అద్వితీయమైన, పరమానందః = ఉత్కృష్టానందమే స్వరూపముగాఁగలవాఁడు, విభుః = వ్యాపకుఁడు, నిత్యః = శాశ్వతుఁడు, నిష్కలంకః = నిర్మలుఁడు, నిర్వికల్పః = వికల్పములేనివాఁడు, (ఎడతెగకయుండువాఁడు) నిరంజనః = దేనినంటనివాఁడు (నిర్దోషుఁడు), నిరాఖ్యాతః = ఇట్టివాఁడని చెప్పశక్యముకానివాఁడు, శుద్ధః = పరిశుద్ధుఁడు, దేవః = దేవుఁడు, ఏకః = ఒక్కఁడు, నారాయణః = నారాయణుఁడు, ద్వితీయః = రెండవవాఁడు, కశ్చిత్ = ఒకఁడును, నాస్తి = లేఁడు.

తా॥ అద్వితీయ పరమానంద స్వరూపుఁడు సర్వేశ్వరుఁడు. శాశ్వతుఁడు నిర్వికల్పుఁడునగు నారాయణస్వరూపుఁడైన యాత్మయొక్కఁడే యున్నాఁడు. ఆత్మకన్న నన్యుఁడులేఁడు. ఆత్మకన్న నన్యముగఁ దోఁచు జగజ్జీవేశ్వరాదులు మిథ్యయని తెలియవలెను.

'అచక్షుర్విశ్వతశ్చక్షుర కర్ణో విశ్వతఃకర్ణ అపాదో విశ్వతఃపాద అపాణిర్విశ్వతః పాణిరశిరా విశ్వతశ్శిరా విద్యామాత్రైకసంశ్రయో విద్యారూపః' ౧౩

(అథర్వ; ౮౭ భస్మజాబాల)

టీ. అచక్షుః = నేత్రములులేనివాఁడు, విశ్వతశ్చక్షుః = అంతటఁగన్నులు గలవాఁడు, అకర్ణః = చెవులులేనివాఁడు, విశ్వతఃకర్ణః = అంతట చెవులుగలవాఁడు, అపాదః = పాదములులేనివాఁడు, విశ్వతఃపాదః = అంతటబాదములు గలవాఁడు, అపాణిః = చేతులులేనివాఁడు, విశ్వతఃపాణిః = అంతటఁజేతులుగలవాఁడు, అశిరాః = నరములులేనివాఁడు, విశ్వతశ్శిరాః = అంతటను నరములుగలవాఁడు, (అశిరః = శిరస్సులేనివాఁడు, విశ్వతఃశ్శిరాః = అంతటను శిరస్సులుగలవాఁడు) విద్యామాత్రైకసంశ్రయః. విద్యామాత్ర = విద్యకే, ఏక = ముఖ్యమైన, సంశ్రయః = ఆశ్రయమైనవాఁడు, విద్యారూపః = జ్ఞానస్వరూపుఁడు.

తా॥ ఆత్మనిరవయవుఁడయ్యు నుపాధిచే విరాడ్రూపుఁడగు నంతట నవయవములు గలవాఁడయ్యెను, విద్యచే నాశ్రయింపఁదగినవాఁడు (జ్ఞానస్వరూపుఁడు)

'దివ్యోహ్యమూర్తఃపురుషోహ్యబాహ్యాభ్యంతరోహ్యజః' ౧౪

(అథర్వ- ౫ ముండక; ముం ౨)

టీ. దివ్యః = ప్రకాశించువాఁడు, అమూర్తః = ఆకారములేనివాఁడు, పురుషఃహి = పురుషుఁడు, అబాహ్యాభ్యంతరఃహి = బాహ్యాంతరములు లేనివాఁడు, అజః = పుట్టువులేనివాఁడు.

తా॥ ఆయాత్మ పరిపూర్ణుఁడగుటచే బాహ్యాంతరములు లేనివాఁడు ఉపాధియందుండుటచేఁ బురుషుఁడయ్యెను. పుట్టువులేనివాఁడు.

'అప్రాణోహ్యమనాశ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః పరః' ౧౫

(అథర్వ; ౫ ముండక; ముం ౨)

టీ. అప్రాణఃహి= ప్రాణములేనివాఁడు, అమనాః = మనస్సులేనివాఁడు, శుభ్రఃహి= స్వచ్ఛుఁడు, అక్షరాత్ = అవిద్యా ప్రతిబింబిత కూటస్థునికన్నను, పరతః= మాయాప్రతిబింబిత ఈశ్వరునికన్నను, పరః= అన్యుఁడు.

తా॥ అనాత్మప్రాణములేనివాఁడు అమనస్కుఁడు మానసూసంబంధములేమిచే బహిస్త్రుఁడు ప్రత్యగాత్మ ఈశ్వరులకన్న నన్యమైన శుద్ధబ్రహ్మము.

'అద్వైతస్సర్వభావానాం దేవస్తుర్యోవిభుస్స్మృతః, ౧౬
'అపూర్వో౽నంతరో౽బాహ్యో నపరః ప్రణవో౽వ్యయః' ౧౭
(అథర్వ; ౬ మాండూక్య; గౌడపాదకారి కాంతర్గతం)

టీ. సర్వభావానాం= సమస్తజ్ఞానములలో, అద్వైతః= అద్వైతజ్ఞానమైనవాఁడు, దేవః= దేవుఁడు, తుర్యః= అవస్థాత్రయసాక్షి, విభుః = ఈశ్వరుఁడు, అపూర్వః= తనకుపూర్వము (కారణము) లేనివాఁడు, అనంతరః = అంతరములేనివాఁడు, అబాహ్యః= బాహ్యములేనివాఁడు, నపరః=తనకన్న నన్యములేనివాఁడు, ప్రణవః= ఓంకారస్వరూపుఁడు, అవ్యయః = నాశములేనివాఁడునని, స్మృతః = చెప్పఁబడుచున్నాఁడు.

తా॥ సమస్త జ్ఞానములలో నుత్కృష్టమైన యద్వైతజ్ఞానమైనవాఁడు తనకు గారణములేనివాఁడు. తనవలననైన కార్యములేనివాఁడు (జగత్తులేనివాఁడు) ప్రణవస్వరూపుఁడు, పూర్ణుఁడని చెప్పఁబడును.

'అమాత్రో౽నంతమాత్రశ్చ ద్వైతస్యోపశమశ్శివః' ౧౮
(అథర్వ- ౬ మాండూక్య; గౌడపాదీయకారికాంతర్గతం)

టీ. అమాత్రః = మాత్రకానివాఁడు, అనంతమాత్రః = అనంతమాత్రాస్వరూపుఁడు, ద్వైతస్య= ద్వైతప్రపంచమునకు, ఉపశమః= శాంతినిజేయువాఁడు **శివః**= మంగళస్వరూపుఁడు (పరమాత్మ)

తా॥ స్పష్టము.

'కర్మాధ్యక్షస్సర్వభూతాధి వాసస్సాక్షిచేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ' ౧౯
(కృ- యు; ౧౧ బ్రహ్మ; ౧౮ శ్వేతాశ్వతర)

టీ. కర్మాధ్యక్షః= సర్వకర్మఫలప్రదుడగుటచే గర్మకధిపతి, సర్వభూతాధి

-వాసః= అంతర్యామియై సర్వభూతములందు వసించియున్నవాఁడు, సాక్షీ=సర్వేంద్రియ వృత్తులకు నజ్ఞానమునకును సాక్షియైనవాడు (అసంగుఁడు) చేతా= చైతన్యస్వరూపుఁడు, కేవలః= అద్వితీయుఁడు, నిర్గుణః= త్రిగుణములు లేనివాఁడు.

తా॥ ఆపరమాత్మ మాయోపాధినిబూని సర్వేశ్వరుండౌటచే సర్వకర్మఫలములకధిపతి అంతర్యామియై సమస్తభూతములయందున్నవాడు సర్వసాక్షి అద్వితీయుడు సత్త్వరజస్తమోగుణములు లేనివాఁడు శుద్ధచైతన్య స్వరూపుఁడు.

"సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయశ్శివః" ౨౦
"సర్వవర్జితచిన్మాత్రః సర్వానందమయః పరః" ౨౧
"సర్వానుభవనిర్ముక్తః సర్వధ్యానవివర్జితః" ౨౨
(కృ- యు; ౬౨ తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. సర్వసంకల్పరహితః= అమనస్కుఁడగుటచే సమస్త సంకల్పములులేనివాఁడు, సర్వనాదమయః= ప్రణవస్వరూపుడగుటచే ఓంకారనాదస్వరూపుఁడు, శివః= మంగళస్వరూపుడు, సర్వవర్జితచిన్మాత్రః = జడస్వరూపమైన దృశ్యముకాని చిన్మాత్రుఁడు, సర్వానందమయః = సర్వానందస్వరూపుడు, పరః = ప్రకృతి, పరుఁడు, సర్వానుభవనిర్ముక్తః= విషయములు లేమిని సర్వానుభవములు లేనివాఁడు సర్వధ్యానవివర్జితః= ధ్యేయస్వరూపుఁడుగాన ధ్యాతకామిచే ధ్యానములేనివాఁడు.

తా॥ ఆత్మ చిన్మాత్రుఁడు, సర్వనాదమయుఁడు అమనస్కుఁడు ధ్యేయస్వరూపుడు.

"ఆత్మానాత్మవివేకాది భేదాభేదవివర్జితః ౨౩
"మహావాక్యార్థతో దూరో బ్రహ్మాస్మీత్యతిదూరతః" ౨౪
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. ఆత్మానాత్మవివేకాది= ఇదియాత్మ ఇదియనాత్మయను వివేకము మొదలైన, భేదాభేద= భేదాభేదములచే, వివర్జితః= విడువబడినవాఁడు, మహావాక్యార్థతః= మహావాక్యార్థములకు, దూరః= దూరమైనవాఁడు, బ్రహ్మాస్మీతి=బ్రహ్మమునైతినను జ్ఞానమునకు, అతిదూరతః= అతిదూరముగనున్నవాడు.

తా॥ ఆత్మమహావాక్యార్థమునకు దూరమైనవాఁడు నేనుబ్రహ్మ

నై తిననుజ్ఞానమునకును దూరమైనవాఁడు అవాఙ్మానసగోచరుఁడగుటచే మహావాక్యార్థవిచారమునను దెలియబడఁడు. నేతినేతివాక్యములచే సమస్త దృశ్యములను నిషేధించఁగా మనోవాక్కుల కతీతమై యేది శేషించునో అదియే ఆత్మ, పరమార్థమున దెలిసికొనువాఁడు దెలియఁబడునది లేనట్టి చిదివియే స్వరూపముగాఁగల యాత్మ తెలియఁబడదు.

'తచ్ఛబ్దవర్జ్యస్త్వంశబ్దహీనో వాక్యార్థవర్జితః' ౨౫
'క్షరాక్షరవిహీనోయో నాదాంతర్జ్యోతిరేవసః' ౨౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. యః = ఎవఁడు, తచ్ఛబ్దవర్జ్యః = తత్పదముచే వ్యవహరింపబడఁడో, త్వంశబ్దహీనః= త్వంపదముచే వ్యవహరింపబడఁడో, వాక్యార్థవర్జితః= వాక్యార్థజ్ఞానమున వ్యవహరింపబడఁడో, క్షరాక్షరవిహీనః= క్షరములైన శరీరములు నక్షరమైన కూటస్థస్వభావము లేనివాఁడో, నాదాంతర్జ్యోతిరేవ = నాదమందు ప్రకాశమానుఁడై యుండువాఁడో, సః= వాఁడేయాత్మ.

తా॥ ఆత్మతత్పదముచే వ్యవహరింపబడువాఁడు కాఁడు త్వంపదముచే వ్యవహరింపఁబడువాఁడు కాఁడు బోధార్థమిట్లు తత్పదలక్ష్యుఁడనియు త్వంపదలక్ష్యుఁడనియు జెప్పబడునుకాని పారమార్థికమునఁగాదు.

'అఖండైకరసోవాహ మానందోస్మీతివర్జితః' ౨౭

(కృ-.య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

'దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవలామలరూపవాన్' ౨౮

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౬)

టీ. అహం= నేను, అఖండైకరసః= అఖండానుభవస్వరూపుఁడను, ఆనందోస్మి= ఆనందరూపుఁడనగుచున్నాను, ఇతి = అనునట్టి జ్ఞానముచేత, వర్జితః= విడువబడినవాఁడు, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః= చూడబడునది చూపు వీనినుండివిడువబడినవాఁడు, కేవల= అద్వితీయమైన, అమల= స్వచ్ఛమైన, రూపవాన్= రూపముగలవాఁడు,

తా॥ తానే బ్రహ్మముగావున నేను బ్రహ్మము నైతిననువాఁడు

బ్రహ్మము నెఱిఁగినవాఁడు కాఁడు ప్రతిజ్ఞానముండు నంతవఱకును బ్రహ్మై
క్యము లేదని తెలియవలయును; పరమాత్మయున వాఁడే బ్రహ్మమై
యున్నాఁడు ఈహేతువుచే మహావాక్యార్థములకు బ్రహ్మసారము.

'నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః ౨౯
సఏవవిదితాదన్యస్తథైవావిదితాదపి' ౩౦

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౬)

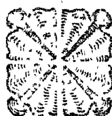
టీ. నిత్యోదితః = సన్మాత్రపుఁదోటచే నెల్లప్పుడును స్ఫురించువాఁడును, నిరాభాసః = అంతఃకరణములేమిచే నాభాసస్వరూపమైన జీవత్వము లేనివాఁడు, ద్రష్టా = జీవస్వరూపమైన వ్యష్టిప్రపంచము జూచువాఁడు, సాక్షీ = అంతర్యామియై సమష్టిప్రపంచమును జూచువాఁడు, చిదాత్మకః = చిన్మాత్రపురుషుఁడు, సఏవ = ఆయాత్మే, విదితాత్ = జ్ఞానముచే దెలియఁబడుదానికన్న, అన్యః = ఇతరమైనవాఁడు, తథైవ = అట్లే, అవిదితాదపి = జ్ఞానముచే దెలియఁగఁబడనిదానికన్నను, అన్యః = ఇతరమైనవాఁడు.

తా॥ సత్తామాత్రపుదోటచే నెల్లప్పుడు స్ఫురించువాఁడు బ్రహ్మ మెఱిగితిననువానికిని బ్రహ్మ మెఱుగననువానికిని దెలియబడనివాఁడు (కేవల సంవిన్మాత్రపుదోటవలన.

ఇతి సార్థాంతిక పుంలింగస్వరూప వాక్యాని త్రింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతిక పుంలింగవాక్యములు ముప్పది

ఇతి ద్వాదశప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

౧౩. స్త్రీలింగస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

'అలౌకికపరమానంద లక్షణాఖండామిత తేజోరాశిః' ౧

(అధర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. అలౌకిక= లోకసంబంధము గాని, పరమ= ఉత్కృష్టమైన, ఆనంద= ఆనందమే, లక్షణా= లక్షణము గాగలది, అఖండా= పరిపూర్ణమైనదియును, అమిత= మితముకానిదియునగు, తేజోరాశిః= తేజఃపుంజమైనది.

తా॥ పరబ్రహ్మమయిన సంవిత్తు విషయసంబంధము కాని నిరతిశయ ప్రేమస్వరూపమైనది. అఖండ తేజోరూపమయినది.

'భావాభావకలావినిర్ముక్తా చిద్విద్యాబ్రహ్మసంవిత్తిస్సచ్చి' ౨

'దానందలహరీమహాత్రిపుర సుందరీబహిరంతరనుప్రవిశ్యస్వయ

మేకైవ విభాతి' ౩

(ఋ- ౧౦౭ బహ్వృచ)

టీ. బ్రహ్మసంవిత్తిః= బ్రహ్మస్వరూపిణియైన సంవిత్తు, భావాభావకలా వినిర్ముక్తా= భావాభావసంబంధములైన షోడశకలలులేనిది, చిద్విద్యా = జ్ఞాన స్వరూపిణి, సచ్చిదానందలహరీ= సత్యజ్ఞానానంద ప్రవాహస్వరూపిణి, మహాత్రిపుర సుందరీ= జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను మూడుపురములందు సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమున నున్నదియునై, బహిరంతరనుప్రవిశ్య = బాహ్యాంతరముల ప్రవేశించి, స్వయం= తనంతదాను, ఏకైవ = అద్వితీయయై, విభాతి = ప్రకాశించుచున్నది.

తా॥ శ్రోత్రాదీంద్రియ గ్రాహ్యములైన శబ్దాదులు భావములు మన ఆదిగ్రాహ్యములైన సంకల్పాదు లభావములు. సంవిత్తు షోడశ కలావికారములు లేక జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను మూడు పురముల సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమున బాహ్యాంతరములందు దనంతదాన ద్వితీయయై ప్రకాశించుచున్నది ఆసంవిత్తు బ్రహ్మము.

'సర్వసంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞావివర్జితా' ४
(సామ; ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. సర్వసంకల్పరహితా = సమస్తసంకల్పములులేనిది, సర్వసంజ్ఞావివర్జితా= సమస్తసంజ్ఞలులేనిది.

తా॥ అంతఃకరణముగాక దానికి సాక్షిరూపమున నున్నందున సంవిత్తు సంకల్పములులేనిది. నామరూపములు లేమిని సంవిత్తునకు సంజ్ఞలులేవు. సంవిత్తనిబోధకై వ్యవహరింపబడెనని తెలియవలెను.

'సైషాచిదవినాశాత్మా సాత్మేత్యాదికృతాభిదా' ౫
(సామ- ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. సైషా= అయీసంవిత్తు; చిత్= జ్ఞానస్వరూపమైనది;అవినాశాత్మా= నాశములేనిది (సద్రూపమైనది) సా= ఆసంవిత్తే; ఆత్మేత్యాది = ఆత్మయను మొదలైన పదములచే; కృతా= చేయబడిన; అభిదా= పేరుగలది.

తా॥ ఆసంవిత్తు జ్ఞానస్వరూపమైనది నాశములేనిది ఆసంవిత్తే ఆత్మ, బ్రహ్మము ఈమొదలైన పేరులుగలది.

'ఆకాశశతభాగాచ్ఛా జ్ఞేషునిష్కలరూపిణీ, ౬
'నాస్తమేతినచోదేతి నోత్తిష్ఠతినతిష్ఠతి' ౭
(సామ- ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. ఆకాశశతభాగా= ఆకాశమున నూరవవంతుది (మిక్కిలిసూక్ష్మమైనది) అచ్ఛా= స్వచ్ఛమైనది, అజ్ఞేషు= జ్ఞానులుకానివారియందు (మూఢులందు), నిష్కలరూపిణీ= ఫలమునిచ్చునదికానిది, నాస్తమేతి = నాశముబొందదు, నచోదేతి= ఉదయమునొందదు, నోత్తిష్ఠతి= లేవదు, నతిష్ఠతి= నిలువబడదు.

తా॥ ఆకాశముకన్నను యీసంవిత్తు మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది. మూఢులకు నిష్ప్రయోజనమైనది. స్వచ్ఛమైనది. కాలత్రయమందు నుత్పత్తివినాశములులేక పరిపూర్ణమై నిశ్చలమైయున్నది.

'నచయాతినచాయాతి నచనేహనచేహచిత్' ౮
'సైషాచిదమలాకారా నిర్వికల్పానిరాస్పదా' ౯
(సామ- ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. సైషా = ఈసంవిత్తు; నచయాతి = పోదు; నచాయాతి = రాదు; నచనేహ = ఇక్కడలేనిదికాదు; నచేహ = ఇక్కడలేనిది; చిత్ = స్వప్రకాశస్వరూపమైనది; చిదమలాకారా = జ్ఞానమునవిర్మలాకారమైనది; నిర్వికల్పా = వికల్పములేనిది; నిరాస్పదా = ఆధారములేనిది.

తా॥ సంవిత్తు నిరవయమైనదిగావున నొకచోటికిబోదు, ఒకచోటనుండిరాదు, సర్వపరిపూర్ణమైనదికావున నిక్కడనున్నది న్కికడలేనిదియను వ్యవహారములేనిది. నిర్మలజ్ఞానరూపమైనది. నిర్వికల్పమైనది. సర్వాధారమైనది. తనకాధారములేనిది.

‹మహాచిదేకైకేహాస్తి మహాసత్తేతియోచ్యతే› ౧౦

‹నిష్కలంకాసమాశుద్ధా నిరహంకారరూపిణీ› ౧౧

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. యా = ఏసంవిత్తు, మహాసత్తేతి = మహాసత్తయని, ఉచ్యతే = చెప్పఁబడుచున్నదో, ఇహ = ఈజగమందు, ఏకైకా = ఒక్కటియొక్కటియై, (ప్రతిదేహమందుండుటచే నొక్కటియొక్కటియై కనబడుచు), మహాచిత్ = చిద్రూపమున (జ్ఞానరూపమున) అస్తి = ఉన్నదో, సా = ఆసంవిత్తు, నిష్కలంకా = కలంకములేనిది, సమా = సర్వసమత్వముగలది, శుద్ధా = స్వచ్ఛమైనది, నిరహంకారరూపిణీ = అహంకారములేని స్వరూపముగలది.

తా॥ 'సదేవసౌమ్యేదమగ్రఆసీత్' అను శ్రుతిప్రకారము సృష్టికి ముందు సద్రూపమునసే తత్వముగలదో ఆసత్తే యీజగమున నుపాధులందు చిద్రూపమున (జ్ఞానరూపమున) ప్రత్యేకమున్నట్లు కనబడుచున్నది. అదియే సంవిత్తు (తెలివి) అది యొక్కటియేగాని భిన్నముగాదు. నిష్కలంకమైనది. శుద్ధమైనది. నిరాహంకారస్వరూపమైనది.

‹సకృద్విభాతావిమలా నిత్యోదయవతీసమా›, ౧౨

‹సాబ్రహ్మపరమాత్మేతి నామభిఃపరిగీయతే› ౧౩

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. సకృద్విభాతా = సదాది త్రివృత్తులులేక ప్రకాశించునది, విమలా = నిర్మలమైనది, నిత్యోదయవతీ = ఎల్లప్పుడు చిద్రూపమున స్ఫురించునది, సమా = సమత్వమే స్వరూపముగాగలది, సా = ఆసంవిత్తే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, పరమా-

త్మేతి = పరమాత్మయనను, నామభిః = నామములచేత, పరిగీయతే = వర్ణించ బడుచున్నది.

తా॥ సంవిత్తే ఆత్మ బ్రహ్మము యీమొదలైన పేర్లచే వ్యవహరింపఁబడుచున్నది, స్త్రీలింగములైన సంవిదాది శబ్దములచే బ్రహ్మము బోధింపఁబడుచున్నది కావున వాక్యములు స్త్రీలింగ స్వరూపములనఁబడును.

ఇతి సార్థాంతిక స్త్రీలింగస్వరూప వాక్యాని త్రయోదశ.

ఇట్లు సార్థాంతిక స్త్రీలింగ స్వరూప వాక్యములు పదమూడు.

ఇతి త్రయోదశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః

౧౪ నపుంసకలింగ స్వరూపవాక్య ప్రకరణము.

'అన్యదేవతద్విదితాదథో అవిదితాదధి' ౧

(సామ- ౨ కేన)

టీ. తత్ = ఆబ్రహ్మము, విదితాత్ = తెలియబడినదానికన్నను, అవిదితాత్ = తెలియబడనిదానికన్నను, అన్యదేవ= ఇతరమైనదే.

తా॥ బ్రహ్మము తెలియబడుచున్న జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిస్థితికన్నను దెలియబడని తురీయస్థితికన్నను నన్యమైనదే. ఇట్లనుటవలన దెలియబడినది తెలియబడనిది బ్రహ్మముకాదు. తెలిసికొను తెలివిగేబ్రహ్మము.

'యత్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్యమగోత్ర మవర్ణ మచక్షుశ్శ్రోత్రం తదపాణిపాదం' ౨

(అధర్వ- ౫ ముండక; ముం ౧ ఖ ౧)

టీ. యత్ = ఏది, అద్రేశ్యం= అదృశ్యమైనదియో, అగ్రాహ్యం = విషయములచె గ్రహింపరానిదో; అగోత్రం= దేహములేమి గోత్రము లేనిదియో, అవర్ణం= వర్ణము లేనిదియో, అచక్షుశ్శ్రోత్రం= కన్నులు చెవులు మొదలైన యింద్రియములు లేనిదియో, అపాణిపాదం= చేతులు కాళ్లును లేనిదియో, తత్ = అది, తత్ =తత్పద లక్ష్యమైన బ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మమింద్రియముల కగోచరమైనది. వర్ణము లేనిది గోత్రము లేనిది జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు నంతఃకరణమును లేనిది, గ్రహింపశక్యముగానిది.

‹సదేవసౌమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం’ 3

(సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర ౬.; ఖం ౨)

టీ. సౌమ్య = సౌమ్యుడవైనయో శ్వేతకేతూ, అగ్రే = సృష్టికిముందు, ఇదం= ఈజగత్తు, ఏకమేవ = ఒక్కటేయైన, అద్వితీయం = రెండవది లేనిదియు నైన, సదేవ= సత్తైయే, (సద్వస్తువైన బ్రహ్మమై) ఆసీత్ = ఉండెను.

తా॥ త్రాడునందు భ్రాంతిచేతోచిన పాముతోచకముందే త్రాడై యున్నట్లు సృష్టికి ముందీ జగత్తు సద్వస్తువైన బ్రహ్మముగనున్నది. సద్వస్తువున నామరూపాత్మకమగు జగత్తు కల్పింపబడినదిగాని వాస్తవముగాదనియు నామరూపములు తోచుటయే సృష్టియనియు నామరూపములు మిథ్యాభూతములనియు, నామరూపములు పొందుటకాధారమైన (అధిష్ఠానమయిన) సత్తే కాలత్రయాబాధ్యమై యున్నదనియు తెలియవలెను, ‹ఏకమేవాద్వితీయమనువాక్యమున’ ‹ఏక’ మని నందున సత్తునకు స్వగతభేదము లేదనియును, ‘ఏవ’ అనినందున సజాతీయభేదము లేదనియును, ‹అద్వితీయ’ మనినందున విజాతీయభేదము లేదనియును తెలియవలయును. స్వగతభేదమనగా:— తనయందుగల భేదము. సత్తున కవయవనఖకేశరూపాదులు లేనందున స్వగతభేదము లేదు. సజాతీయభేదమనగా:— తనజాతియందున్న భేదము. ఈసత్తువంటి మఱియొకసత్తు లేదు. కావున సజాతీయభేదమును లేదు. విజాతీయభేదమనగా:— తనకు వ్యతిరేకమైన జాతియందుండు భేదము. సత్తునకు వ్యతిరేకమైనది లేదు కావున విజాతీయభేదమును లేదు. సత్తనగా

మున్నది. అసత్తనఁగా లేనిది సత్తునకు విజాతీయమన త్తగును. అసత్తుఁ డుడెట్లు? కావున సత్తునకు వ్యతిరేకమైనది లేదు. 'ఘట' మున్నది, 'పట' మున్నది యను వ్యవహారమున ననేక సత్తులున్నవని శంకతోఁచ వచ్చును. ఉపాధిభేదమున నొకసత్తే భిన్నములుగానున్నట్లు గనబడు చున్నది. ఘటపటాద్యుపాధులదోషియగా నుండునదొక్కటియేగాని భిన్నములుగావు. కావున సత్తువంటిది సత్తేగాని మఱియొకసత్తు లేదు. అందుచే సజాతీయభేదము లేదు. వృక్షమునకు పత్రపుష్పఫలాదులవలన స్వగతభేదమును, మఱియొకవృక్షమువలన సజాతీయభేదమును శిల మొదలైనదానివలన విజాతీయభేదమును గలుగుచున్నవి భేదత్రయ మిట్లే సర్వత్ర తెలియవలయును. భేదత్రయమునునే భేదమున్నను మిథ్యయని తెలియవలెను. దానికిహేతువున బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతా స్వరూపమును, మనుష్యాదికమును జగత్తును గాలత్రయమందును బాధ్యమై మిథ్యయగుచున్నది కొందఱు మతపరిహారము సర్వేశ్వరుఁడు కరచరణాద్యవయవములు గలవాడని వాదుకొనబడుచున్నాఁడు. ఆవా దము యుక్తివిఘరము. అనుభవవిరుద్ధము. అట్లయిన యీజగత్తునకు గతియేమనిన నది యచింత్యమైన మాయారచనాత్మకము. ఇంద్ర జాలమువంటిది. మిథ్య యంతియేకాని యథార్థముకాదు. సద్వస్తు వైన బ్రహ్మముకన్న నన్యమెద్దియును లేనిదే.

> 'అస్థూలమనణ్వహ్రస్వ మదీర్ఘమలోహితమస్నేహ
> మచ్ఛాయమతమో వాయ్వనాకాశమసంగమరసమ
> గంధమచక్షుష్కమశ్రోత్ర మవాఙ్మనోతేజస్కమ
> ప్రాణమముఖ మమాత్రమనంతరమబాహ్యం' ౪
>
> (శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౫)

> 'నిత్యంశుద్ధంబుద్ధముక్తం సత్యంః జ్ఞంపరంపూర్ణం అద్వ
> యానందచిన్మాత్రం పురతస్సువిభాతం. ౫
>
> (అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౯)

టీ. అస్థూలం= స్థూలము కానిదియును, అనణు = అణువుకానిదియును, అహ్రస్వం= పొట్టిదికానిదియును, అదీర్ఘం = పొడుగుకానిదియును, అలోహి

తం= ఎఱుపు మొదలైన రంగులు లేనిదియును, అస్నేహం = రాగము మొదలైనది లేనిదియును, అచ్ఛాయం= ఛాయ కానిదియు (ఛాయయనఁగాఁ బ్రతిబింబితమైన జీవుఁడు మొదలైనది). అతమః= చీకటి (అజ్ఞానము) కానిదియు, అనాకాశం= ఆకాశము కానిదియు, అవాయు= వాయువు కానిదియు, అసంగం = సంగము లేనిదియు, అరసం = రసము కానిదియు (జిహ్వేంద్రియముచే గ్రహించబడనిదియు), అగంధం= గంధము కానిదియు (ఘ్రాణేంద్రియముచే గ్రహించబడనిదియు), అచక్షుష్కం= నేత్రముగానిదియు, అశ్రోత్రం= శ్రవణేంద్రియముగానిదియు, అవాఙ్మనః= వాఙ్మనస్సులు లేనిదియు, అతేజస్కం= తేజస్సు కానిదియు, అప్రాణం= ప్రాణము కానిదియు, అముఖం= ముఖాద్యవయవములు కానిదియు, అమాత్రం= మాత్ర కానిదియు, అనంతరం= అంతరము లేనిదియు, అబాహ్యం = బాహ్యము లేనిదియు (పరిపూర్ణమైనది), నిత్యం= నాశము లేనిదియు, శుద్ధం = మాయాసంబంధము లేమిని శుద్ధమైనదియు, బుద్ధం = బోధస్వరూపమైనదియు, ముక్తం = స్వతస్సిద్ధముగ ముక్తమైనదియు, సత్యం = కాలత్రయాబాధ్యమైనదియు, సూక్ష్మం= నిరయవమగుటచే సూక్ష్మమని వ్యవహరింపబడునదియు, పరిపూర్ణం = అంతటను నిండియున్నదియు, అద్వయానంద చిన్మాత్రం = అద్వితీయమైన జ్ఞానానందమే స్వరూపముగా గలదియునై, పురతః= సృష్టికిముందు, సువిభాతం= లెస్సగ బ్రకాశించునదియునై యుండెను.

తా॥ నామరూపాత్మకమైన సృష్టికిముందు సజాతీయవిజాతీయ స్వగతభేదములు లేనిదియై దేహేంద్రియములుగానిదియై, దేహేంద్రియములు లేనిదియై, దేహేంద్రియగ్రాహ్యమైనవిషయముగానిదియై సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమై పరిపూర్ణమై బ్రహ్మము ప్రకాశించుచుండెను.

“అవిభాతమద్వైతమచింత్యమలింగం స్వప్రకాశమానందఘనం” ౬

(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని; ఖం ౬.)

టీ. అవిభాతం= సూర్యాదులచే బ్రకాశింపబడనిది, అద్వైతం= అద్వితీయమైనది, అచింత్యం= చింతింపశక్యముగానిది, అలింగం= చిహ్నములేనిది, స్వప్రకాశం= ఇతరప్రకాశమపేక్షింపక (దీపమువలె) తనప్రకాశముగలది, ఆనందఘనం= ఆనందఘనమైనది.

తా॥ బ్రహ్మము సూర్యాదులను ప్రకాశింపచేయునుగాని యూ

సూర్యాదులచే ప్రకాశింపబడను, ద్వైతరహితమైన జగత్తులేనిది చింతించు టకు శక్యముగానిది, సలక్షణములేనిది, స్వప్రకాశమయినది, ఆనంద ఘనమైనది.

> "ఏతద్ధ్యశబ్దమస్పర్శమ రూపమ రసమగంధమ వ్యక్తవ్యమదాత
> వ్యమ గంతవ్యమ విసర్జయితవ్యమ నానందయితవ్యమ మంత
> వ్యమ బోద్ధవ్యమనహం కర్తయితవ్యమ ప్రాణయితవ్యమ
> నింద్రియమ విషయమ కరణమలక్షణమ సంగమ గుణమవిక్రి
> యమ మాయమ భయమౌపనిషదం సువిభాతంసకృద్విభాతం
> పురతోऽస్మాత్సర్వస్మాత్సు విభాతమద్వయం. ౭
>
> (అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని ఖం ౯)

టీ. ఏతత్ = ఈసర్వోత్తమమైన బ్రహ్మము, హి = నిశ్చయముగ, అశబ్దం= శబ్దముకానిదియు, అస్పర్శం = స్పర్శముకానిదియు, అరూపం = రూపముగాని దియు, అరసం= రసముగానిదియు, అగంధం= గంధముగానిదియు, (జ్ఞానేంద్రియ పంచకమున వ్యవహరించరానిది), అవక్తవ్యం = చెప్పరానిదియు, అదాతవ్యం= ఇవ్వరానిదియు, అగన్తవ్యం= పోరానిదియు, అవిసర్జయితవ్యం=విడువరానిదియు, అనానందయితవ్యం= ఆనందింపరానిదియు. (కర్మేంద్రియపంచకమున వ్యవహరింప రానిది), అమంతవ్యం= మననముచేయరానిదియు, అబోద్ధవ్యం = తెలియరానిది యు, అనహంకర్తయితవ్యం = అహంకరింపరానిదియు, (మనోబుద్ధ్యహంకారము లచే వ్యవహరింపరానిది; అప్రాణయితవ్యం= ప్రాణముచే వ్యవహరింపరానిదియు, అనింద్రియం= ఇంద్రియములు కానిదియు, అవిషయం = విషయములు కానిదియు, అకరణం= అంతఃకరణము కానిదియు, అలక్షణం = లక్షణముగానిదియు, అసం గం= సంగములేనిదియు, అగుణం= సత్త్వరజస్తమోగుణములు లేనిదియు, అవిక్రి యం= షడ్భావవికారములు లేనిదియు, అమాయం=మాయలేనిదియు, అభయం= భయములేనిదియు, ఔపనిషదం= ఉపనిషత్ప్రతిపాదితమైనదియు, సువిభాతం= తెస్సగ తనంతట ప్రకాశించునదియు, సకృద్విభాతం= సదాదిత్రివృత్తులులేక ఏకా కృతిగ ప్రకాశించునదియునై, పురతః= సృష్టికిముందున్నది, అస్మాత్ = ఈహే తువువలన, సర్వస్మాత్ = సమస్తముకన్నను, సువిభాతం= తెస్సగప్రకాశించునది, అద్వయం= అద్వితీయమైనది.

తా॥ ఇంద్రియములు గలదిగాక, ఇంద్రియములుగాక, విషయములుగాక గుణములుగాక గుణిగాక షడ్భావవికారములులేక, భేదత్రియములేక నామరూపాత్మకమైన సృష్టికిముందు సద్వస్తువైన బ్రహ్మము ప్రకాశించుచుండెను.

'అనిర్వచనీయ జ్యోతిస్సర్వవ్యాపకం నిరతిశయానంద లక్షణం పరమాకాశం' ౮

(శు- య; ౭౮ మండలబ్రాహ్మణ)

టీ. అనిర్వచనీయజ్యోతిః= నిర్వచించుటకు శక్యముకాని జ్యోతిస్వరూపమైనది, సర్వవ్యాపకం= అంతట వ్యాపించియున్నది, నిరతిశయానందలక్షణం= నిరతిశయానందమే చిహ్నముగాగలది (అంతకన్న నెక్కువానందములేమి నిరతిశయానందము) పరమాకాశం= చిదాకాశస్వరూపమైనది.

తా॥ వస్తుస్వరూపము ఏవిధమునైన మిగులకుండ తెలియునట్లు స్పష్టముగ చెప్పుట నిర్వచనము. ఒకవస్తువు స్వరూపము నిర్వచించిన దానికి నింక సవరణయుండరాదు. అట్లు చెప్పుటయే నిర్వచించుట అనగా నతివ్యాప్తి అవ్యాప్తి అసంభవము అను దోషములు లేకుండ చెప్పవలయునని తాత్పర్యము. గోవెట్టిదనిన కొమ్ములు గలదియని చెప్పిన నీలక్షణము లక్ష్యమైన గోవునందేగాక తక్కినజంతువులందును వర్తించును. ఇది యతివ్యాప్తియను దోషము. నల్లనిది గోవనిన తెల్లని యెఱ్ఱని గోవులున్నందున లక్ష్యమందు లక్షణము సరిగావర్తింపదు, ఇది యవ్యాప్తియను దోషము. కోరలుగలది గోవనిన నీలక్షణము గోవను లక్ష్యమందు వర్తింపదు. ఇది యసంభవమనుదోషము. ఈదోషములు లేకుండ చెప్పుట నిర్వచించుటయగును గళకంబళము గలది గోవనిన నతివ్యాప్తి అవ్యాప్తి అసంభవమునను దోషత్రయము గలుగదు. గళకంబళమనగా మెడక్రిందుగ వ్రేలాడుచర్మవిశేషము. ఇట్లు దోషత్రయము లేకుండ బ్రహ్మమును చెప్పలేము గావున ననిర్వచనీయమనబడును. వేదాంతశాస్త్రమున మాయ యనిర్వచనీయయని చెప్పబడెను. బ్రహ్మము నట్టిదేయనిన బ్రహ్మముకు మాయకుభేదమేమని

యనిన బ్రహ్మము దృశ్యముకానిది (తెలియబడునదికాదు) ఆ హేతువుచే ననిర్వచనీయమనబడెను. వాస్తవముగ మాయయే యనిర్వచనీయమైనది బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమైనది.

> 'తద్బ్రహ్మ తాపత్రయాతీతం షట్కోశవినిర్ముక్తం షడూర్మివర్జితం పంచకోశాతీతం షడ్భావవికారశూన్యం ఏవమాదిసర్వవిలక్షణం నిర్గుణం నిరుపప్లవం జ్యోతిరాభ్యంతరం సర్వమాయాతీతం ప్రత్యగేకరసమద్వితీయం' ౯
>
> (ఋ- ౫౭ ముద్గల)

టీ. తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, తాపత్రయాతీతం= తాపత్రయమతిక్రమించినది (లేనిది), షట్కోశవినిర్ముక్త= స్థూలదేహాంశములయిన యారుకోశములులేనిది, షడూర్మివర్జితం= ఊర్ములారునులేనిది, పంచకోశాతీతం= పంచకోశముల నతిక్రమించినది (కానిది), షడ్భావవికారశూన్యం = ఆరుభావ వికారములులేనిది, ఏవమాది సర్వవిలక్షణం= ఈ మొదలయిన సమస్తమైనవానికి వేరైనది, వానిలక్షణములు కలదిగాదు, నిర్గుణం= త్రిగుణములులేనిది, నిరుపప్లవం= ఉపద్రవములేనిది, అభ్యంతరం= అంతర్బాహ్యములందుండు, జ్యోతిః = ప్రకాశస్వరూపము, సర్వమాయాతీతం= శుద్ధసత్వమలినసత్వములను భేదములనుండు మాయ నతిక్రమించినది. ప్రత్యగేకరసం= ప్రత్యగభిన్నస్వరూపమైనది,అద్వితీయం=తనకంటెరెండవదిలేనిది.

తా॥ ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము. ఆధిదైవికము, తాపత్రయము. తనశరీర రోగాదులవలన గలిగిన తాపము ఆధ్యాత్మికమనబడును. తనభార్యాపుత్రాదికములకు గలిగిన తాపములకు తాను తపించుట ఆధిభౌతికము. పిడుగు మొదలైనవానివలన దైవికముగాగలిగినది ఆధిదైవికము. ఆధ్యాత్మికము బాహ్యమనియు అంతరమనియు రెండువిధములు. త్వఙ్మాంసరుధిరమజ్జాస్థిస్నాయువులు షట్కోశములు జననమరణములు, క్షుత్పిపాసలు, శోకమోహములు, షడూర్ములు, అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయములు పంచకోశములు. అస్తి (దృశ్యపదార్థమున్నది) జాయతే (పుట్టుచున్నది) వర్ధతే (ఆరూపమున నెరుగుచున్నది) పరిణమతే (మఱియొక రూపమును బొందుచున్నది) అపక్షీయతే (క్షీణించుచున్నది) వినశ్యతి(నశిం

చుచున్నది) ఇని షడ్భావవికారములు, వీనికి విలక్షణము బ్రహ్మము. బ్రహ్మమే నిర్గుణమైనది. నిస్సంకల్పమైన దగుటచే నిరుపద్రవమైనది. అంతర్బాహ్యముల చిద్రూపముగ నున్నది. సమస్తనామరూపభేదముల కతీతమైనది. ప్రత్యగాత్మస్వరూపమైనది అద్వితీయమైనది

'తజ్జ్యోతి రేకమద్వితీయం సర్వకల్పనాతీతం ధృవమక్షరమేకం సదాచకాస్తి సచ్చిదానందం' ౧౦

టీ. తత్ = ఆబ్రహ్మము, జ్యోతిః = ప్రకాశస్వరూపమైనదియు, ఏకం = స్వగతసజాతీయాది భేదములులేనిదియు, అద్వితీయం = విజాతీయ భేదములేనిదియు, సర్వకల్పనాతీతం = సమస్తకల్పనలకు నతీతమైనదియు, ధ్రువం = నిశ్చయమైనది యు, అక్షరం = నాశములేనిదియు, ఏకం = ముఖ్యమైనదియు, సచ్చిదానందం= సచ్చిదానంద స్వరూపమునై, సదా= ఎల్లప్పుడు, చకాస్తి= ప్రకాశించుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మము స్వప్రకాశమైనది, సత్యజ్ఞానానంద స్వరూప మైనది, ప్రత్యగాత్మరూపమున భేదత్రయములేనిది, శాశ్వతమైనది.

'యత్తత్సత్యంవిజ్ఞానమానందం నిష్క్రియం నిరంజనం సర్వ గతంసుసూక్ష్మం సర్వతోముఖమనిర్దేశ్యం అమృతంనిష్కలం'

(అధర్వ- శా శాండిల్య)

టీ. సత్యం= సద్రూపమును, విజ్ఞానం= చిద్రూపమును, ఆనందం=ఆనంద రూపమును, నిష్క్రియం= క్రియలేనిదియు, నిరంజనం= నిర్దోషమైనదియు, సర్వ గతం= సమస్తమునన్నున్నదియు, సుసూక్ష్మం = శరీరములేమి సూక్ష్మమని వ్యవహ రింపబడుచున్నదియు, సర్వతోముఖం=అంతట ముఖములు గలదియు, అనిర్దేశ్యం= చెప్పుట కశక్యమైనదియు, అమృతం= నాశరహితమైనదియు, నిష్కళం= షోడశ కళలులేనిదియు, యత్ = ఏదియో, తత్ = అది, బ్రహ్మము.

తా॥ సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన ప్రత్యగాత్మ రూపమున బ్రహ్మ మున్నదని తాత్పర్యము.

'ఏకమద్వైతం నిష్కళం నిష్క్రియం శాంతంనిరతిశయ మనామయం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మాశాస్యం' ౧౨

(అధర్వ- శ్రు॥ భస్మజాబాల)

టీ. ఏకం= స్వగతసజాతీయ భేదములేనిది, అద్వైతం= ద్వైతముగానిది, నిష్కళం= షోడశకళలులేనిది, నిష్క్రియం = నైష్కర్మ్యముచే పొందతగినది. శాంతం శాంతమైనది. నిరతిశయం= తనకన్న నతిశయమైనదిలేనిది, అనామయం= రోగములేనిది, చతుర్థం = జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులకు విలక్షణమైనది. బ్రహ్మ విష్ణురుద్రాతీతం= త్రిమూర్త్యతీతమైనది, ఆశాస్యం = సర్వమును శాసించునది (కోరదగినది.)

తా॥ సర్వశాసకము బ్రహ్మము. ఆశాస్యమనగా కోరదగినది. ధర్మార్థకామములు ●నాశాస్యములు (కోరదగినవికానివి) మోక్షము- కోరదగినది, మోక్షమనగా బ్రహ్మముగావున బ్రహ్మము ఆశాస్యమని వ్యవహరింపబడుటకు సందేహములేశమైన నుండదనిభావము.

> 'అద్వయమనాద్యంతమశేష వేదవేదాంతవేద్య మనిర్దేశ్యమని
> రుక్తమ ప్రచ్యవమాశాస్యమవ్యయం సర్వాధార మనాధార
> మనిరీక్ష్యం' ౧౩

(అథర్వ- ౮౭ భస్మజాబాల; అ ౨)

టీ. అద్వయం= అద్వితీయము, అనాద్యంతం= ఆద్యంతములులేనిది, అశేష వేదవేదాంతవేద్యం = సమస్తవేద వేదాంతములచే తెలియబడునది, అనిర్దేశ్యం= నిర్దేశించశక్యముకానిది, అనిరుక్తం = నిశ్చయింపశక్యముగానిది, అప్రచ్యవం= చ్యుతములేనిది, ఆశాస్యం= సర్వమును శాసించునది, అవ్యయం= నాశములేనిది, సర్వాధారం= సమస్తమున కాధారమైనది. అనాధారం = తనకాధారములేనిది, అనిరీక్ష్యం= చూడశక్యముగానిది.

తా॥ బ్రహ్మము సర్వమున కాధారమగుటచే ననాధారమైనది.

> 'అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం తథారసం నిత్యమగంధ
> వచ్చయత్, ౧౪

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨) (కృ- య; ౮౬ యోగకుండలీ) (కృ- య; ౩కఠ- అ౧వ) (౩ శు-య; ౫౯ పైంగల అ ౩)

టీ. అశబ్దం= శబ్దముగానిది, అస్పర్శం = స్పర్శముగానిది, అరూపం= రూపముగానిది, అవ్యయం= నాశముగానిది, తథా= అట్లు, అరసం = రసముగానిది, నిత్యం= నిత్యమైనది, అగంధవత్ = గంధవంతముగానిది, యత్ = ఏదికలదో, (అదిబ్రహ్మము.)

తా॥ జ్ఞానేంద్రియములచే నెరుగదగిన విషయమేదియు బ్రహ్మము కాదు.

> 'పరంవిజ్ఞానాద్యద్వరిష్ఠం ప్రజానాంయదర్చిమద
> ణుభ్యోఽణుయచ్చ' ౧౫
>
> (అధర్వ- ౫ ముండక; ము౦ ౨)

టీ. విజ్ఞానాత్ = విజ్ఞానకోశముకన్న, యత్ = ఏది, పరం = పరమైనదో, వరిష్ఠం= శ్రేష్ఠమైనదో, యత్ = ఏది, ప్రజానాం= ప్రజలకు, అర్చిమత్ = పూజ్యమైనదో, యత్ = ఏది, అణుభ్యః = అణువులకన్న అణు = అణువైనదో, (అది బ్రహ్మము.)

తా॥ విజ్ఞానమయ కోశముకన్న పరమైనదియును శ్రేష్ఠమైనదియునై ముముక్షువులకు పూజ్యమై బ్రహ్మమున్నది.

> 'బృహచ్చయద్దివ్యమచింత్య రూపంసూక్ష్మాచ్చ తత్సూ
> క్ష్మతరంవిభాతి' ౧౬
>
> (అధర్వ- ౫ ముండక; ము౦ 3; ఖ౦ ౧)

టీ. యత్ = ఏది, బృహచ్చ= మిక్కిలి గొప్పదియో, దివ్యం = ప్రకాశరూపమైనదియో, అచింత్యరూపం= చింతింపశక్యముగానిదో, సూక్ష్మాచ్చ=సూక్ష్మమైన పరమాణువుకన్నను, సూక్ష్మతరం= మిక్కిలి సూక్ష్మమై, విభాతి = ప్రకాశించుచున్నదో, తత్ = అది బ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మమనంతమైనది యచింత్యమైన స్వరూపముగలది.

> 'ఏతజ్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యంహి
> కించిత్' ౧౭
>
> (అధర్వ- ౮3 నారదపరివ్రాజక) (శు-య; ౧౪ శ్వేతశ్వేతర)

టీ. ఏతత్ = ఈ బ్రహ్మము, జ్ఞేయం= తెలిసికొనదగినది, నిత్యమేవ= నాశములేనిదియే, ఆత్మసంస్థం = తనయందేయున్నది, అతఃపరం = దీనికన్న నన్యము, వేదితవ్యం= తెలిసికొనదగినది, కించిత్ = మఱియొకటి కొంచమును, నహి= లేదు.

తా॥ బ్రహ్మమే తెలిసికొనదగినది. దీనికన్న మరియొకటి తెలిసికొనదగినదిలేదు. తనయందే తానై బ్రహ్మమున్నది. బ్రహ్మమెరుంగుటకు తీర్థాదులకుబోవ బనిలేదు.

‘అఘోషమవ్యంజనమస్వరంచ అతాలుకంఠోష్ఠమనాసి
కంచయత్, ౧౮

‘అ రేఫజాతముభ యోష్మవర్జితంయదక్షరంనక్షర తేకథంచిత్’

(కృ- య; ౨౧ అమృతనాద)

టీ. అఘోషం = ఖఛమొదలైన ఘోషాక్షరములుకానిది, అవ్యంజనం= కకారాదివ్యంజనములుగానిది, అస్వరం = అకారాదిస్వరములుకానిది, అతాలు కంఠోష్ఠం = ఇచవర్గ యశలు (తాలువులు) కానిది- అకవర్గహ (కంఠ్యములు) కానిది, ఉఊపఫబభమ (ఓష్ఠ్యములు) కానిది, అనాసికం= వర్గ పంచమాక్షరములు కానిది, అరేఫజాతం= రేఫజాతికానిది, ఉభయోష్మవర్జితం=సంయుక్తాక్షరములు శషసలుగానిది, కథంచిత్ = ఏవిధమునసైనను, యదక్షరం= ఏయక్షరము, నక్ష రతే= నశింపదో, (అయక్షరము బ్రహ్మము.)

తా॥ ఓంకారమే యక్షరమైన పరబ్రహ్మము ఆయోంకారము సర్వాక్షర విలక్షణమైనది.

‘అగోచరంమనోవాచా మవధూతాదిసంప్లవం’ ౨౦

(సామ- ౭౯ మైత్రేయ; అ ౧)

టీ. మనోవాచాం= మనోవాక్కులకు, అగోచరం = తెలియబడనిది, అవ ధూతాదిసంప్లవం, అవధూతాది= అవధూతాదులకు, సంప్లవం = సంసారసాగర మును తరింపజేయుటకు సాధనమైన యోడయైనది.

తా॥ స్పష్టము.

‘సత్తామాత్రప్రకాశైక ప్రకాశంభావనాతిగం’ ౨౧

‘అహేయమనుపాదేయమ సామాన్యవిశేషణం’ ౨౨

(సామ- ౭౯ మైత్రేయ; అ ౧)

టీ. సత్తామాత్రప్రకాశైక ప్రకాశం, సత్తామాత్రప్రకాశ=సద్రూపమైన ప్రకాశమే, ఏక= ముఖ్యమైన, ప్రకాశం= ప్రకాశముగాగలది, భావనాతిగం= భావనకతీతమైనది, అహేయం= విడువదగినదికాదు. అనుపాదేయం = గ్రహింప దగనిది, అసామాన్యవిశేషణం= సామాన్యమైన విశేషణములు గలదికాదు.

తా॥ ఎవ్విధమైన విశేషములను చెప్పుట కశక్యమైనది బ్రహ్మము బ్రహ్మమిట్టిదని చెప్పుటకు విశేషణములులేవు కేవల నిర్విశేషణమయి నది (విశేష్యస్వరూపమైనది)

'ధ్రువం స్తిమితగంభీరం న తేజో నతమ స్తతం' ౨౩
(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; అ ౧)
'నిష్కలంనిర్మలంశాంతం సర్వాతీతంనిరామయం' ౨౪
(కృ- య; ౪౧ యోగతత్త్వ)

టీ. ధ్రువం = నిశ్చయమైనది, స్తిమితగంభీరం = శాంతముతోగూడిన గాంభీర్యముగలది, న తేజః= తేజస్సుకానిది, నతమః= చీకటికానిది, తతం= పరిపూర్ణమైనది, నిష్కలం= షోడశకళలులేనిది, నిర్మలం= స్వచ్ఛమైనది, శాంతం= శాంతమైనది, సర్వాతీతం= సమస్తదృశ్యములకు నతీతమైనది, నిరామయం= రోగహీనమయినది.

తా॥ బ్రహ్మము ఉష్ణస్పర్శగల తేజస్సుకానిది ఆలోకాభావమగు చీకటికాదు. నిష్కళమైనది. శాంతమైన గంభీరస్వరూపమైనది. (తరంగహీన సముద్రము చందమున నిశ్చలమై గంభీరమైయున్నది.)

'నశూన్యంనాపిచాకారి నదృశ్యం నాపిదర్శనం' ౨౫
'చిన్మాత్రంచైత్యరహితం అనంతమజరంశివం' ౨౬
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౨)

టీ. నశూన్యం= శూన్యముకానిది, ఆకారి= ఆకారముగలది, న= కాదు, నదృశ్యం= దృశ్యముకాదు, దర్శనం= చూచుటయును, న= కాదు, చిన్మాత్రం= జ్ఞానమాత్రమైనది, చైత్యరహితం= చిత్తవృత్తులులేనిది, అనంతం= అంతములేనిది, అజరం= ముదిమిలేనిది, శివం= మంగళస్వరూపమయినది.

తా॥ బ్రహ్మము దర్శనముకానిది. దృశ్యముకానిది. చిన్మాత్రమయినది. ఆకారము గలదికాదు. శూన్యమైనదికాదు.

'చైతన్యానుపాతరహితం సామాన్యేనచసర్వగం' ౨౭
'అనామయమనాభాసం అనామకమకారణం' ౨౮
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౫)

టీ. చైతన్యానుపాతరహితం= చిత్తవృత్తులతో సంబంధములేనిది, సామాన్యేనచ= సామాన్యముగ, సర్వగం= అంతటనున్నది, అనామయం= రోగములేనిది, అనాభాసం= ఆభాసములేనిది, అనామకం= పేరులేనిది, అకారణం= తనకు హేతువులేనిది.

తా॥ లేనిది యున్నట్లు కనబడుట యాభాసము గ్రిహ్మము నామ రూపములేనిది. సర్వవ్యాపకమైయునది. ఏకరు నికరు మొద్దుయుకారణము లేనిది స్వయముగానున్నది సర్వకారణమైనది.

'మనోవచోభిరగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖాత్సుఖం' ౨౯
'ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాది వర్జితంతదిదంపదం' ౩౦
(సామ- ౯౧ మహో; అ ౫)

టీ. మనోవచోభిః= మనోవాక్కులచే, అగ్రాహ్యం = గ్రహింపబడనిది, పూర్ణాత్= పూర్ణముకన్నను, పూర్ణం= పూర్ణమయినది, సుఖాత్ = సుఖముకన్నను, సుఖం= సుఖమైనది, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాదివర్జితం = చూచువాడు చూపు చూడబడునదియును త్రిపుటిలేనిదియునైన, ఇదంపదం = ఈస్థానము, (అనగా యిట్టిస్థితి) తత్ = అబ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మము పూర్ణమైన యాకాశముకన్న పూర్ణమయినది. సుఖమని యెంచబడు విషయానుభవముకన్నసుఖమైనది. ద్రష్టృదర్శన దృశ్యములను త్రిపుటిలేనిది అగ్రాహ్యమైనది.

'శుద్ధంసూక్ష్మంనిరాకారం నిర్వికారంనిరంజనం' ౩౧
'అప్రమాణమనిర్దేశ్యం అప్రమేయమతీంద్రియం' ౩౨
(కృ. య; ౯౩ యోగశిఖ; అ ౨-౩)

టీ. శుద్ధం= శుద్ధమైనది, సూక్ష్మం= సూక్ష్మమని వ్యవహరింపబడుచున్నది. నిరాకారం= ఆకారములేనిది, నిర్వికారం= వికారము, నిరంజనం = నిర్దోషమయినది, అప్రమాణం= ప్రమాతృగోచరమగు ప్రమాణముగానిది, అనిర్దేశ్యం = నిర్దేశింపబడనిది, అప్రమేయం = ప్రమాణగోచరమగు ప్రమేయముకానిది, అతీంద్రియం= ఇంద్రియాతీతమయినది.

తా॥ సాధిష్ఠానబుద్ధిస్థచిదాభాసుడు ప్రమాతయనబడును. కూటస్థసహితమైన బుద్ధితోగూడిన జీవుడు ప్రమాతయనియర్థము. ప్రమాతవలన ప్రమాణము పుట్టుచున్నది. సాభాసాంతఃకరణవృత్తి ప్రమాణము. జీవునితోగూడిన మనోవృత్తి ప్రమాణమని యర్థము. ఈప్రమాణమువలన ప్రమేయము తెలియబడుచున్నది. ప్రమేయమనఁగా ఘటా

దివిషయము. ప్రమేయముతో గూడుటవలన ప్రమాణమందు విష యాకృతికలుగుచున్నది. ఆవిషయాకృతిని ప్రమాతగ్రహించుచున్నాడు, కావున సమస్త విషయములు ప్రమాణమునను న్నవి. మనస్సే సమస్త విషయ స్వాకారమని ఉపాధివుచే చెప్పబడెను. బ్రహ్మము ప్రమాతృప్రమాణప్రమేయములు కాదని తెలియవలయును.

'నిర్లేపకం నిరపాయం కూటస్థమచలంధ్రువం' 33

(కృ- య; ౬3 అధ్యాత్మ)

'సద్ఘనంచిద్ఘనంనిత్యమానంద ఘనమద్వయం' 3౪

(శు- య; ౭3 అధ్యాత్మ)

టీ. నిర్లేపకం= నిరంజనమైనది, నిరపాయం = అపాయములేనిది, కూటస్థం= ప్రత్యగాత్మ స్వరూపమయినది, అచలం= నిశ్చలమైనది, ధ్రువం= నిశ్చయమయినది. సద్ఘనం= సద్ఘనమయినది. చిద్ఘనం= జ్ఞానఘనమైనది, నిత్యం= నాశములేనిది. ఆనందఘనం= ఆనందఘనమయినది. అద్వయం= అద్వితీయమయినది.

తా॥ బ్రహ్మము నిస్సంగమైనది. ప్రత్యగాత్మ స్వరూపమయినది. సత్యజ్ఞానానంద ఘనమైనది అద్వితీయమైనది.

'ప్రత్యగేకరసంపూర్ణ మనంతం విశ్వతోముఖం, 3౫

'అహేయమనుపాదేయమ నాధేయమనాశ్రయం, 3౬

(శు- య; ౭3 అధ్యాత్మ)

టీ. ప్రత్యగేకరసం = ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూపమయినది. పూర్ణం= అంతటనిండియున్నది. అనంతం= దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేనిది. విశ్వతోముఖం= విరాడ్రూపమున నంతటముఖములు గలది. అహేయం = విడువదగనిది. అనుపాదేయం = గ్రహింపరానిది. అనాధేయం = ఆధేయముకానిది, (ఆధారముకలది కాదు) అనాశ్రయం= ఆశ్రయములేనిది, (ఒకదానిని ఆశ్రయించియుండనిది.)

తా॥ పరిచ్ఛేదత్రయములేని దానటచే బ్రహ్మమనంతమైనది. ఆశ్రయములేనిది ఆధారములేనిది. సర్వపరిపూర్ణమయినది. అద్వితీయమయినది.

'శుద్ధంబుద్ధంసదాముక్తం అనామకమరూపకం' 3౭

(కృ- య; 3౭ తేజోబిందు; అ ౭)

టీ. శుద్ధం = శుద్ధమయినది. బుద్ధం = బోధస్వరూపమయినది. సదాముక్తం= ఎల్లప్పుడును ముక్తమయినది. అనామకం = నామములేని. అరూపకం= రూపములేనిది.

తా॥ స్పష్టము.

'సంకల్పసంక్షయవశాద్గలితేతు చిత్తే సంసారమోహ
మిహికాగలితాభవంతి' 37

'స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ ఖమాగతాయాం చిన్మాత్ర
మేకమజమాద్యమనంతమంతం' 38

(సామ- ౬౧ మహో; అ ౫)

టీ. సంకల్పసంక్షయవశాత్= సంకల్పములు నశించుటవలన చిత్తే=చిత్తము; గలితేతు= జారినదగుచుండగా; సంసారమోహమిహికాః = సంసారమోహమను మంచుపెల్లలు; గలితాః= జారినవగుచున్నవి. శరది= శరత్కాలము; ఆగతాయాం= వచ్చినదౌచుండగా; స్వచ్ఛం= నిర్మలమయిన; ఖమివ = ఆకాశమువలె; చిన్మాత్రం= జ్ఞానమాత్రమును; ఏకం= ఒక్కటియును; అజం = పుట్టువులేనిదియును; ఆద్యం= సమస్తమునకు మొదటిదియు. అనంతం = అంతములేనిదియును; అంతం = సర్వము నంతము చేయునదియును (అన్నిటిని అతిక్రమించియుండునదియును) అగు బ్రహ్మము; విభాతి= ప్రకాశించుచున్నది.

తా॥ మంచు నశింపగా నాకాశము స్వచ్ఛమయినట్లు సంకల్పములతోఁగూడిన మనస్సు నశించుచుండగా నిర్మలమయిన సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమగు బ్రహ్మము బ్రకాశించుచుండును.

ఇతి సార్థాంతిక నపుంసకలింగ స్వరూపవాక్యాన్యేకోన చత్వారింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతిక నపుంసకలింగ స్వరూపవాక్యములు ముప్పదితొమ్మిది.

ఇతి చతుర్దశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణేనమః.

౧౬. ఆత్మస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

'ఆకాశోహవై నామ నామరూపయోర్నిర్వహితా తే
యదంతరాతద్బ్రహ్మతదమృతంసఆత్మా' ౧
(సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర- ౮- ఖం ౧౪)

టీ. ఆకాశోహవై నామ = ఆకాశమెట్టిదనిన, నామరూపయోర్నిర్వహితా = నామరూపములను నిర్వహించునదియగును, తే = ఆ నామరూపములను, యత్ = ఏది, అంతరా = అంతరముగనట్లుచేయునో, తత్ = అది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అమృతం = నాశములేనిది, సః ఆత్మా = అదియాత్మ.

తా॥ శబ్దగుణమును గలిగియున్నందున ఆకాశమును రూపముగల భూతమువలె వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఆకారణమున నామరూపములు ఆకారముగల ఆకాశము మాయాకార్యమే బ్రహ్మము నిర్గుణము కావున నామరూపములులేనిది.

'ఇదంసర్వం యదయమాత్మా' ౨
(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; శు- య- ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౪ బ్రా- ౪ అ ౬ బ్రా ౫) శు- య; ౪౮ మండలబ్రాహ్మణ.

టీ. యత్ = ఏది, ఇదంసర్వం = ఈసర్వమో, (అది) అయమాత్మా = ఈ ఆత్మయే.

తా॥ వివర్తరూపముగా నేది యీజగత్తుగాగనబడుచున్నదో యదియే యీప్రత్యగాత్మ స్వరూపముననున్నది.

'చిదేకరసోహ్యయమాత్మా' ౩
'ఓతోహ్యయమాత్మా' ౪
(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ)

టీ. అయమాత్మా = ఈయాత్మ, చిదేకరసః హి = చిదేకరసమైనవాడు, అయమాత్మా= ఈయాత్మ, ఓతః = పోడువు మొదలైనవాని స్వరూపమైనవాడు, హి= నిశ్చయము.

తా॥ స్పష్టము.

'అనుజ్ఞాతాహ్యయమాత్మా' ౫

'హ్యనుజ్ఞైకరసోహ్యయమాత్మా' ౬

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ)

టీ. అయమాత్మా= ఈయాత్మ, అనుజ్ఞాతా హి=అనుజ్ఞ నిచ్చువాడు, అయమాత్మా= ఈయాత్మ, అనుజ్ఞైకరసః హి= అనుజ్ఞాస్వరూపుడు.

తా॥ ఆజ్ఞ యిచ్చువాడు ఆజ్ఞయు నాత్మయేయని తాత్పర్యము.

'అవికల్పోహ్యయమాత్మా' ౭

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ)

'దేహాదేః పరతరత్వా ద్బ్రహ్మైవపరమాత్మా' ౮

(శు- య; ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. అయమాత్మా= ఈయాత్మ, అవికల్పః హి = నిర్వికల్పుడు, దేహాదేః= దేహేంద్రియాదికములకు, పరతరత్వాత్ = పరముగనుటవలన, పరమాత్మా= పరమాత్మ యనబడును, బ్రహ్మైవ= అపరమాత్మ బ్రహ్మమే.

తా॥ ఆత్మ నిర్వికల్పుడు. దేహేంద్రియాదులకు పరుడౌటచే పరమాత్మయనబడును. ఆపరమాత్మయే బ్రహ్మము.

'అఖండైకరసోహ్యయమాత్మా' ౯

'నిర్గుణస్సాక్షీభూతో నిష్క్రియోనిరవయవోయమాత్మా' ౧౦

(అధర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

టీ. అయమాత్మా= ఈయాత్మ, అఖండైకరసః హి= అఖండానంద స్వరూపుడు, నిర్గుణః= గుణరహితుడు, సాక్షీభూతః= బుద్ధివృత్తులకు సాక్షియైనవాడు, అయమాత్మా= ఈయాత్మ, నిష్క్రియః = క్రియలేనివాడు (నైష్కర్మ్యమును బొందదగినవాడు), నిరవయవః= స్వగతభేదము లేనివాడు.

తా॥ ఆత్మస్వగతభేదములేక ఏకాకృతిగలవాడు. పశుపక్షి మనుష్య దేవతాదుల కున్నట్లు శరీరములేనివాడు. సర్వేంద్రియసాక్షి. అఖండానంద రూపుడు.

ఓవిరజఃపరఆకాశాదజ ఆత్మామహాన్ ధ్రువః ౧౧

(శు- యు; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బ్రా ౪)

టీ. ఆత్మ= ఆత్మా, విరజః= రజోగుణములేనివాడు, ఆకాశాత్ = ఆకాశముకన్నను, పరః= పరుడు, మహాన్= గొప్పవాడు, ధ్రువః= నిశ్చయమైనవాడు అజః= పుట్టువులేనివాడు.

తా॥ ఆత్మపరిశుద్ధుడు పుట్టువులేనివాడు, ఆకాశతత్త్వముకన్న పరమైనవాడు.

ఓఏకోదేవస్సర్వభూతేషుగూఢస్సర్వవ్యాపీసర్వభూతాంతరాత్మా, ౧౨

(కృ- యు; ౧౪ శ్వేతాశ్వతర; కృ- యు; ౧౧ బ్రహ్మ)

టీ. ఏకః= ఒక్కడును, దేవః= దేవుడును, సర్వభూతేషు = సమస్తభూతములందు, గూఢః=పైకిస్ఫురింపక కూటస్థస్వరూపముగ నున్నవాడు, సర్వవ్యాపీ= సర్వవ్యాపకుడు, సర్వభూతాంతరాత్మా = సమస్తభూతములకు అంతర్యామియైన ఈశ్వరుడు.

తా॥ ఆత్మయే దేవుడు, సమస్తభూతములందు ప్రత్యగాత్మస్వరూపమున గూఢముగనున్నవాడు. కూటస్థజీవుల కన్యోన్యాధ్యాసముగలిగినందున కూటస్థుడుగూఢముగ నున్నవాడు. జీవుడు పైకి గనబడుచున్నాడు ఆత్మయే యంతర్యామిగ నున్నవాడు.

ఓనిశ్శబ్దంపరమంబ్రహ్మ పరమాత్మాసమీయతే. ౧౩

(ఋ- ౩౮ నాదబిందు)

ఓసకలేనిష్కలేభావె సర్వతాత్మావ్యవస్థితః ౧౪

(కృ- యు; ౩౯ ధ్యానబిందు)

టీ. ఆత్మ= ఆత్మా. నిశ్శబ్దం= శబ్దములేనిదియు, పరమం = ఉత్కృష్టమయినదియు, బ్రహ్మ= పరబ్రహ్మమనియు, పరమాత్మా = పరమాత్మయనియు, సమీయతే= చెప్పబడుచున్నది. సకలేభావె = షోడశకలాయుతమైన, ఇంద్రియమనః= ప్రచారసముయమందు, నిష్కలే = కలారహితమైన తురీయమందు, సర్వత= అంతట, వ్యవస్థితః= ఆత్మయున్నది.

తా॥ ఆత్మనిర్గుణముగావున నిశ్శబ్దమనబడును. శబ్దములేకున్న నొక్కన స్పర్శరూపరస గంధములును నుండవు. భూమియందు శబ్దస్పర్శ

రూపరసగంధములును, జలమునందు గంధేతరములయిన నాలుగువిష యములును, అగ్నియందు రసగంధేతరములయిన మూడు విషయము లును, వాయువునందు రూపరసగంధేతరములైన రెండు విషయము లును, ఆకాశమున నొక్క-శబ్దమును నున్నవి ఆత్మయందు శబ్దమునూ లేదు గావున ఆత్మనిర్విషయమనఁబడును. అదియే బ్రహ్మమనియు పరమాత్మయనియు చెప్పబడును అయాత్మజాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీ యములయందునున్నది.

'సర్వదాసర్వకృత్సర్వః పరమాత్మేత్యుదాహృతః' ౧౫
(నామ- ౬౧ మహా- ౫ ౪)

'అనాద్యంతోఽవభాసాత్మా పరమాత్మేహ విద్యతే' ౧౬
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ॥ సర్వదా= ఎల్లప్పుడును, సర్వకృత్ = సర్వమునుచేయువాడు, సర్వః= సర్వస్వరూపుడు, పరమాత్మేతి= పరమాత్మయని, ఉదాహృతః = చెప్పబడెను, అనాద్యంతః= ఆద్యంతములులేని, పరమాత్మా= పరమాత్మయే, ఇహ = ఈలోక మందు, (ఈదేహమునందు) అవభాసాత్మా=జీవాత్మయై, విద్యతే=కనబడుచున్నాడు.

తా॥ పరమాత్మయైన కూటస్థుడే యంతఃకరణోపాధిని ప్రతిబిం బించి జీవుడుగానున్నాడు.

'నిత్యస్సర్వగతోహ్యాత్మా కూటస్థోదోషవర్జితః' ౧౭
(సామ- ౫౦ దర్శన; ఖం ౧౦ అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

'తత్పరఃపరమాత్మాచ శ్రీరామఃపురుషోత్తమః' ౧౮
(శు- య; ౫౧ తారసార)

టీ. ఆత్మా= ఆత్మ, నిత్యః= నాశములేనివాడు, సర్వగతఃహి = అంతట నున్నవాడు, దోషవర్జితః = దోషమేమియులేనివాడు. కూటస్థః = ప్రత్యగాత్మ, తత్పరః= తత్పదవాచ్యమైన ఈశ్వరునికిపరుడు. కావున, పరమాత్మా = పరమా త్మ, శ్రీరామః= బ్రహ్మవిద్యయందు క్రీడించువాడు (శ్రీరాముడు) పురుషోత్తమః= పురుషుడైన హిరణ్యగర్భునికన్న నుత్తముడు.

తా॥ ఆత్మయే పరమాత్మయనియు కూటస్థుడనియు పురుషోత్తము డనియు చెప్పబడును. భగవద్గీతలు ౧౫ వ అధ్యాయములోద్వావిమౌ

పురుషోత్తమునకు అను ౧౮ శ్లోకము మొదలుగ ౪ శ్లోకములవలన పురుషోత్తముడు సర్వభూతములు కూటస్థుడు అను నిద్దఱు పురుషులకంటె అన్యుడయిన పరమాత్మయని కనబడుచున్నది. హిరణ్యగర్భునికంటె నన్యుడను యర్థముకనబడదు.

'సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః' ౧౯
'సర్వాతీతస్వభావాత్మా నాదాంతర్జ్యోతిరేవసః' ౨౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. సః= ఆయాత్మ, సర్వకారణకార్యాత్మా = సమస్తకారణ కార్యస్వరూపుడు, కార్యకారణవర్జితః = కార్యకారణధర్మములు లేనివాడు, సర్వాతీతస్వభావాత్మా= సమస్తము నతిక్రమించు స్వభావముగలవాడు, నాదాంతర్జ్యోతిరేవ= నాదాంతమందు ప్రకాశించువాడు.

తా॥ ఆత్మయైన బ్రహ్మమే మాయాభేదములయిన యుపాధులనుబూని కారణస్వరూపుడైన ఈశ్వరుడుగను కార్యస్వరూపమైన జగత్తుగను దోచుచున్నది. ఉపాధి నాశమున కార్యకారణధర్మములు లేనిది సమస్తమునకు నతీతమైనది.

'నిర్వికల్పస్వరూపాత్మా సవికల్పవివర్జితః' ౨౧
'సదాసమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః' ౨౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. నిర్వికల్ప స్వరూపాత్మా= నిర్వికల్ప స్వరూపుడైనయాత్మ, సవికల్పవివర్జితః = వికల్పములేనివాడు. సదా = ఎల్లప్పుడును, సమాధి శూన్యాత్మా= సమాధిలేనివాడు, ఆదిమధ్యాంత వర్జితః= ఆదిమధ్యాంతములు లేనివాడు.

తా॥ ఆత్మ నిర్వికల్పుడుగాని సవికల్పుడుగాడు. అవస్థాత్రయము లేనివాడు గావున సమాధిలేనివాడు. అవస్థాత్రయమున్నందున సమాధి వ్యవహరింపబడుచున్నది. అవస్థాత్రయములేకుండిన నిత్యము ఎప్పుడు సమాధియే అయినను నట్టిపేరుచే వ్యవహరింపబడదు. సమాధికన్న నితరములేదు గావున నిట్టిదట్టిదని చెప్పశక్యముగాని కేవలసచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము ప్రకాశించుచున్నది.

'ప్రజ్ఞానవాచ్యహీనాత్మా అహంబ్రహ్మాస్మివర్జితః' ౨౩
'తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయమాత్మావివర్జితః' ౨౪
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౪)

టీ. ప్రజ్ఞానవాచ్యహీనాత్మా= ఆత్మ ప్రజ్ఞానమను శబ్దముచే చెప్పబడువాడు కాడు (అంతఃకరణవృత్తులతోఁగూడి ఇంద్రియముల ద్వారమున విషయముల నెఱుంగనిది ప్రజ్ఞానము పరమార్థమున నంతఃకరణములు ఇంద్రియములు మిథ్యలగుటచే తెలిసికొనుట యుండదు, కావున ప్రజ్ఞానమను శబ్దము కూడ లేదు. బోధకొరకు ప్రజ్ఞానము బ్రహ్మయని చెప్పబడెను వాస్తవమున నేదియును లేదు. ఉపాధులను బట్టి యాత్మను బోధార్థము ఆయా పేరుల నిడిరి. అట్లే తక్కిన వాక్యములను నూహింపవలెను.) అహంబ్రహ్మాస్మివర్జితః= అహం బ్రహ్మాస్మి యను వాక్యమునకు వాచ్యుడుగాడు, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా= తత్త్వమసి మొదలగు వాక్యములకు వాచ్యుడుగాడు, అయమాత్మావివర్జితః= అయమాత్మా యను దానికి వాచ్యుడుగాడు.

తా॥ స్పష్టము.

'ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః' ౨౫
'సర్వత్రపూర్ణరూపాత్మా విశ్వాత్మావిశ్వహీనకః' ౨౬
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౪)

టీ. ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా= ఓంకారవాచ్యుడుగాడు, సర్వవాచ్యవివర్జితః= ఏశబ్దమునకును వాచ్యుడుగాడు, సర్వత్రపూర్ణరూపాత్మా = తనయందు కల్పింపబడిన మాయాకార్యమైన జగత్తున నిండియున్నవాడు, విశ్వాత్మా = సమస్తమునకును ఆత్మయైనవాడు, విశ్వహీనకః = మాయాతిరోభావమున తత్కార్యమైన జగత్తులేనివాడు.

తా॥ ఆత్మస్వరూపమును తెలియజేయు శబ్దములు లేవనియు నా శబ్దములకు ఆత్మవాచ్యము గాదనియు కేవలానుభవ వేద్యమైన స్వరూపము గలదనియు తాత్పర్యము.

'శుద్ధచైతన్యరూపాత్మా సర్వసిద్ధివివర్జితః' ౨౭
'సూన్యాత్మా సూక్ష్మరూపాత్మా సర్వాతీతాత్మావశేషకః' ౨౮
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. ఆత్మా = ఆత్మ, శుద్ధచైతన్యరూపాత్మా = శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనది సర్వోపాధిరహితమైన చైతన్యము, సర్వసిద్ధివివర్జితః = అణిమాద్యష్టసిద్ధుల వికారము లేనిది, రూపాత్మా = ఏ రూపవికారము లేమియు లేనిది, సూక్ష్మరూపాత్మా = శరీరము లేమి సూక్ష్మముగ నున్నట్లు వ్యవహరింపబడునది, సర్వత్ర = అంతటను, అవశేషకః = మిగిలియుండునది.

తా॥ సర్వోపాధిని రహితమైన చైతన్యము శుద్ధచైతన్య మన బడును. అదియే శుద్ధమనియు వ్యవహరింపబడును. నేతి నేతి వాక్యముల సమస్తము నిషేధింపగ నాత్మయే శేషించును.

ఆనందాత్మప్రియోహ్యాత్మా మోక్షాత్మాబంధవర్జితః' ౨౯
సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్యత్కించిజ్జగద్భయం, ౩౦
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. ఆనందాత్మా = ఆనందస్వరూపమైనది. ప్రియఃహి = ప్రేమస్వరూప మయినది. మోక్షాత్మా = మోక్షస్వరూపమైనది. బంధవర్జితః = అవిద్యాబంధము లేనిది, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా = సత్తయే స్వరూపముగాగలది. అన్యత్ = ఆత్మకన్న నితరమైనదగు, జగద్భయం = మిథ్యయగు జగద్భయము, కించిత్ = కొంచెమును, న = లేదు.

తా॥ ఆత్మ నిత్యముక్త స్వరూపమైనది. అవద్యాబంధము లేనిది. సత్తామాత్రమైనది. నిరతిశయప్రేమస్వరూపమైనది.

సాక్ష్యసాక్షివిహీనాత్మా కించిత్కించిన్నకించన, ౩౧
ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః' ౩౨
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ర)

టీ. సాక్ష్యసాక్షి విహీనాత్మా = సాక్ష్యత్వమును సాక్షియు లేనిది, కించన = కొంచమును, కించిత్కించిత్ = కొంచము కొంచమును (ఈదేహమందు కొంచెము నాదేహమందు కొంచముగ నుండునది.) న = కాదు. ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా = ముక్తస్వరూపమైనది. అముక్తస్వరూపమైనది. (విద్యచే ముక్తస్వరూపమైనది. యవిద్యచే నముక్త స్వరూపమైనది) ముక్తాముక్తవివర్జితః = నిరుపాధికమగుటచే ముక్తాముక్తధర్మములు లేనిది.

తా॥ దృశ్యము లేదు గావున సాక్ష్యసాక్షీ ధర్మములు లేనిది. నిరు

పాధికము గావున బంధమోక్షములు లేనిది. అవిద్యచే బంధమును పొందినట్లును నవిద్యానాశమున ముక్తమయినట్లును మూఢులకు గన బడుచున్నది.

'అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అణుస్థూలాదివర్జితః' 33
'నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః' 34
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు)

టీ. అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా= దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేనిది, అణుస్థూలాదివర్జితః= శరీరములేమి అణుస్థూలాదులులేనిది, నామరూపవిహీనాత్మా= నామరూపములులేనిది. పరసంవిత్= బుద్ధివృత్తులకు పరమైనజ్ఞానస్వరూపమును, సుఖాత్మకః= నిరతిశయసుఖస్వరూపము.

తా॥ దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేమిచే నాత్మ యానందమైనది. శరీరత్రియములేమిచే నణుస్థూలాదులులేనిది. నామరూపములులేనిది. చిద్రూపమయినది. సుఖస్వరూపమయినది.

'ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతవివర్జితః' 35
'నిష్కలాత్మానిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మాపురుషాత్మకః' 36
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు; అ ౪)

టీ. ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా= ద్వైతాద్వైతస్వరూపముగనున్నది. ద్వైతాద్వైతవివర్జితః= ద్వైతాద్వైతధర్మములులేనిది, నిష్కలాత్మా= నిష్కలమయినది. నిర్మలాత్మా= మాలిన్యములేనిది, బుద్ధాత్మా = బోధస్వరూపమైనది, పురుషాత్మకః= పురుషస్వరూపకమైనది, ఈపురుషశబ్దమునకుస్త్రీభిన్నత్వమర్థముకాదు.

తా॥ అజ్ఞానికి నానాత్వమైన ద్వైతముగను తత్త్వజ్ఞానికి నభిన్నమయిన ద్వైతముగను గనఁబడును. ఈయవిద్యాజ్ఞానములు పరమార్థమునలేవుగాన నాత్మద్వైతాద్వైతములులేనిది. ఆత్మనెఱిగిన పిదప వేరుఫలములేదు గావున నిష్కలమైనది. నిర్మలమైనది. శరీరములను పురములందుండుటచే పురుషుడనఁబడును.

'ఆత్మేతిశబ్దహీనోయం ఆత్మశబ్దార్థవర్జితః' 37
'సచ్చిదానందహీనోయ ఏషైవాత్మాసనాతనః' 38
(కృ- యు; 32 తేజోబిందు)

టీ. అయం= ఈయాత్మ, ఆత్మేతిశబ్దహీనః= ఆత్మయనుశబ్దము లేనివాడు, ఆత్మశబ్దార్థవర్జితః= ఆత్మయనుశబ్దముయొక్క అర్థము లేనివాడు, యః=ఏఆత్మ, సచ్చిదానందహీనః= సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుడను వ్యవహారము లేనివాడో, ఏషైవాత్మా= ఈఆత్మయే, సనాతనః= అనాదిస్థిరమైనవాడు.

తా॥ మాయాకార్యమైన జగత్తు అనృతదుఃఖస్వరూపమైయున్నది గావున జగద్వ్యతిరేకమయిన యాత్మసత్యజ్ఞానానందస్వరూపమని చెప్పబడెనుగాని మాయాతత్కార్యములు లేని పరమార్థదశయందు ఆత్మ సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమని చెప్పుటకవకాశము లేదు. అనృతజడదుఃఖమైన జగత్తెవరికి తోచునో, వారికి జగత్తు మిథ్యయనియు నాత్మ సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమనియు చెప్పఁబడెను

'యస్యకించిద్బహిర్నాస్తి కించిదంతఃకియచ్చన' ౩౯
'యస్యలింగం ప్రపంచంవా బ్రహ్మైవాత్మానసంశయః' ౪౦
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. యస్య = పరిపూర్ణమైన యే యాత్మకు, కించిత్ = కొంచెమైనను, బహిః= బాహ్యము, నాస్తి= లేదో, కించిత్= కొంచెమైనను, అంతః= లోపలి భాగమును, (నాస్తి= లేదో), యస్య = ఏయాత్మకు, కియచ్చ = ఏమాత్రమును, లింగం= చిహ్నమును, ప్రపంచంవా= ప్రపంచమును, న= లేవో, ఆత్మా=ఆయాత్మ, బ్రహ్మైవ= పరబ్రహ్మమే, నసంశయః= సందేహము లేదు.

తా॥ ఆత్మ పరిపూర్ణముగావున అంతర్బాహ్యములు లేనిది. ఏచిహ్నమును లేని ప్రత్యగాత్మయైన నదియే పరబ్రహ్మము, సందేహము లేదు.

ఇతి స్వార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్.

ఇట్లు స్వార్థాంతిక ఆత్మస్వరూపవాక్యములు నలుబది.

ఇతి పంచదశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణేనమః.

౧౬. సర్వస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

'ఓంకారఏవేదంసర్వం' ౧

(సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర ౨ ఖం ౨౩)

టీ. ఇదంసర్వం= ఈజగత్తుఅంతయు, ఓంకారఏవ= ఓంకారమే.

తా॥ ఈశ్వరత్రయము జీవత్రయము ప్రత్యగాత్మ, పరమాత్మ యనుభేదము మాయచేగలిగెను. ఈ రెండునిమిది యంగములు, అకారోకారమకారార్ధ మాత్రలు చతుష్పాదములు. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు త్రిస్థానములు, బ్రహ్మ- విష్ణు- మహేశ్వర- రుద్ర- శివాశివులను పంచదేవతలతోగూడినది జగత్తు. ఇదియే యోంకారము. దీని నెరుగువాడు బ్రాహ్మణుడు.

'సఏవాధస్తాత్స ఉపరిష్టాత్స పశ్చాత్స పురస్తాత్స దక్షిణతస్స ఉత్తరతస్స ఏవేదంసర్వం' ౨

(సామ-౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭ ఖం ౨౫) (అధర్వ-౫౮ శాండిల్య అ ౩)

టీ. సః= ఆయోంకారమే, అధస్తాత్ = క్రిందుభాగముననున్నది, సః= ఆయోంకారమే, ఉపరిష్టాత్= మీదుభాగముననున్నది, సః = ఆయోంకారమే, పశ్చాత్= వెనుకభాగముననున్నది, సః= ఆయోంకారమే, పురస్తాత్ = ముందుగానున్నది, సః= ఆయోంకారమే, దక్షిణతః= కుడివైపుననున్నది, సః= ఆయోంకారమే, ఉత్తరతః= ఎడమభాగముననున్నది, సఏవ = ఆయోంకారమే, ఇదంసర్వం= ఈజగత్తంతయును.

తా॥ ఈజగమంతయునోంకారమే. ఓంకారమేసర్వభాగములనున్నది.

'అహమేవాధస్తాత్ అహముపరిష్టాత్ అహంపశ్చాదహం పురస్తాదహం దక్షిణతోహముత్తరత అహమేవేదం సర్వం' ౩

(సామ-౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭ ఖం ౨౫)

టీ. అహమేవ= నేనే, అధస్తాత్ = క్రిందుగా నున్నవాడను, అహం= నేను, ఉపరిష్టాత్= మీదుగా నున్నవాడను, అహం= నేను, పశ్చాత్ = వెనుకగ నున్నవాడను, అహం= నేను, పురస్తాత్= ముందుగనున్నవాడను, అహం= నేను, దక్షిణతః= దక్షిణముగ నున్నవాడను, అహం= నేను, ఉత్తరతః = ఉత్తరముగ నున్నవాడను, అహమేవ= నేనే, ఇదంసర్వం= ఈజగమంతయు.

తా॥ పరిపూర్ణమగు నేనే ఈసమస్తమును.

'ఆత్మైవాధస్తాత్ ఆత్మోపరిష్టాత్ ఆత్మాపశ్చాత్ ఆత్మా పురస్తాత్ ఆత్మాదక్షిణతః ఆత్మోత్తరతఃఆత్మైవేదంసర్వం' ౭
(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭ ఖం ౨౫)

టీ. ఆత్మైవాధస్తాత్= ఆత్మయే క్రిందుగానున్నది, ఆత్మోపరిష్టాత్=ఆత్మయే మీదుగానున్నది, ఆత్మాపశ్చాత్ = ఆత్మయే వెనుకగానున్నది, ఆత్మాపురస్తాత్= ఆత్మముందుగానున్నది, ఆత్మాదక్షిణతః = ఆత్మయే అపసవ్యముగానున్నది, ఆత్మాఉత్తరతః = ఆత్మయే సవ్యముగానున్నది, ఇదంసర్వం = ఈజగమంతయు, ఆత్మైవ= ఆత్మయే.

తా॥ ఈజగమంతయు ఆత్మ, ఆత్మకన్ననితరములేదనితాత్పర్యము.

'ఆత్మైవేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదంసర్వం' ౫
(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౪ బ్రా ౫)

టీ. ఇదం= ఈజగమంతయు, ఆత్మైవ= ఆత్మయే, ఇదం = ఈజగమంతయు, అమృతం= నాశనరహితమైన పరమాత్మయే, ఇదంసర్వం= ఈజగమంతయు, బ్రహ్మైవ= పరబ్రహ్మమే.

తా॥ త్రాడునం దారోపింపబడిన పాము త్రాడునకు విరుద్ధమైనది యెట్లుకాదో, అట్లే సద్వస్తువున కల్పింపబడిన జగత్తు సద్వస్తువుకన్న వ్యతిరేకమయినది కాదు. మిథ్యయే.

'ఏతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం' ౬
(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ)

'నారాయణ ఏవేదం సర్వం')
)- య; ౧౮ నారాయణ౭

టీ. ఏతత్సర్వం= మిథ్యారూపమైన ఈజగమంతయు, ఏతత్ బ్రహ్మ= పరమార్థము: సద్వస్తువైన ఈబ్రహ్మమే, ఇదంసర్వం= ఈసర్వము, నారాయణఏవ= నారాయణస్వరూపమే (నరసంబంధమైన బుద్ధియందు నేవించుటచే నారాయణుడనబడును.) నరస్యఇదం= నారం, నరునిసంబంధమైన యంతఃకరణము, నారం= నారము, ఈయంతఃకరణ, అయనం = స్థానము, ఎవనికోవాడు (నారాయణుడు) నరస్యఇదంనారం, నారంఅయనం యస్యసః నారాయణః ఇతివ్యుత్పత్తిసంపాదక్రియతే.

'సచ్చిదానందరూపమిదంసర్వం' ౮

(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౭)

'సత్తామాత్రంహీదంసర్వం' ౯

(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౯)

టీ. ఇదంసర్వం= యీజగమంతయు, సచ్చిదానందరూపం = జ్ఞానదృష్టిచే సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమైనది, ఇదంసర్వం=యీజగమంతయు, సత్తామాత్రంహి= సద్రూపమైనది.

తా॥ ఆరోపితమైన జగత్తు వస్తువిచారమున మిథ్యయై యధిష్ఠాన బ్రహ్మమే యగుచున్నది. కావున సత్యమై సచ్చిదానంద రూపమని చెప్పబడుచున్నది.

'సత్స్వరూపమే వేదంసర్వం' ౧౦

'సఏవసర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యంసనాతనం' ౧౧

(కృ- య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. ఇదంసర్వం= ఈయావత్తును, సత్స్వరూపమేవ=సద్రూపమే యద్భూతం= ఏదిఅయినదో, యచ్చభవ్యం= ఏదికాతగినదో, సఏవ=అదియే, సనాతనం= ప్రాక్తనమయినది.

తా॥ సత్తునకభావములేదు. అసత్తునకుభావములేదు. ఉన్నది త్రికాలములందున్నదే. లేనిది కాలత్రయమందులేనిదే. మిథ్యయనగా నంతకుముందు లేక తర్వాతలేక స్వకాలముననున్నట్లు గనబడునది.

'స్వయంబ్రహ్మాస్వయంవిష్ణు స్స్వయమింద్రస్స్వయంశివః' ౧౨

'స్వయంవిశ్వమిదంసర్వం స్వస్మాదన్యంనకించన' ౧౩

(శు- య; ౭౩ అధ్యాత్మ)

టీ. స్వయం= పరమాత్మ స్వరూపుడగు తానే, బ్రహ్మ= బ్రహ్మయు, (చతుర్ముఖుడు) స్వయం= తానే, విష్ణుః= విష్ణువు, స్వయం= తానే, ఇంద్రః=ఇంద్రుడు, స్వయం = తానే, శివః = శివుడు, స్వయం = తానే, ఇదంసర్వంవిశ్వం= ఈసమస్తమయిన జగత్తును, స్వస్మాత్ = సర్వపరిపూర్ణుడగు తనకంటె, అన్యం= ఇతరము, కించన= కొంచమును, న=లేదు.

తా॥ స్పష్టము.

'మరుభూమౌ జలంసర్వం మరుభూమాత్రమేవతత్' ౧౪
'జగత్త్రయమిదంసర్వం చిన్మాత్రంస్వవిచారతః' ౧౫
(కృ- య; ౯౮ వరాహ) (సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. మరుభూమౌ= నీరులేనిస్థలమునందు, (ఎండమావులందు,) సర్వం=సమస్తమైన, తజ్జలం= (ఆరోపింపబడిన) ఆనీరు, మరుభూమాత్రమేవ= ఎండమావిమాత్రమే, (కాని, నీరుకాదు) ఇదంసర్వం= యీసమస్తమయిన, జగత్త్రయం = ముజ్జగమును, స్వవిచారతః = ఆత్మవిచారమున, చిన్మాత్రం = అధిష్ఠానమయిన చిద్వస్తువే యగును.

తా॥ మృగతృష్ణయందు దారోపింపబడినది నీరుగాక మృగతృష్ణయే యెట్లగునో చిద్వస్తువైన బ్రహ్మమున నధ్యస్తమయినజగత్తు జగత్తుగాక బ్రహ్మమేయగును.

'భావవర్జితచిన్మాత్రం సర్వంచిన్మాత్రమేవహి' ౧౬
'యత్కించిద్యన్నకించిచ్చ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి' ౧౭
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. భావవర్జితచిన్మాత్రం= నిర్విషయచిన్మాత్రమయినది, సర్వం= సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి= చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మమే, యత్= ఏది, కించిత్= కొంచెమో, యత్= ఏది, నకించిత్= కొంచెముగాదో, సర్వం = ఆసమస్తము, చిన్మాత్రమేవహి= చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మమే.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమే. ఆబ్రహ్మము చిన్మాత్రమైనది. నిర్విషయమైనది. బ్రహ్మముకన్న నన్యమెద్దియును లేదు.

'అఖండైకరసంసర్వం యద్యచ్చిన్మాత్రమేవహి' ౧౮

'భూతంభవ్యంభవిష్యచ్చ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి' ౧౯
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. సర్వం= సమస్తమును, అఖండైకరసం= అఖండబ్రహ్మస్వరూపము, యద్యత్ = ఏదేదిగలదో, చిన్మాత్రమేవహి=అదియంతయు చిన్మాత్రమే, భూతం= జరిగినది, భవ్యం= కాదగినది, భవిష్యచ్చ = కాబోవునది, సర్వం= సమస్తమును చిన్మాత్రమేవహి= చిద్రూపమైన బ్రహ్మమే.

తా॥ భూతభవిష్యద్వర్తమానములు బ్రహ్మమే. ఏదేదిగలదో దాని నధిష్ఠానమైన బ్రహ్మముగ నెంచవలెను.

'జ్ఞాతాచిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి' ౨౦
యచ్చయావచ్చదూరస్థం సర్వంచిన్మాత్రమేవహి. ౨౧
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. జ్ఞాతా= జీవుడు, చిన్మాత్రరూపః= చిద్రూపుడే, సర్వం = సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి= చిన్మాత్రస్వరూపమె, యచ్చ = ఏదియో, యావచ్చ దూరస్థం= ఎంతదూరమునయున్నదియు, సర్వం= సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి= చిద్రూపమే.

తా॥ మనోవాక్కుల కగోచరమైనదంతయు నధిష్ఠానమగు నన బ్రహ్మమే. జీవుడు బ్రహ్మమే.

'చిన్మాత్రాన్నాస్తిలక్ష్యంచ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి' ౨౨
'ఆత్మనోఽన్యగతిర్నాస్తి సర్వమాత్మమయంజగత్' ౨౩
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. చిన్మాత్రాత్= చిన్మాత్రమయిన బ్రహ్మముకన్న, లక్ష్యంచ= ఇతరమైన లక్ష్యము, నాస్తి= లేదు. సర్వం= సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి=చిన్మాత్రమే, ఆత్మనః= తనకన్న, అన్యగతిః= ఇతరమైనగతి, నాస్తి = లేదు, సర్వం జగత్= సమస్తజగత్తును, ఆత్మమయం= ఆత్మమయము.

తా॥ బ్రహ్మముకన్న ఇతరమైన లక్ష్యములేదు. బ్రహ్మముకన్న నన్యమైనగతిలేదు. జగమంతయు బ్రహ్మమయము.

'ఆత్మనోన్యత్తుయన్నాస్తి సర్వమాత్మమయంజగత్' ౨౪

‹సర్వమాత్మైవశుద్ధాత్మా సర్వచిన్మాత్రమద్వయం' ౨౫
(కృ- య; 32 తేజోబిందు అ ౫)

టీ. యత్ = ఏది, ఆత్మనః = ఆత్మకన్న, అన్యత్తు = ఇతరమైనదో యది, నాస్తి = లేదు. సర్వంజగత్ = సమస్తజగత్తును, ఆత్మమయం = ఆత్మమయము, సర్వం = సమస్తమును, ఆత్మైవ = ఆత్మయే, శుద్ధాత్మా = కేవలాత్మయే, సర్వం = సమస్తమును, అద్వయం = అద్వితీయమైన, చిన్మాత్రం = చిద్రూపబ్రహ్మము.

తా॥ ఆత్మకన్న నితరమైనది లేనిదే ఈజగమంతయు తత్త్వదృష్టిని కేవలాత్మయే యగును. గాని యన్యముగాదు. సమస్తమును సద్వితీయమైన చిద్రూపబ్రహ్మమే.

‹సర్వంచఖల్విదం బ్రహ్మనిత్యం చిద్ఘనమక్షతం' ౨౬
(సామ- ౬౧- మహా; అ ౪)

‹సమస్తంఖల్విదం బ్రహ్మసర్వమాత్మేదమాతతం' ౨౭
(సామ- ౬౧- మహా; అ ౬)

టీ. ఇదంసర్వంచ = ఈసమస్తమును, నిత్యం = నాశరహితమయినదియు చిద్ఘనం = చిద్ఘనమైనదియు, అక్షతం = వికారములేనిదియు, (దెబ్బలేనిదియు) నగు, బ్రహ్మఖలు = బ్రహ్మమే, ఇదంసమస్తం = ఈసమస్తజగమును, బ్రహ్మఖలు = బ్రహ్మమే, ఇదంసర్వం = ఇదంతయు, ఆతతం = సర్వవ్యాపకమైన, ఆత్మా = ఆత్మయే.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమున నారోపింపబడెను. గావున వాస్తవమున నంతయు బ్రహ్మమే.

‹నత్వంనాహంచనా న్యద్వాసర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం' ౨౮
‹నతదస్తినయత్రాహం నతదస్తినతన్మయం' ౨౯
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

‹కిమన్యమభివాంఛామి సర్వంసచ్చిన్మయంతతం' 30
(సామ- ౬౧- మహా; అ ౬)

టీ. నత్వం = నీవులేవు, నాహంచ = నేనులేను, నాన్యద్వా = అన్యమైనదియులేదు, సర్వం = సమస్తమును, కేవలంబ్రహ్మైవ = ఒక్కటియైన బ్రహ్మమే, నతదస్తి = అదిలేదు, యత్ర = ఎక్కడను, నాహం = నేనులేనో అక్కడను,

నతదస్తి= అదియును లేదు, నతన్మయం= దాని సంబంధమును లేదు, కిమన్యం=ఇతర మైనదేనిని, అభివాంఛామి= కోరుచున్నాను, సర్వం= సమస్తమును, తతం= పరిపూర్ణమైన, సచ్చిన్మయం= సత్యజ్ఞానమయమైన బ్రహ్మమే.

తా॥ నేను లేను, నీవు లేవు, ఇతరమైనది లేదు, ఇతరవస్తు సంబంధమైనది లేదు. సమస్తము సత్యజ్ఞానానందమయిన బ్రహ్మమే. ద్వైతమయిన జగత్తు మిథ్య. తత్త్వమిట్లుండగా దేనిని జ్ఞాని కోరును? సర్వము బ్రహ్మమని నిశ్చయము గావున దేనిని గోరడు.

'భ్రాంతిరభ్రాంతిర్నాస్త్యేవ సర్వంబ్రహ్మైవ కేవలం, ౩౧
'నదేహానచకర్మాణి సర్వంబ్రహ్మైవ కేవలం' ౩౨
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. భ్రాంతిః= భ్రమయును, అభ్రాంతిః = అభ్రమయును, నాస్త్యేవ= లేనేలేదు. సర్వం= సమస్తమును, కేవలం= అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, నదేహః= దేహము లేదు, నచకర్మాణి= కర్మలు లేవు, సర్వం= సమస్తమును, కేవలం= అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే.

తా॥ వాస్తవమున అద్వితీయమయిన బ్రహ్మమే యున్నది. గాని భ్రాంతియు నభ్రాంతియును లేవు. దేహమును లేదు. కర్మము లేదు. అద్వితీయమైన బ్రహ్మమే సమస్తము. దానికన్న నితరమగునది ఎద్దియును లేదు. ములుగుచ్చుటకు సందు లేక నిండియున్నది.

'లక్షణాత్రయవిజ్ఞానం సర్వంబ్రహ్మైవ కేవలం' ౩౩
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)
'జగన్నామ్నాచిదాభాతి సర్వంబ్రహ్మైవ కేవలం' ౩౪
(శు- య; ౭౩ యోగశిఖా అ ౪)

టీ. లక్షణాత్రయ విజ్ఞానం జహదజహద్భాగలక్షణాత్రయమున గలుగు జ్ఞానము, సర్వం= సమస్తమును, కేవలం= ఒక్కటియును, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, జగన్నామ్నా= జగత్తను పేరుచే, చిదాభాతి=చిత్తే ప్రకాశించుచున్నది, సర్వం= సమస్తమును, కేవలం= అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే.

తా॥ లక్షణాత్రయ విజ్ఞానము బ్రహ్మమే, మన్నేకుండరూపమున

ప్రకాశించునట్లు చిత్తేజగద్రూపమున ప్రకాశించుచున్నది, బ్రహ్మము కన్న నన్యమైనదిలేదు.

ॱబ్రహ్మమాత్రమిదంసర్వం బ్రహ్మమాత్రమసన్నహిॱ 3౫
(కృ- యు; 3౭ తేజోబిందు)

ॱబ్రహ్మమాత్రంవ్రతంసర్వం బ్రహ్మమాత్రంరసంసుఖంॱ 3౬

టీ. ఇదంసర్వం= ఈజగమంతయు, బ్రహ్మమాత్రం = బ్రహ్మమాత్రము, బ్రహ్మమాత్రం= బ్రహ్మమాత్రము, అసత్ = శూన్యము, నహి= కాదు, అసత్ = బ్రహ్మేతరమైన యసత్తు, నహి= లేదు. వ్రతంసర్వం= సమస్తవ్రతములు, బ్రహ్మమాత్రం= బ్రహ్మమే, రసం=అనుభవమును, సుఖం=సుఖమును, బ్రహ్మమాత్రం= బ్రహ్మమాత్రమే.

తా॥ సమస్త వ్రతములు సమస్తానుభవములు సమస్త సుఖములు కేవల పరబ్రహ్మమేగాని యితరముగాదని తెలియుఁడు.

ॱబ్రహ్మమాత్రంశ్రుతంసర్వం స్వయంబ్రహ్మైవకేవలంॱ 3౭
ॱబ్రహ్మైవసర్వచిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రంజగత్త్రయంॱ 3౮

టీ. శ్రుతం= సమస్తవేదవేదాంత శ్రవణమును, బ్రహ్మమాత్రం= బ్రహ్మమాత్రము, స్వయం= తాను, కేవలం= అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, సర్వం= సమస్తమును, చిన్మాత్రం= చిన్మాత్రమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, జగత్త్రయం= ముజ్జగమును, బ్రహ్మమాత్రం= బ్రహ్మస్వరూపము.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మము.

ॱసర్వంప్రశాంతమజమేక మనాదిమధ్యమాభాస్వరం
స్వదనమాత్రమచైత్యచిహ్నంॱ 3౯
ॱసర్వంప్రశాంతమితిశబ్దమయీచ దృష్టిర్బోధార్థమేవహి
ముధైవతదోమితీదంॱ ౪౦

(సామ- ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. సర్వం= సమస్తమును, ప్రశాంతం= అత్యంతశాంతమును, అజం=పుట్టువులేనిదియును, ఏకం= అద్వితీయమైనదియును, అనాదిమధ్యం = ఆదిమధ్యములు లేనిదియును, ఆభాస్వరం= అంతటఁబ్రకాశించునదియు, స్వదనమాత్రం= అనుభవ

మాత్రమైనదియు, అచైత్యచిహ్నం= చిత్తవృత్తిలేకుండుటయే చిహ్నమైనదియు, (బ్రహ్మమే) సర్వం ప్రశాంతమితిశబ్దముయీచదృష్టిః= సమస్తము శాంతము అజమునను శబ్దజ్ఞానము, బోధార్థమేవ= బోధకొరకే, ముధైవ=బ్రహ్మస్వరూపమును శబ్దముల చెప్పుట వృథయే, (చెప్పశక్యముగాదు) ఇదం = ఈజగమంతయు, తపోమితి= బ్రహ్మస్వరూపమైన ఓంకారమని తెలియవలెను.

తా॥ బ్రహ్మమిట్టిదని శబ్దములచే చెప్పుట శిష్యునకు బోధకొరకే గాని పరమార్థమున బ్రహ్మమే శబ్దవాచ్యమునుగానిది అనుభవైకవేద్యమని తెలియవలెను.

ఇతి సార్థాంతిక సర్వస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతిక సర్వస్వరూప వాక్యములు నలుబది.

ఇతి షోడశం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

౧౭. బ్రహ్మస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

"సర్వం హ్యేతద్బ్రహ్మ" ౧

(అథర్వ- ౯ మాండూక్య; ౨౭ నృసింహపూర్వతాపినీ- ఖం ౪)

టీ. ఏతత్సర్వం= ఈజగమంతయు, బ్రహ్మ=బ్రహ్మము, హి= నిశ్చయము.

తా॥ జగత్తు బ్రహ్మముయొక్క వివర్తముగాన వాస్తవముగ బ్రహ్మమే. ఆరంభవాదమనియు, పరిణామవాదమనియు, వివర్తవాదమనియు, సృష్టివిషయమై మూడువాదములు గలవు. కుమ్మరి కుండలనుచేయునట్లు పరమేశ్వరుడు జగత్తు సృష్టించెననుట యారంభవాదము. మన్ను కుండయైనట్లు పరమేశ్వరుఁడే జగత్తుగానయ్యెననుట పరి

ణామవాదము, భ్రాంతిచే త్రాడు పాముగా తోచినట్లు మాయచే బ్రహ్మమే జగత్తుగాతోచుననుట వివర్తవాదము. ఈమూడువాదము లందు సృష్టికిహేతువైన యొకవస్తువున్నది గావున నివి యాస్తికవాద ములయ్యెను. ఇట్లు జగత్కారణమునకు వస్తువును జెప్పమి నాస్తిక వాదమనబడును. నిస్సంగుడు సద్వితీయుడునగు నీశ్వరునకు జగదారంభ మును జగత్తుండుటయుగూడదు. నిరవయవునకు నిర్వికారునకు పరిణా మముకూడదు. ఆహేతువుచే వివర్తవాదమనుసరించి త్రాడు భ్రాం తిచే సర్పముగ వివర్తమగునటుల మాయచే బ్రహ్మము జగద్రూప ముగ వివర్తమాయెను. కావున భ్రాంతికల్పితమైన సర్పము యథార్థ రజ్జుజ్ఞానమున నశించి సంపూర్ణముగ త్రాడేస్ఫురించుచున్నట్లు యథా ర్థమగు బ్రహ్మజ్ఞానమున మాయాకల్పితమైన జగన్నిరసన పూర్వక ముగ కేవలబ్రహ్మమే యవశేషించునుగాన సర్వము బ్రహ్మమని యీవాక్యమున చెప్పబడెను.

'అయమాత్మాబ్రహ్మ' 2

(అథర్వ- ౬ మాండూక్య; ౨౭ నృసింహపూర్వతాపినీ- ఖం ౪)

టీ. అయమాత్మా= ఈప్రత్యగాత్మ, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము.

తా॥ ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మమే యని తాత్పర్యము.

'సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ' 3

(కృ- య; ౭ తైత్తిరీయ; ఆనందవల్లి.)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సత్యం= సత్యమైనది, జ్ఞానం = జ్ఞానమయినది, అనంతం= అనంతమయినది.

తా॥ బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది. కాలత్రయా బాధ్యమై యుండుట సత్యము. (సత్తు) ఒకదానిచే తెలియబడక ఇతర సాహాయ్యములేక సర్వమును దెలిసికొనుచు దీపమువలె స్వయముగ ప్రకాశించుట జ్ఞానము (చిత్తు) దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేకుండుట యనంతము ఇటువంటిది బ్రహ్మము తనయందు మాయచే గల్పింప బడిన యుపాధులలోనుండుటచే బ్రహ్మమునకే కూడస్థుడని (ప్రత్య

గాత్మయని) పేరు వ్యవహారకాలమున గలిగెను. కూటమనగా వాస్తవముగాని కృత్రిమము కూటమైన స్థూలసూక్ష్మశరీరములకు అధిష్ఠానమైయుండుటచే బ్రహ్మము కూటస్థుడనబడెను వాస్తవమున కూటస్థుడు బ్రహ్మమేగావున బ్రహ్మలక్షణములైన సత్యజ్ఞానానంతత్వములు గలిగియున్నాడు. ఇట్లు కలిగియుండుట జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయందు అనుభవమున తెలియనగును, ఆయవస్థలందు దృశ్యములు సత్యములై తెలియబడునవియై జడములయియున్నవి. వానినెఱుంగుసంవిత్తు(తెలివి) సత్యజ్ఞానానంత స్వరూపమైయున్నది. ఆ తెలివియే కూటస్థచైతన్యము. ఉపాధులనుండగా వస్తుపరిచ్ఛేదము గలుగుచుండగా ననంతస్వభావమెట్లుగలుగునని శంకగలుగును. సూర్యకాంతి అద్దములయందును అద్దములమధ్య భాగములందును నేకతీరుగనేయున్నది. అద్దమునందున్నది. సూర్యప్రతిబింబమునకు హేతువగుచున్నది. అద్దములనడుమనున్నది ప్రతిబింబములకు హేతువుగానున్నది. సూర్యకాంతి యనంతముగ నద్దములవలన బాధింపబడకయే యున్నది. అట్లేపరిపూర్ణబ్రహ్మమును, బుద్ధులందును (లింగదేహము స్థూలదేహము) బుద్ధులనడుమను అనంతమైయున్నది. బుద్ధియందున్నది. కూటస్థుడు, (చిదాభాసుడైన జీవుడు) గలుగుటకు హేతువగుచున్నది ఇతరత్రనున్నది జీవులు గలుగుటకు హేతువుగానున్నది, కావున దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేక యనంతమైయున్నదని తెలియవలయును. ఉపాధినాశమున కూటస్థచైతన్యము, ఆపేరుపోయి. శుద్ధచైతన్యమేయగును. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంత స్వరూపమయినది. దానికి వ్యతిరేకమైనది అనృతజడమైనది. అనృతమెట్లు సత్యమగును. కావున జగత్తు మిథ్యయని నిశ్చయముగా తెలియవలెను.

«ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ' ౪

(ఋ- ౮ ఐతరేయ; అ 3. ఋ- ౪_౩ ఆత్మబోధ)

«తదేతద్బ్రహ్మ అపూర్వమన పరమనంతరమ బాహ్యమయమాత్మా బ్రహ్మసర్వానుభూః' ౫

(శు_ య; ౧౦ బృహదారణ్యక అ ౪ బ్రా ౫)

టీ. ప్రజ్ఞా= ప్రజ్ఞ (నిర్వికల్పమైన చిన్మాత్రమగు వృత్తిప్రజ్ఞయనియు, ప్రజ్ఞానమనియు చెప్పబడును) ప్రతిష్ఠా=సర్వమునకు స్థానమైనది. (ఆధారమైనది) ప్రజ్ఞానం= జ్ఞానమయినది. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఏతత్ = ఇది, తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మమే, అపూర్వం= పూర్వములేనిదియు, (పూర్వమనగా కారణము. తనకు కారణములేనిది) అనపరం = పరములేనిది. (పరమనగా తన తరువాత గలిగినది. తనవలననైన కార్యరూపమయిన జగత్తులేనిది, అనంతరం= అంతరములేనిది, అబాహ్యం= బాహ్యప్రదేశములేనిది.) (పరిపూర్ణముగావున బాహ్యాంతరములు లేనిదియు) సర్వానుభూః = సమస్త బ్రహ్మవిదులకు అనుభవస్వరూపమైన, అయమాత్మా= ఈప్రత్యగాత్మ, బ్రహ్మ= పరబ్రహ్మమే.

తా॥ ప్రజ్ఞాస్వరూపమున ప్రజ్ఞానమే సమస్తమునకు నాధారమైనది. అదియే బ్రహ్మము. కార్యకారణములు లేనిదియు. పరిపూర్ణమైనదియు, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయందేకాకృతిగ సమస్త బ్రహ్మవిదులకు ననుభవైకవేద్యమై యున్నదియునగు నీప్రత్యగాత్మ కేవలపరబ్రహ్మమే. కార్యకారణములు లేనిదగుటచే నిస్సంగమయినదని యభిప్రాయము.

'విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ' ౬

(శు- య- ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౫ బ్రా ౯)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, విజ్ఞానం= అనుభవస్వరూపమయినది, ఆనందం= ఆనందస్వరూపమయినది.

తా॥ అనుభవజ్ఞాన మమనస్కముగావున బ్రహ్మమమనస్కమైనది యనంతస్వరూపమయినది.

'అజరోమరోభయోమృతోబ్రహ్మ అభయంవై బ్రహ్మ' ౭

(శు- య- ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బ్రా ౪)

'సర్వభూతస్థమేకం నారాయణం కారణపురుషం అకారణం పరంబ్రహ్మం' ౮

(కృ- య; ౧౮ నారాయణ)

'స్వయంప్రకాశం స్వయంబ్రహ్మ' ౯

టీ. అజరః= ముదిమిలేనియు, అమరః= మరణములేనియు, అభయః=భయములేనియు, అమృతః= కైవల్యస్వరూపమైనట్టి ప్రత్యగాత్మయే, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అభయం=భయములేనిది, సర్వభూతస్థం= సమస్తభూతములందున్నది, ఏకం= ఏకాకృతియయినది, నారాయణం= నారాయణస్వరూపమయిన, కారణపురుషం= కారణపురుషాత్మకమయినది, అకారణం= తనకుకారణములేనిది, పరం = ప్రకృతికి పరమైనది, బ్రహ్మ=బ్రహ్మము, ఓం= ఓంకారమయినది, స్వయంప్రకాశం=ఇతరప్రకాశ మపేక్షింపక తనంతప్రకాశించునది, స్వయం = తానైయున్నదియై, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమయినది.

తా॥ శరీరములేదుగావున నజరమనియు, అమృతమనియు నిట్లు చెప్పబడెను. బ్రహ్మము భయముకలుగ జేయునదికాదు. బ్రహ్మము భయముకలిగినదికాదు. జ్ఞానులభయమును పోగొట్టునుగావున నభయమనబడును. నేను స్వయముగ చూచుచున్నాను, నీవు స్వయముగ చూచితివి, వాడు స్వయముగ బోయెననుచో స్వయంశబ్దము మూడు పురుషులయందు వర్తించుచున్నది. ఆవిధమున అహంశబ్దము సశబ్దమనను, సశబ్దము త్వంశబ్దమునను వర్తించుటలేదు, కావున స్వయంశబ్దము సాధారణమైనది. బ్రహ్మము స్వయంశబ్ద వాచ్యమయినది. ఇతర సాహాయ్యమపేక్షింపక తనంతనున్నది కావున స్వయంశబ్దవాచ్యమయ్యెను.

'తదేతదద్వయంస్వయం ప్రకాశమహానందాత్మైవ
తదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మ' ౧౦
(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౮)

టీ. ఏతత్= ఈకూటస్థచైతన్యము, తత్ = తత్పదలక్ష్యమయిన బ్రహ్మము, అద్వయం= అద్వితీయమయినది, స్వయంప్రకాశ మహానందాత్మైవ= తనంతప్రకాశించు మహానందరూపమైన యాత్మయే, ఏతద్బ్రహ్మ= ఈబ్రహ్మము, తత్ =ఆకూటస్థచైతన్యమే, అమృతం= నాశములేనిది, అభయం= భయములేనిది.

తా॥ బ్రహ్మమే ప్రత్యగాత్మ. ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మము.

'సదేవపురస్తాత్సిద్ధంబ్రహ్మ' ౧౧
(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ; ఖం ౯)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మమయిన; సదేవ=సద్వస్తువే; పురస్తాత్ = సృష్టికిముందు ధ= ఉన్నది.

తా॥ సృష్టికి ముందున్న వస్తువే బ్రహ్మము. అదియే సమస్తమునకు అధిష్ఠానమయ్యెను.

'ఆకాశవత్సూక్ష్మం కేవలసత్తామాత్రస్వభావం పరంబ్రహ్మ' ౧౨

టీ. పరం= సమస్తమునకు పరమైన, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, ఆకాశవత్= ఆకాశమువలె, సూక్ష్మం=నిరవయవమగుటచే సూక్ష్మమని వ్యవహరింపబడుచున్నది. కేవలసత్తామాత్రస్వరూపం, కేవల= అన్యధర్మము లేకుండుటయు, సత్తామాత్ర= సత్తుగా నుండుటయు, స్వభావం= స్వభావముగా గలది.

తా॥ స్పష్టము.

'అద్వితీయమఖిలోపాధి వినిర్ముక్తం తత్సకలశక్త్యుప
బృంహితమనాద్యనంతం శివంశాంతంనిర్గుణం ఇత్యాదివాచ్య
మనిర్వాచ్యం చైతన్యంబ్రహ్మ' ౧౩
(శు- య- ౩౮ నిరాలంబ)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అద్వితీయం= విజాతిభేదములేనిది, అఖిలోపాధి వినిర్ముక్తం= మాయావిద్యాది సకలలోపాధులులేనిది, తత్సకలశక్త్యుప బృంహితం= ఆమాయావిద్యాద్యుపాధిశక్తులచే వ్యాప్తమయినది, అనాద్యంతం= ఆద్యంతములులేనిది, శివం= మంగళస్వరూపమైనది, శాంతం= శాంతమైనది, నిర్గుణం=గుణములేనిది, ఇత్యాదివాచ్యం= శాంతము నిర్గుణమును నీమొదలయిన శబ్దములకు వాచ్యమైనది (బోధార్థము వాచ్యమైనది; అనిర్వాచ్యం= అనుభవైకగమ్యమగుటచే నిట్టిదని మాటలచే చెప్పరానిది, చైతన్యం= శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనది.

'ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ' ౧౪
(అధర్వ- ౫౨ మహా; అ ౩)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, ఏకం = ఏకాకృతియైనది, (నిరవయవమైనది, ఏవ= (ఒక్కటియే) తనవంటిది మరియొకటిలేనిది, అద్వితీయం = రెండవదిలేనిది) (తనకంటె వ్యతిరేకమైనది మరియొకటిలేనిది)

తా॥ ఏకమనుశబ్దము స్వగతభేదమును లేమిని తెలియచేయు

చున్నది. ఏవయనునది సజాతీయభేదము లేమిని తెలియచేయుచున్నది. అద్వితీయమను శబ్దము విజాతీయభేదము లేమిని తెలియచేయుచున్నది బ్రహ్మము సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములు లేనిదని యీవాక్యము తెలియజేయుచున్నది.

'సర్వదానవచ్ఛినం బ్రహ్మ' ౧౫
(సామ- ౭౬ యోగచూడామణి)

టీ. బ్రహ్మ బ్రహ్మము, సర్వదా = ఎప్పుడును, అనవచ్ఛిన్నం = అవరింపబడనిది.

తా॥ దేశకాలవస్తువులచే నావరింపబడనిది గావున ననంతమని బ్రహ్మము చెప్పబడును.

'సచ్చిదానంద తేజః కూటస్థరూపం తారకం బ్రహ్మ' ౧౬
(శు- య; ౭౮ మండలబ్రాహ్మణ; బ్రా ౧)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సచ్చిదానందతేజః = సత్యజ్ఞానానంద ప్రకాశమైన, కూటస్థరూపం = ప్రత్యగాత్మస్వరూపము, తారకం = సూర్యచంద్రాగ్ని మండల మధ్యమున హిరణ్మయమయి నీవారశూకము వంటి సూక్ష్మరూపముగ నున్న తేజస్సు.

తా॥ షణ్ముఖీ, భూచరీ, శాంభవీ మొదలయిన ముద్రలచే స్థిరదృష్టిని జూడ నానావిధములయిన చిత్కళలు మొదట గనబడును. పిదప నగ్నిమండలము, దాని యంతరమున సూర్యమండలము, దాని నడుమ చంద్రమండలమును గనబడును. ఆచంద్రమండల మధ్యమందు నీలమేఘమండలి విద్యుల్లేఖవలె నీవారశూకమువోలె సూక్ష్మమయిన తేజస్సు హిరణ్మయమైగనబడును. అదియే త్రిమూర్తులు. (తారకము)

'తన్నిత్యముక్తమవిక్రియం సత్యజ్ఞానానంతానంద
పరిపూర్ణం సనాతనమేకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ' ౧౭
(శు- య; ౫౯ పైంగల)

టీ. తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, నిత్యముక్తం= ఎప్పుడును ముక్తమయి యున్నది, అవిక్రియం= వికారములు లేనిది సత్యజ్ఞానానంతానంద పరిపూర్ణం= సత్య

మైనది, జ్ఞానమయినది. అనంతమైనది, ఆనందమయినది, పరిపూర్ణమయినది, సనాతనం=అనాదిసిద్ధమయినది, ఏకమేవ=ఒక్కటియేయైనది,అద్వితీయం=రెండవది లేనిది.

తా॥ సూర్యుడు మేఘావరణాతో గూడినవాడైనను నెట్లు బాధింపబడలేదో యట్లే మాయావిద్యాద్యుపాధులచే గూడినను బ్రహ్మము నిత్యముక్తమే- మరియు బ్రహ్మము నిర్వికారమయినది. సత్యజ్ఞానానంతానంద పరిపూర్ణమయినది - సనాతనమైనది - యేభేదములేనిది (భేదత్రయములేనిది)

,చిత్స్వరూపనిరంజనం పరంబ్రహ్మ' ౧౮

(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ- అ ౭)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము; చిత్స్వరూపనిరంజనం = జ్ఞానస్వరూపమయినది దేనినంటనిది (నిర్దోషమయినది,) పరం= సమస్తమునకు పరమయినది.

తా॥ సూర్యుడు సమస్తమును వెలిగించుచు వాని వ్యాపారము తాను బొందక నిరంజనుడగునట్లు ప్రత్యగాత్మస్వరూపబ్రహ్మము సమస్తదృశ్యములకు సాక్షియై వానివృత్తులను బొందకయుండుటచే నిరంజనుడయ్యెను

,తత్త్వంపదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నంబ్రహ్మ' ౧౯

(శు- యు; ౫౯ పైంగల అ ౩)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము; తత్త్వంపదలక్ష్యం = తత్పదమునకును త్వంపదమునకును లక్ష్యమయిన పరమాత్మయును ప్రత్యగాత్మయును స్వరూపముగాగలది, ప్రత్యగభిన్నం= ప్రత్యగాత్మకంటె భిన్నము గానిది.

తా॥ తత్పదలక్ష్యమైన పరమాత్మయు, త్వంపదలక్ష్యమైన ప్రత్యగాత్మయు,బ్రహ్మమే మాయావిద్యోపాధులనుబట్టి యీ పేరులుగలిగెను.

,అఖండార్థం పరంబ్రహ్మ' ౨౦

(ఋ- ౧౦౭ బహ్వృచ)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము; అఖండార్థం= అంతరములులేక పరిపూర్ణమయినందున నఖండమయినది, పరం= శ్రేష్ఠమయినది; ప్రకృతికి నతీతమయినందున పరమని శ్రేష్ఠమని చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ అఖండార్థమనగా భేదములేక యఖండార్థముగలది. తత్త్వమస్యాదివాక్యములయొక్క సంసర్గార్థముగాని విశిష్టార్థముగాని లేక యఖండార్థముగలది సంసర్గోవా విశిష్టోవా వాక్యార్థోనాత్ర సమ్మతః అఖండార్థైకబోధస్తు వాక్యార్థో విదుషాంమతః అని శంకరాచార్యులవారు.

'సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ'　　　　౨౧
(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ =బ్రహ్మము, సర్వకాలాబాధితం= కాలత్రయాబాధ్యమయినది.

తా॥ సత్యమైనదని తాత్పర్యము.

'సగుణనిర్గుణస్వరూపకం బ్రహ్మ'　　　　౨౨
(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము; సగుణనిర్గుణస్వరూపకం = సగుణ నిర్గుణ స్వరూపక మయినది

తా॥ వ్యవహారదశయందు బ్రహ్మమే మాయోపాధికమై ఈశ్వరుడనఁబడి జగత్సృష్టిస్థితిలయములు చేయుచుండుటచే సగుణమనబడును. మాయలేని పరమార్థదశయందు నిర్గుణమనఁబడును.

'ఆదిమధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ'　　　　౨౩
(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము; ఆదిమధ్యాంతశూన్యం= ఆదిమధ్యాంతములులేనిది సత్యమయినది.

తా॥ స్పష్టము.

'మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ'　　　　౨౪
(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము; మాయాతీతం = మాయాకతీతమయినది, గుణాతీతం = గుణములకతీతమయినది.

తా॥ నిస్సంగమైనది. నిర్గుణమైనది. బ్రహ్మము శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనది.

దానినిగూర్చి భయామలనుబొందుట ఐతిహ్యము. ఉదాహరణము— ఒకచెట్టుమీఁద దయ్యమున్నదని విని యాచెట్టుదగ్గిరకుబోవు యా మాట జ్ఞాపకముంచుకొని భయముగొంచుట. దీనికి శబ్దప్రమాణము నకు భేదమాయనిన ప్రత్యక్షముగ జూడక విశ్వసించుటయె శబ్దప్రమాణముగావున దీనికిని శబ్దమునకును భేదమున్నదని తెలియవలయును.

'దేశతః కాలతోవస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితంబ్రహ్మ' 30
(అథర్వ- ౫౨ మహన్నారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, దేశతః= దేశమునను, కాలతః = కాలమునను, వస్తుతః= వస్తువునను, పరిచ్ఛేదరహితం= పరిచ్ఛేదము (అవరణము) లేనిది అనంతమైనదని యర్థము.

తా॥ స్పష్టము.

'తురీయం నిరాకారమేకం బ్రహ్మ' 31
(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. తురీయం= అవస్థాత్రయాతీతమైనది, నిరాకారం = ఆకారములేనిది. ఏకం= అద్వితీయమయినది.

తా॥ స్పష్టము.

'అద్వైతమనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ' 32
(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అద్వైతం = ద్వైతముకానిది, అనిర్వాచ్యం= ఇట్టిదని చెప్పరానిది.

తా॥ స్పష్టము.

'శివంప్రశాంతమమృతం పరంబ్రహ్మ' 33
(అథర్వ- ౫౮ శాండిల్య; అ ౨)

'యదేకమక్షరంనిష్క్రియంశివం సన్మాత్రపరంబ్రహ్మ' 34
(అథర్వ- ౫౮ శాండిల్య; అ 3)

టీ. యత్ = ఏది, శివం= మంగళస్వరూపమైనదో, ప్రశాంతం = శాంతమయినదో, అమృతం= నాశరహితమైనదో, పరం=ప్రకృతికిపరమైనదో, ఏకం=

అద్వితీయమైనదో, అక్షరం= నశింపనిదో, నిష్క్రియం = నిష్క్రియమైనదో, శివం= శుభమైనదో, సన్మాత్రపరం = సద్రూపమున నుత్కృష్టమయినదో, అది బ్రహ్మము.

తా॥ స్పష్టము

'అసావాదిత్యో బ్రహ్మ' 35

(అధర్వ- ౭౧ సూర్య)

టీ. అసౌ= ఈ, ఆదిత్యః= సూర్యుడు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మము ఈ సూర్యుడు 'జ్యోతిషాంరవిరంశుమాన్' అను గీతావాక్యము చొప్పున ప్రకాశించువస్తువులందు సూర్యుండే [illegible] వాడుగావున ప్రకాశస్వరూపమైనదని చెప్పుట కుపకరణము. సూర్యుని మించిన పదార్థములేమి సూర్యుడే బ్రహ్మమని చెప్పబడెను బ్రహ్మము స్వప్రకాశ స్వరూపమైన యుత్కృష్టవస్తువని తెలియంగవలయును.

'ఓమిత్యేతదక్షరం బ్రహ్మ' 36

(అధర్వ- ౨౩ అధర్వశిఖ) (శు-యు; ౯౧ తారసార)

టీ. ఓమితి= ఓంకారమను, ఏతదక్షరం=ఈయక్షరము, బ్రహ్మ=బ్రహ్మము.

తా॥ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మయను గీతావాక్యము (౮-౧౩) చొప్పున ఓంకారమే బ్రహ్మమని తెలియవలయును.

'బ్రహ్మైవేదమమృతం పురస్తాద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణతశ్చోత్తరేణ' 37

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం; ౨ ఖం ౨)

టీ. ఇదం = ఈజగత్తు, అమృతం = నాశనరహితమయిన, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, పురస్తాత్ = ముందును, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, పశ్చాత్ = వెనుకను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, దక్షిణతః= దక్షిణమునను, ఉత్తరేణచ = ఉత్తరమునను, బ్రహ్మమే. సర్వపరిపూర్ణము బ్రహ్మమని తాత్పర్యము.

తా॥ స్పష్టము.

'అధశ్చోర్ధ్వంచ ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదంవిశ్వమిదంవరిష్ఠం' 38

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం; ౨ ఖం ౨)

టీ. ఇదం= ఈ, అధశ్చ= క్రిందు భాగము, ఊర్ధ్వంచ= మీదు భాగమును ప్రసృతం= వ్యాప్తమయిన, ఇదంవిశ్వం= ఈవిశ్వము, వరిష్ఠం = శ్రేష్ఠమయిన, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమని తాత్పర్యము.

తదేవనిష్కళం బ్రహ్మనిర్వికల్పం నిరంజనం। 39

చైతన్యమేకం బ్రహ్మాతఃప్రజ్ఞానం బ్రహ్మమయ్యపి। ౪౦

(కృ-యు; ౨౦ అమృతబిందు) (అధర్వ- ౮౦ త్రిపురతాపినీ; ఉ 2)

టీ. తద్బ్రహ్మైవ = ఆ బ్రహ్మమే, నిష్కళం = షోడశకళలులేనిది, నిర్వికల్పం= వికల్పములేనిది, నిరంజనం= దేనినంటనిది, ఏకం = సమస్తభూతములందు నేకాకృతిగనున్న, చైతన్యం= చైతన్యము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అతః= ఆకారణమువలన, మయ్యపి= నాయందునున్న, ప్రజ్ఞానం= ప్రజ్ఞానముకూడా, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము.

తా॥ సమస్త భూతములందున్న చైతన్యమే (బ్రహ్మమే) మాయా భేదములయిన యుపాధులనుబట్టి, సర్వజ్ఞత్వ కించిజ్ఞత్వాదిగుణ విశిష్టములైన ఈశ్వరత్వ జీవత్వముల నొప్పుచుండు గావున నాయందుకించిజ్ఞత్వ విశిష్టమైయున్న చైతన్యము బ్రహ్మమే, అవిద్యోపాధిచే కించిజ్ఞత్వము కలిగెను.

బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం। ౪౧

ఏతద్భావ వినిర్ముక్తం తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరం। ౪౨

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు)

టీ. బ్రహ్మశబ్దేన= జగత్తున కధిష్ఠానమైన వస్తువు బ్రహ్మశబ్దమున చెప్పబడును, గాన తద్బ్రహ్మ= ఆ బ్రహ్మము, స్వప్రకాశాత్మరూపకం = స్వప్రకాశ స్వరూపమైన ప్రత్యగాత్మయేయగును, ఏతద్భావ= స్వాతిరిక్తమయిన యీజగద్భావమునుండి, వినిర్ముక్తం= విడువబడినది, (జగద్భావములేనిది) బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, తత్ బ్రహ్మ= తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మ, తత్పరం = తత్పదవాచ్యుడయిన ఈశ్వరునకు పరమైనది.

తా॥ సృష్టికి ముందున్న బ్రహ్మమే సృష్టియైన తరువాత శిష్యు

నకు తెలియుటకు సృష్టికంటె విలక్షణమైనదని తత్త్వపదమున చెప్పబడెను. తత్త్వని చెప్పుట వలన నీకు ప్రత్యక్షముగా నెదుస తెలియవలయును.

'చిన్మాత్రాత్పరమం బ్రహ్మ చిన్మాత్రాన్నాస్తికోపివా' ౪౩
'అఖండైకరసంబ్రహ్మ చిన్మాత్రాన్నహివిద్యతే' ౪౪
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు)

టీ. చిన్మాత్రాత్ = చిద్రూపముగా నుండుటవలన, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, పరమం= ఉత్కృష్టమైనది, చిన్మాత్రాత్ = చిన్మాత్రముకన్న, కోపివా = ఏవడును, నాస్తి= లేదు, అఖండైకరసం= అఖండానుభవమైనది, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, చిన్మాత్రాత్= చిద్వస్తువుకన్న, నహివిద్యతే= ఏదియును లేదు.

తా॥ చిత్సాన్నిధ్యముననే జడముచైతన్యమును వహించి పనిచేయు చున్నది. చిద్వస్తువులేని యెడను సర్వము మృతమైనజడమైయుండును. బ్రహ్మము చిద్వస్తువగుటచే సర్వోత్కృష్టమైనది. కావున చిత్తుకంటె నితరమైనది లేదు.

'సదోదితంపరంబ్రహ్మ జ్యోతిషాముదయోయతః' ౪౫
(ఋ- ౩౮ నాదబిందు)

'యస్మిన్సంలీయతే శబ్దస్తత్పరబ్రహ్మగీయతే' ౪౬
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా; అ ౨)

టీ. జ్యోతిషాం= స్వప్రకాశ స్వరూపులైన సూర్యాదులకు, యతః= దేని వలన, ఉదయః= ఉత్పత్తియగుచున్నదో, యస్మిన్= దేనియందు, శబ్దః=శబ్దము, సంలీయతే= లయించుచున్నదో, తత్ = అది, సదోదితం= ఎల్లప్పుడు ప్రకాశించునదియు, పరంబ్రహ్మ= ఉత్కృష్టమైన బ్రహ్మమై, పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమని, గీయతే= చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ ప్రకాశస్వరూపులగు సూర్యాదులకు కారణమైనందున బ్రహ్మము సదోదితమనబడును. నిర్విషయమైనందున పరమనబడును. శబ్దము లయించిన తక్కిన నాలుగువిషయములు లయించును గాన బ్రహ్మము నిర్విషయమైనది. అఖండప్రకాశస్వరూపమైనది.

॥సర్వశక్తిపరంబ్రహ్మ నిత్యమాపూర్ణమద్వయం॥ ౪౭
॥సత్తాసర్వపదార్థానాం గమ్యంబ్రహ్మాభిదంపరం॥ ౪౮

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సర్వశక్తిపరం= సర్వశక్తియుక్తమయిన ప్రకృతికి పరమైనది, నిత్యం = నాశనరహితమయినది, ఆపూర్ణం = పరిపూర్ణమైనది, అద్వయం= అద్వితీయమైనది, సర్వపదార్థానాం= సమస్తపదార్థములకు, సత్తా= సత్తమైనది, (సద్ధర్మమైనది) బ్రహ్మాభిదం= బ్రహ్మమనుపేరనొప్పు, పదం = స్థానము, గమ్యం= పొందదగినది.

తా॥ ఘటమున్నది పటమున్నది యనుచో నాయుండుటయే సత్తయనబడును. అదియే బ్రహ్మాంశము. ఈబ్రహ్మాంశము సర్వపదార్థములనున్నది. బ్రహ్మమున తోచిన మాయయందు మాయాంశమైన మిథ్యాత్వమును, బ్రహ్మాంశమయిన సత్తయును గలవు. మాయయున్నదనుచోట బ్రహ్మాంశము యథార్థముగా లేకపోవుట (మిథ్యాత్వము) మాయవలన గలిగిన యాకాశమున బ్రహ్మాంశమును, మాయాంశమును నాకాశాంశమును గలవు. ఆకాశమున్నదనుట బ్రహ్మాంశమయిన సత్త శబ్దము ఆకాశగుణము వాస్తవమున నుండదు గావున మిథ్యాత్వమయిన మాయాంశము నున్నది. ఇట్లే యాకాశమునుండి గలిగిన వాయువునందు వాయుగుణమయిన స్పర్శమును నాకాశాంశమయిన శబ్దమును మాయాంశమయిన మిథ్యాత్వమును బ్రహ్మాంశమయిన సత్తయును గలవు. ఇట్లే సమస్తపదార్థములు నూహింపవలయును. బ్రహ్మాంశమైన సత్తను విడువగా సమస్త పదార్థములును మిథ్యాత్వమును మిథ్యాభూతములైన గుణములును మిగిలియుండు గావున మిథ్యలగుచున్నవి. గావున బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమగు సర్వమును మిథ్యయనబడును. మిథ్యయనగా సత్యముననుండక యున్నట్లు కనబడుటగాని శూన్యముగాదు మిథ్యాభూతమున కధిష్ఠానమై సత్తుండును శూన్యమున కధిష్ఠానముగాని మిథ్యారూపమునకు శూన్యమధిష్ఠానముగాగాని యుండదు. ఈహేతువుచే మిథ్యయైన సృష్టికి ముందు సత్తైన బ్రహ్మమున్నదని యెరుగవలెను.

«పరంబ్రహ్మపరంతత్త్వం సచ్చిదానందలక్షణం» ౪౯

(శు-య; ౬౩ యోగశిఖ; అ ౨)

«అక్షరంపరమంబ్రహ్మ నిర్విశేషంనిరంజనం» ౫౦

(కృ- య; ౬౩ యోగశిఖ; 3)

టీ. పరంబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మము, పరంతత్త్వం= పరతత్త్వమైనది, సచ్చిదానందలక్షణం= సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయినది. అక్షరం= నశింపనిది, పరమం= ఉత్కృష్టమైనది, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమైనది. నిర్విశేషం=గుణములులేనిది. (తనకన్న మిగిలినది మరియొకటిలేనిది) నిరంజనం= దేనినంటక పరిశుద్ధమైనది.

తా॥ బ్రహ్మమసంగము. సచ్చిదానందస్వరూపము.

«బ్రహ్మైవైకమనాద్యంత మబ్ధివత్ప్రవిజృంభతే» ౫౧

«నకించిద్భావనాకారం యత్తద్బ్రహ్మపరంవిదుః» ౫౨

(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. ఏకం= అద్వితీయమైన, అనాద్యంతం=ఆద్యంతములులేని, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, అబ్ధివత్= సముద్రమువలె, ప్రవిజృంభతే= మాయవలన విజృంభించుచున్నది. యత్= ఏది, భావనాకారం= భావించుటకు తగిన యాకారము, నకించిత్= కొంచెమును గాదో, తత్=అది, పరంబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మము అని, విదుః= పెద్దలు తెలియుదురు.

తా॥ మాయాశక్తివలన సముద్రమువలె బ్రహ్మమే విజృంభించి సర్వప్రపంచరూపమయ్యెను. అవాఙ్మానస గోచరమైనదానిని బ్రహ్మమని పెద్దలు తెలియుదురు.

«ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మనేహనానాస్తికించన» ౫౩

(అథర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ 3)

«బ్రహ్మైవవిద్యతేసాక్షాత్ వస్తుతో౽వస్తుతో౽పిచ» ౫౪

(అథర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రాహ్మణ)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, ఏకమేవ= ఒక్కటియేయైనది, అద్వయం= అద్వితీయమైనది, ఇహ = ఈ బ్రహ్మమునందు, నానా = భేదప్రకారము, కించన= కొంచెమును, నాస్తి= లేదు, సాక్షాత్ = ప్రత్యక్షముగ, వస్తుతో౽వస్తుతో౽పిచ= సదసత్తులచేతను, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, విద్యతే= ఉన్నది.

తా॥ సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదము లేని బ్రహ్మమునకు నానాత్వము కొంచెమును లేదు. సత్తని వ్యవహరించినను అసత్తని వ్యవహరించినను బ్రహ్మమే కాని యన్యము లేదు.

'తద్విద్యావిషయంబ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయం' ౫౫

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ 3)

'శాంతంచతదతీతంచ పరబ్రహ్మతదుచ్యతే' ౫౬

(కృ- య; ౬3 యోగశిఖ; అ ౬)

టీ. తద్బ్రహ్మ= తత్పదలక్ష్యమయిన బ్రహ్మము, విద్యావిషయం= జ్ఞానవిషయమయినది, సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయం = సత్యజ్ఞానానంద ద్వితీయస్వరూపమయినది, శాంతంచ = శాంతమును, తదతీతంచ = శాంతమున కతీతమయినదియు, తత్పరబ్రహ్మ= అపరబ్రహ్మము, ఉచ్యతే= చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ ఏకాదశేంద్రియములకు గోచరమగు విషయముగాక బ్రహ్మము శుద్ధబోధవిషయమయినది. బోధారము శాంతస్వరూపమని చెప్పబడునుగాని శాంతమున కతీతమయినది. అద్వితీయమయినది. సత్యజ్ఞానసుఖస్వరూపమయినది.

'అనుభూతిపరంతస్మా త్సారంబ్రహ్మేతికథ్యతే' ౫౭

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

'యదిదంబ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్యం సత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకం' ౫౮

(కృ- య; ౮3 కఠ)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అనుభూతిపరం= అనుభవమునకు పరమయినది. తస్మాత్= ఆహేతువువలన, సారమితి= సర్వవిలక్షణమై శేషించినదని, కథ్యతే= చెప్పబడుచున్నది, బ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్యం= బ్రహ్మపుచ్ఛమని చెప్పబడిన, ఇదం= ఇది యత్ =ఏదియోఅది, సత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకం=సత్యజ్ఞానాద్వితీయస్వరూపమయినది.

తా॥ ఆనందమయకోశము బ్రహ్మపుచ్ఛమనబడును. బ్రహ్మమానంద స్వరూపము.

'సదూపంపరమంబ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితం' ౫౯

'తద్బ్రహ్మానంద మద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనం' ౬౦

(కృ- య; ౮3

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సద్రూపం = సత్యస్వరూపమయినది, పరమం= ఉత్కృష్టమయినది, త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితం=దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేనిది, తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, ఆనందం= ఆనందస్వరూపమయినది, అద్వంద్వం= సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములులేనిది, నిర్గుణం=గుణరహితమయినది, సత్యచిద్ఘనం=సత్యజ్ఞానఘనమయినది.

తా॥ చెడరని సత్యజ్ఞానములు స్వరూపముగావున సత్యచిద్ఘన మన బడెను. వడగల్లు జలఘనమగు విధముననే పరబ్రహ్మము సచ్చిదానందఘనమని చెప్పబడుచున్నది. కేవలజ్ఞప్తిమాత్రమే బ్రహ్మము.

'సర్వాధిష్ఠానమద్వంద్వం పరబ్రహ్మసనాతనం'		౬౧

(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ- 3, కృ- య; రా॥ రుద్రహృదయ)

'ప్రజ్ఞానమేవతద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం,		౬౨

(అథర్వ- ౬౧ మహా; అ ౪, కృ- య; రా॥ రుద్రహృదయ)

టీ. సర్వాధిష్ఠానం= సర్వమునకు నధిష్ఠానమైన, పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, అద్వంద్వం= సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములులేనిది సనాతనం=అనాదిసిద్ధమైనది, తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, ప్రజ్ఞానమేవ= ప్రజ్ఞానమే, సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం=సత్యప్రజ్ఞాన స్వరూపమైనది.

తా॥ బ్రహ్మము సద్రూపమైనది. చిద్రూపమైనది.

'అస్తీత్యుక్తేజగత్సర్వం సద్రూపంబ్రహ్మతద్భవేత్'		౬3

'భాతీత్యుక్తేజగత్సర్వం భానంబ్రహ్మైవకేవలం'		౬౪

(కృ- య; రా॥ వరాహ)

టీ. జగత్సర్వం= సమస్తజగత్తును, అస్తీత్యుక్తే = ఉన్నదని చెప్పబడుచుండగా, తత్ సద్రూపం= ఆసద్రూపము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము. భవేత్ = అగును, జగత్సర్వం= సర్వజగత్తు, భాతీత్యుక్తే= ప్రకాశించుచున్నదని చెప్పబడుచుండగా, భానం=ఆప్రకాశము, కేవలం=అద్వితీయమయిన,బ్రహ్మైవ=బ్రహ్మమేయగును.

తా॥ అస్తియను నంశమును భాతియను నంశమును బ్రాహ్మమగును. తక్కిన నామరూపములు జగత్తగును బ్రహ్మాంశములను విడువగ జగత్తునకు మిథ్యాత్వమే శేషించును. ప్రియము మొదటి రెండు అంశములందే యుండును గాన నస్తిభాతిప్రియములు బ్రహ్మాంశ

ములు, నామరూపములు జగత్తు - అస్తిభాతి ప్రియఃములనగా సత్య జ్ఞానానందములే.

'బ్రహ్మమాత్ర చిదాకాశం సచ్చిదానందమద్వయం' ౬౫
'బ్రహ్మణోన్యత్పరంనాస్తి బ్రహ్మణోన్యజ్జగన్నచ' ౬౬

టీ. బ్రహ్మమాత్రచిదాకాశం= బ్రహ్మస్వరూపమైన చిదాకాశము, సచ్చిదానందం = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయినది, అద్వయం = అద్వితీయమైనది, బ్రహ్మణః= బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్పరం = ఇతరమైనదొకటి, నాస్తి = లేదు, బ్రహ్మణః= బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమైన, జగత్ =జగత్తును, న= లేదు.

తా॥ సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయిన బ్రహ్మమున కితరమయినది యనృతము:ఖస్వరూపమయినది గావున లేనిదగును.

'బ్రహ్మణోన్యదహంనాస్తి బ్రహ్మణోన్యత్ఫలంనహి' ౬౭
'బ్రహ్మణోన్యత్తృణంనాస్తి బ్రహ్మణోన్యత్పదంనహి' ౬౮
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. బ్రహ్మణః= బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, అహం= అహంవృత్తియయిన బుద్ధి, నాస్తి= లేదు, బ్రహ్మణః= బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ =ఇతరమయిన, ఫలం= ఫలము, నహి= లేదు, బ్రహ్మమును తెలిసికొనుటతప్ప ఇతరకార్యములజేసిన ఫలములేదు. బ్రహ్మణః=బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరము, తృణం= తృణమయినను, నాస్తి= లేదు, బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, పదం= స్థానము, (గతి) నహి= లేదు.

తా॥ బ్రహ్మముకన్న నితరమయినగతి లేదు. బ్రహ్మేతరమయినది తృణమయినను లేదని భావము.

'బ్రహ్మణోన్యోగురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోన్యదసద్వపుః' ౬౯
'నిత్యానందమయం బ్రహ్మకేవలం సర్వదాస్వయం' ౭౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. బ్రహ్మణః= బ్రహ్మముకన్న, అన్యః= ఇతరుడైన, గురుః = గురువు, నాస్తి= లేదు, బ్రహ్మణః= బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, వపుః= శరీరము, అసత్ = లేనిదే, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, నిత్యానందమయం = నిత్యానంద

స్వరూపమయినది, కేవలం= అద్వితీయమయినది. సర్వదా= ఎప్పటికిని, స్వయం= తానుదక్క నితరములేనిది, స్వతంత్రమయినది.

తా॥ ఇతరాధారము లేక బ్రహ్మము స్వయముగా నుండును.

‹బీజమాయావినిర్ముక్తం పరంబ్రహ్మేతికథ్యతే' ౭౧

‹సద్రూపమద్వయంబ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతవర్జితం' ౭౨

(సామ- ౫౬ వాసుదేవ)

టీ. బీజమాయా= మూలప్రకృతినుండి, వినిర్ముక్తం= విడువబడినది, ఇతి= ఇట్లని, పరబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మము, కథ్యతే= చెప్పబడుచున్నది, బ్రహ్మ=బ్రహ్మము, సద్రూపం= సద్రూపము, అద్వయం= అద్వితీయమయినది, ఆదిమధ్యాంతవర్జితం= ఆదిమధ్యాంతములులేనిది.

తా॥ మూలప్రకృతి లేని శుద్ధచైతన్యము పరబ్రహ్మమనంబడును. బ్రహ్మమున కుత్పత్తివినాశములు లేవు.

‹సర్వత్రావస్థితంశాంతం చిద్బ్రహ్మేత్యభిధీయతే, 23

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

‹సిద్ధాంతోధ్యాత్మశాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నవఏవహి' ౭౪

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. సర్వత్ర= అంతట, అవస్థితం= ఉన్నది, శాంతం=శాంతమైనది, చిద్బ్రహ్మ= చిద్రూపమైన బ్రహ్మము, ఇతి = అని, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది. అధ్యాత్మశాస్త్రాణాం= వేదాంతశాస్త్రములయొక్క, సిద్ధాంతం = సిద్ధాంతము, సర్వాపహ్నవఏవహి= సమస్తమును మిథ్యయని నిషేధించుటయే.

తా॥ బ్రహ్మసూత్రములు మొదలైన వేదాంతశాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతము, బ్రహ్మముగక్క నితరమైనది మిథ్యయని నిషేధించుట యేయగును. జగజ్జీవేశ్వరాదికముమిథ్యయనుటయే వేదాంతసిద్ధాంతము

‹నావిద్యాస్తీహనోమాయా శాంతంబ్రహ్మేదమక్లమః' ౭౫

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ అ ౫)

‹స్వాత్మన్యారోపితాశేషా భాసవస్తునిరాసతః' ౭౬

(అధర్వ- 23 అధ్యాత్మ)

టీ. స్వాత్మని= పరమాత్మయందు, ఆరోపితః = కల్పింపబడిన, అశేష= సమస్తమయిన, ఆభాసవస్తు= మిథ్యారూపములయిన వస్తువులయొక్క, నిరాసతః= నిరాకరణమువలన, ఇహ= ఈబ్రహ్మమునందు, నోమాయా = మాయలేదు, అవిద్యా= అవిద్యయును, నాస్తి= లేదు, ఇదంబ్రహ్మ = ఈబ్రహ్మము, శాంతం= శాంతస్వరూపమైనది, అక్లమం= శ్రమములేనిది.

తా॥ బ్రహ్మమునందు మాయచే గల్పింపఁబడి కార్యరూపములైన సమస్తపదార్థములను నిరాకరించుటవలన వానికి గారణమైన మాయయును నశించును. ఆహేతువుచే నవిద్యలేదు. మాయలేదు. త్రాడునందు భ్రాంతిచే గల్పింపబడిన పాము మిథ్యయని తోఁచగానే దానికి కారణమైన భ్రాంతియును మరికొంతసేపునకు నశించునట్లు కార్యమైన జగద్భావము జీవభావము నశింపగ కారణమైన మాయావిద్యాస్వరూపమును నశించును.

'స్వయమేవపరంబ్రహ్మ పూర్ణమద్వయమక్రియం' ౨౭
(అథర్వ- 23 అధ్యాత్మ)

టీ. పరంబ్రహ్మ=పరబ్రహ్మము, స్వయమేవ= తానుగనేయున్నది, పూర్ణం= పరిపూర్ణమయినది, అద్వయం= అద్వితీయమయినది, అక్రియం= క్రియలేనిది.

తా॥ స్పష్టము.

'రామఏవపరంబ్రహ్మ రామఏవపరంతపః' ౨౮
'రామఏవపరంతత్త్వం శ్రీరామోబ్రహ్మతారకం' ౨౯
(అథర్వ- ౫౮ రామరహస్య)

తా॥ రామఏవ= రాముడే, పరంబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మము, రామఏవ=రాముడే, పరంతపః= పరంతపుడు, రామఏవ= రాముడే, పరంతత్త్వం= పరతత్త్వము, శ్రీరామః= శ్రీరాముడే, బ్రహ్మతారకం= తారకబ్రహ్మము.

తా॥ శ్రీరామ బ్రహ్మలకభేదాధ్యవసాయముచేసి బ్రహ్మస్వరూపునిగ రాముని నీవాక్యమున వర్ణించిరి. వృష్ణీనాంవాసుదేవోస్మి, పాండవానాం ధనంజయః, అనిగీతలందు (౧౦-౩౭) చెప్పబడియున్నది. రామోస్మిధనుర్భృతామని గీతలందు శ్రీకృష్ణభగవానులు చెప్పినందున రాజులలో ధనుర్ధరులలో శ్రీరాములు పరబ్రహ్మ స్వరూపులని

యాశయము. యద్యద్విభాతి సత్తత్సర్వమని (౧౦-౪౧) చెప్పుట వలన శ్రీరాములు పరబ్రహ్మమే.

"చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానందమద్వయం" ౬౦
(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు అ ౩)

"ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజం" ౬౧
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫- సామ- ౯౦ దర్శన).

టీ. బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, చిద్రూపమాత్రం = చిద్రూపమైనది, సచ్చిదానందం= సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది, అద్వయం=అద్వితీయమైనది, ఋతం= వ్యావహారికమును, సత్యం= పారమార్థికమును, సర్వసంసారభేషజం = సంసారమను రోగమునకౌషధమునైనది, పరంబ్రహ్మ= బ్రహ్మమే.

తా॥ వ్యవహారదశయందు యథార్థమైనది ఋతమనబడును. పారమార్థికము సత్యమనబడును. ఈయుభయమును బ్రహ్మస్వరూపమే, బ్రహ్మమే సత్యజ్ఞానానంద రూపమయినది.

"బ్రహ్మ చిద్బ్రహ్మ భువనం బ్రహ్మ భూతపరంపరా" ౬౨
"బ్రహ్మాహం బ్రహ్మ చిచ్ఛత్రు బ్రహ్మ చిన్మిత్రబాంధవాః" ౬౩
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే, చిత్ = జ్ఞానము, బ్రహ్మ=బ్రహ్మమే, భువనం= లోకము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే, భూతపరంపరా = భూతసముదాయము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే, అహం= నేను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే, చిత్ =చిత్తు, శత్రుః =శత్రువు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే, చిన్మిత్రబాంధవాః= చిద్రూపబంధువులు.

తా॥ స్పష్టము.

"బ్రహ్మరూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే" ౬౪
"జగద్రూపం తథాప్యేతద్ బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే" ౬౫
(అథర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, బ్రహ్మరూపతయా= బ్రహ్మరూపముచేతనే, కేవలం= అద్వితీయమయి, ప్రతిభాసతే= ప్రకాశించుచున్నది, తథాపి = అట్లే, ఏతజ్జగద్రూపం= ఈజగద్రూపమున, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, (ప్రతిభాసతే=ప్రకాశించుచున్నది)

తా॥ బ్రహ్మము బ్రహ్మరూపముగనే ప్రకాశించును. దాని కది యే యుపమానముగాని యన్యము లేదు. వివర్తమై జగద్రూపముగ బ్రహ్మమే ప్రకాశించుచున్నది. అన్యమేమియును లేదు.

॥విద్యావిద్యాదిభేదేన భావాభావాదిభేదతః॥ *

॥గురుశిష్యాదిభేదేన బ్రహ్మైవప్రతిభాసతే॥ ౮౬

(అథర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

* ఈవాక్యమందు బ్రహ్మశబ్దము లేదు. కాఁబట్టి బ్రహ్మస్వరూప వాక్యముగ గ్రహించుటకు వీలు లేదని తోస్తుంది. పైగా నొకటివిడి స్తేనేతప్ప ఈప్రకరణమందు ౯౩ వాక్యములు కావు. దీనిని కూడ లెక్కించిన ౯౪ వాక్యములు అవుతవి. మొట్టుమొత్తమున ౧౦౦౯ వాక్యములు అవుతవి. అట్లవుట మహావాక్యసంఖ్యానియమవిరుద్ధము. మహావాక్యసంఖ్య (౧౦౦౮) అష్టోత్తరసహస్రముఅని సుప్రసిద్ధమే. పై చెప్పినప్రకారముతప్ప మరియొకపద్ధతిగా సంఖ్యను తగ్గించుటకు వీలు కనపడ లేదు. కాఁబట్టి ఈవిధముగ తగ్గించి లెక్కించడమైనది. పెద్దలు మరిఏకవిధమున తగ్గించిన సమ్మతమే. ఏవిధమునైన తగ్గించక మాత్రము తప్పదు.

టీ. విద్యావిద్యాదిభేదేన= విద్యావిద్యాది భేదమునను, భావాభావాదిభేదతః= విషయనిర్విషయ భేదముచేతను, గురుశిష్యాదిభేదేన = గురుశిష్యాదిభేదమునను, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, ప్రభాసతే= ప్రకాశించుచున్నది.

తా॥ విద్యాయోగమున గురురూపమునను అవిద్యాయోగమున శిష్యరూపమునను విషయయోగమున రాగిగను నిర్విషయయోగమున విరాగిగను నిట్లే సజ్జన దుర్జన రూపముగ నుపాధులనుబట్టి చిద్రూప మైన బ్రహ్మమే ప్రకాశించును. చిద్యోగమున త్రిగుణాత్మకమయిన ప్రకృతియే గుణభేదమున చైతన్యము వహించి యాయారూపములుగ పరిణమించుచున్నది. మంచిచెడ్డలకు ప్రకృతిహేతువు. చైతన్యమున వ్యవహరించుటకు చిత్తుహేతువు.

॥ఇదంబ్రహ్మపరంబ్రహ్మ సత్యంబ్రహ్మప్రభుర్హిసః॥ ౮౭

కాలో బ్రహ్మ కళా బ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయంప్రభం ౮౯
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. ఇదం = ఈలోకము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, పరం = పరలోకము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సత్యం= సత్యము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సః= ఆబ్రహ్మరూప మగునాత్మయే, ప్రభుర్హి= ఈశ్వరుడు, కాలః= కాలము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, కళా= షోడశకళాస్వరూపము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సుఖం= సుఖము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, స్వయంప్రభం= స్వప్రకాశస్వరూపమైనది.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమని యభిప్రాయము.

ఏకం బ్రహ్మాద్వయం బ్రహ్మ మహో బ్రహ్మ శమాదికం ౮౯
దోషో బ్రహ్మ గుణో బ్రహ్మ దమశ్శాంతం విభుః ప్రభుః ౯౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, ఏకం= సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములేనిది. బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అద్వయం= అద్వితీయమయినది, శమాదికం= శమాదిషట్క సంపత్తియు, దోషః= దోషమును, గుణః= గుణమును, దమః = బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహమును, శాంతః= అంతరింద్రియనిగ్రహమును, విభుః= శక్త్యావధారణసమర్థుడును, ప్రభుః= ప్రభువును, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమే.

తా॥ శమము, దమము, తితిక్ష, ఉపరతి, శ్రద్ధ, సమాధానము, ఇది శమాది షట్కసంపత్తి గుణదోషస్వరూపమైన సమస్తమునకు బ్రహ్మమే యధిష్ఠానమని తాత్పర్యము.

లోకో బ్రహ్మ గురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మ సదాశివః ౯౧
పూర్వం బ్రహ్మ పరం బ్రహ్మ శుద్ధం బ్రహ్మ శుభాశుభం ౯౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. లోకః= మనుష్యుడు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, గురుః=గురువు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, శిష్యః= శిష్యుడును, సదాశివః= సదాశివుడును, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, పూర్వం= పూర్వము, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, పరం=పరమును, బ్రహ్మ=బ్రహ్మము శుద్ధం=శుద్ధచైతన్యమును, శుభాశుభం=శుభాశుభస్వరూపమును, బ్రహ్మ=బ్రహ్మమే.

తా॥ సర్వము బ్రహ్మమే, చైతన్యము శుద్ధచైతన్య మనియు,

నీశ్వరచైతన్యమనియు, జీవచైతన్యమనియు, ప్రమాతృచైతన్యమని యు ప్రమాణచైతన్యమనియు, ప్రమేయచైతన్యమనియు, ఫలచైతన్య మనియు నేడు విధములుగనుండును. శుద్ధముగాక తక్కిన యారును బ్రహ్మమునకు, నుపాధిభేదమువలన గలిగినవి. మాయోపాధిగల చైత న్యము ఈశ్వరచైతన్యము. అవిద్యోపాధిగల చైతన్యము జీవచైతన్య ము. బుద్ధితోగూడిన కూటస్థచైతన్యము ప్రమాతృచైతన్యము. మనో వృత్తితోగూడిన కూటస్థచైతన్యము ప్రమాణచైతన్యము, విషయము లందు తెలియబడని చైతన్యము ప్రమేయచైతన్యము, వానియందు తెలియబడు చైతన్యము ఫలచైతన్యము. సకలోపాధి వినిర్ముక్తమగు చైతన్యము శుద్ధచైతన్యము (శుద్ధబ్రహ్మము)

'జీవఏవసదా బ్రహ్మ స్వయంబ్రహ్మసనాతనః' ౯౩

(శు-య; 32 తేజోబిందు అ ౬)

టీ. జీవఏవ= జీవుడే, సదా= ఎల్లప్పుడు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమయియున్నా డు, స్వయం= తాను, సనాతనః = అనాదిసిద్ధమైనవాడు. (ఉత్పత్తిలేనివాడు.) బ్రహ్మ= బ్రహ్మము.

తా॥ త్రాడునందు భ్రాంతిచే దోచినపాము భ్రాంతికి పూర్వము నను భ్రాంతికాలమందును భ్రాంతికి తరువాతను వాస్తవముగ పాము గాక యెట్లుత్రాడై యున్నదో యట్లే మిథ్యయై మాయచే గల్పింప బడిన జీవుడు త్రికాలములందును బ్రహ్మముగ వాస్తవమున నున్నవా డు. ఇక్కడ మాయయనగా మాయాభేదమైన యవిద్యయని తెలియ వలయును. తానే బ్రహ్మమని ముఖ్యాశయము.

ఇతి సార్థాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యాని త్రినవతిః

ఇట్లు సార్థాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యములు తొంబదిమూడు.

ఇతి సప్తదశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

౧౮. అవశిష్టస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

"సర్వవిశేషం నేతి నేతీతి విహాయ యదవశిష్యతే తదద్వయం బ్రహ్మ" ౧

(శు- య; ౫౩ అద్వయతారక)

టీ. సర్వవిశేషం= సమస్తదృశ్యపదార్థమును, నేతినేతీతి = నేతి నేతియని (ఇదికాదిదికాదని నేతినేతివాక్యములచే; విహాయ= విడిచి (విడువగా) యత్ =ఏది, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నదో, తత్ = అది, అద్వయం = అద్వితీయమైన, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము.

తా॥ ఏకాదశేంద్రియములచేతను యుక్తులచేతను శాస్త్రము చేతను తెలియబడు సమస్తదృశ్యములను, ఇది బ్రహ్మముకాదిది బ్రహ్మకాదని నిషేధింపగా మనోవాక్కులకందక యేది శేషించునో యేది శేషించినదానినుండి మనోవాక్కులు మరలుచున్నవో యదియే యద్వితీయమైన బ్రహ్మము. బ్రహ్మమునుదెలియుట కిచ్ఛగింపనందాక మదించిన ఏనుగువలె మనస్సు తనపూర్ణప్రభతో సర్వజ్ఞత్వ మభినయించి చరించుచు సర్వమును నిషేధించును. బ్రహ్మము నెరుంగుట కిచ్ఛగించునపుడు సింహమును చూచిన ఏనుగువలెను పట్టపగటి యెండలో దీపమువలెను తనవికారమడగగ బ్రహ్మతేజస్సు కనుగొనలేక నిశ్చలమైయుండును ఎక్కడమనస్సు తనచాంచల్యముమాని నిశ్చలమగుచున్నదో అక్కడనే బ్రహ్మమున్నది. అప్పుడు తాను బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

"జీవభావజగద్భావబాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావశిష్యతే"౨

(శు- య; ౫౯ పైంగల)

టీ. జీవభావ= జీవత్వమనునది, జగద్భావ= జగద్భావమనునది, బాధే= బాధకలుగుచుండగా, ప్రత్యగభిన్నం = ప్రత్యగాత్మకన్న వేరుగాని, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ మేఘావరణ నశింపగ నదివరకున్న సూర్యబింబము స్పష్టముగ ప్రకాశించువిధమున బ్రహ్మమున కల్పింపబడిన మాయాకార్యమైన జగజ్జీవేశ్వరాదిభేదము నశించుచుండగా బ్రహ్మము శేషించి ప్రకాశించుచుండును.

‘పూర్ణమదఃపూర్ణ మిదం పూర్ణాత్ పూర్ణముదచ్యతే’ 3
‘పూర్ణస్యపూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే’ ౪

(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౭)

టీ. అదః= పరోక్షముగనున్నదియు, పూర్ణం = బ్రహ్మముచే పూర్ణమయినది, ఇదం = ప్రత్యక్షముగనున్నదియు, పూర్ణం = బ్రహ్మముచే పూర్ణమయినదియు, పూర్ణాత్ = పూర్ణముకన్న, (పూర్ణముగా నున్నదని యూహించబడిన జగత్తుకన్న) పూర్ణం= పరిపూర్ణమయిన బ్రహ్మము, ఉదచ్యతే= అతిక్రమించుచున్నది, పూర్ణస్య= పూర్ణమైన బ్రహ్మముయొక్క, పూర్ణం = పూర్ణమును, అహంబ్రహ్మాస్మియను భావమును, ఆదాయ= గ్రహించి, (పొంది) పూర్ణమేవ = అసంగమైన కూటస్థస్వరూపబ్రహ్మమే, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ సమస్తము పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మమే ఒకపాదముననుండి పూర్ణముగనున్నట్లు గనబడు మాయాకార్యమైన జగత్తు నతిక్రమించుచు బ్రహ్మము పరిపూర్ణముగనున్నది. ఉపాధులు నశింపగ కూటస్థచైతన్యమే పరిపూర్ణబ్రహ్మమై శేషించుచున్నది.

‘కార్యోపాధిరయంజీవః కారణోపాధిరీశ్వరః’ ౫
‘కార్యకారణతాంహిత్వా పూర్ణబోధోవశిష్యతే’ ౬

(కృ- య; ౩౫ శుకరహస్య)

టీ. అయంజీవః= ఈజీవుడు, కార్యోపాధిః= అవిద్యాకార్యమైన శరీరము నుపాధిగాగలవాడు, ఈశ్వరః= ఈశ్వరుడు, కారణోపాధిః= మాయాకారణమైన శరీర ముపాధిగాగలవాడు. కార్యకారణతాం= కార్యకారణత్వమయిన యుపాధిద్వయమును, హిత్వా= విడిచి (విడువగ) పూర్ణబోధః = పూర్ణజ్ఞానస్వరూపమగు బ్రహ్మము, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ కారణరూపముగనుండు మాయ నుపాధిగా గలిగియుండు

బ్రహ్మమే ఈశ్వరుడనఁబడును. కార్యమైన శరీరము నుపాధిగలిగియుండు బ్రహ్మమే జీవుడనఁబడును. కార్యకారణములైన యుపాధిద్వయమును విడువగ శుద్ధచైతన్యము శేషించును.

,తత స్తిమితగంభీరం న తేజో న తమ స్తతం' ౭
,అనాఖ్యమనభివ్యక్తం సత్కించిదవశిష్యతే, ౮

(సామ- ౬౧ మహో; అ ౨, కృ- యు; ౮౬ యోగకుండలీ; అ ౨)

టీ. తత స్తిమితగంభీరం-తతః = మాయాకార్యమైన సమస్త ద్వైతమును నిషేధింపగా, స్తిమితగంభీరం= శాంతమును దురవగాహమైనదియు, న తేజః= తేజస్సుగానిదియు, న తమః= చీకటిగానిదియు, తతం= పరిపూర్ణమయినదియు, అనాఖ్యం= పేరులేనిదియు. అనభివ్యక్తం = స్పష్టమయినదికానిదియు, కించిత్= ఏకాదశేంద్రియములకు విషయీకరించుటకు శక్యముగానిదియునగు, సత్ = శూన్యముగాని యొకవస్తువు, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ కారణరూపమగు మాయను తత్కార్యమగు నీశ్వరుని యవిద్యను తత్కార్యమైన జీవుని నేతినేతివాక్యములచే నిషేధించగా నవాఙ్మానసగోచరమయిన శూన్యముకాని యొకవస్తువు శేషించుచున్నది. అదియే బ్రహ్మము. సమస్తప్రపంచరూపమగు మనస్సు వృత్తిహీనమయి నశించగ శేషించినది బ్రహ్మమేయని భావము.

,సంకల్పమనసీభిన్నే న కదాచన కేనచిత్' ౯
,సంకల్పజాతేగలితే స్వరూపమవశిష్యతే. ౧౦

(సామ- ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. కేనచిత్ = దేనిచేతనయినను, కదాచన = ఎప్పుడయినను, సంకల్పమనసీ= సంకల్పమనస్సులు. నభిన్నే = భిన్నములుగావు, సంకల్పజాతే = సంకల్పసమూహము, గలితే= జారుచుండగా. స్వరూపం= తనరూపము (పరమాత్మరూపము) అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ ఎప్పుడును సంకల్పము మనస్సు భిన్నములుగావు. సంకల్పములు నశింపగ స్వరూపమైన పరమాత్మయే శేషించును. సంకల్పము నశింప మనస్సు వృత్తి శూన్యమగును. అమనస్కస్థితిని బ్రహ్మము శేషమయి ప్రకాశించును.

'మహాప్రలయసంపత్తౌ హ్యసత్తాంసముపాసతే' ౧౧
'అశేషదృశ్యేసర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే' ౧౨
(సామ- ౬౧ మహా, అ ౪)

టీ. మహాప్రలయసంపత్తౌ= మహాప్రలయమందును. సర్గాదౌ = సృష్టికి మొదటను, అశేషదృశ్యే=మాయావికారమైన సమస్తదృశ్యసమూహమును అసత్తాంహి= అపహ్నవత్వమును (మిథ్యను). సముపాసతే= పొందుచున్నది, అప్పుడు, శాంతం= నిశ్చలమైనబ్రహ్మము, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ సుఖదుఃఖాదిభేదములచే నానావిధములగు సంకల్పములను నభ్యాసరూపమగు తనప్రయత్నముచే నశింపజేయగా సమత్వమైన బ్రహ్మమే శేషించును. నడుమపుట్టి నడుమనేనశించు స్వభావముగల మాయాకార్యమైన దృశ్యసమూహము సృష్టికి మొదటను, కల్పాంతమునందును, లేనిదగుచుండగా శాంతస్వరూపమైన పరిపూర్ణబ్రహ్మము నిస్తరంగసముద్రమువలె శేషించియుండును.

'ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మకర్తృతయానయా' ౧౩
'స్వసంకల్పేక్షయంయాతే సమ త్వైవావశిష్యతే' ౧౪
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౬)

టీ. ఖేదోల్లాసవిలాసేషు= దుఃఖసంతోషవిలాసములందు, అనయా = ఈ స్వాత్మకర్తృతయా= ప్రయత్నరూపమైన తనకర్తృత్వముచేతను, స్వసంకల్పే= తనసంకల్పము. క్షయంయాతే = నాశనమునొందుచుండగా, సమత్వైవ = సమత్వమైన బ్రహ్మమే, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ సుఖదుఃఖాదిభేదములచే నానావిధములైన సంకల్పములను నభ్యాసరూపమగు తనప్రయత్నముచే నశింపజేయగా సమత్వమైన బ్రహ్మమే శేషించును. (అభ్యాసవైరాగ్యాభ్యాంతన్నిరోధః) అను యోగసూత్రము చెప్పిన నభ్యాసవైరాగ్యములసంకల్పమునశించును.

'సమతాసర్వభావేషు యాసౌసత్యావరాస్థితిః' ౧౫
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౬)

'పరమామృతనామ్నా సాసమత్వైవావశిష్యతే' ౧౬
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪ ౬)

టీ. సర్వభావేషు= సమస్తవిషయములందును. యాసమతా = ఏసమత్వము గలదో, అసౌ= ఈసమత్వము, సత్యపరాస్థితిః= శ్రేష్ఠమైన సత్యస్థితి. సా=ఆసమత్వమయిన- యాసత్యస్థితి, పరమామృతనామ్నా = పరమామృతయని పేరుగలది, సమతైవ= ఆసమత్వరూపమైన బ్రహ్మమే. అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ సమస్త విషయములందు సమభావము గలిగియుండవలెను. ఆసమభావమే సత్యమైన స్థితి. ఆసమభావము సత్యమైనది. సమభావమనగా రాగద్వేషములు లేకుండుట. అట్టిసమత్వమే శేషించును. అదియే బ్రహ్మము. శేషించుట యనగా సమస్తము నశించుచుండగా నిత్యమై ఈవస్తువుండుట.

'కాలత్రయముపేక్షిత్ర్యా హీనాయాశ్చైత్యబంధనైః' ౧౭
'చితశ్చైత్యముపేక్షిత్ర్యాస్సమతైవావశిష్యతే' ౧౮

(సామ- ౬౫ సన్యాస)

టీ. కాలత్రయముపేక్షిత్ర్యాః = మూడుకాలముల నపేక్షించునట్టియు, చైత్యబంధనైః = చిత్తవృత్తులను బంధములచే, హీనాయాః = హీనమైనట్టియు (చిత్తవృత్తులులేనట్టియు, చైత్యముపేక్షిత్ర్యాః= చిత్తవృత్తి నుపేక్షించునట్టియు, చితః= చిత్తుయొక్క, సమతైవ=సమత్వమే, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ దేహేంద్రియ వృత్తులు మంచివైనను చెడ్డవైనను వానినే వికారములు బొందక చిద్వస్తువు సమముగా తెలిసికొనుచున్నది. మంచివృత్తుల నెరుగునపుడు వికసింపలేదు. దుర్వృత్తుల నెరుగునపుడు క్షీణించలేదు. కావున సమముగా నెరుగుచున్నదని తెలియువలయును. ఆచిద్వస్తువు మూడుకాలముల నపేక్షింపక చిత్తవృత్తులులేక చిత్తవృత్తుల నపేక్షింపక స్వయముగ సత్యమై ప్రకాశించుచున్నది. సమత్వము గలిగిన ఆచిత్తే శేషించుచున్నది.

'సాహివాచామగమ్యత్వా దసత్తామివశాశ్వతీం' ౧౯
'నైరాత్మ్యసిద్ధాంత దశాముపయాతేవశిష్యతే' ౨౦

(సామ- ౬౫ సన్యాస)

టీ. సా= ఆసమత్వము, వాచాం= వాక్కులకు, అగమ్యత్వాత్ = అగ

మ్యమగుటవలన; శాశ్వతీం= శాశ్వతమైన; నైరాత్మ్యసిద్ధాంతదశాం=ఆత్మయున్న దని చెప్పుట కవకాశములేనిస్థితిని; అసత్తాం= అసత్తునుపొందినట్లు; ఉపయాతే= పొందుచున్నది; అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ అసత్యమైన యీస్థితి వాగాదీంద్రియముల కగోచరమైనందున నితరదృశ్యములుగాని యితరజ్ఞానములుగాని లేనందున శూన్యమువలె నాత్మలేనిస్థితి యట్లుండునుగాని వాస్తవముగ నాస్థితి శేషించుచున్నది.

'యావద్యావన్మునిశ్రేష్ఠ స్వయంసంత్యజ్యతేఖిలం' ౨౧

'తావత్తావత్పరోలోకః పరమాత్మైవశిష్యతే' ౨౨

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. మునిశ్రేష్ఠ ఓనిదాఘుడ; యావద్యావత్=ఎంతయెంతవరకు; స్వయం= తాను; అఖిలం= సమస్తమును; సంత్యజ్యతే= విడుచుచున్నాడో; తావత్తావత్= అంతయంతవరకు; పరమాత్మైవ = పరమాత్మయే; శిష్యతే = శేషించుచున్నది; లోకః= అన్నెరిగిన మనుష్యుడు; పరః= శ్రేష్ఠుఁడు.

తా॥ దృశ్యరూపమే యాత్మయను నితరసిద్ధాంతముల నొకదాని తరువాత నొకదానిని విడువవచ్చును. అట్లు వానిని విడుచుచుండగ నద్వైత సిద్ధాంతోక్తమయిన నిర్గుణబ్రహ్మము విడుచుట కశక్యమై శేషించియుండును. ఇట్లు ఉభయసిద్ధాంతముల నెరిగినవాడే శ్రేష్ఠుఁడు. అన్నమయకోశమగు స్థూలదేహమే యాత్మయను చార్వాకసిద్ధాంతము. స్థూలదేహము దృశ్యమగుటను స్వప్నావస్థలలో లేకుండుట తెలియుటవలనను విడువవచ్చును. అట్లు వానిని విడుచుచుండగ నద్వైత సిద్ధాంతోక్తమయిన నిర్గుణబ్రహ్మము విడుచుట కశక్యమై శేషించి యుండును. ఇట్లే ప్రాణమనో విజ్ఞానానందాదులు ఆత్మయను సిద్ధాంతము విడుచుచుండగా నిర్విశేష బ్రహ్మముమాత్రము శేషించియుండును. అన్వయ వ్యతిరేకములచే దెలియవచ్చును. అన్వయమనఁగా సర్వావస్థలందును విడుచుటకు శక్యముగాక ప్రకాశించుచుండుట. వ్యతిరేకమనగా నొక యవస్థయందుండి మఱియొక యవస్థయందు లేకుం

ఘుట, స్థూలదేహము జాగ్రదవస్థయందుండుట యన్వయము. స్వప్నా వస్థయందు లేకుండుట వ్యతిరేకము. లింగదేహము (మనస్సు) స్వప్న ములోనుండుట యన్వయము. సుషుప్తిలో లేకుండుట వ్యతిరేకము, కారణశరీరము, (అవిద్య) సుషుప్తియందున్నది. సమాధియందు లేదు. ఇట్లు నిర్విశేషబ్రహ్మావరణములైన చార్వాకబౌద్ధప్రాభాకరాది సిద్ధాం తములను విడుచుచుండగా నవస్థాత్రయసాక్షియై సత్యజ్ఞానానంతస్వరూ పమై భేదత్రియరహితమైన యద్వైతసిద్ధాంతోక్త బ్రహ్మము విడువ బడక శేషించియుండును. అట్లెరిగినవాడే బ్రహ్మవిదుడు.

'అభ్యాసేనపరిస్పందే ప్రాణానాంక్షయమాగతే' ౨౩
'మనఃప్రశమమాయాతి నిర్వాణమవశిష్యతే' ౨౪
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. అభ్యాసేన= ధ్యానయోగాభ్యాసముచే, ప్రాణానాం = ప్రాణముల యొక్క, పరిస్పందే = చలనము, క్షయమాగతే = క్షయమగుచుండగా, మనః= మనస్సు, ప్రశమం= ప్రశాంతమును, ఆయాతి= పొందుచున్నది, నిర్వాణం= మోక్ష రూపమైన సుఖము, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ దృఢధ్యానమునగాని ప్రాణాయామమునగాని వాయువుచలిం పక కుంభకస్థితినుండగ మనస్సు శాంతమునొందును. నిర్వాణము శేషిం చియుండును. ప్రాణాయామమున నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు లేకవాయు వు నిలుచును. ధ్యానమున ధ్యేయముదక్క నితరము గోచరముకాదు. కనుక శ్వాసములు వచ్చుచున్నవానియెడ స్ఫురణయుండదు. సుషుప్తి స్థితివలెనే యుండును. సుషుప్తియందు శ్వాసములు వచ్చుచున్నవి వచ్చుచున్నట్లు తెలియుటలేదు. ధ్యానమునను నట్లేయుండగా మనస్సు శాంతించును. నిర్వాణమైన బ్రహ్మము శేషించును. సుషుప్తియందు ధ్యేయముగాక యజ్ఞానము శేషించుటచే ధ్యానమునకును సుషుప్తికిని భేదముగలదని తెలియవలయును.

'జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే విలయంయాతిమానసం' ౨౫
'మానసేవిలయంయాతే కైవల్యమవశిష్యతే' ౨౬
(అథర్వ- ౫౮ శాండిల్య)

టీ. జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే= దృశ్యత్యాగమున, (విషయము నవలంబింపనపుడు) మానసం= మనస్సు, విలయం= నాశమును, యాతి= పొందుచున్నది, మానసే= మానసము, విలయంయాతే = లయమునొందుచుండగా, కైవల్యం = కేవలత్వమే, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ విషయము నవలంబింపనపుడు సంకల్పరహితమయిన మనస్సు నశించును. మనోజృంభణము లేనపుడు కేవలప్రత్యగాత్మయే శేషించును.

'యతోవాచోనివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః' ౨౭
'వికల్పసంక్షయాజ్జంతోః పదంతదవశిష్యతే' ౨౮
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. యతః= ఏబ్రహ్మమునుండి, వికల్పకలనాన్వితాః=అంతరత్వముగలిగిన, వాచః= వాగాదీంద్రియములు, నివర్తంతే (బ్రహ్మము నెరుంగలేక) మరలుచున్నవో (ఆకారణమువలన) జంతోః= జంతువునకు, వికల్పసంక్షయాత్ = వాగ్వికల్పనాశమున, తత్పదం= బ్రహ్మపదము, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నది.

తా॥ నిర్వికల్పములుకాని మనోవాక్కులు బ్రహ్మమునెఱుంగ ప్రయత్నించి యెఱుగలేక నిర్వికల్పబ్రహ్మమునుండి మరలుచున్నవి. వికల్పములైన మనోవాక్కులు నశింప బ్రహ్మము నిర్వికల్పముగాన శేషించును. ఒకప్పుడుండి యొకప్పుడు లేకుండుట వికల్పము.

'చిద్వ్యోమైవకేవలాస్తీహ పరాపరవివర్జితః' ౨౯
'సర్వత్రాసంభవాచ్చైత్యం యత్కల్పాంతేవశిష్యతే' ౩౦
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. ఇహ= ఈజగమునందు, కల్పాంతే = కల్పాంతమునందు, యచ్చైత్యం= ఏచిత్తవ్యాపారము, సర్వత్ర= అంతట, అసంభవాత్ = సంభవింపమివలన, పరాపరవివర్జితః= జీవేశ్వరవ్యవహారములేని, చిద్వ్యోమైవ= చిదాకాశమే, అస్తి= ఉన్నదిగదా, అవశిష్యతే= చిదాకాశమే శేషించుచున్నది.

తా॥ వికల్పమైన చిత్తవృత్తి కల్పాంతమందు (సుషుప్తియందు). నశించుచుండగా జగజ్జీవేశ్వరాది భేదములేని చిదాకాశమే నిర్వికల్పమై శేషించుచున్నది.

'పంచరూపపరిత్యాగా దస్వరూపప్రహాణతః' ౩౧

'అధిష్ఠానంపరంతత్వ మేకంసచ్ఛిష్యతేమహత్'   32

(ఋ- ౧౦౭ బహ్వృచ)

టీ. పంచరూప పరిత్యాగాత్= బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వర రుద్రసదాశివరూపములను పరిత్యజించుటవలనను, అర్వరూపప్రహాణతః= అర్వరూపనాశమువలనను, అధిష్ఠానం= జగత్తున కాధారమగు, పరంతత్త్వం= పరతత్వమైన, ఏకం= అద్వితీయమయిన, మహాత్= గొప్పదియగు, సత్= సద్వస్తువు, శిష్యతే= శేషించున్నది.

తా॥ అర్వమనఁగ పంచభూతములును వానికార్యమైన జగత్తును, నామరూపాత్మకమైనది, (సృష్టి) యెట్లు గలిగినో యట్లే నశింప సద్వస్తులైన బ్రహ్మమే, శేషించుచున్నది. మనోజృంభణము నశింపగ సాక్షియైన ప్రత్యగాత్మ కేవలుడై యున్నట్లు మాయాజృంభణము నశింపజగదధిష్ఠానమైన సద్వస్తువు కేవలమై ప్రకాశించును. మనోజృంభణ రాహిత్యే యథాసాక్షీనిరాకులః మాయాజృంభణరాహిత్యే సత్తథైవ నిరాకులం అని విద్యారణ్యవచనముగలదు. బ్రహ్మమే యేకవ్యష్టి స్థూల లింగాత్మకమయిన శరీరముననుండుటచే ప్రత్యగాత్మయనియు కూటస్థుడనియు చెప్పబడినట్లు మాయయు నావ్యష్టిస్థూల లింగాత్మకమైన శరీరముననుండి మనస్సని వ్యవహరించ బడుచున్నది. కూటస్థ బ్రహ్మములకెట్లు భేదములేదో యట్లే మనస్సునకు మాయకు భేదము లేదు. మాయయు తత్కార్యమైనసమస్తమునునశింపస త్తే శేషించును.

'సర్వవేదాంతసిద్ధాంతసారం వచ్మియథార్థతః'   33

'స్వయంమృత్వాస్వయంభూత్వా స్వయమేవావశిష్యతే'   34

(కృ- య; 3 కఠ)

టీ. సర్వవేదాంతసిద్ధాంతసారం= సమస్తోపనిషత్సిద్ధాంతసారమును, యథార్థతః= ఉన్నదియున్నట్లుగ, వచ్మి= చెప్పుచున్నాను, (అదెట్లనిన) స్వయం= బ్రహ్మమగుతాను, మృత్వా= చచ్చినను, (తనయందు కల్పింపబడిన శరీరములందు ప్రవేశింపగ నాశరీరములు నశించునపుడు తాను నశించునట్లు మూఢులకు గనబడుచున్నను) స్వయం= బ్రహ్మమగుతాను, భూత్వా= పుట్టినను (తనయందు గల్పింపబడిన శరీరములు పుట్టుచుండగా తాను పుట్టుచున్నట్లు గనబడుచున్నను) స్వయమేవ= బ్రహ్మమగుతానే, అవశిష్యతే= శేషించుచున్నాడు.

తా॥ ఘటము పుట్టునపుడును నశించునపుడును ఘటాకాశము పుట్టుచున్నట్లు నశించుచున్నట్లు గనబడుచున్నను వాస్తవమున నెట్లు శేషించియున్నదో యట్లే శరీరములు పుట్టుచుండ నశించుచుండ మూర్ఖులకు తాను పుట్టుచు నశించుచున్నట్లు గనబడునుగాని దేహాత్మబుద్ధి లేని జ్ఞానికి తాను శేషించుటయే తెలియును. ‹నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః› అను గీతావాక్యము (౨-౧౬) చొప్పున సద్వస్తువున కెప్పుడును లేకుండుట యుండదు, అసత్తుకుండుట యుండదు. ఇదియే సర్వవేదాంత సిద్ధాంతము.

‹అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం తథారసం నిత్యమగంధ
వచ్చయత్› 35

‹అనాద్యనంతంమహతః పరంధ్రువం తదేవశిష్యత్యమలం
నిరామయం› 36

(శు- య; ౫౯ పైంగల, కృ- య; ౮౬ యోగకుండలీ)

టీ. యత్= ఏది, అశబ్దం= శబ్దముగానిదో, అస్పర్శం=స్పర్శముగానిదో, అరూపం= రూపముగానిదో, అవ్యయం= నాశముగానిదో, తథా = అట్లే, అరసం= రసముగానిదో, నిత్యం= నిత్యమయినదో, అగంధవత్ = గంధవంతముగానిదో, అనాది= ఆదిలేనిదో, అనంతం= అంతములేనిదో, మహతఃపరం= మహత్తత్త్వమునకు పరమైనదో, ధ్రువం = నిశ్చయమైనదో, అమలం = శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనదో, నిరామయం=రోగహీనమైనదో, తదేవ=అదియే శిష్యతి= శేషించుచున్నది.

తా॥ ఏకాదశేంద్రియము వాని విషయములును నశించుచుండగా వాని కన్నిటికిని విలక్షణమైన బ్రహ్మము నిత్యమై శేషించుచున్నది.

ఇతి సార్థాంతికావశిష్ట స్వరూపవాక్యాని షట్త్రింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతికావశిష్ట స్వరూపవాక్యములు ముప్పదియాఱు.

ఇతి సార్థాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యాన్యాహత్యతు
[illegible]

ఇట్లుసార్థాంతికాష్టవిధ స్వరూపవాక్యములు మొత్తం మూడువందల యిరువదిరెండు.

ఇట్లు పదునెనిమిదవ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

౧౯ ఫలవాక్యములు.

‹సర్వోహవై తత్పరమంబ్రహ్మ వేదబ్రహ్మైవభవతి› ౧

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం; 3)

టీ. సర్వోహవై = సమస్తమును, తత్ = తత్పదలక్ష్యమైనట్టియు, పరమం = ఉత్కృష్టమైనట్టియు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మముగా, వేద = తెలిసికొన్నట్టివాడు, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తమును బ్రహ్మమని తెలిసికొనువాడు బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు.

‹బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం› ౨

(కృ- యు; ౭ తైత్తిరీయ; ఆనందవల్లి)

టీ. బ్రహ్మవిత్ = బ్రహ్మవిదుఁడు, పరం = పరమపదమును, ఆప్నోతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞాని ప్రకృతికతీతమైన పరమపదమును బొందును.

‹బ్రహ్మసంస్థోఽమృతత్వమేతి› 3

(సామ- ౯ ఛాందోగ్య-ప్ర- ౨ ఖం ౨3

టీ. బ్రహ్మసంస్థః = బ్రహ్మమునన్నువాడు, అమృతత్వం = నాశనరహితమైన కైవల్యమును, ఏతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మమును తెలిసికొనువాడు బ్రహ్మసంస్థుడు.

‹తరతిశోకమాత్మవిత్› ౪

(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭ ఖం ౧)

టీ. ఆత్మవిత్ = ఆత్మజ్ఞాని, శోకం = శోకమును, తరతి = దాటుచున్నాడు.

తా॥ సచ్చిదానంద స్వరూపమగు నాత్మయే తానని తెలిసికొనువాడు అనృతజడ దుఃఖమైన జగత్తును దాటుచున్నాఁడు.

"యఏవంవేదాహం బ్రహ్మాస్మీతిసఇదం సర్వంభవతి" ౫

(శు- య- ౧౦ బృహదారణ్యక; బ్రా ౪)

టీ. యః= ఎవడు, ఏవం= ఈరీతుగ, అహం= నేను, బ్రహ్మ=బ్రహ్మము, అస్మి= అగుచున్నాను అని, వేద= తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, ఇదం సర్వం= ఈసమస్తమును, భవతి= అగుచున్నాడు.

తా॥ ఎవ్వడు బ్రహ్మమే నేనని తెలిసికొనుచున్నాడో వాడేసర్వాత్మయగుచున్నాడు.

"సఏషవిసుకృతోవిదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవాభిప్రైతి" ౬

(ఋ- ౨౫ కౌషీతకి బ్రాహ్మణ)

టీ. సఏషబ్రహ్మవిద్వాన్= ఆఈబ్రహ్మజ్ఞాని, విసుకృతః = పుణ్యములేనివాడై, విదుష్కృతః= పాపములేనివాడై, బ్రహ్మైవ=బ్రహ్మమునే, అభిప్రైతి= పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞాని పుణ్యపాప స్వరూపమగు కర్మము నశింపగ నిరంజనుడై బ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు పునర్జన్మము నొందడు. పుణ్యకర్మము నొనర్చిన బ్రహ్మలోకాదులకుబోయి మరల జనించును. పుణ్యపాపముల వలన కర్మము అభివృద్ధినొందునుగాని నశింపదు. బ్రహ్మజ్ఞానమున, కర్మక్షయముకాగా మోక్షము నొందుచున్నాడు.

"యఏవంనిర్బీజంవేద నిర్బీజఏవసభవతి" ౭

(శు- య- ౩౦ సుబాల; ఖం ౯)

టీ. యః= ఎవడు, ఏవం = ఈరీతుగ, నిర్బీజం = కారణములేని బ్రహ్మమును, వేద= తెలిసికొనుచున్నాడో, సః= వాడు, నిర్బీజఏవ= బ్రహ్మమే, (కర్మబీజములేనివాడే) భవతి= అగుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు నిష్కారణమైన బ్రహ్మము నెరుగుచున్నాడోవాడు జన్మకారణమైన కర్మములేనివాడై బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

"తద్బ్రహ్మైవాహమస్మీతి బ్రహ్మప్రణవమనుస్మరన్
భ్రమరకీటన్యాయేన శరీరత్రయముత్సృజ్య సన్న్యాసే

నైవదేహత్యాగం కరోతిసకృతకృత్యోభవతి' ౮
(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. అహం= నేను, తద్బ్రహ్మైవ= ఆబ్రహ్మమే, అస్మీతి = అగుచున్నా నని, బ్రహ్మప్రణవం= బ్రహ్మస్వరూపమైన యోంకారమును, అనుస్మరన్= స్మరించుచు, భ్రమరకీటన్యాయేన= భ్రమరకీటన్యాయముచేత, శరీరత్రయం = శరీరత్రయాభిమానమును (శరీరమే నేనను నభిమానమును) ఉత్సృజ్య= విడిచి, సన్న్యాసేనైవ = శాస్త్రోక్తముగ స్వీకరించిన సన్న్యాసాశ్రమముచేతనే, దేహత్యాగం= స్థూలదేహత్యాగమును కరోతి= చేయుచున్నాడో, సః = వాడు, కృతకృత్యః= చేయబడిన కార్యము గలవాడు, భవతి = అగుచున్నాడు. ఇక చేయుటకు గార్యమేదియును లేనివాడని తాత్పర్యము.

తా॥ భ్రమరము పురుగును తీసికొనివచ్చి దానిచుట్టుతిరుగుచు ధ్వని చేయుచుండును. ఆధ్వనియందే చిత్తము గలదియై కీటకము క్రమముగ భ్రమరమగును. ఇదియే భ్రమరకీటకన్యాయము. బ్రహ్మస్వరూపమైన యోంకారమును మనస్సు ధ్యానించుచుండగ నా యోంకారమే యగును. ఎవ్వడు దేహాభిమానమును విడిచి సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి ప్రణవమును ధ్యానించుచు స్థూలదేహమును విడుచునో వాడు కృతకృత్యుడగును. మోక్షము నొందుచున్నాడు.

'తమేవంజ్ఞాత్వావిద్వాన్ మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే' ౯
(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

'తద్దైవవిద్వాంస ఇహైవామృతాభవంతి' ౧౦
(శు- య ౯౯ కాత్యాయనీయ)

టీ. తం= ఆబ్రహ్మమును, ఏవం = శ్రవణమననిది ధ్యాసనపూర్వముగ, జ్ఞాత్వా= ఎరిగి, విద్వాన్= జ్ఞాని, మృత్యుముఖాత్=సంసారరూప మృత్యుముఖమునుండి, ప్రముచ్యతే= విడువబడుచున్నాడు, తదా= అప్పుడు, ఏవం=ఈరీతుగ, విద్వాంసః= పండితులు, ఇహైవ= ఈదేహమునందే, అమృతాఃభవంతి = బ్రహ్మస్వరూపులగుచున్నారు.

తా॥ అపరోక్షజ్ఞానమున బ్రహ్మసాక్షాత్కారముగల పండితులు సంసారరూప మృత్యుముఖమునుండి విడువబడినవారై యీ దేహము

తోనుండియు బ్రహ్మమగుచున్నారు. వారేజీవన్ముక్తులు.

'అనాద్యనంతంమహతః పరంధ్రువం నిచాయ్యతన్మృత్యు
ముఖాత్ప్రముచ్యతే' ౧౧

(కృ- య 3 కఠ; అ ౧ వ 3)

టీ. అనాది= తనకాదిలేనట్టియు, అనంతం = అంతములేనట్టియు, మహతఃపరం = మహత్తత్త్వమునకు పరమైనదియు, ధ్రువం = నిశ్చయమైనదియునగు బ్రహ్మమును, నిచాయ్య= ఎరిగి, తన్మృత్యుముఖాత్ = ఆమృత్యుముఖమునుండి, ప్రముచ్యతే= విడువబడుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞాని సంసారరూపముగ నున్న మృత్యువునుండి విడువబడుచున్నాడు.

'యజ్జ్ఞాత్వాముచ్యతేజంతుః అమృతత్త్వంచగచ్ఛతి' ౧౨

(కృ- య 3 కఠ; అ 3 వ ౬)

టీ. జంతుః = విద్వాంసుడు, యత్ = ఏబ్రహ్మమును, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి, ముచ్యతే= ముక్తుడగుచున్నవాడై, అమృతత్త్వంచ = నాశరహితమైన కైవల్యమునుగూర్చి, గచ్ఛతి= పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మము తానేయని యెరిగిన విద్వాంసుడు ముక్తుడై బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

'యదాపశ్యఃపశ్యతిరుక్మవర్ణం కర్తారమీశంపురుషం
బ్రహ్మయోనిం' ౧3

'తదావిద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయనిరంజనః పరమంసామ్య
మభ్యుపైతి' ౧౪

(అధర్వ- శి ముండక ముం 3 ఖం ౧)

టీ. యదా = ఎప్పుడు, పశ్యః = చూచువాడు, (జ్ఞాని) రుక్మవర్ణం= బంగారు వర్ణముగలిగినట్టి (స్వయంప్రకాశమానుడగు), కర్తారం= సకలజగత్కర్తయైనట్టియు, పురుషం= పురుషుడగునట్టియు, బ్రహ్మయోనిం= బ్రహ్మకు కారణమగునట్టియు (వేదమునకు కారణమగునట్టియు) ఈశం= నియామకుడు సంతర్యామియునగు నీశ్వరుని, పశ్యతి= చూచుచున్నాడో, తదా= అప్పుడు, విద్వాన్=

అజ్ఞాని, పుణ్యపాపే= పుణ్యపాపములను (కర్మబంధమును) విధూయ= ఎగరగొట్టి, నిరంజనః= నిర్దోషుడై (దేనినంటనివాడై) సామ్యం = సమత్వమైన, పరమం= ప్రకృతికి పరమైన బ్రహ్మమును, అభ్యుపైతి= పొందుచున్నాడు.

తా॥ జగత్తు ఇంద్రజాలమువంటిది. జగత్కర్తయగు నీశ్వరుఁడు ఇంద్రజాలకునివంటివాడు. ఇంద్రజాలకుని జూడనంతవరకు నింద్రజాలము సత్యముగ నున్నట్లుండును. మనుష్యుడెప్పుడింద్రజాలకు నెరుగుచున్నాడో యపుడింద్రజాలము మిథ్యయని నిరసించుచు స్తిమితుడగును. అట్లే జగత్తునకు నిమిత్తకారణభూతుడైన ఈశ్వరునెరింగిన జగత్తునందలి వ్యామోహము నశించును. అప్పుడు శుద్ధశాంతమైన బ్రహ్మము నొందుచున్నాడు.

'ఏతద్యో వేదనిహితం గుహాయామవిద్యాగ్రంధిం వికిర
తీహ సౌమ్య' ౧౫

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం ౨)

టీ. సౌమ్య = ఓ శ్వేతకేతూ, గుహాయాం = పంచకోశాత్మకమైన గుహయందు, నిహితం= ఉన్నట్టి, ఏతత్ = ఈ బ్రహ్మమును, యః = ఎవడు, వేద= తెలిసికొనుచున్నాడో వాడు, ఇహ= ఈదేహమందే, అవిద్యాగ్రంధిం=అవిద్యయను ముడిని, వికిరతి= చిమ్ముచున్నాడు.

తా॥ పంచకోశములకు గుహయని పేరు. ఆగుహయందున్న బ్రహ్మము నెరుంగువాడు అవిద్యాబంధమును త్రెంచుచున్నాడు. పంచకోశాతీతము బ్రహ్మమని తెలియవలయును.

'భిద్యతేహృదయగ్రంధిశ్ఛిద్యంతేసర్వసంశయాః' ౧౬
క్షీయంతేచాస్యకర్మాణి తస్మిన్ దృష్టేపరావరే' ౧౭

(సామ- ౬౧ మహో; అ ౮, అధర్వ౭౦అన్నపూర్ణ -అ౮, కృ-య౧౦౬)
(సరస్వతీరహస్య, కృ- య ౬౩ యోగశిఖ, అధర్వ-౫ ముండక)
(ముం- ౨ ఖం ౨ ఇంకచాలాయున్నవి)

టీ. పరావరే= సర్వోత్కృష్టమైన, తస్మిన్= ఆ బ్రహ్మము, దృష్టే= తెలియబడిన దగుచుండగా, అస్య= బ్రహ్మమునెరిగినజ్ఞానియొక్క, హృదయగ్రంధిః=

హృదయమందు ముడివడియున్న యజ్ఞానము, భిద్యతే = భేదింపబడుచున్నది, సర్వ సంశయాః = సమస్తసందేహమ్ములు, ఛిద్యంతే = ఛేదింపబడుచున్నవి. కర్మాణి = సర్వకర్మలు, క్షీయంతే = క్షీణించుచున్నవి.

తా॥ బ్రహ్మమందు దృష్టిగలజ్ఞానికి సందేహములు నశించును. అజ్ఞానమునశించును. కర్మము నశించును అని తాత్పర్యము.

॥యథానద్యస్స్యందమానా స్సముద్రేఽస్తంగచ్ఛంతి నామ రూపేవిహాయ॥ ౧౮

॥తథావిద్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుష ముపైతిదివ్యం॥ ౧౯

(అథర్వ- ౫ ముండక ముం 3 ఖం ౨)

టీ. యథా = ఏప్రకారము, స్యందమానాః = చలించు, నద్యః = నదులు, నామరూపే = నామరూపములను, విహాయ = విడిచి, సముద్రే = సముద్రమునందు, అస్తంగచ్ఛంతి = లయమునొందుచున్నవో, తథా = అట్లే, విద్వాన్ = జ్ఞాని, నామరూపాత్ = నామసహితమగు రూపమునుండి (జగత్తునుండి) విముక్తః = ముక్తుడై, దివ్యం = ప్రకాశస్వరూపుడైన, పురుషం = పురుషుడైన, పరాత్పరం = పరమాత్మను, ఉపైతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ నదులు సముద్రమున కలియునపుడు తమ నామరూపములను విడిచి సముద్రమునందైక్యమునొందునటుల బ్రహ్మజ్ఞాని నామరూపాత్మకమైన జగత్తునుండి ముక్తుడై శరీరత్రయరహితుడై యాత్మయందైక్యము నొందును.

॥జ్ఞాత్వాతంమృత్యుమత్యేతినాన్యః పంథావిముక్తయే॥ ౨౦

(కృ- య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. తం = ఆపరమాత్మను, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి, మృత్యుం = మృత్యువును, అత్యేతి = అతిక్రమించుచున్నాడు, విముక్తయే = మోక్షముకొరకు, అన్యః = ఇతరమైన, పంథాః = మార్గము, న = లేదు.

తా॥ జ్ఞానమున తానే పరమాత్మయని యెరిగినవాడు జననమరణరహితుడగుచున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానమదక్క ముక్తికితరమార్గము లేదు.

'తద్బ్రహ్మాహమితిజ్ఞాత్వా బ్రహ్మసంపద్యతేధ్రువం, ౨౧
(అధర్వ- ౮౦ త్రిపురతాపనీ; ఉ ౫)

టీ. అహం= నేను, తద్బ్రహ్మేతి = ఆబ్రహ్మమేయని, జ్ఞాత్వా= ఎరిగి, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమును, ధ్రువం= నిశ్చయముగ, సంపద్యతే = పొందుచున్నాడు.

తా॥ నేనే బ్రహ్మమని దృఢముగ నెరిగినవానిచే బ్రహ్మముపొందబడుచున్నది.

'యత్రయత్రమృతోజ్ఞానీ పరమాదరవిత్సదా, ౨౨
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)
'పరబ్రహ్మణిలీయేత నతస్యోత్క్రాంతిరిష్యతే' ౨౩
(కృ- య; ౪౧ యోగతత్వ)

టీ. సదా= ఎల్లప్పుడు, పరమాదరవిత్ = ఉత్కృష్టమైన యాదరణము నెరిగిన (సర్వత్ర సమబుద్ధి గలిగిన), జ్ఞానీ= ఆత్మజ్ఞాని, యత్రయత్ర=ఎక్కడెక్కడ మృతః= చచ్చినవాడగునో (అచ్చటచ్చట ఆచచ్చినవాడు) పరబ్రహ్మణి = బ్రహ్మమునందు, లీయేత= ఐక్యమునొందును (కాని), తస్య=అజ్ఞానియొక్క, ఉత్క్రాంతిః= ప్రాణముపోవుట, నేష్యతే= ఇచ్ఛగింపబడదు.

తా॥ జ్ఞాని మృతినొందినట్లగుపడునపుడు బ్రహ్మమునం దైక్యము నొందునుగాని ప్రాకృతులవలె లోకాంతరములకుబోయిమరలజన్మించడు

'యద్యత్స్వాభిమతంవస్తు తత్త్యజన్మోక్షమశ్నుతే' ౨౪
(సామ- ౯౧ మహో; అ ౪)

టీ. యద్యత్= ఏదేది, స్వాభిమతం= తనకిష్టమైన, వస్తు=వస్తువో, తత్= దానిని, త్యజన్= విడుచుచు, మోక్షం= మోక్షమును,అశ్నుతే=పొందుచున్నాడు.

తా॥ కామాదులను విడిచిన మోక్షమునొందునని యభిప్రాయము.

'అసంకల్పనశస్త్రేణఛిన్నం చిత్తమిదంయదా' ౨౫
'సర్వంసర్వగతంశాంతం బ్రహ్మసంపద్యతేతదా' ౨౬
(సామ- ౯౧ మహో; అ ౪)

టీ. యదా= ఎప్పుడు, అసంకల్పనశస్త్రేణ= అసంకల్పమను ఖడ్గముచేత, ఇదంచిత్తం= ఈచిత్తము, ఛిన్నం= ఛేదించబడునో, తదా= అప్పుడు, సర్వం=

కమస్తమును, సర్వగతం= సర్వమందున్నదియు, శాంతం = శాంతమైనదియునగు, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, సంపద్యతే= పొందబడుచున్నది.

తా॥ సంకల్పరహితమై చిత్తమెపుడు నశించునో యపుడు శాంత స్వరూపమగు బ్రహ్మము పొందబడుచున్నది.

‹ప్రియేషుస్వేషు సుకృతమప్రియేషు చ దుష్కృతం› 26
‹విసృజ్యధ్యానయోగేన బ్రహ్మైప్యేతిసనాతనం› 27
(అధర్వ- 43 నారదపరివ్రాజక)

టీ. స్వేషు= తన, ప్రియేషు= ప్రియవస్తువులయందు, సుకృతం = సుకృతమును (మంచిపని) అప్రియేషుచ = తనకిష్టముకాని వానియందు, దుష్కృతం= దుష్కృతమును (చెడ్డపని) విసృజ్య= విడిచి, ధ్యానయోగేన= ధ్యానయోగముచే, సనాతనం= అనాదిసిద్ధమైన, బ్రహ్మాపి= బ్రహ్మమునే, ఏతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ శాస్త్రసమ్మతముకాని వస్తువు తనకిష్టమగునపుడది మంచిదని దానియందు సుకృతము నారోపించక దానిని విడిచి శాస్త్రసమ్మతమైన వస్తువు తనకిష్టముగాని యపుడది మంచిదికాదని దానియందు ద్వేషమువిడిచి ధ్యానమున బ్రహ్మము నొందవలయును. రాగద్వేషముల విడిచి ధ్యానమున బ్రహ్మము పొందవలయును.

‹ఘటాకాశమివాత్మీయ విలయం వేత్తితత్త్వతః› 29
‹సగచ్ఛతినిరాలంబం జ్ఞానాలోకంసమంతతః› 30
(శు- య; 48 పైంగల; అ 4)

టీ. యః= ఎవడు, ఘటాకాశమివ = ఘటాకాశమువలె (ఘటమునశింపగా ఘటాకాశము మహాకాశమున గలియునట్లు) ఆత్మీయవిలయం = ప్రత్యగాత్మస్వరూపుడైన తనయైక్యము, తత్త్వతః = తత్త్వజ్ఞానముచే, వేత్తి = తెలసికొనుచున్నాడో, సః= వాడు, సమంతతః అంతటను, జ్ఞానాలోకం జ్ఞానదృష్టిని, నిరాలంబం= ఆధారములేని బ్రహ్మమును, గచ్ఛతి= పొందుచున్నాడు.

తా॥ ఘటము నశింపగ ఘటాకాశము మహాకాశమగునని యెరుగునట్లు తత్త్వజ్ఞానమున నుపాధినశింపగ ప్రత్యగాత్మయగు తాను బ్రహ్మమగునని యెరుగువాడు బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

'తృణాగ్రేష్వంబరే భానౌ నరనాగామరేషుచ' ౩౧
'యత్తిష్ఠతి తదేవాహం ఇతిమత్వా నశోచతి' ౩౨

(అధర్వ- ౬౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. తృణాగ్రేషు= అతిస్వల్పములయిన తృణాగ్రములందును, అంబరే=అనంతమైన ఆకాశమందును, భానౌ= తేజోరాశియగు సూర్యునియందును, నరనాగామరేషుచ= మనుష్యగజాదిజంతు దేవతలయందును, యత్ = ఏబ్రహ్మము, తిష్ఠతి= ఉన్నదో, తదేవ= ఆబ్రహ్మమే, అహమితి= నేనని; మత్వా= తలచి; నశోచతి= శోకింపదు.

తా॥ సర్వపరిపూర్ణమగు బ్రహ్మమే తానని దేహేంద్రియాదులు తానుగానని తెస్సగ నెరిగి యీ దేహేంద్రియాదులకు గలుగు నుపద్రవములకు తాను శోకింపదు. బ్రహ్మమే తానను జ్ఞానమున తానుగాని దేహేంద్రియాదులకు శోకింపకుండుటయు వ్యామోహము చెందకుండుటయు ఫలము,

'సర్వసాక్షిణమాత్మానం వర్ణాశ్రమవివర్జితం' ౩౩
'బ్రహ్మరూపతయాపశ్యన్ బ్రహ్మైవభవతిస్వయం' ౩౪

(కృ- య; ౯౮ వరాహ)

టీ. సర్వసాక్షిణం= సమస్తదేహేంద్రియ వృత్తులకు సాక్షియు; వర్ణాశ్రమవివర్జితం= వర్ణాశ్రమములు లేనిదియు; ఆత్మానం= ప్రత్యగాత్మయగు తన్ను; బ్రహ్మరూపతయా= పరబ్రహ్మస్వరూపమున; పశ్యన్= చూచుచు; స్వయం = తాను; బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే; భవతి= అగుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తమునకు సాక్షియు వర్ణాశ్రమములు లేనిదియునగు ప్రత్యగాత్మను (తనను) బ్రహ్మముగ నిశ్చయించు తాను బ్రహ్మమగును.

'తద్బ్రహ్మానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనం' ౩౫
'విదిత్వాస్వాత్మనోరూపం నబిభేతికుతశ్చన' ౩౬

(కృ- య, ౯౮ వరాహ- అ ౨ ౮౩ కర, సామ- ౬౧ మహో; అ ౪)

టీ. ఆనందం= ఆనందమును; అద్వంద్వం= సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములు లేనిదియు; నిర్గుణం = త్రిగుణరహితమును; సత్యచిద్ఘనం = సత్యజ్ఞాన ఘనమునునగు; తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము; స్వాత్మనః= తనయొక్క; రూపం = రూపమని; విదిత్వా= తెలిసి; కుతశ్చన= దేనివలనను; నబిభేతి= భయపడడు.

తా॥ సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమగు బ్రహ్మమే తానని జ్ఞానియెప్పుడును భయపడడు.

'వాసనాంసంపరిత్యజ్య మయిచిన్మాత్రవిగ్రహే' 38
'య స్తిష్ఠతిగతస్నేహస్సోఽహం సచ్చిత్సుఖాత్మకః' 39
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. వాసనాం= చిత్తవృత్తులకు బీజమైనవాసనను; సంపరిత్యజ్య = లెస్సగనువిడిచి; యః= ఎవడు; గతస్నేహః = రాగద్వేషాదికము లేనివాడై; చిన్మాత్రవిగ్రహే= చిన్మాత్రస్వరూపుడనగు; మయి= నాయందు; తిష్ఠతి = ఉన్నవాడగునో; సచ్చిత్సుఖాత్మకః= సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడగు; సః= వాడు; అహం= నేను.

తా॥ వాసనాత్రయమును విడిచి వ్యామోహము లేక ఎవడు బ్రహ్మమందుండునో సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడగు వాడే బ్రహ్మము.

'దర్శనాదర్శనేహిత్వా స్వయంకేవలరూపతః, 39
'యఆస్తేకపిశార్దూలబ్రహ్మ తద్బ్రహ్మవిత్స్వయం' ౪౦
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. కపిశార్దూల= కపిశ్రేష్ఠుడవగు హనుమంతుడా; దర్శనాదర్శనే=జ్ఞానాజ్ఞానములను (శాస్త్రాశాస్త్రములను) హిత్వా = విడిచి; స్వయం = తాను; కేవలరూపతః = దృశ్యైకనయద్వితీయబ్రహ్మ స్వరూపమున; యః = ఎవడు; ఆస్తే= ఉన్నాడో; తద్బ్రహ్మవిత్ = ఆబ్రహ్మము నెరుగుజ్ఞాని; స్వయం= తానే; బ్రహ్మ= బ్రహ్మమైయున్నాడు.

తా॥ విధినిషేధములను విడిచి స్వస్వరూపమున నున్నవాడు బ్రహ్మమేయైయుండును బ్రహ్మజ్ఞానమున సర్వదుఃఖ నివృత్తియును బ్రహ్మమగుటయును ఫలమని తెలియవలెను.

ఇతి సార్థాంతిక ఫలవాక్యాని చత్వారింశత్

ఇట్లు సార్థాంతిక ఫలవాక్యములు నలుబది

ఇత్యేకోనవింశం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణే నమః.

౨౦ విదేహముక్తి వాక్యములు.

‘విముక్తశ్చ విముచ్యతే’ ౧

‘గుహాగ్రంథిభ్యో విముక్తో ఽమృతో భవతి’ ౨

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం 3-ఖం౨)

టీ. విముక్తశ్చ= విముక్తుడు, విముచ్యతే = విడువబడుచున్నాడు, గుహాగ్రంథిభ్యః = గుహాగ్రంథులవల్లనుండి, విముక్తః = విడువబడినవాడు, అమృతో భవతి= నాశనరహితమైన బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

తా॥ తానుస్వతస్సిద్ధముగ ముక్తుడై యున్నాడుగాన ముక్తుడనబడును. అట్టివాడు అవిద్యావరణచే బద్ధుడైనట్లు గనబడుటచే జ్ఞానమున నవిద్యనశించగా ముక్తుడైనట్లు గనబడుచున్నాడు. పంచకోశములు గుహయనబడును. గ్రంథియనగా ముడి. ఏకోశమందైన నభిమానముబూని యాకోశమే తానని భ్రమనొందుటయె గుహాగ్రంథి. అట్టి గుహాగ్రంథినుండి విడువబడినవాడు బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

‘అథాకామయమానోనిష్కామ ఆప్తకామఆత్మకామో
నతస్యప్రాణాఉత్క్రామ్యంత్యత్రైవసమవలీయంతే బ్రహ్మైవ
సబ్రహ్మాప్యేతి’

(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక- అ ౬-బ్రా-౪)

టీ. అకామయమానః= కోరికలను కోరనివాడగుచు, నిష్కామః= కోరికలేనివాడై, ఆప్తకామః= పొందబడిన కోరికగలవాడై, ఆత్మకామః=ఆత్మయందు కోరికగలవాడగుచు. తస్య = ఆబ్రహ్మజ్ఞానియొక్క, ప్రాణాః = ప్రాణములు, నోత్క్రామ్యంతి= మరియొకచోటికిబోవు, అత్రైవ= ఈశరీరమునందే, సమవలీయంతే= బ్రహ్మమునందైక్యమును చెందుచున్నవి. సః= ఆజ్ఞాని, బ్రహ్మాప్యేతి= బ్రహ్మమునొందుచున్నాడు, బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

తా॥ జ్ఞాని నిష్కాముడు ఆప్తకాముడునై ఆత్మకాముడగుటచే నతని ప్రాణములు స్వర్గాదిలోకములకు బోక బ్రహ్మమునం దైక్యము నొందును. అప్పుడతడు బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు. నిష్కాముడై యాత్మకాముడుగాక మరియొకదానిని గోరిన బ్రహ్మమునొందక యా యాలోకమునకుబోయి మరల జన్మించును. మరణకాలమందే దేవతను స్మరించునో యాదేవతాలోకమునకు బోయి యాస్వరూపము నొందునని ‘యంయంవాపిస్మరన్భావంత్యజత్యంతేకళేబరం । తంతమేవైతికౌంతేయ సదాతద్భావభావితః’ అని గీతావాక్యము (అ-౮-శ్లో-౬) గలదు గావున నాత్మకాముడై యుండవలయును. లేకుండిన ‘ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున’ అను గీతావాక్యము (అ-౮-శ్లో-౧౬) చెప్పిన నేలోకమునకు బోయినను పునర్జన్మము గలుగును.

‘తద్యథాహినిర్ల్వయనీ వల్మీకేమృతాప్రత్యస్తా శయీతైవ
మిదంశరీరంశేతేతథాయమ శరీరోఽమృతః’ ౪
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ-౬-బ్రా-౪)

టీ. అయం= ఈజ్ఞాని, అశరీరః= శరీరములేనివాడును, అమృతః= నాశన రహితమైన బ్రహ్మమునగుచుండ, ఇదంశరీరం= ఈస్థూలశరీరము, శేతే= పడియుండును (జ్ఞానికి దేహాభిమానముండదుగావున శరీరము సంరక్షింపబడక పడియుండుననియు నభిప్రాయముగలదు) తద్యథా= అదియెట్లనిన, మృతా = నిర్జీవమైన, అహినిర్ల్వయనీ= పాముపొర, వల్మీకే= పుట్టయందు, ప్రత్యస్తా= ఉంచబడినదై, తథా శయీతైవ= పడియుండునట్లే

తా॥ పాము తనచే విడువబడిన పొర యేమగుచున్నను దానిని స్మరింపనట్లు జ్ఞాని తాను బ్రహ్మమని యెరుగక తనశరీర మేమగుచున్నను దానిని స్మరింపడు.

‘అశరీరోనిరింద్రియోఽప్రాణస్సచ్చిదానందమాత్రస్స్వస్వారా
డ్భవతి’ ౫
(అథర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపినీ- ఖం- ౭)

టీ అశరీరః= స్థూలదేహములేనివాడును, నిరింద్రియః= ఇంద్రియములులేని

వాడును, అప్రాణః= ప్రాణములేనివాడును, సచ్చిదానందమాత్రః = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడునై, స్వస్వరాట్ =స్వయంప్రకాశమానుడు,భవతి= అగుచున్నాడు.

తా॥ విదేహముక్తుడు దేహేంద్రియ ప్రాణములులేనివాడై సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమగు బ్రహ్మమగుచున్నాడు. దేహేంద్రియప్రాణములు లేనివాడనుటచే జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలతోగూడిన స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరములు లేనివాడని యభిప్రాయము. స్థూలశరీరము జాగ్రదవస్థయందుండును. ఇంద్రియములు (మనస్సు స్వప్నావస్థయందుండును. ప్రాణములు సుషుప్తియందును వృత్తి విడువకుండును. విదేహముక్తునకు మూడుశరీరములు నశించునుగాన దేహేంద్రియ ప్రాణములుండవనియును జీవన్ముక్తున కుండుననియు తాత్పర్యము. అయితే జీవన్ముక్తుని కింద్రియార్థముల దగులని ఇంద్రియములును వాసనలులేని చిత్తమునుండును.

పృథివ్యప్సుప్రలీయతే ఆపోజ్యోతిషిప్రలీయంతేజ్యోతిర్వాయౌ
విలీయతే వాయురాకాశే ఆకాశమింద్రియేష్వింద్రియాణి
తన్మాత్రేషుతన్మాత్రాణి భూతాదావిలీయంతేభూతాదిర్మహ
తివిలీయతేమహానవ్యక్తే విలీయతేఽవ్యక్తమక్షరే విలీయతే
క్షరంతమసివిలీయతే తమఃపరేదేవఏకీభవతి'   ౬

(శు- య- ౩౦ సుబాల- ఖం ౨)

టీ. పృథివీ= భూమి, అప్సు= ఉదకములందు' ప్రలీయతే= లయించుచున్నది, ఆపః= ఉదకములు, జ్యోతిషు = అగ్నియందు, ప్రలీయన్తే = లయించుచున్నవి, జ్యోతిః = అగ్ని, వాయౌ = వాయువునందు, విలీయతే = లయించుచున్నది. వాయుః= గాలి, ఆకాశే= ఆకాశమునందును, ఆకాశః= ఆకాశము, ఇంద్రియేషు= ఇంద్రియములందును, ఇంద్రియాణి= ఇంద్రియములు. తన్మాత్రేషు= పంచతన్మాత్రలందును, తన్మాత్రాణి= తన్మాత్రలు, భూతాదౌ = భూతాదియైన విక్షేపబీజమందును, విలీయంతే= లయించుచున్నవి, భూతాదిః = భూతాదియగు విక్షేపబీజము, మహతి= మహత్తత్త్వమున, విలీయతే=లయించుచున్నది. మహాన్= మహత్తత్త్వము, అవ్యక్తే= అవ్యక్తమందు, విలీయతే = లయించుచున్నది. అవ్యక్తం= అవ్యక్తము, అక్షరే = కూటస్థునియందు, విలీయతే = లయించుచున్నది

అక్షరం= అక్షరము, తమసి = ప్రకృతియందు, విలీయతే = లయించుచున్నది. తమః= ప్రకృతి, పరే= సమస్తమునకు పరమైన, దేవే = దేవునియందు, (చిదానందమైన సద్వస్తువున) ఏకీభవతి= ఐక్యమునొందుచున్నది.

తా॥ స్పష్టము.

«బ్రహ్మాండంతద్గతలోకాని కార్యరూపాంశ్చ కారణత్వంప్రాపయిత్వాతతస్సూక్ష్మాంగం కర్మేంద్రియాణిప్రాణాంశ్చ జ్ఞానేంద్రియాణి అంతఃకరణచతుష్టయంచైకీకృత్యసర్వాణిభౌతికాని కారణేభూతపంచకే సంయోజ్యభూమింజలేజలం వహ్నౌవహ్నింవాయౌవాయుమాకాశేచాకాశమహంకారేచాహంకారం మహతిమహదవ్యక్తేఽవ్యక్తం పురుషే క్రమేణవిలీయతే విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయాత్పరమాత్మనిలీయంతే»

(శు- య; శీన పైంగల- అ 3)

టీ. బ్రహ్మాండం= బ్రహ్మాండమును, కార్యరూపాంశ్చ= కార్యరూపములుగానున్న, తద్గతలోకాని= బ్రహ్మాండముననున్న లోకములను, కారణత్వం=కారణస్వరూపమును, ప్రాపయిత్వా= పొందింపజేసి, తతః= తరువాత, సూక్ష్మాంగం= సూక్ష్మశరీరాంగ సముదాయమైన, కర్మేంద్రియాణి=కర్మేంద్రియములను, ప్రాణాంశ్చ= ప్రాణములను, జ్ఞానేంద్రియాణి= జ్ఞానేంద్రియములను, అంతఃకరణచతుష్టయంచ= అంతఃకరణ చతుష్టయమైన మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములను, ఏకీకృత్య= ఒక్కటిగాజేసి, (లింగదేహమును నాశముచేసి) సర్వాణి = సమస్తమైన, భౌతికాని= భూతకార్యములను, కారణే= ఆభౌతికములకు కారణమైన, భూతపంచకే= భూతపంచకమునను, (పంచభూతములందు) భూమిం= భూమిని. జలే= జలమునందును, జలం = జలమును, వహ్నౌ = అగ్నియందు, వహ్నిం = అగ్నిని, వాయౌ= వాయువునందును, వాయుం= వాయువును, ఆకాశేచ = ఆకాశమునందును, ఆకాశం = ఆకాశమును, అహంకారేచ = అహంకారమునందును, అహంకారం= అహంకారమును, మహతి = మహత్తత్వమునందును, మహత్= మహత్తును, అవ్యక్తే= అవ్యక్తమందును, అవ్యక్తం= అవ్యక్తమును, పురుషే=పరమాత్మయందును, క్రమేణ= క్రమముగా సంయోజ్య= కూర్చి, విలీయతే= తానైక్యమగుచున్నాడు, ఉపాధివిలయాత్= ఉపాధినాశమున, విరాట్= వైశ్వానరు

డును, హిరణ్యగర్భ= సూత్రాత్మయును, ఈశ్వరాః = అంతర్యామియును, పర మాత్మని= పరబ్రహ్మమున, లీయంతే= ఐక్యమగుచున్నారు.

తా॥ బ్రహ్మాండము తద్గతలోకములు కార్యరూపములు గావున వానిని వానికికారణమైన మాయయందు గలిపి మిథ్యగానెంచి లింగాంగభంగము జేసి ప్రత్యగాత్మ స్వరూపుడగు తానుబ్రహ్మమగుచున్నాడు. వాడే విదేహముక్తుడు. స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరభేదముచే బ్రహ్మమే విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరులను నామములవ్యవహరించబడుచున్నది కావున నాయుపాధినాశమున నాయీశ్వరత్రయము నశింపబ్రహ్మమే అవును.

'ప్రారబ్ధక్షయనాశాద్దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్త
ఘటాకాశవత్పరిపూర్ణతా విదేహముక్తిః' ౮

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక- అ ౧)

టీ. ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్, ఉపాధివినిర్ముక్త = ఉపాధియైన ఘటము నశింపదానినుండి విడువబడిన, ఘటాకాశవత్ = ఘటాకాశమువలె (అఘటాకాశము మహాకాశమున గలిసి పరిపూర్ణమైనట్లు (ప్రారబ్ధక్షయవశాత్= ప్రారబ్ధనాశమున (ఇతరులచే నారోపింపబడిన ప్రారబ్ధము), దేహత్రయభంగం= స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములయొక్క భంగమును, ప్రాప్య = పొంది, పరిపూర్ణతా= (పొందగా గలిగిన) పరిపూర్ణత్వము, విదే[illegible] = విదేహముక్తియగును.

తా॥ ఘటనష్టమున ఘటాకాశము మహాకాశమై పరిపూర్ణత్వము నొందినట్లు ప్రత్యగాత్మ స్వరూపుడగు తాను శరీరత్రయ నాశమున బ్రహ్మమై యనంతత్వమునొందును. శరీరత్రయభంగమే విదేహముక్తి యని ముఖ్యాభిప్రాయము.

'యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్యహృదిస్థితాః ౯
'అథమర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మసమశ్నుతే' ౧౦

(కృ- య; 3 కఠ-అ ౨ వ ౬)

టీ. యదా= ఎప్పుడు, అస్య= ఈపురుషునియొక్క, హృదిస్థితాః= హృదయమునందున్న, యేకామాః= ఏకోరికలు, సర్వే = అన్నియును, ప్రముచ్యన్తే= విడువబడుచున్నవో, (అప్పుడు అనగ), అథ= అనంతరమున, మర్త్యః= ఈపురు

షుడు, అమృతః= అమృతుడు, భవతి= అగుచున్నాడు, అత్ర= ఈదేహమునందే, బ్రహ్మ= బ్రహ్మమును, సమశ్నుతే= పొందుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తకామములను విడిచిన యీపురుషుడు ఈదేహము నందే బ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు. కామము నశించిన స్వర్గాదు లందువలె పరోక్షముగ గాక యీదేహమునందే ప్రత్యక్షముగ ఫలము నొందునని తాత్పర్యము,

'వేదాన్తవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగాద్యత యశ్శు
ద్ధసత్త్వాః' ౧౧
'తేబ్రహ్మలోకేతు పరాన్తకాలే పరామృతాత్పరి ముచ్యన్తి
సర్వే.' ౧౨

(కృ- యు; ౧౨ కైవల్య అథర్వ- ౫ ముండక ముం- 3 ఖం ౨)

టీ. వేదాంతవిజ్ఞాన= వేదాంతానుభవజ్ఞానమున, సునిశ్చిత = లెస్సగ నిశ్చయించబడిన, అర్థాః = విషయముగలవారును, సన్న్యాసయోగాత్ = సన్యాస యోగమువలన (కర్మసన్యాసమున), యతయః= యతులైనవారును, శుద్ధసత్త్వాః= శుద్ధసత్వప్రధానులును (జగత్తు మిథ్యగ దలచువారు), తేసర్వే = వారందరు, బ్రహ్మలోకేతు= బ్రహ్మలోకమందు, పరాంతకాలే = ప్రళయకాలమున, పరామృతాత్ = అమృతస్వరూపమైన బ్రహ్మమగుటవలన, పరిముచ్యంతి = విదేహముక్తులగుచున్నారు

తా॥ శుద్ధసత్వగుణప్రధానులును కర్మసన్యాస మొనర్చి యతులైన వారును వేదాంతానుభవజ్ఞానమున తామే బ్రహ్మమను నిశ్చయము గలవారును నేదేని యొక కారణమున (ఆగామిప్రతిబంధమున) బ్రహ్మ లోకముబొంద కోరికగలవారగుదు రేని వారుబ్రహ్మలోకమునకుబోయి బ్రహ్మతో విదేహముక్తులగుదురుగాని మరల పునర్జన్మమెత్తరు. వీరు గాక యితరకర్మములచే బ్రహ్మలోకముపొందువారు మరలజన్మింతురు. బ్రహ్మజ్ఞాని సత్యలోకముబొంద నిచ్ఛించిన ముక్తినిబొందక బ్రహ్మ లోకమునకు బోవుననుటకు 'బ్రహ్మలోకాభివాంఛాయాం సమ్యక్స

త్యాంనిరుధ్యతాం విచారయేద్యఆత్మానం నతుసాక్షాత్కరోత్యయం. వేదాన్తవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా ఇతిశాస్త్రతః బ్రహ్మలోకేశకల్పాంతే బ్రహ్మణా సహముచ్యతే' అని విద్యారణ్యులును చెప్పుచున్నారు. ఈవాక్యములకు నీయుపనిషత్తులయందు స్వరములేదు అయినప్పటికిని తైత్తిరీయ యాజ్ఞికోపనిషత్తు అను నారాయణమందున్న స్వరము వేయడమయినది.

'జీవన్ముక్తపదంత్యక్త్వా స్వదేహేకాలసాత్కృతే' ౧౩
'విశత్యదేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతామిహ' ౧౪

(శు-య; ౫౯ పైంగల- అ ౩, కృ- య; ౭౬ యోగకుండలీ)
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; సామ- ౬౧ మహా; అ ౨)

టీ = స్వదేహే = తనదేహము, కాలసాత్కృతే = మృతినొందుచుండగా జీవన్ముక్తపదం=జీవన్ముక్తస్థితిని, త్యక్త్వా= విడిచి, అదేహముక్తత్వం= విదేహముక్తస్థితిని, విశతి = పొందుచున్నాడు. పవనః = అతనిప్రాణవాయువు, ఇహ= ఇక్కడనే, అస్పందతాం = నిశ్చలత్వమును పొందుచున్నది.

తా॥ స్థూలదేహము నశించుచుండగా జీవన్ముక్తస్థితినివిడిచి విదేహముక్తస్థితిని పొందును అప్పుడు ప్రాణము బ్రహ్మము నైక్యమగును. జ్ఞాని స్థూలదేహముతోనుండుట జీవన్ముక్తియగును. నిరుపాధికమై బ్రహ్మమున నైక్యమగుట విదేహముక్తి.

'తస్యాభిధ్యానాద్యోజ నాత్తత్వభావాత్ భూయశ్చాంతేవిశ్వ మాయానివృత్తిః' ౧౫

(కృ-య; ౧౪ శ్వేతాశ్వతార- అ ౧)

టీ. భూయశ్చ = మాటిమాటికి, అభిధ్యానాత్ = దృఢధ్యానము వలనను, యోజనాత్ = జీవేశ్వరైక్యాను సంధానమునను, తత్వభావాత్ = బ్రహ్మసత్యము జగత్తుమిథ్యయను తత్త్వజ్ఞానమునను, తస్య = అజ్ఞానియొక్క, విశ్వమాయా = తనకార్యముతోగూడిన మాయయొక్క (మాయయు మాయాకార్యమైన జగత్తును) నివృత్తిః = నాశనమగును.

తా॥ ఎల్లప్పుడు తత్త్వవిచారముచేయుచు తానే బ్రహ్మమనియు

జగత్తు మిథ్యయనియు తలంచు జ్ఞానికి మాయయు మాయాకార్యమగు జగత్తును నివృత్తియగును.

'తతస్సత్సంబభూవాసౌ యద్గిరామప్యగోచరం' ౧౬

(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ ; అ 3)

టీ. తతః = విదేహముక్తిగలిగిన తరువాత, అసౌ = ఈజ్ఞాని, యత్ = ఏది గిరామపి = వేదములకును (వాక్కులకును) అగోచరం = తెలియఁబడనిదో, సత్ = ఆసద్వస్తువే, సంబభూవ = ఆయెను,

తా॥ సృష్టికి పూర్వమున భేదత్రయములేని యేసద్వస్తువుగలదో యాసద్వస్తువే యీవిదేహముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

'యచ్ఛూన్యవాదినాం శూన్యంబ్రహ్మబ్రహ్మవిదాంచయత్' ౧౭

'విజ్ఞానమాత్రంవిజ్ఞాన విదాంయదమలాత్మకం' ౧౮

(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ 3)

టీ. యత్ = ఏది, శూన్యవాదినాం = శూన్యమనివాదించువారికి (నాస్తికులకు) శూన్యం = శూన్యమగునో, యత్ = ఏది, బ్రహ్మవిదాం = బ్రహ్మవేత్తలకు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమో, విజ్ఞానవిదాం = విజ్ఞానవాదులకు, యత్ = ఏది, అమలాత్మకం = నిర్మలరూపమైన, విజ్ఞానమాత్రం = విజ్ఞానమో.

తా॥ శూన్యవాదులకేది శూన్యమో బ్రహ్మవాదులకేది బ్రహ్మమో విజ్ఞానవాదులకేది విజ్ఞానమో విదేహముక్తుఁడదియే.

'పురుషస్సాంఖ్యదృష్టీనాం ఈశ్వరోయోగవాదినాం' ౧౯

'శివశ్శైవాగమస్థానాం కాలఃకాలైకవాదినాం' ౨౦

(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ ; అ 3)

టీ. సాంఖ్యదృష్టీనాం = సాంఖ్యజ్ఞానులకు, పురుషః = పురుషుఁడును, యోగవాదినాం = యోగమతస్థులకు, ఈశ్వరః = ఈశ్వరుఁడును, శైవాగమస్థానాం = శైవమతస్థులకు, శివః = శివుఁడును, కాలైకవాదినాం = కాలమేదైవమని వాదించువారికి, కాలః = కాలమును.

తా॥ సాంఖ్యులకేది పురుషుఁడో యోగులకేది యీశ్వరుఁడో, శైవులకేది శివుఁడో, కాలవాదులకేదికాలమో యదియే విదేహముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

'యత్సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వహృదయానుగం' ౨౧
'యత్సర్వంసర్వగంవస్తు యత్తత్వంతదసౌస్థితః' ౨౨
(అథర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ 3)

టీ. యత్ = ఏది, సర్వశాస్త్ర = ఈశ్వరునిగూర్చి చెప్పెడు సమస్తశాస్త్రములయొక్క, సిద్ధాంతం సిద్ధాంతమో, యత్ = ఏది, సర్వహృదయానుగం = సమస్తభూత హృదయములందున్నదో, యత్ = ఏది, సర్వం = సమస్తమో, సర్వగం = అంతటనున్నదో, వస్తు = వాస్తవమైనదో, యత్ = ఏది, తత్త్వం = జగత్తునకధిష్ఠానమైనదో, తత్ = అదియేఅయి, అసౌ = ఈవిదేహముక్తుడు, స్థితః= ఉన్నవాడు,

తా॥ శూన్యవాదులకేది శూన్యమో బ్రహ్మవాదులకేది బ్రహ్మమో, సాంఖ్యులకేది పురుషుడో, యోగులకేది ఈశ్వరుడో, శైవులకేది శివుడో, విజ్ఞానవాదులకేది విజ్ఞానమో, కాలవాదులకేది కాలమో యేది సమస్తశాస్త్ర సిద్ధాంతమో, యేది సర్వగతమో, యేది జగదధిష్ఠానమో, యావస్తువే యీవిదేహ ముక్తుడగుచున్నాడు. నాస్తికులు సృష్టికి పూర్వము శూన్యమే. (అసత్తే) యున్నదని చెప్పుదురు. అట్టిశూన్యమునుండి యీజగత్తు గలిగెనని వారిమతప్రకారము చెప్పవలెను. అప్పుడీజగత్తును కారణముకన్న కార్యము వేరుగానుండదు గావున శూన్యమై యుండవలయును. జగత్తున్నట్లు గనబడుచున్నది గావున శూన్యమని చెప్పరాదు. నాస్తికులమతప్రకారము జగత్తు సత్యమనిన నసత్తునుండి సత్తు కలుగుట యసంభవముగాన నట్లుచెప్పరాదు. జగత్తు మిథ్యయనిన నధిష్ఠానములేకుండ తాడులేకుండ పాము కనబడనట్లు మిథ్యాపదార్థము తోచదు. కావున నట్లును చెప్పరాదు. జగత్తు సత్యమనినను మిథ్యయనినను దానికి కారణముగాని యధిష్ఠానముగాని యుండవలయును. అది యెన్నటికిని శూన్యము గానేరదు. కావున నాస్తికమతము నిషిద్ధమైనది. నాస్తికులు సృష్టికి ముందున్న దేనిని శూన్యమని చెప్పుదురో (శూన్యమను పేరు సరియైనదిగాదు) దానినే బ్రహ్మవేత్తలు బ్రహ్మమనియు యోగులీశ్వరుడనియు శైవులు శివుడనియు నిట్లా యామతములవారా యానామములను చెప్పుదురు.

ఆవస్తువే యీవిదేహముక్తుడగునని తాత్పర్యము. ఇంతకన్న నింక నుత్కృష్టదశమఱిలేదు. ఇంత సర్వోత్కృష్టదశ నితరమతస్థులు చెప్పరు. బ్రహ్మవేత్తలు (అద్వైతులు) సృష్టికి పూర్వమీ జగము సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములులేని సద్వస్తువుగా నున్నదని చెప్పుదురు. ఆసద్వస్తువు (బ్రహ్మము) సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది. అట్టి సద్వస్తువున (త్రాడునందు భ్రాంతిచే సర్పమారోపింపబడిన విధమున) మాయచే జగత్తు కల్పింపబడెను. అనగా మాయచే బ్రహ్మమే జగత్తుగా కనబడుచున్నదని యభిప్రాయము. ఈమాయ యున్నట్లు కనబడుటచే నసత్తుగాదు. వస్తువిచారమున బాధింపబడుట వలన సత్తుగాదు. సదసత్తుగాదు ఆహేతువుచే నది యనిర్వచనీయమనంబడును. మాయాస్వరూపము నెరిగి యనిర్వచనీయమనిరిగాని యితర మతస్థులనుకొనునట్లు తెలియక చెప్పలేమని యద్వైతులు చెప్పినవారుకారు. అనిర్వచనీయమను శబ్దముననే దానివిధమును బుద్ధిమంతు లూహింపవచ్చును. అట్టిమాయ నంగీకరించినను బ్రహ్మముయొక్క యద్వితీయత్వమునకు భంగములేదు. మాయాకార్యములగు నుపాధులను బ్రహ్మముండుటచే జీవేశ్వరాది భేదములను పొందెను. ఉపాధులు నశింప బ్రహ్మమొక్కటియే శేషించును. అనంతమై ఉపాధినాశమున నాబ్రహ్మమే యీవిదేహముక్తుడగుచున్నాడు. అహంవృత్తిని బుద్ధియనియు విజ్ఞానమనియు చెప్పబడును. ఈవిజ్ఞానము నిర్మలమయినది. విజ్ఞానవాదులు బాహ్యప్రపంచము లేదనియు విజ్ఞానమే యానారూపపములుగ బరిణమించి బాహ్యప్రపంచముగ గనబడుచున్నదనియు చెప్పుదురు. ఈవిజ్ఞానము వృత్తిరూపముగ నుండును. వృత్తి పుట్టుచు నశించుచుండును గావున విజ్ఞానము క్షణికమయ్యెను. క్షణికమైనశించుచుండుటచే నది యాత్మగాదు. ఆత్మక్షణికమయిన యీవిజ్ఞానమునకు సాక్షియైయున్నది. సాంఖ్యుల మతప్రకారము పురుషుడు ప్రకృతియని రెండుపదార్థములు శాశ్వతములు. పురుషుడు చిన్మాత్రుడు.

ప్రకృతి జడమోహాకమయినది. ప్రకృతి పురుష యోగమున సుఖదుఃఖములు గలుగును. ఈప్రకృతి పురుషునికొరకు భోగబంధమోక్షములు

గలుగజేయుచున్నది. (గల్పించుచున్నది) ప్రకృతి పురుష వివేకము గలుగుచుండగ పురుషునికి మోక్షము గలుగుచున్నదని సాంఖ్యులు చెప్పుదురు. భార్య తనదోషముల నెరిగిన భర్తముఖము చూచుటకు సిగ్గుపడి ఎట్లుమరలునో యట్లే తానసంగ చిద్రూపుడనియు ప్రకృతి జడమోహాత్మకమైనదనియు నెరిగిన పురుషుని నాప్రకృతి విడుచును. ఆవి డుచుటయే మోక్షము. ప్రకృతి నిత్యముగావున వివేకదశయందును బురుషుని విడుచుట కవకాశముండదు. మరియు తనపనినే (మోహింప జేయుట) చేయుచుండును. ఇదియే ఇతరులచే నీసాంఖ్యమతమునగల్పిం పబడిన దోషము. ప్రకృతివిడువక తనపని చేయుచుండిన మోక్షమున కవకాశము లేదు. యోగమతమున ప్రకృతి జీవుడు నీశ్వరుడునని మూడు పదార్థములు శాశ్వతము లు. జీవుడునీశ్వరుడు నసంగ చిద్రూపులయినను నీశ్వరుడు క్లేశకర్మ విపాకాశయములచే కాలత్రయమునను బాధింపబడనివాడై జీవులకు నియామకు డగుటచేపురుష శ్రేష్ఠు డనబ డును. జీవులుమాత్రము ప్రకృతికి వశులగుదురు. వారు పురుషులనబ డుదురు. అవిద్యాస్మిత రాగ ద్వేషాభి నివేశములు పంచ క్లేశములు. పుణ్యపాపమిశ్ర స్వరూపమైన క్రియకర్మము. జాత్యాయుర్భోగములు విపాకము, మలినములైన చిత్తవృత్తు లాశయములు. ఇవిప్రకృతిలో చేరును. ఈశ్వరధ్యానమున జీవులకు క్లేశాదులవల్లనుండి ముక్తిగలుగు చున్నది. చిత్తవృత్తి నిరోధమైన పురుషుడు చిద్రూపముననుండును. అట్లుండుటయే మోక్షము. తానుచిద్రూపుడయిన నీశ్వరునేల ధ్యానిం చవలెననిన తనంత ప్రకాశించు బంగారము మాలిన్యముతో గూడి నపుడు నగ్నితప్తమయిన మాలిన్యమువిడిచి యెట్లుప్రకాశించునోయట్లే తాను చిద్రూపుడైనను క్లేశాదులతో సంబధము గలిగినందున నీశ్వ రధ్యానము చేయగా క్లేశాదులు తొలగగ పురుషుడు చిన్మాత్రుడగు చున్నాడు. అసంగుడైన ఈశ్వరునకు నియామకత్వము కూడదనియు క్లేశాదులను విడిచిన జీవులను నీశ్వరుడు పూర్వమువలె వారిని నియ మించు చుండుటచే వారికి మోక్షము గలుగనేరదనియు నితరు లీయో గమతము నాక్షేపింతురు. క్లేశాదులనుండి ముక్తులయిన జీవుల నీశ్వ

రుడు నియమింపడనిన నీశ్వరుని యాధిక్యము చెడును. ఇక నధికప్రసంగమగును. శైవులకు శివుడే పరమాత్మ. పార్వతిసహితుడై యతడే సృష్టిస్థితిలయముల చేయుచుండును. అతనియందు భక్తికలిగి పాపములుచేయక యాశాస్త్రోక్తముగ నున్నవారికి మోక్షము గలుగునని శైవులు చెప్పుదురు. శంభుసాన్నిధ్యమున నుండుటయే మోక్షము. కాలమేయాత్మయనియు కాలమువలననే సమస్తము పుట్టుచున్నదనియు వృద్ధినొందుచున్నదనియు నశించుచున్నదనియు కాలవాదులు చెప్పుదురు. కాలము జడముగావున నాత్మగాదు ఇతరసహాయము లేకుండ కేవల జడమునకు సృష్టిస్థితిలయాదుల చేయుట కవకాశము లేదు. ఈవిధముల నాయామతములవారా యావిధములుగ చెప్పుదురు. పేరుభేదమేగాని పరమార్థమున వస్తుభేదములేదు గావున సృష్టికి ముందేదియున్నను దాని నెవ్వరెట్లు వర్ణించినను నదియొకటియే. అదియే బ్రహ్మము ఆబ్రహ్మమే ఈవిదేహముక్తుడగుచున్నాడు. మరియు నీవాక్యముల నద్వైతికి సర్వమతములు తనమతమున కంతరంగములగుటచే నన్నియు సమ్మతమే యని తెలియవచ్చుచున్నది.

ˌతదనుత్తమనిష్పందం దీపకం తేజసామపి, ౨౩

ˌస్వానుభూత్యేకమానంచ యత్తత్త్వంతదసౌస్థితః, ౨౪

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. తదనుత్తమనిష్పందం, తదనుత్తమ = దానికన్న నుత్తమమైనదిలేనట్టి, నిష్పందం = నిశ్చలమైనది, తేజసామపి = తేజస్సులకును, (సూర్యాదులకు) దీపకం = ప్రకాశము నిచ్చునది, స్వానుభూత్యేకమానం = స్వానుభవైకగమ్యమైనదియు, తత్తత్త్వం= ఏతత్త్వమో, తత్ = అతత్త్వమై, అసౌ = విదేహముక్తుడు స్థితః = ఉన్నవాడు.

తా॥ తదనుత్తమమయి సూర్యాదులకు దీపకమై ఏతత్త్వమున్నదో యాతత్త్వమే విదేహముక్తుడగుచున్నాడు.

ˌయదేకంచాప్యనేకంచ సాంజనంచ నిరంజనం, ౨౫

ˌయత్సర్వంచాప్యసర్వంచ యత్తత్త్వంతదసౌస్థితః, ౨౬

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. యత్ = ఏది, ఏకంచాపి = ఒకటియైనను, అనేకంచ = ఉపాధిభేదములచేత నేకముగనున్నట్లు గనబడుచున్నదో, సాంజనంచ = ఉపాధిసంబంధము గలిగియున్నను, నిరంజనం = (తామరాకుమీద నీటివలె) దేనినంటకయున్నదో, యత్ = ఏది, సర్వమపి = వివర్తమున సర్వజగద్రూపమున నున్నదైనను, అసర్వంచ = విచారమున ఈసర్వమును కానిదో, యత్ = ఏది, తత్త్వం = జగత్తున కధిష్ఠానమైనదో, తత్ = అదియై, అసౌ = ఈవిదేహముక్తుడు, స్థితః = ఉన్నాడు.

తా॥ ఏదియొక్కటియైన నుపాధిభేదములచే ననేక విధములుగ తోచుచున్నదో యుపాధిసంబంధమున్నను, నిరంజనమై నేదియున్నదో సమస్తజగద్రూపము దోచినను నేది ఈజగత్తుగాక దీనికధిష్ఠానమైయున్నదో యాతత్త్వమే యీవిదేహముక్తుడగుచున్నాడు.

„నిరానందోపిసానందః సచ్చాసచ్చబభూవసః'   ౨౭
„నచేతనోనచజడోనచైవా సన్నసన్మయః'   ౨౮
(అథర్వ-౭౦ అన్నపూర్ణ; అ 3)

టీ. సః = ఆవిదేహముక్తుడు, నిరానందోపి = ఆనందంలేనివాడైనను(ఉపాధిలేమి) సానందః = ఆనందముతోగూడినవాడును, సచ్చ = సత్తును, అసచ్చ = అసత్తును, బభూవ = అయ్యెను, నచేతనః = చేతనుడుగాడు, నచజడః = జడుడుగాడు. నచైవాసత్ = అసత్తుగాడు, నసన్మయః = సద్రూపుడుగాడు.

తా॥ అద్వితీయుడగుటచే నానందములేని వాడైనను నన్నృతజడదుఃఖ స్వరూపమైన ప్రకృతిచే నానందము గలవాడుగ భేదింపబడుచున్నాడు. పరమార్థమున నన్నృతదుఃఖజడ స్వరూపమైన సమస్తములేదుగావున నాతడు చేతనుడుగాడు జడుడుగాడు అసత్తుగాడు సత్తుగాడు అనిభావము.

„„అజమమరమనాద్యమాద్యమేకం పదమమలంసకలంచ
నిష్కలంచ,   ౨౯
„„స్థితఇతిసతదానభ స్వరూపాదపి విమలస్థితిరీశ్వరఃక్షణేన' 30
(అథర్వ-౭౦ అన్నపూర్ణ- అ 3)

టీ. అజం = పుట్టుకలేనిదియును, అమరం = నాశములేనిదియును, అనాద్యం = తనకాదిలేనిదియును, ఆద్యం = సమస్తమునకు దానాదియైనదియును, ఏకం =

ఒక్కటియును. పదం= ముక్తులకు బొందదగిన స్థానమైనదియును. అమలం= శుద్ధ చైతన్య స్వరూపమైనదియు, సకలం = షోడశకళలతో గూడినదియును, నిష్కలంచ= షోడశకళలు లేనిదియునైన, ఇతి = ఇట్టి బ్రహ్మమందు, స్థితః = ఉన్నవాఁడై, సః=అవిదేహముక్తుఁడు, తదా=అప్పుడు (దేహత్రయభంగమున), క్షణేన= ఆక్షణముననే, నభస్స్వరూపాదపి = ఆకాశస్వరూపము కన్నను, విమలస్థితిః= వికారములేని స్వచ్ఛస్థితిగలవాఁడై, ఈశ్వరః = ఈశ్వరుఁడే యగును. అనగ నిచ్చట బ్రహ్మమే యగును.

తా॥ విదేహముక్తుఁడు సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయిన బ్రహ్మమే యగునని తాత్పర్యము. కూటస్థజీవులకువలె నీశ్వర బ్రహ్మములకు, నన్యోన్యాధ్యాసమును జెప్పి బ్రహ్మమను భావముతోనే విదేహముక్తుడీశ్వరుఁడగు చున్నాడని చెప్పబడెను. వాస్తవమున నీశ్వరుఁడు లేడు కావున బ్రహ్మమే యగునని తాత్పర్యము.

"వ్యపగతకలనాకలంక శుద్ధఃస్వయమమలాత్మనిపావనేపదేసౌ 3౧
"సలిలకణఇవాంబుధౌమహాత్మావిగలితవాసనమేకతాంజగామ' 3౨

(సామ ; ౬౧ మహో; అ ౨)

టీ. వ్యపగతకలనాకలంకశుద్ధః, వ్యపగత= నశించిన, కలనాకలంక=వ్యవహారకలంకమునుండి కలిగిన, శుద్ధః= పరిశుద్ధివలన, పావనేపదే= పవిత్రపదమైన, అమలాత్మని= శుద్ధచైతన్యమందు, అసౌ మహాత్మా= ఈమహాత్ముఁడు, స్వయం= స్వయముగ, అంబుధౌ= సముద్రమందు, సలిలకణఇవ = నీటికణమువలె, విగలితవాసనం= వాసన నశించునట్లు, ఏకతాం= బ్రహ్మైక్యమును, జగామ= పొందెను.

తా॥ సముద్రమున జలబిందు వైక్యమగునట్లు జగజ్జీవేశ్వరాదిభేద వ్యవహారనాశమున బరిశుద్ధుడైన బ్రహ్మమున నైక్యమగుచున్నాడు.

"నశాంతిదుఃఖమ జడాత్మమేకసుప్తమానంద మంధరమ
పేతరజస్తమోయత్, 33

"ఆకాశకాశతనవోఽ. తనవో మహాన్తస్తస్మిం స్వదేగలితచిత్త
లవాభవన్తి' 3౪

(అథర్వణ; ౭౦ అన్నపూర్ణ: అ ౪)

టీ. ఆకాశకాశతనవః, ఆకాశ = ఆకాశమువలె, కాశ = ప్రకాశించుచున్న, తనవః= శరీరములు గలవారగుటచే, ననగ, అతనవః = శరీరములులేనివారై, మహాంతః= మహాత్ములగు విదేహముక్తులు, సశాంతదుఃఖం = శాంతించిన దుఃఖము గలదియు (అత్యస్తమైన దుఃఖముపోయినదియు, అజడాత్మకం = జడరూపముకానిదియు (చిద్రూపమైనదియు) ఏకం= భేదత్రయములేనిదియు, స్వరూపమైనదియు, సుప్తం= ఏవృత్తియును లేనిదియును (నిర్వికారమైనది); ఆనందమంథరం = ఆనందఘనమైనదియు, అపేతరజస్తమః = రజస్తమోగుణములు లేనిదియు; యత్ = ఏదియో; తస్మిన్పదే= అబ్రహ్మపదమందు; గలిత చిత్తలవాః = నశించిన చిత్తలేశములు గలవారై, భవంతి= ఐక్యమగు చున్నారు.

తా॥ మహాత్ములు విదేహముక్తులు శరీరత్రయము లేనివారగుటచే నాకాశమువలె నిర్వికారులై బ్రహ్మమున నైక్యమగుదురు.

"విదేహముక్తఏవాసౌ విద్యతేనిష్కలాత్మకః" 3౫
"సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపిసత్త్వంప్రలీయతే" 3౬
(అథర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ;అ ౨)

టీ. సమగ్ర = పరిపూర్ణమయిన; అగ్ర్య = ఉత్కృష్టమైన, గుణాధారం= గుణములకాధారమైన, సత్త్వం= సత్వగుణమును, ప్రలీయతే=అపి=లయించుచున్నది, యైనప్పటికిని (లయించుచుండఁగ) నిష్కలాత్మకః=షోడశకళలులేనివాఁడై; అసౌ= వీడు, విదేహముక్తఏవ= విదేహముక్తుఁడై; విద్యతే= ఉన్నాడు.

తా॥ సమస్తగుణముల కాధారమైన సత్వగుణమును లయించుచుండఁగా షోడశకళలు లేనివాఁడై యీవిదేహ ముక్తుడుండును. బ్రహ్మమై త్రిశరీరములు లేకయుండును, పంచప్రాణదశేంద్రియాంతఃకరణచతుష్టయము షోడశకళలు.

"విదేహముక్తావిమలేపదే పరమపావనే, 3౭
"విదేహముక్తివిషయేతస్మిన్సత్వక్షయాత్మకే' 3౮
"చిత్తనాశేవిరూపాఖ్యే నకించిదిహవిద్యతే' 3౯
"నగుణానాగుణాస్తత్ర నశ్రీర్నాశ్రీర్నచైకతా' ౪౦
(అథర్వణ- ౭౦ అన్నపూర్ణ అ ౪)

టీ. విమలే= నిర్మలమైనదియును, పదే= ముక్తులకుగమ్యస్థానమును, పరమ

పావనే= అత్యంతపావనమును, విదేహముక్తివిషయే= విదేహముక్తివిషయమైనదది యును; సత్త్వక్షయాత్మకే= సత్త్వగుణములేనిదియును; చిత్తనాశే= చిత్తములేనిది యును; విరూపాఖ్యే= నామరూపములులేనిదియునగు, తస్మిన్=ఆ; విదేహముక్తౌ= విదేహముక్తియందు; కించిత్ = ఇతరమయినది కొంచెమును, ఇహ = ఇచ్చట, నవిద్యతే= లేదు, తత్ర= ఆముక్తియందు; నగుణాః=గుణములు లేవు; నాగుణాః= అగుణములులేవు; నశ్రీః= శ్రీలేదు; నాశ్రీః= అశ్రీయునులేదు; నచైకతా = ఏకత్వ మును లేదు.

తా॥ పరమార్థమైన విదేహముక్తిదశయందు మనోవాగాదీంద్రి యములును, దృశ్యరూపమైన జగత్తునులేవు గావున వ్యవహరించు టకు శ్రీగాని యశ్రీగాని గుణములుగాని యగుణములుగాని నేకత్వ ముగాని నానాత్వముగాని లేవు.

'జీవన్నేవసదాముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః' ౮౧

'ఉపాధినాశాద్బ్రహ్మైవ సద్బ్రహ్మాప్యేతినిర్భయం' ౮౨

(అథర్వణ- ౭౭ ఆత్మ)

టీ. కృతార్థః= కృతకృత్యుడగు (పొందబడిన విషయముగల) బ్రహ్మవిత్త మః= బ్రహ్మవిదులలో శ్రేష్ఠుఁడు, జీవన్నేవ= బ్రతికియుండియును, సదా=ఎల్ల ప్పుడును, ముక్తః= ముక్తుఁడే, ఉపాధినాశాత్ = శరీరనాశమున, నిర్భయం= అభయమైన, సద్బ్రహ్మ= సద్వస్తువైన బ్రహ్మమును, అప్యేతి = పొందుచున్నాఁ డు. బ్రహ్మైవ= బ్రహ్మమే యగుచున్నాఁడు.

తా॥ కృతార్థుఁడైన బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠుఁడు బ్రతికియుండినను ముక్తు డే. ఉపాధినాశమున ఘటాకాశము మహాకాశమైనట్లు సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమగు బ్రహ్మమగుచున్నాఁడు అదియే విదేహముక్తి యన బడును.

'శాస్త్రీణనశ్యేత్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమంనశ్యతిచాప రోక్షాత్' ౮౩

'ప్రారబ్ధనాశాత్ప్రతిభాసనాశః ఏవంత్రిధానశ్యతిచాత్మ మాయా' ౮౪

(కృ- యు; ౧౦ వరాహ)

టీ. శ్రౌత్రేణ= శాస్త్రజ్ఞానమున (పరోక్షజ్ఞానమున) పరమార్థదృష్టిః= జగత్తు సత్యమనుబుద్ధి, నశ్యేత్ = నశించును, కామ్యత్వమం = అభిమానపూర్వకమైన వ్యవహారము, అపరోక్షాత్= అనుభవజ్ఞానమున, నశ్యతిచ= నశించుచున్నది, ప్రారబ్ధనాశాత్ = ప్రారబ్ధకర్మనాశమున, ప్రతిభాసనాశః = శరీరత్రయ జీవత్వము (మూడుదేహములు) వీనియొక్క, నాశః = నాశమగును, ఏవం = ఇట్లు, త్రిధా= మూడురీతులుగ, ఆత్మమాయాచ= తనమాయయును, నశ్యతి= నశించుచున్నది.

తా॥ మొదట గురూపదేశమునను శాస్త్రమునను గలుగు జ్ఞానమున జగత్తు సత్యమనుబుద్ధి నశించును. జగత్తు మిథ్యయని తెలియను పిమ్మట 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యను నపరోక్షజ్ఞానమున నభిమానపూర్వకమైన జగద్వ్యవహారము నశించును. తాను బ్రహ్మమని తెలియఁగనే జగద్వ్యాపారము స్వప్నగతవృత్తాంతము ప్రబోధమునఁ బోలి నట్లుండును. అదియే జీవన్ముక్తి. పిదప ప్రారబ్ధనాశమున శరీరము నశింప ఘటాకాశము మహాకాశమైనట్లు ప్రత్యగాత్మ స్వరూపుఁడగు తాను బ్రహ్మమగును. అదియే విదేహముక్తి యనఁబడును.

'అహినిర్ల్వయినీసర్పనిర్మోకో జీవవర్జితః' ౪౫
'వల్మీకే పతిత స్తిష్ఠే త్తం సర్పోనాభిమన్యతే' ౪౬
(కృ- య; ౫౦ వరాహ)

టీ. అహినిర్ల్వయనీ= పాముండునట్టియు, జీవవర్జితః= జీవములేనిదియునగు, సర్పనిర్మోకః= పాముపొర, వల్మీకే= పుట్టయందు, పతితః= పడినదై, తిష్ఠేత్= ఉండును, సర్పః= పాము, తం= ఆనిర్మోకమును, నాభిమన్యతే= తలపదు.

తా॥ తనచే విడువబడిన పొరపై పాముని కభిమానముండదు, అట్లే జ్ఞానికి తాను శరీరవిలక్షణుడని తెలియఁగనే శరీరమం దభిమానముండదని ముందువాక్యమున జెప్పబడుచున్నది.

'ఏవంస్థూలంచసూక్ష్మంచ శరీరంనాభిమన్యతే' ౪౭
'ప్రత్యగ్జ్ఞానశిఖిధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞానే సహేతుకే' ౪౮
(కృ- య; ౫౦ వరాహ)

టీ. సహేతుకే= కారణముతోగూడిన, మిథ్యాజ్ఞానే= మిథ్యయగుజగత్తు, కలదనుజ్ఞానము, ప్రత్యగ్జ్ఞానశిఖిధ్వస్తే= ఆత్మజ్ఞానమను నగ్నిచే ధ్వంసముచేయబడ

గా, ఏవం= ఈరీతిగ (పాముతనచే విడువబడిన నిర్మోదకముదలచనట్లు) స్థూలంచ= స్థూలమయినట్టియు, సూక్ష్మంచ= సూక్ష్మమయినట్టియు, శరీరం = శరీరమును, నాభిమన్యతే= తలపడు.

తా॥ పాముతనచే విడువబడిన పొరనేమగుచున్నను దానిదలచనట్లు, జ్ఞానిమాయాకార్యమైన జగత్తువిషయమై గలిగిన మిథ్యాజ్ఞానమాత్మజ్ఞానమున నశింప దాను శుద్ధచైతన్యస్వరూపుఁడై స్థూలసూక్ష్మశరీరముల దలపడు. కారణశరీరమయిన యవిద్యయొకట నశించెగావున నాత్మజ్ఞానమున గారణ శరీరమునుగూర్చి యిక్కడచెప్పలేదు కారణమైన యవిద్యనశించినను దానికార్యమైన సూక్ష్మస్థూలశరీరములు మఱికొంతకాలముండు గావున జ్ఞానివానిగూర్చి చింతింపడు. కారణము నశించి కార్యము మఱికొంత కాలమెట్లుండునని శంక కలుగును. ఉపాదానకారణము నశించినను కార్యము క్షణమాత్రముండునని తార్కికులు చెప్పుదురు. అట్లే వేదాంతశాస్త్రమునను నావృతిస్వరూపమైన యవిద్యనశించినను విక్షేపరూపమై యవిద్యాకార్యమైన సూక్ష్మస్థూలశరీరములు కొంతకాలముండును. తార్కికులు క్షణకాలమని చెప్పిరిగాని కొంతకాలమని చెప్పలేదనిన కొన్నిదినములనుండియున్నతంతువులు నశించిన క్షణమున వస్త్రము నశించునని తార్కికులు చెప్పుదురు. అనాదినుండియున్న యవిద్యనశించిన మఱికొంతకాలమునకు విక్షేపస్వరూపము నశించును. ఇది యనాది కార్యముకావున నట్టిక్షణమే యిక్కడకొంత కాలమనిచెప్పబడెను. ఇట్టిశంకకే మూపక్షమున విద్యారణ్యులవారు, ఉపాదానేవినష్టేఽపిక్షణం కార్యం ప్రతీక్ష్యతె, ఇత్యాహుస్తార్కికాస్తద్వదస్మాకం కింనసంభవేత్, తంతూనాం దినసంఖ్యానాం తైస్తాదృక్ క్షణఈరితః। భ్రమస్యాసంఖ్యకల్పస్య యోగ్యః క్షణఇహేష్యతాం,, అని సమాధానము జెప్పుచున్నారు,

,నేతి నేతీతిరూపత్వా దశరీరోభవత్యయం। ౮౯

(కృ-య; ౯౮ వరాహ)

టీ. అయం = ఈజ్ఞాని; నేతి నేతీతిరూపత్వాత్ = నేతి నేతివాక్యములచే సమస్తమును నిషేధించగ పరమాత్మ శేషించిన స్వరూపుడౌటవలన; అశరీరః= శరీరత్రయము లేనివాఁడు భవతి= అగుచున్నాఁడు.

తా॥ నేతి నేతివాక్యములచే సమస్తదృశ్యపదార్థములను నిషేధింపఁగ పరమాత్మయే శేషించిన స్వరూపముగలవాఁడౌటచే, సీజ్ఞాని శరీరములేని విదేహముక్తుఁడౌచున్నాఁడు.

'విశ్వశ్చ తైజసశ్చైవ ప్రాజ్ఞశ్చేతిచ తేత్రయః' ౫౦

'విరాడ్ఢిరణ్యగర్భశ్చే శ్వరశ్చేతి తేత్రయః' ౫౧

'బ్రహ్మాండంచైవపిండాండం లోకాభూరాదయః క్రమాత్' ౫౨

'స్వస్వోపాధిలయాదేవ లీయంతే ప్రత్యగాత్మని' ౫౩

(కృ- యు; ౮౬ యోగకుండలీ)

టీ. విశ్వశ్చ= విశ్వుఁడు; తైజసశ్చైవ = తేజసుఁడును, ప్రాజ్ఞశ్చేతిచ= ప్రాజ్ఞుఁడునను, తేత్రయః= ఆముగ్గురుజీవులును, విరాట్= వైశ్వానరుఁడును, హిరణ్యగర్భశ్చ= సూత్రాత్మయును, ఈశ్వరశ్చేతి= అంతర్యామియునను, తేత్రయః= ఆముగ్గురీశ్వరులును, బ్రహ్మాండంచైవ = బ్రహ్మాండమును (బాహ్య ప్రపంచము) పిండాండం= పిండాండమును; (అంతఃప్రపంచము) భూరాదయః = భూమిమొదలయిన, లోకాః= లోకములును, క్రమాత్= క్రమముగ; స్వస్వోపాధిలయాదేవ= తమతమ యుపాధులు నశింపగనే; ప్రత్యగాత్మయందు; లీయంతే= లయించుచున్నవి.

తా॥ స్థూలసూక్ష్మకారణోపాధికులగు విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులను జీవులను విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరులను నీశ్వరులును మాయాకార్యమైన బ్రహ్మాండమును మనఃకార్యమయిన పిండాండమును భూరాది లోకములును నుపాధులు నశింపఁగ ప్రత్యగాత్మయందు లయించును. ఉపాధులన్నియును నశింప ప్రత్యగాత్మయే పరమాత్మస్వరూపమున శేషించుగావున నపాత్యాత్మయందే సమస్తమును లయించును.

'తూష్ణీమేవస్థితస్తూష్ణీం తూష్ణీంసత్యంనకించన' ౫౪

(కృ- యు; 32 తేజోబిందు)

టీ. తూష్ణీం = నిర్వాసనామానమే. సత్యం = కాలత్రయాబాధ్యమైనది. తూష్ణీమేవ = నిర్వాసనామానమే, స్థితః = పరమార్థమున నున్నది. తూష్ణీం= నిర్వికల్పముగనున్నది, నకించన = దానికన్న నితరము కొంచెమును లేదు.

తా॥ పరమార్థమున దృశ్యములు మిథ్యలుగావున తూష్ణీంభావమే

యున్నది. దానికదియె సాటి. అది త్రికాలాబాధ్యము. దానికన్న నన్య ము కొంచెమును లేదు.

> ‘జీవేశ్వరేతివాక్యేతి వేదశాస్త్రాణ్యహంత్వితి’ ౫౭
> ఇదంచైతన్యమేవేతి అహంచైతన్యమిత్యపి’ ౫౮
> ‘ఇతినిశ్చయశూన్యోయో వైదేహీముక్తఏవసః’ ౫౯
> ‘బ్రహ్మభూతఃప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మానందమయస్సుఖీ’ ౬౦
>
> (కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. జీవేశ్వరేతి = జీవేశ్వరులనియు, వాక్యేతి = వాక్యములనియు, వేద శాస్త్రాణి= వేదశాస్త్రములు, కథంత్వితి= ఎట్లనియు, ఇదం= ఇది, చైతన్యమేవే తి= చైతన్యమేయనియు, అహంచైతన్యమిత్యపి = నేను చైతన్యమనియు, ఇతి నిశ్చయశూన్యః= ఇట్టి నిశ్చయములేనివాడు, యః= ఎవడో, సః=వాడు, వైదేహీ ముక్తః= విదేహముక్తుడు, బ్రహ్మభూతః= బ్రహ్మమైనవాడు, ప్రశాంతాత్మా= శాంతస్వరూపుడు, బ్రహ్మానందమయః=బ్రహ్మానందము పొందువాడు, సుఖీ=సుఖవంతుడు.

తా॥ పొందబ్రయత్నించు బ్రహ్మము బొందువానికి, వీరు జీవేశ్వ రులు, వేదశాస్త్రము లిట్లున్నవి, నేను చైతన్యస్వరూపుడనను నిట్టి తలంపులుండవు. అట్టి తలంపులుగలవాడభ్యాసియౌను. బ్రహ్మమైన పిదప నట్టితలపులుండవు గావునవాడు విదేహముక్తుడు. వేదశాస్త్రాణి యనియుండవలయును. వేదశాస్త్రాః అనియు, వాక్యేతియనియు వేద ప్రయోగములని యనుకొనవలెను.

> కాలభేదం వస్తుభేదం దేశభేదం స్వభేదకం ౬౧
> కించిద్భేదంనతస్యాస్తి కించిద్వాపినవిద్యతే, ౬౨
>
> (కృ-య- 32 తేజోబిందు.)

టీ. తస్య= ఆవిదేహముక్తునకు, కాలభేదం= కాలభేదమును, వస్తుభేదం= వస్తుభేదమును, దేశభేదం = దేశభేదమును, స్వభేదకం = స్వగతభేదమును, కించి ద్భేదం= మరేదైన కొంచెము భేదమును, నాస్తి= లేవు, కించిద్వాపి= అభిమాన ము మొదలైనది మరియొకటి కొంచెమయినదియును, నవిద్యతే= లేదు.

తా॥ అనంతమైన బ్రహస్వరూపుడౌటచే విదేహముక్తునకు దేశ

కాలవస్తు భేదములుండవు స్వగతభేదముండదు. ఇతరమైన దేదియు నుండదు.

స్వచ్ఛరూపోమహామానీ వైదేహీముక్తఏవసః ౬౧
బ్రహ్మైవాహంచిదేవాహం ఏవంవాపినచింత్యతే ౬౨
(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుఁడు, స్వచ్ఛరూపః= శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడు, మహామానీ = సర్వేంద్రియములు లేమిచే మహామానముగలవాఁడు, సఏవ= అతడే, బ్రహ్మైవాహం = నేనుబ్రహ్మను, చిదేవాహం = నేను చిద్రూపుడను, ఏవంవాపి= ఈప్రకారముసైనను, నచింత్యతే= చింతింపడు.

తా॥ శరీరత్రయము లేనుగావున, మహామాని నేను బ్రహ్మమని చింత జేయువాడు గాడు. కేవల బ్రహ్మమే యతడని యభిప్రాయము.

చిన్మాత్రైవయస్తిష్ఠే ద్వైదేహీముక్తఏవసః ౬౩
(కృ-య- 32 తేజోబిందు.)

టీ. యః= ఎవడు, చిన్మాత్రైవ= చిద్రూపమునసే, తిష్ఠేత్= ఉండుచున్నాడో, సఏవ= వాడే, వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ శరీరత్రయము నశింప నితరసంబంధము లేక కేవల చిన్మాత్రుఁడుగా నీవిదేహముక్తుడుండును.

చైతన్యమాత్రసంసిద్ధ స్స్వాత్మారామస్సుఖాసనః ౬౪
తుర్యతుర్యఃపరానందో వైదేహీముక్తఏవసః ౬౫
(కృ- య- 32 తేజోబిందు)

టీ. చైతన్యమాత్రసంసిద్ధః= శుద్ధచైతన్యస్వరూపుఁడును, స్వాత్మారామః= ఆత్మయందే క్రీడించువాడును, సుఖాసనః = నిరతిశయసుఖమే ఆసనముగా గలవాడును, తుర్యతుర్యః = తురీయమునకు దురీయమైనవాడును (తురీయాతీతుడు) పరానందః= బ్రహ్మానందస్వరూపుడు నెవడో, సఏవ= వాడే, వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ ఇందుకొన్ని జీవన్ముక్తలక్షణములు చెప్పబడినవి. స్వాత్మారామః సుఖాసనః ఈమొదలయినవి మోక్షమున జీవన్ముక్త విదేహముక్తులకు భేదములేదు. కావున కొన్ని వేళలందు జీవన్ముక్తుడు విదేహ

ముక్తుడుగా గణింపబడుచున్నవాడు. వాస్తవమున ముక్తి ఇన్ని విధములులేదు. జీవన్ముక్తియనియు విదేహముక్తియనియు వ్యావహారికమున జెప్పబడుచున్నవి.

యస్యప్రపంచభానం నబ్రహ్మాకారంనచాపిహి ౬౬
అతీతాతీతభావోయో వైదేహీముక్తఏవసః ౬౭

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యస్య= ఎవనికి, ప్రపంచభానం= ప్రపంచస్ఫురణము, న=ఉండదో, బ్రహ్మాకారమపి= బ్రహ్మాకారమును, నహి= ఉండదో, అతీతాతీతభావః = సమస్తమున కతీతమైన తురీయమున కతీతమైనవాడు, యః=ఎవడో, సఏవ = వాఁడే, వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ శరీరములేదు గావునప్రపంచస్ఫురణముండదు. తానేబ్రహ్మముగావున బ్రహ్మాకారస్ఫురణ ముండదు. సర్వాతీతుడుండును. అట్టివాడే విదేహముక్తుడు.

చిత్తవృత్తేరతీతోయ శ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః ౬౮
సర్వవృత్తివిహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౬౯

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యః= ఎవడు, చిత్తవృత్తేః = చిత్తవృత్తికి, అతీతః = అతీతుడో, చిత్తవృత్త్యవభాసకః= చిత్తవృత్తిని ప్రకాశింపజేయువాడో. సర్వవృత్తివిహీనాత్మా = సమస్తవృత్తులు లేనివాడో, సః = వాడు, వైదేహీముక్తఏవ= విదేహముక్తుఁడే.

తా॥ ఈవాక్యమున వృత్తిరహితుడై సమాధియందుండువాడే విదేహముక్తుడని చెప్పబడెను. దీనివలన జీవన్ముక్తునకు వ్యవహారముండుననియు విదేహముక్తునకుండదనియు దెలియబడుచున్నది. సుషుప్తియందు నట్లే యుండువాడు విదేహముక్తుడు స్వప్నవృత్తాంతమును మేల్కొనిన పిదప నెంచునట్లు వ్యవహరించుచున్నను కర్మఫలముల యెడ నిస్పృహుడై జగత్తు మిథ్యగజూచువాడు జీవన్ముక్తుడు.

సర్వమాత్మాహమాత్మాస్మి పరమాత్మాపరాత్పరః ౭౦
నిత్యానందస్వరూపాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౭౧

(కృ-య;32 తేజోబిందు.)

టీ. సర్వమాత్మా= సమస్తమాత్మయనియు, అహం= నేను, ఆత్మాస్మి= ఆత్మనగుచున్నానని, పరమాత్మా= పరమాత్మగను, పరాత్పరః = ప్రకృతికి పరుడుగను, నిత్యానంద స్వరూపాత్మా= సదానందస్వరూపుడుగ నుండునట్టి, సఏవ= వాడే, వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వము నాత్మా నేను నాత్మనే యని యెవడు బ్రహ్మముగ నుండునో వాడు విదేహముక్తుడు.

జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాసర్వవివర్జితః ౭౨
సర్వసంకల్పహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౭౩
(కృ- యు;౩౭ తేజోబిందు.)

టీ. జీవాత్మపరమాత్మేతి= ఇది జీవాత్మ యిదిపరమాత్మయను, చింతాసర్వవివర్జితః= సమస్తచింతలులేనివాడును, సర్వసంకల్పహీనాత్మా = సమస్తసంకల్పములు లేనివాడును ఎవడో, సఏవ= వాడే; వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వసంకల్ప శూన్యుడై బ్రహ్మమాత్రముగ నుండువాడు విదేహముక్తుడు.

ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా యత్కించిదిదమాత్మకః ౭౪
భావాభావవిహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౭౫
(కృ-యు; ౩౭ తేజోబిందు.)

టీ. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్మా = తనవలన తెలియబడునది మొదలయినది లేక యాత్మరూపమున నుండువాడు; యత్కించిదిదమాత్మకః= ఏకొంచెము వస్తువు నాత్మయని తలచి యాత్మగనుండువాడును; భావాభావవిహీనాత్మా = విషయనిర్విషయములు లేనివాడును; (ఎవడో); సః=వాడు; వైదేహీముక్తః=విదేహముక్తుడు.

తా॥ ఇది విషయమిది నిర్విషయమను భేదజ్ఞానము లేక సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన యాత్మగనుండును వాడేవిదేహముక్తుడు. అని అభిప్రాయము.

ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః ౭౬
అవస్థాత్రయహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౭౭
(కృ-యు; ౩౭ తేజోబిందు.)

టీ. వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడగు; సఏవ = అతడే; ఓంకారవాచ్య

ముక్తుడుగా గణింపబడుచున్నవాడు. వాస్తవమున ముక్తి ఇన్ని విధములులేదు. జీవన్ముక్తియనియు విదేహముక్తియనియు వ్యావహారికమున జెప్పబడుచున్నవి.

యస్యప్రపంచభానం నబ్రహ్మాకారంనచాపిహి ౬౬
అతీతాతీతభావోయో వైదేహీముక్తఏవసః ౬౭
(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యస్య= ఎవనికి, ప్రపంచభానం= ప్రపంచస్ఫురణము, న=ఉండదో, బ్రహ్మాకారమపి= బ్రహ్మాకారమును, నహి= ఉండదో, అతీతాతీతభావః = సమస్తమున కతీతమైన తురీయమున కతీతమైనవాడు, యః=ఎవడో, సఏవ = వాడే, వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ శరీరములేదు గావునప్రపంచస్ఫురణముండదు. తానేబ్రహ్మముగావున బ్రహ్మాకారస్ఫురణ ముండదు. సర్వాతీతుడుండును. అట్టివాడే విదేహముక్తుడు.

చిత్తవృత్తేరతీతోయ శ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః ౬౮
సర్వవృత్తివిహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౬౯
(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యః= ఎవడు, చిత్తవృత్తేః = చిత్తవృత్తికి, అతీతః = అతీతుడో, చిత్తవృత్త్యవభాసకః= చిత్తవృత్తిని ప్రకాశింపజేయువాడో. సర్వవృత్తివిహీనాత్మా = సమస్తవృత్తులు లేనివాడో, సః = వాడు, వైదేహీముక్తఏవ= విదేహముక్తుడే.

తా॥ ఈవాక్యమున వృత్తిరహితుడై సమాధియందుండువాడే విదేహముక్తుడని చెప్పబడెను. దీనివలన జీవన్ముక్తునకు వ్యవహారముండుననియు విదేహముక్తునకుండదనియు దెలియబడుచున్నది. సుషుప్తియందు నట్లే యుండువాడు విదేహముక్తుడు స్వప్నవృత్తాంతమును మేల్కొనిన పిదప నెంచునట్లు వ్యవహరించుచున్నను కర్మఫలముల యెడ నిస్పృహుడై జగత్తు మిథ్యగజూచువాడు జీవన్ముక్తుడు.

సర్వమాత్మాహమాత్మాస్మి పరమాత్మాపరాత్పరః ౭౦
నిత్యానందస్వరూపాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౭౧
(కృ-య:32 తేజోబిందు.)

టీ. సర్వమాత్మా= సమస్తమాత్మయునియు, అహం= నేను, ఆత్మాస్మి= ఆత్మనగుచున్నానని, పరమాత్మా= పరమాత్మగను, పరాత్పరః = ప్రకృతికి పరుడుగను, నిత్యానంద స్వరూపాత్మా= సదానందస్వరూపుడుగ నుండునట్టి, సఏవ= వాడే, వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వము నాత్మా నేను నాత్మనేయని యెవడు బ్రహ్మముగ నుండునో వాడువిదేహముక్తుడు.

జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాసర్వవివర్జితః ౭౨
సర్వసంకల్పహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః 23

(కృ- యః;3౭ తేజోబిందు.)

టీ. జీవాత్మపరమాత్మేతి= ఇది జీవాత్మ యిదిపరమాత్మయను, చింతాసర్వవివర్జితః= సమస్తచింతలులేనివాడును, సర్వసంకల్పహీనాత్మా = సమస్తసంకల్పములు లేనివాడును ఎవడో, సఏవ= వాడే; వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వసంకల్ప శూన్యుడై బ్రహ్మమాత్రముగ నుండువాడు విదేహముక్తుడు.

ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా యత్కించిదిదమాత్మకః ౭౪
భావాభావవిహీనాత్మా వైదేహీముక్తఏవసః ౭౫

(కృ-యః; 3౭ తేజోబిందు.)

టీ. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్మా = తనవలన దెలియబడునది మొదలయినది లేక యాత్మరూపమున నుండువాడు; యత్కించిదిదమాత్మకః= ఏకొంచెము వస్తువు నాత్మయని తలచి యాత్మగనుండువాడును; భావాభావవిహీనాత్మా = విషయనిర్విషయములు లేనివాడును; (ఎవడో); సః=వాడు; వైదేహీముక్తః=విదేహముక్తుడు.

తా॥ ఇది విషయమిది నిర్విషయమను భేదజ్ఞానములేక సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన యాత్మగనుండును వాడేవిదేహముక్తుడు. అని అభిప్రాయము.

ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః ౭౬
అవస్థాత్రయహీనాత్మావైదేహీముక్తఏవసః ౭౭

(కృ-యః; 3౭ తేజోబిందు.)

టీ. వైదేహీముక్తః= విదేహముక్తుడగు; సఏవ = అతడే; ఓంకారవాచ్య

హీనాత్మా = ఓంకారవాచ్యుడుకాడు; సర్వవాచ్యవివర్జితః = సమస్తశబ్దవాచ్యత్వ మును లేనివాడు; అవస్థాత్రయహీనాత్మా = జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులులేనివాడు.

తా॥ విదేహముక్తుడు పరబ్రహ్మయోంకారవలననే శబ్దముచేనైనను జెప్పబడువాడుకాడు శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడు గావున నుపాధులు వాని యవస్థలునగు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులను లేనివాడు జీవన్ముక్తునకు ప్రారబ్ధక్షయమున స్థూలశరీరము నశింప విదేహముక్తి గలుగుచున్నది. సమస్తభూమికలలో నంత్యభూమికయైన తృప్తినొందువాడు జీవన్ముక్తుడు సమస్తభూమికల నతిక్రమించి యుపాధిరహితుడైనవాడు విదేహముక్తుడు. అవిద్య ఆవృత్తి విక్షేపము పరోక్షజ్ఞానము అపరోక్షజ్ఞానము దుఃఖనివృత్తి తృప్తియనునవి జీవునకు సప్తభూమికలు కూటస్థబ్రహ్మము నెఱుగకనుండుట యవిద్య. ఇవి కారణశరీరము. కూటస్థబ్రహ్మము కలదని పండితులు బోధించినను నెఱుగక విశ్వసింపకయుండుట యావృత్తి, ఇది కారణ లింగశరీరములకు సంధియైనది. తాను జీవుడని సంసారము వ్యవహరించుట విక్షేపము. ఇదిస్థూలసూక్ష్మశరీరస్వరూపమైనది. ఇదియంతయు నవిద్యాకార్యము ఈభూమికల జ్ఞానభూమికల వంబడును సంసారమున విసికి మోక్షాపేక్షగలవాడై సద్గురువునాశ్రయించి యతనివలన కూటస్థబ్రహ్మమున్నదని యెఱుగుట పరోక్షజ్ఞానము శ్రవణ మననాదుల దానే కూటస్థబ్రహ్మమని యెఱుగుట యపరోక్షజ్ఞానము తాను కూటస్థ బ్రహ్మమని యెఱిగినతోడనే యంతకుముందు శరీరాదులందుగల యహంకార మమకారములు నశించును తాను శరీరాదులుగాడని యెఱుగునపుడు ఆశరీరాదులకు గలుగు జననమరణాదులకు దానుదుఃఖింపడు, ఇదియే దుఃఖనివృత్తి నడుమవచ్చిన యీదుఃఖము నివృత్తి నొందుచుండగా దానేబ్రహ్మమను నిరతిశయ సుఖము సదా స్ఫురించుచుండును సుఖస్థితినున్న యొకనికి దాహమగు నపుడా సుఖము మఱుగపడి దుఃఖముపైకిస్ఫురించుచున్నది శీతలజలము ద్రావగ దుఃఖము బోయియదివరకున్న సుఖమే యెప్పటియట్లుస్ఫురించుచున్నది కావున శాశ్వతమైనది సుఖమనియు దుఃఖమాగంతుకమనియు దెలియవలెను ఇట్లునిరతిశయానందముస్ఫురించుచుండుటయేతృప్తి

ఇందు మొదటి మూడుభూమికలును మూఢుల కుండును ఈమూఢులే పాపాత్ములు నాల్గవభూమికమధ్యమునకుండును ఈమధ్యముడే పరిపక్వమైన పుణ్యముగలవాడు తక్కిన మూడుభూమికలు నుత్తములకుండును వీరేజ్ఞానులు అభ్యాసపాటవమున గ్రమక్రమముగా దుఃఖనివృత్తియై తృప్తిగలుగును వైరాగ్యము భోధ యుపరతి యీమూడును హేతుస్వరూప కార్యములను భేదముతో నుండును వీనిని దృఢముగ నభ్యసించిన దృప్తిగలుగును విషయములందు దోషదృష్టి గలుగుట వైరాగ్యమునకు హేతువగును భోగములను విడచుట వైరాగ్యమునకు స్వరూపమగును మఱల భోగములను గోరకయుండుట వైరాగ్యమునకు గార్యమగును శ్రవణమనన నిదిధ్యాసలు భోధకు హేతువులగును శరీరాహంకారాదులకంటె కూటస్థుడు విలక్షణుండై యున్నాడని కూటస్థునెఱుగుట భోధకు స్వరూపము. ఇట్టి జ్ఞానము మఱుగుపడక యజ్ఞానముదయింపక యుండుటయే భోధకు కార్యము. యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారములను యోగపంచాంగములు నుపరతికి హేతువగును. చిత్తవృత్తి నిరోధమే యుపరతికి స్వరూపము. సర్వవ్యవహార సంక్షయమే యుపరతికి కార్యమగును. హేతువుకన్నను స్వరూపమును స్వరూపముకన్న గార్యము ప్రబలమైంది. ఈవైరాగ్య భోధోపరతులలో భోధము ప్రధానమై ప్రత్యక్షమోక్ష ప్రదమగును. భోధగలిగిన వానికి వైరాగ్యోపరతు లెంతయుండిన నంత సుఖముగలుగును. భోధలేక వైరాగ్యోపరతులుండినను బ్రయోజనములేదు. ఈమూడుభూమికలలోనుండు వారికి బునర్జన్మములేదు. నిత్యానిత్య వివేకము. ఇహాముత్ర ఫలభోగవిరాగము శమాదిషట్క సంపత్తి ముముక్షుత్వము నివిసాధన చతుష్టయ మనఁబడును. ఈసాధన చతుష్టయసంపన్నుడే వేదాంతశాస్త్రమున కధికారి. ఈయధికారికి గురుశుశ్రూష యావశ్యకము. గురువులేనిది బ్రయోజనములేదు. గురుశుశ్రూషవలన దనకు గల యహంకారము, నభిమానము, గోపము మొదలయిన దుర్గుణములు నశించును, వినయము విధేయత, శాంతము, మొదలగు సద్గుణములు పట్టుబడును. సద్గురుసన్నిధిని బ్రహ్మము

సత్యము జగత్తు మిథ్యయని యెఱుగుటయే నిత్యానిత్యవివేకము. ఐహికాముష్మిక భోగము లశాశ్వతములు దుఃఖప్రదములని యెంచి కక్కినయన్నమటులు వాని జూచుట ఇహాముత్ర ఫలభోగవిరామము. ఇదియే వైరాగ్యము, శమము, దమము, తితిక్ష, ఉపరతి, శ్రద్ధ, సమాధానము ఇవి శమాది షట్కమనబడును. శమమనగా నంతరింద్రియ నిగ్రహము దమమనగా బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము. ప్రతిక్రియ చేయక విలపింపక సర్వదుఃఖముల నోర్చుట తితిక్ష. గురువేదాన్త శాస్త్రివాక్యములగల దృఢవిశ్వాసము శ్రద్ధ. విధ్యుక్తముగ గర్మ సన్యాసమొనర్చుట యుపరతి. చిత్తవృత్తి నవకాశ మీయక బ్రహ్మమున బుద్ధి నిల్పుట సమాధానము. ఈశమాదులందు కొన్ని మొదట లేకయున్నను గ్రమక్రమముగా వేదాంతవిచారము జేయుచు నక్కిన వానిని గూర్చుకొనవలయును. సంసారమున జిక్కితి, దీనినుండి ఎట్లు తప్పించుకొనగలను ఎవడు రక్షించును మోక్ష మెట్లు నాకు గలుగును? అని యత్యాతురతతో మోక్షము జెందగోరుటయే ముముక్షుత్వము. ఇట్టి సాధనచతుష్టయ సంపన్నుడైన యధికారికి సద్గురుకటాక్షమున బ్రహ్మసాక్షాత్కారము శీఘ్రమున సంభవించును. వేదాంతవిచారము చేయు సుకృతాత్ములు తమయందు వైరాగ్యబోధోపరతు లెట్లున్నవని తలచుచు, జ్ఞాన భూమికలందు నుత్తరోత్తర భూమికనుండ బ్రయత్నింపవలయును. ఈమహావాక్యములను సతాత్పర్యముగ శ్రద్ధాభక్తులతో బఠించు గురుశిష్యులకు మనస్సంశయము నశించును. అపరోక్షజ్ఞాన ముదయించును. జీవన్ముక్తిలభించును. ప్రారబ్ధక్షయమున విదేహముక్తి ప్రాప్తించును. నాదేహములేదు. బ్రహ్మముకన్న నన్య మెద్దియునులేదు ఉన్నట్లు తోచినసది యెండమావియందలి జలము వలె మిథ్యయగును. తానే బ్రహ్మము, ఇదియే వేదాంతసిద్ధాంతము.

ఇది స్వార్థాంతికవిదేహముక్తి వాక్యాని సప్తసప్తతిః

ఇట్లు స్వార్థాంతిక విదేహము వాక్యములు డెబ్బదియేడు

ఇతి వింశం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఇత్యేవంసార్థాంతిక విధ్యాది విదేహముక్త్యంత మహా
వాక్యాన్యష్టోత్తరసహస్రం

ఇట్లు సార్థాంతిక విధివాక్య ప్రభృతివిదేహ
ముక్తివాక్యపర్యంతము మహావాక్యములు వెయిన్నియెనిమిది

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీవాసుదేవేంద్ర
సరస్వతీ చరణకమల మకరంద తృప్తాస్వాంత రామ
చంద్రేంద్ర గ్రథితేశావాస్యాద్యష్టోత్తరశతో
పనిషత్సార సంగ్రహాభూతాష్టోత్తరసహస్ర

ర

సంపూర్ణా

హరిః ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు

ఉపసంహారము.

మహావాక్యకళేబరము.

విధ్యంఘ్రిర్బంధముగ్గుల్ఫో హ్యవిద్వద్దేయజంఘకః।
జగన్మిథ్యా జానుదేశస్తూపదేశోరుదేశకః।
బ్రహ్మాత్మైక్యకటీదేశో విద్వన్మననాభికః।
జీవన్ముక్త్యాఖ్యదహరః స్వానుభూతికరద్వయః।
స్వసమాధిస్కంధదేశః స్వస్వరూపాఖ్యకంధరః।
ఫలభూతమహావాక్యఫాలో వైదేహమస్తకః।

ఏవంవిధ్యాద్య దేహాంత మహావాక్యకళేబరః।
వస్తుతోనిర్విశేషాత్మా త్రిపాన్నారాయణోఽస్మ్యహం।
యన్మహావాక్య సిద్ధాంతం ముక్తచిత్తైకగోచరం।
వాసుదేవేంద్రసంజ్ఞంతంనౌమి సర్వాత్మకంమహః॥

ఇత్యుపసంహారః.

హరిః-ఓం-తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

పారాయణసమాప్తేఽనుసంధేయశ్లోకాః.

శ్లో॥ లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః । యేషా మిందీవరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః॥ కాలేవర్షతుపర్జన్యః॥ పృథివీసస్యశాలినీ। దేశోయంక్షోభరహితో బ్రాహ్మణాస్సంతునిర్భయాః॥ స్వస్తిప్రజాభ్యఃపరిపాలయంతాంన్యాయేన మార్గేణమహీంమహీశాః। గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభమస్తు నిత్యంలోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు.

వేదవేదాంతవేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే ।
పుంసాంమోహనరూపాయ పుణ్యశ్లోకాయమంగళం।
పితృభక్తాయసతతం భ్రాతృభిస్సహసీతయా।
నందితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయమంగళం।
హనుమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్టదాయినే।
వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయమంగళం॥

హరిః-ఓం.

హనుమత్ సీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న పరివారసమేత
శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మార్పణమస్తు.
ఓం-తత్సత్.

మహావాక్యరత్నప్రభావః.

(ఈసూచిక మహావాక్యముల యుత్పత్తి స్థానములను కనుపర్చును.)

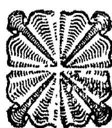
మహావాక్య రత్నావళియొక్క ప్రకరణమును వేదమును ఉపనిషత్తును తెలియజేయు అకారాదివాక్య ప్రతీకాక్షరసూచిక,

—ఇందలి సాంకేతికములు—

ఋ—ఋగ్వేదము.
శు-య—శుక్లయజుర్వేదము.
కృ-య—కృష్ణయజుర్వేదము.
సామ—సామవేదము.
అధర్వ—అధర్వణవేదము.
అ—అధ్యాయము.
ప్ర—ప్రపాఠకము.
ఖం—ఖంఢము.
ఉ—ఉపదేశము.
వ—వల్లి.
ముం—ముండకము.
బ్రా—బ్రాహ్మణము

ఈ యకారాది సూచికను గూర్చుటలో విద్యాదిప్రకరణక్రమమునున్నూ వాక్యక్రమముగానున్నూ కూర్చడమైనది. అట్లు చేయు

టలో చదువరులకు కొంత సౌలభ్యము నాలోచించి చేయడమైనది ఒక యక్షరములో తిరిగితిరిగి అకారాది క్రమ మాలోచింపబడ లేదు. గనుక నేదైన వాక్యము చూడవలయునంటే ఆ వాక్యముయొక్క ఆద్యక్షరము యావత్తున్నూ చూడవలెను. విశేషవాక్యములుగల అక్షరములు కొద్దిగనుండును గాని చాలయుండవుగాన సామాన్యముగ విశేషకష్టమునూ యుండదు ఉత్పత్తిస్థానము లుపనిషత్తులలో అనేకములుండినను గ్రంథవిస్తరభీతిచే కొన్ని యే నగుపర్చడమైనది. కొన్ని చోట్ల సంపూర్ణవాక్యము లగుబడక నెంతవర కగుపడితే యంతవరకే యుత్పత్తిస్థానములు కనుపర్చడమైనది. కొన్నివాక్యములు బొత్తుగ నగుపడనేలేదు. వాటికి స్థలము వదలివేయడమైనది. ఇట్లు అగుపడకపోవుటకు కారణము దేశభేదములనుబట్టి సంభవించిన పాఠభేదములు అయ్యుండవచ్చును. ఇట్టివాక్యములు సుమారు యిరువదియుండవచ్చును అని మహానీయులు సాధించి తత్స్థానములందు వ్రాసికొనవచ్చును.

అకారాద్యనుక్రమణిక

మహావాక్యసంబంధమైనట్టిన్ని వేదాంతశాస్త్రమందు ప్రసిద్ధమైనట్టిన్ని కొన్ని పారిభాషిక పదములనున్నూ సంకేతితసంఖ్యాతశబ్దములనున్నూ మరికొన్ని ముఖ్యవిషయములనున్నూ కనపరచు అకారాద్యనుక్రమణిక ఈఅనుక్రమణికలో ప్రథమమున చర్చించిన సంఖ్యాసహితమహావాక్య ప్రకరణమున్నూ తత్ప్రకరణవాక్యసంఖ్యయున్నూ కూడా యివ్వబడ్డవికనుక ఆపదములనుగూర్చి యెక్కువసంగతులను తెలియగోరు నెడల ఆవిశేసిజూచి గ్రహించవలయును.

అ

అవస్థాత్రయము = జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు ౧ విధి ౫

అపరోక్షజ్ఞానము = ఆత్మఅద్వితీయుమని యనుభవమువలన గలిగిన జ్ఞానము-౧విధి౫

అస్పర్శయోగము = నిర్వికల్పసమాధి- ౧ విధి ౧౩.

అణిమాద్యష్టసిద్ధులు = అణిమ, మహిమ, లఘిమ, గరిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశత్వము, వశిత్వము, ౨ బంధమోక్ష ౪

అష్టాంగములు = విశ్వతైజసప్రాజ్ఞవిరాడ్ఢిరణ్యగర్భాంతర్యామి కూటస్థపరమాత్మలు -౩ అవిద్యన్నిందా ౮.

అవధూత. ఇందుకర్థము ౯ జీవన్ముక్తి ౫౩, ౫౪,౫౫, ౫౬.

= అహంవృత్తి, ఇదంవృత్తి, మొదటిదియహంకారము రెండవది మమకారము. ౯ జీవన్ముక్తి ౯౨-౯౩.

అరిషడ్వర్గము - కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యములు - ౫ ఉపదేశ ౧౮-౧౯.

అహంబ్రహ్మాస్మి ఇందుకర్థము. ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౧౪, ౧౫, ౧౬, ౧౮,

అయమాత్మాబ్రహ్మ. ఇందుకర్థము. ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౨౨, ౨౩, ౨౪ ౨౫

అభావకళలు = అంతఃకరణవృత్తులు. ౯ జీవన్ముక్తి ౧౧.

అమనస్కము = ఇందుకర్థము - ౧౦ సమాధి ౬.

అసంప్రజ్ఞాతసమాధి = ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬.

అతద్వ్యావృత్తి = బ్రహ్మాతిరిక్తమాయాతత్కార్యనిరసనము. ౧౦ సమాధి ౪౮-౪౯.

అమూర్తములు = కనబడని వాయ్వాకాశకాలమనఆదులు ౧౧ నానాలింగ స్వరూప ౨౫-౨౬,

అంతఃప్రజ్ఞ = తైజసుడనుజీవుడు- ౧౨ పుంలింగ స్వరూప ౨.

అనిర్వచనీయము = ఇందును గురించివచర్చ, ౧౪ నపుంసక లింగస్వరూపత

అష్టప్రమాణములు = ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము ఉపమానము, అర్థాపత్తి, అనుపలబ్ధి, సంభవము, ఐతిహ్యము, ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౨౮

అపహ్నవము = అపహ్నతి = మిథ్య. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౭౪

అర్వము = పంచభూతములున్నూ వానికార్యమైన జగత్తున్నూ, ౧౯ అవశిష్ట- ౩౧-౩౨.

అంతఃకరణ చతుష్టయము = మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు ౨౦ విదేహముక్తి -౩౫-౩౬.

అనాశాస్యములు = కోరతగనివి. ధర్మార్థకామములు. ౧౪ నపుంసలింగక ౧౨.

అస్తిభాతిప్రియములు = ఇవిసచ్చిదానందములు. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౬౩-౬౪.

అహంకారము = ఇది ౩ విధములు. ప్రథ, మనస్సు, బుద్ధియని. ౧౦ సమాధి ౪౭-౪౯.

ఆకాశత్రయము = చిత్తాకాశ చిదాకాశ భూతాకాశములు. ౫ ఉపదేశ౧౫.

ఆకాశచతుష్టయము = మహాకాశము, మేఘాకాశము, ఘటాకాశము, జలాకాశము. ౮ స్వానుభూతి. ౮౫ ౮౬.

ఆవృతి = దీనికర్థము ౮ స్వానుభూతి- ౮౫, ౮౬

ఆశాస్యము = కోరతగినది = మోక్షము ౧౪ నపుంసకలింగ స్వరూప ౧౨.

ఈషణత్రయము = దారేషణ, పుత్రైషణ, ధనేషణములు ౧ విధి ౬౦.

ఈశ్వరత్రయము = విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరులు = వైశ్వానరసూత్రాత్మ అంతర్యాములు - ౧౬ సర్వస్వరూప -౧। ౨౦ విదేహముక్తి ౭

అమూర్తములు = కనబడని వాయ్వాకాశ కాలమనఆదులు ౧౧ నానాలింగ స్వరూప ౨౫- ౨౬,

అంతఃప్రజ్ఞ = తైజసుడనుజీవుడు- ౧౨ పుంలింగ స్వరూప ౨.

అనిర్వచనీయము = ఇందును గురించినచర్చ, ౧౪ నపుంసక లింగస్వరూపం

అష్టప్రమాణములు = ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము ఉపమానము, అర్థాపత్తి, అనుపలబ్ధి, సంభవము, ఐతిహ్యము, ౧౬ బ్రహ్మస్వరూప ౨౯

అపహ్నవము = అపహ్నుతి = మిథ్య. ౧౬ బ్రహ్మస్వరూప ౬౪

అర్థము = పంచభూతములున్నూ వానికార్యమైన జగత్తున్నూ. ౧౮ అవశిష్ట- ౩౧-౩౨.

అంతఃకరణ చతుష్టయము = మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు ౨౦ విదేహముక్తి -౩౫-౩౬.

అనాశాస్యములు = కోరతగనివి - ధర్మార్థకామములు. ౧౪ నపుంసలింగక ౧౨.

అస్తిభాతిప్రియములు=ఇవినచ్చిదానందములు. ౧౬ బ్రహ్మస్వరూప౬౩-౬౪.

అహంకారము = ఇది ౩ విధములు. ప్రథ, మనస్సు, బుద్ధియని. ౧౦ సమాధి ౪౭-౪౮.

ఆకాశత్రయము = చిత్తాకాశ చిదాకాశ భూతాకాశములు. ౫ ఉపదేశ౧౫.

ఆకాశచతుష్టయము = మహాకాశము, మేఘాకాశము, ఘటాకాశము, జలాకాశము. ౯ స్వానుభూతి. ౯౫ ౯౬.

ఆవృతి = దీనికర్థము ౯ స్వానుభూతి- ౯౫, ౯౬

ఆశాస్యము = కోరతగినది = మోక్షము ౧౪ నపుంసకలింగ స్వరూప ౧౨.

ఈషణత్రయము దారేషణ, పుత్రేషణ, ధనేషణములు ౧ విధి ౬౦.

ఈశ్వరత్రయము విరాడ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరులు వైశ్వానరసూత్రాత్మ అంతర్యాములు - ౧౬ సర్వస్వరూప -౧౧ ౨౦ విదేహము

ఉ

ఋ

ఏ

క

గ

ఘ

ఘన= సాంద్ర= సద్ఘన, చిద్ఘన, ఆనందఘనములు. దట్టమైనదని అర్థము. ౯ స్వానుభూతి ౩.౮.

ఘోషవ్యంజనాద్యక్షరములు = ౧౪ నపుంసకలింగ స్వరూప ౧౫,౧౯.

చ

చతుర్వింశతితత్త్వములు = పంచభూతదశేంద్రియ పంచప్రాణాంతః కరణ చతుష్టయములు. ౮ జీవన్ముక్తి ౨౬.

చిత్తవృత్తులు = ప్రమాణము, విపర్యయము, వికల్పము, నిందస్మృతి అని అయిదువిధములు. ౯ స్వానుభూతి ౯౧.

చతుష్పాదములు= అకారోకారమకారార్థ మాత్రలు= ౧౬ సర్వస్వరూప ౧.

చైతన్యసప్తకము = శుద్ధచైతన్యము, ఈశ్వరచైతన్యము, జీవచైతన్యము, ప్రమాతృచైతన్యము, ప్రమాణచైతన్యము, ప్రమేయచైతన్యము, ఫలచైతన్యము౧౭, బ్రహ్మస్వరూప ౯౨.

జ

జీవః = పంచవింశతికుడు -౮ జీవన్ముక్తి ౬.

జరతత్త్వములు = పంచభూతములు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచతన్మాత్రలు, అంతఃకరణచతుష్టయము, అను నిరువదినాలుగు తత్త్వములు. ౧౦ సమాధి ౪౫,౪౬.

జీవత్రయము = విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులు. ౧౧ నానాలింగస్వరూప౨౭

జగత్త్రయము = లోకత్రయముచూడుము- సర్వస్వరూప ౩౮.

త

తజ్జలానిత్= తజ్జత్వాత్, తల్లత్వాత్, తదనత్వాత్, తజ్జలాని యనఁబడును. అనఁగా వీటియందు బుద్బుదమువంటిది. వేదాంతమందు జగత్తునకు అన్వయము. విధి ౧.

త్రిపుటి= ద్రష్టృదర్శన దృశ్యములు. ౧ విధి ౫౫-౫౬ ఇంకొకవిధమైన త్రిపుటికి ౧౦ సమాధి ౧ చూడవలెను. అనగా ధ్యానము ధ్యేయము ధ్యాత యని.

త్రిస్థానములు= జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు ౩ అవిద్వన్నిందా ౭

ప

పరోక్షజ్ఞానము = శాస్త్రమువలన గలిగిన జ్ఞానము ౧ విధి ౫

ప్రాజ్ఞుడు = బ్రహ్మాత్మైక్యమున గలిగిన చిత్తైకాగ్రత ప్రజ్ఞ. అట్టి ప్రజ్ఞ గలవాడు ప్రాజ్ఞుడు. ౧ విధి ౧౨

ప్రత్యగాత్మ = కూటస్థుడు- ౧ విధి ౧౫.

పూరకము = వాయువునుపూరించుట. ౧ విధి ౬౧

ప్రాణాయామము = రేచకపూరకకుంభకములు- ౧ విధి ౬౧

పంచదైవతములు = బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరరుద్రసదాశివులు- ౩ అవిద్యానిందా ౭

ప్రజ్ఞ = దీనికర్థము- ౮ జీవన్ముక్తి ౭౯, ౮౦

ప్రమాతృప్రమాణ మేయములు- వీనికే మాతృమాన మేయము లనిన్నీ పేరు- వీనియర్థము ౯ స్వానుభూతి ౬౩

ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ దీనియర్థము- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౧౧, ౧౨

ప్రజ్ఞ = దీనికర్థము- ౮ జీవన్ముక్తి ౭౯, ౮౦

మాతృప్రమాణ ప్రమేయములు- వీనికేమాతృమాన ప్రమేయములన్ని పేర్లువీని యర్థము ౯ స్వానుభూతి ౬౩

ప్రజ్ఞానం = దీనియర్థము- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౧౧, ౧౨

ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ = దీనియర్థము- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య- ౧౨-౧౩

పంచప్రాణములు = ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానములు ౬ జీవబ్రహ్మైక్య. ౨౬-౨౭

పంచజ్ఞానేంద్రియములు = శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణములు- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య- ౨౬,౨౭

పంచజ్ఞానేంద్రియములు = శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౨౬,౨౭

పంచకర్మేంద్రియవిషయములు = వచనాదానగమన విసర్గానందములు ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౨౬,౨౭

పరమాత్మ = షడ్వింశతితుడు- ౮ జీవన్ముక్తి ౬

మ

మాయా = యామాసామాయా ౪ జగన్మిథ్యా ౭.

మాతృమాన ప్రమేయములు = ప్రమాతృ ప్రమాణ ప్రమేయములు-౯ స్వానుభూతి ౬౩

మనోనాశము = సరూపనాశము - అరూపనాశము అని ౨ విధములు ౧౦ సమాధి ౧౩,౧౪

మూర్తములు కనబడుచున్న పృధివ్యప్తేజస్సులు ౧౭ నానాలింగ స్వరూ ౨౫-౨౬

మాత్రాత్రయము = అకార, ఉకార మకారములు ౧౨పుంలింగ స్వరూప ౩

మిథ్యా = ఇందుకుశూన్యము అని యర్థముకాదు. రెంటికిన్నీ భేదమున్నది.౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౪౭,౪౮. ఇవి ౨ విధములు. అధిష్ఠానసహితము,అధిష్ఠానరహితము మొదటి మిథ్యాశూన్యము. రెండవది శుద్ధశూన్యము. మొదటిదాని కుదాహరణము జగత్తు. రెండవదాని కుదాహరణము గగనారవిందము.

య

యమములు అహింస, అస్తేయ, బ్రహ్మచర్య సత్యఅపరిగ్రహములు -విన ౬౧.

యోగాష్టాంగములు = యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధ్యాన ధారణ సమాధులు- ౨ బంధమోక్ష ౫

యోగమతస్థులు అర్థమునకు ౮ జీవన్ముక్తి ౩౨ । ౩౩.

యోగపంచాంగం = యమ నియ మాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహారములు౨౦ విదేహముక్తి ౭౭.

ర

రేచకము = వాయువును విడుచుట ౧ విధి ౬౧

రామఫీఠ = ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప- ౭౮,౭౯

ల

లక్షణాత్రయము = జహల్లక్షణము. అజహల్లక్షణము, జహదజహల్లక్షణము అనగా భాగలక్షణము ౫ ఉపదేశ ౪

లోకత్రయము- స్వర్గమర్త్య పాతాళలోకములు ౧౧ నానాలింగస్వరూప ౨౯-

వ

వివర్తము = ఒకవస్తువుమార్పు నొందక మరియొక రూపముగా దోచునపుడు అట్టి రూపము ఆవస్తువుయొక్క వివర్తమనబడును ౧ విధి ౧

వాసనాత్రయము=లోకవాసన, దేహవాసన, శాస్త్రవాసన-౨బంధమోక్ష ౨౫

వాసన = చిత్తవృత్తికి హేతువైన బీజరూపమునకుండు సంస్కారము ౨ బంధమోక్ష ౨౩

వికారము = నామరూపాదులు ౪ జగన్మిథ్యా ౭

వృత్తి = అంతఃకరణ వృత్తులు చూడుము.

విక్షేపశక్తి = ౭ మనన ౭౯ స్వానుభూతి ౯౫ । ౯౬

వాసుదేవుడు దీనికర్థము, ౯ స్వానుభూతి ౭౫

విక్షేపశక్తి = ౯ స్వానుభూతి ౯౫, ౯౬॥ ౭ మనన ౭

వాక్యార్థపునరుక్తి = దోషములేనందుకు స్వానుభూతి ౧౦౭, ౧౦౮ వాదత్రయం=ఆరంభవాదము, పరిణామవాదము వివర్తవాదము ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప౧

వేదశాస్త్రాః వాక్యేతి = ఇవివేదప్రయోగములు ౨౦ విదేహముక్తి ౫౫.

వైరాగ్యబోధోపరతులు = వానిభేదములు' స్వభావములు ౨౦ విదేహముక్తి ౭౬ । ౭౭.

శ

శరీరత్రయము = స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరములు, ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౩౭.

శమాదిషట్కసంపత్తి = శమము, దమము, తితీక్ష, ఉపరతి' శ్రద్ధ, సమాధానము. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౮౯, ౯౦, ॥౨౦ విదేహముక్తి ౭౭,

ష

షడ్భావవికారములు = అస్తి, జాయతే, వర్ధతే, పరిణమతే, అపక్షీయతే, వినశ్యతి. ౯ స్వానుభూతి ౬౫.

షోడశకళలు = పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచప్రాణములు, అంతరింద్రియములు- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౯.

షడూర్ములు = జననమరణక్షుత్పిపాసశోకమోహములు- ౭ మనన ౨౩, ౨౪.

షట్కోశములు = త్వక్కు మాంసము, రుధిరము, స్నాయువు, మజ్జ అస్థి. ౯ స్వానుభూతి ౬౫.

స

సాంఖ్యాయనులు = దీనియర్థము- ౮ జీవన్ముక్తి ౩౦, ౩౧.

సుఖత్రయము = ప్రియమోదప్రమోదములు. ౭ మనన ౧౯.

సవికల్పసమాధి = ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬

సమాధి = ఇది ౨ విధములు. సంప్రజ్ఞాతసమాధి. అసంప్రజ్ఞాతసమాధిఅని. వేదాంతులు వ్యవహరించుప్రకారము నిర్వికల్పసమాధి- సవికల్పసమాధి అని. అర్థములకు ౧౦ సమాధి ౪౩,౪౪,౪౫,౪౬.

సంప్రజ్ఞాతసమాధి = వితర్కము, విచారము, ఆనందము, అస్మితయను నాలు గింటితో గూడినది ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬.

స్వయం = బ్రహ్మ, స్వయంశబ్దవాచ్యుడు. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౯

సప్తచైతన్యములు = శుద్ధ, ఈశ్వర, జీవ, ప్రమాతృ, ప్రమాణ, ప్రమేయ ఫల చైతన్యములుఅని.౧౭ బ్రహ్మస్వరూప౯౨ ఇందిర్థములు చూడుము. శుద్ధచైతన్యము తప్ప తక్కిన ౬ ను బ్రహ్మమునకు నుపాధిభేదమువలన గలిగినవి.

సప్తభూమికలు = అవిద్య, ఆవృత్తి, విక్షేపము, పరోక్షజ్ఞానము, అపరోక్ష జ్ఞానము, దుఃఖనివృత్తి,తృప్తి వీనికర్థములు అచ్చటనే యున్నవి. చూడుము ఇందు మొదటి ౩ భూమికలు మూఢులకుండును నాలుగవది మధ్యమునకుండును చివరవి ౩ మహాజ్ఞానులకుండును ౨౦ విదేహముక్తి ౭౭

సాధనచతుష్టయము = ౧నిత్యానిత్య వస్తువివేకము ౨ఇహాముత్రార్థ ఫలభోగవి రాగము ౩శమాదిషట్కసంపత్తి ౪ముముక్షుత్వము వీటికర్థము౨౦విదేహముక్తి౭౭

సకలనిష్కళములు = వీనికర్థము ౨౦ విదేహముక్తి ౭౯

హ

హంసః = దీనికర్థము ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౨౮, ౨౯,౩౦

హరిః. ఓం-తత్సత్-శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

మహావాక్యరత్నావళియొక్క- ప్రకరణమును వేదమును ఉపనిషత్తును తెలియజేయు అకారాదివాక్య ప్రతీకాక్షరసూచిక.

(ప్రతీకము అనగా మొదటి అక్షరముల సముదాయము.)

వాక్యప్రతీకములు.	వాక్యప్రకరణము.			వేదము	ఉపనిషత్తు		
	సంఖ్య	నామము	వాక్య సంఖ్య		సంఖ్య	నామము	అంతర్భాగము
౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮
			అ				
అహంబ్రహ్మ	౧	విధి	౬	శు.య	౫౯	పైంగల	అ. ౩
అతోనిర	౧	విధి	౨౨	కృ. య	౨౦	అమృతబిందు	
					౭౦	త్రిపురాతాపనీ	
అధ్యాత్మరతి	౧	విధి	౪౫	అథర్వ	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
అంధవత్	౧	విధి	౪౭	అథర్వ	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
అణిమాద్య	౨	బంధమోక్ష	౪	శు.య	౩౪	నిరాలంబ	
అనాత్మవహి	౨	బంధమోక్ష	౧౬	సామ	౬౧	మహా	అ. ౪
అథయోఽన్యాం	౩	అవిద్యానిందా	౧	శు.య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ ౩;బ్రా. ౪
అత్రభిదా	౩	అవిద్యానిందా	౨	అథర్వ	౨౮	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం. ౭
అనుభూతింవి	౩	అవిద్యానిందా	౫	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౨
అష్టాంగంచ	౩	అవిద్యానిందా	౮	కృ. య	౩౯	ధ్యానబిందు	
అతివర్ణాశ్రమం	౩	అవిద్యానిందా	౯	కృ. య	౯౭	వరహ	అ. ౨
అద్వితీయం	౩	అవిద్యానిందా	౧౬	కృ. య	౯౭	వరహ	అ. ౨
అజ్ఞానోప	౩	అవిద్యానిందా	౧౭	సామ	౬౧	మహా	అ ౬
అతోన్యత్	౪	జగన్మిథ్యా	౩	శు.య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ ౫;బ్రా ౪,౫
అయంప్రపంచో	౪	జగన్మిథ్యా	౧౮	కృ. య	౩౮	తేజోబిందు	
ఇదంప్రపంచం							
అజమత్మా	౪	జగన్మిథ్యా	౩౦	కృ. య	౩౮	తేజోబిందు	అ. ౬
అభయంవై	౫	ఉపదేశ	౨	శు.య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ ౬ బ్రా. ౨
అంతఃపూ	౫	ఉపదేశ	౯	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౨
				కృ. య	౯౭	వరహ	అ. ౪

అంతశ్శూన్యో	౫	ఉపదేశ	౧౦	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౩
				కృ. య	౯౮	వరాహ	అ. ౪
అమన స్త్వం	౫	ఉపదేశ	౨౬	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ ౫
అనాత్మేతి ప్రసంగో	౫	ఉపదేశ	౩౩	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
అనాత్మేతి జగద్వా	౫	ఉపదేశ	౩౪	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
అతస్సర్వం	౫	ఉపదేశ	౩౬	కృ. య	౭౨	అక్షి	
అహం బ్రహ్మేతి	౫	ఉపదేశ	౪౦	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
అద్వితీయపరసం	౫	ఉపదేశ	౫౦	కృ. య	౯౮	వరాహ)	అ. ౩
అహం బ్రహ్మాస్మి	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౬	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ. ౩
				అథర్వ	౫౨	మహోనారాయణ	అ. ౬
అస్మిన్ త్రైలోక్య	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౧౭	కృ. య	౩౫	శుకరహస్య	
అహంకారాది	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౨౩	కృ. య	౩౫	శుకరహస్య	
అఖండసచ్చి	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౨౭	శు. య	౭౩	అధ్యాత్మ	
అఘోరా	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౩౧	అథర్వ	౫౪	రామరహస్య	అ. ౫
అసీత్యర్థే	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౩౪	అథర్వ	౫౪	రామరహస్య	అ. ౫
అహమన్న	౭	మనన	౧	కృ. య	౭	తైత్తిరీయ	భృగువల్లి
అహమన్నాదో	౭	మనన	౨	కృ. య	౭	తైత్తిరీయ	భృగువల్లి
అహమ్మను	౭	మనన	౩	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ. ౩; బ్రా ౬
అహమేవేదం	౭	మనన	౪	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ.౪; బ్రా ౩
అనాత్మ	౭	మనన	౭	కృ. య	౩౫	శుకరహస్య	
అలేప	౭	మనన	౩౫	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ.౫
అధ్యాత్మరతిరాసీనో ని	౮	జీవన్ముక్తి	౧౬	అథర్వ	౪౩	నారదాపరివ్రాజక	
అప్రాప్తం	౮	జీవన్ముక్తి	౨౬	సామ	౬౧	మహా	అ.౪

అదృష్టభేదా	౮	జీవన్ముక్తి	౮౭ సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
అనామయమనాద్యం	౮	జీవన్ముక్తి	౩౩ అథర్వ	౩౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
అనిర్వాణోపి	౮	జీవన్ముక్తి	౩౯ కృ. య	౩౨ అక్షి	
అధ్యాత్మరతిరాసీనో పు	౮	జీవన్ముక్తి	౪౪ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
అహమన్నంసదా	౮	జీవన్ముక్తి	౪౯ అథర్వ	౩౩ పాశుపతబ్రాహ్మణ	
అక్షరత్వాత్	౮	జీవన్ముక్తి	౫౩ కృ. య	౩౯ అవధూత	
అతివర్ణాశ్రమీ	౮	జీవన్ముక్తి	౫౬ కృ. య	౩౯ అవధూత	
అహంకార	౮	జీవన్ముక్తి	౬౬ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
అస్తంగతం	౮	జీవన్ముక్తి	౮౯ కృ. య	౯౮ వరహా	అ. ౪
అక్షుబ్ధ	౮	జీవన్ముక్తి	౧౦౫ కృ. య	౯౮ వరహ	అ. ౪
అహంబ్రహ్మస్త్వహం	౮	జీవన్ముక్తి	౧౧౮ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
అశుభ	౯	స్వానుభూతి	౩౦ శు. య	౬౫ సన్న్యాస	అ. ౨
అంతర్యామ్య	౯	స్వానుభూతి	౩౨ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
అద్వైతోహం	౯	స్వానుభూతి	౩౩ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
అద్వయానంద	౯	స్వానుభూతి	౩౪ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
అవిద్యాకార్య	౯	స్వానుభూతి	౩౫ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
అహంసకృత్	౯	స్వానుభూతి	౪౯ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
అఖండాకార	౯	స్వానుభూతి	౬౭ సామ	౨౯ మైత్రేయీ	అ. ౩
అహమేకాక్షరం	౯	స్వానుభూతి	౭౫ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	ఉ. ౩
అపరిచ్ఛిన్నరూపోస్మి	౯	స్వానుభూతి	౮౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
అహంబ్రహ్మైవ	౯	స్వానుభూతి	౯౨ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
అహమేవాహమేవాస్మి	౯	డిటో	౯౩ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
అహమేవమహాత్మా	౯	డిటో	౯౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩

అహమన్య	౯	స్వానుభూతి	౯౫	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహంశిష్య	౯	డిటో	౯౬	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహంకాల	౯	డిటో	౯౭	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహంశాస్త్రేణ	౯	డిటో	౯౮	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహమేవపరంబ్రహ్మహ్య	౯	డిటో	౧౦౮	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అలేపకం	౯	డిటో	౧౧౨	శు. య	౧౦౮	ముక్తిక	అ. ౨
అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోయంజన్మ	౯	డిటో	౧౧౩	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోయంభేద	౯	డిటో	౧౧౪	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోయంకోటి	౯	డిటో	౧౧౫	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ ౩
అహంబ్రహ్మాస్మిమంత్రోయంజ్ఞానా	౯	డిటో	౧౧౬	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౩
అహమేవపరబ్రహ్మ	౧౦	సమాధి	౨౫	శు. య	౪౪	త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ	
అకుబ్జా	౧౦	సమాధి	౩౧	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౧
అసంప్రజ్ఞాత	౧౦	సమాధి	౪౪	శు. య	౧౦౮	ముక్తిక	అ. ౨
అతద్వ్యావృత్తి	౧౦	సమాధి	౪౮	శు. య	౧౦౮	ముక్తిక	అ. ౨
అఖండైకరసంశా	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౧౧	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౨
అఖండైకరసోదేహ	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౧౧	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౨
అఖండైకరసంమాత్రం	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౧౨	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౨
అఖండైకరసావిద్యా	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౧౩	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౨
అఖండైకరసంగోప్యం	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౧౪	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౨

అఖండైకరసాస్త్రారా	౧౧	నానా లింగస్వరూప	౧౫	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ ౨
అఖండైకరసోజ్ఞాతా	౧౧	డిటో	౧౬	డిటో	౩౭	డిటో	డిటో
అఖండైకరసోమాతా	౧౧	డిటో	౧౭	డిటో	౩౭	డిటో	డిటో
అఖండైకరసోరాజా	౧౧	డిటో	౧౮	డిటో	౩౭	డిటో	డిటో
అఖండైకరసంక్షేత్రం	౧౧	డిటో	౧౯	డిటో	౩౭	డిటో	డిటో
అఖండైకరసంతారం	౧౧	డిటో	౨౦	డిటో	౩౭	డిటో	డిటో
అహంత్వంచైవ	౧౧	డిటో	౨౧	డిటో	౩౭	డిటో	డిటో
అమాత్రశ్చ	౧౨	పుంలింగస్వరూప	౩	అథర్వ	౬	మాండూక్య	౧౨
అదృష్టో	౧౨	డిటో	౧౨	డిటో	౨౭	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౯
అద్వైతపర-ఇదిఅదృష్టలో భాగం)							
అచక్షుర్వి	౧౨	డిటో	౧౩	డిటో	౮౭	భస్మజాబాలి	
అప్రాణో	౧౨	డిటో	౧౫	డిటో	౫	ముండక	ముం౨
అద్వైతస్సర్వ	౧౨	డిటో	౧౬	డిటో	౬	మాండూక్య	గౌడపాదకారికాంతర్గతం
అపూర్వోనంతరో	౧౨	డిటో	౧౭	డిటో	౬	డిటో	గౌడపాదకారికాంతర్గతం
అమాత్రోనంత	౧౨	డిటో	౧౮	డిటో	౬	డిటో	గౌడపాదకారికాంతర్గతం
అఖండైకరసోవాహం	౧౨	డిటో	౨౭	కృ య	౩౭	తేజోబిందు	అ-౫
అజాలిక	౧౩	స్త్రీలింగస్వరూప	౧	అథర్వ	౫౨	మహానారాయణ	అ-౧
అన్యదేవ	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౧	సామ	౨	కేన	
అనామయత్వ	౧౪	డిటో	౪	శు య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ-౫

అవిభాత	౧౪	నపుంసకలింగ స్వరూప	౬	అథర్వ	౨౭	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౯
అనిర్వచ	౧౪	డిటో	౮	శు- య	౪౮	మండలబ్రాహ్మణ	
అద్వయమనా	౧౪	...	౧౩	అథర్వ	౮౭	భస్మజాబాల	అ-౨
అశబ్ద	౧౪	...	౧౪	శు- య	౧౦౮	ముక్తిక	అ-౨
				కృ- య	౮౬	యోగకుండలీ	
				కృ- య	౩	కఠ	అ-౧; వ-౩
				శు- య	౫౯	పైంగల	అ-౩
అఘోష	౧౪	డిటో	౧౮	కృ- య	౨౧	అమృతనాద	
అరేఫ	౧౪	...	౧౯	కృ- య	౨౧	అమృతనాద	
అగోచరం	౧౪	...	౨౦	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ-౧
అహేయమను పాదేయమ సామా	౧౪	డిటో	౨౨	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ-౧
అనామయమనాభా	౧౪	...	౨౮	సామ	౬౧	మహా	అ-౫
అప్రమాణ	౧౪	...	౩౨	కృ- య	౬౩	యోగశిఖ	అ-౨ I-౩
అహేయమనుపాదేయమ నాథే	౧౪	...	౩౬	శు- య	౭౩	అధ్యాత్మ	
అనుజ్ఞాతా	౧౫	ఆత్మస్వరూప	౫	అథర్వ	౨౭	నృసింహోత్తరతాపనీ	
అనుజ్ఞైక	౧౫	...	౬	...	౨౭	...	
అవికల్పో	౧౫	...	౭	...	౨౭	...	
అఖండైకరసాహ్య	౧౫	...	౯				
అసాద్యసం	౧౫	...	౧౬	...	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ-౨
అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా	౧౫	...	౩౩	కృ- య	౩౭	తేజోబిందు	

అహమేవాధ	౧౬ సర్వస్వరూప	౩ సామ	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర.౮,ఖం,౨౫
అఖండైకరసంపర్వం	౧౬ సర్వస్వరూప	౧౭ కృ- య	౩౮ తేజోబిందు	
అయమాత్మాబ్రహ్మ	౧౮ బ్రహ్మస్వరూప	౨ అథర్వ	౬ మాండూక్య	
			౨౮ నృసింహపూర్వతాపినీ	ఖం-౪
(అపూర్వ- తదేతద్బ్రహ్మ లోభాగం)				
అజరోమరో	౧౮ డిటో	౮ శు- య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౧బ్రా)-౪
(అభయం- అజరోమరోలో భాగం)				
అద్వితీయమఖిలో	౧౮ ...	౧౩ ...	౩౪ నిరాలంబ	
అఖండార్థం	౧౮ ...	౨౦ ఋ	౧౦౮ బహ్వృచ	
అనంతమ	౧౮ ...	౨౫ అథర్వ	౫౨ మహానారాయణ	అ-౧
అద్వితీయపరమా	౧౮ ...	౨౬ ...	౫౨ మహానారాయణ	...
అఖిలప్ర	౧౮ ...	౨౯ ...	౫౨ మహానారాయణ	...
అద్వైతమ	౧౮ ...	౩౨ ...	౫౨ మహానారాయణ	...
అసావా	౧౮ ...	౩౫ ...	౮౧ సూర్య	
అథక్స్ఫో	౧౮ ...	౩౭ ...	౫ ముండక	ముం-౨-ఖం ౨
అఖండైకరసంబ్రహ్మ	౧౮ ...	౪౮ కృ- య	౩౮ తేజోబిందు	
అక్షరంప	౧౮ ...	౫౦ ...	౬౩ యోగశిఖ	అ-౩
అనుభూతిప	౧౮ ...	౫౮ ...	౭౩ కఠ	
అస్తీత్యుక్తే	౧౮ ...	౬౩ ...	౯౭ వరహా	
అనాఖ్య	౧౭ అవశిష్టస్వరూప	౭ ...	౭౬ యోగకుండలి	అ-౨
		సామ	౬౧ మహా	అ-౨

అశేవ	౧౮	అవశిష్టస్వరూప	౧౨	సామ	౬౧	మహా	అ. ౪
అభ్యాసేన	౧౮	డిటో	౨౩	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౨
అధిష్ఠానం	౧౮	డిటో	౩౨	ఋగ్వే	౧౦౭	బహ్వృచ	
అశబ్దస్పర్శ	౧౮	డిటో	౩౫	శు. య	౫౯	పైంగల	
				కృ. య	౮౬	యోగకుండలీ	
అనాద్యనంతంమహతఃపరం ధృవంతదేవ	౧౮	డిటో	౩౬	శు. య	౫౯	పైంగల	
				కృ. య	౮౬	యోగకుండలీ	
అనాద్యనంతంమహతఃపరం ధృవంనిచాయ్య	౧౯	ఫలస్వరూప	౧౧	కృ. య	౩	కఠ	అ-౧;వ-౩
అసంకల్పన	౧౯	డిటో	౨౫	సామ	౬౧	మహా	అ. ౪
అథాకామయ	౨౦	విదేహముక్తి	౩౩	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ-౬;బ్రా-౪
అశరీరో	౨౦	డిటో	౫	అథర్వ	౨౭	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౭
అథమర్త్యో	౨౦	డిటో	౧౦	కృ. య	౩	కఠ	వ-౬
అజమమర	౨౦	డిటో	౨౯	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ-౩
అహిర్నిల్వయనీ	౨౦	డిటో	౪౫	కృ. య	౯౮	వరాహ	
అతీతాతీతభావో	౨౦	డిటో	౬౭	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
అవస్థాత్రయహీ	౨౦	డిటో	౭౭	కృ. య		తేజోబిందు	

ఆ

ఆత్మానమేవ	౧	విధి	౨				
ఆత్మావాఅరే	౧	విధి	౩	శు- య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ౪;బ్రా౪-౫
ఆశాంబరః	౧	విధి	౧౦	శు- య	౧౯	పరమహంస	

అప్తకామో	౯ స్వానుభూతి	౩౪ కృ. య	౮౦ బ్రహ్మవిద్యా	
ఆత్మారామ	౯ స్వానుభూతి	౭౫ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	
ఆదిమధ్యాంతశూన్యో	౯ స్వానుభూతి	౭౬ కృ. య	౩౨ డిటో	అ. ౩
ఆనందఘన	౯ స్వానుభూతి	౯౯ కృ. య	౩౨ డిటో	డిటో
ఆత్మానాత్మ	౯ స్వానుభూతి	౧౦౦ కృ. య	౩౨ డిటో	డిటో
ఆకాశాదపి	౯ స్వానుభూతి	౧౦౧ కృ. య	౩౨ డిటో	డిటో
ఆదిచైతన్య	౯ స్వానుభూతి	౧౦౫ కృ. య	౩౨ డిటో	డిటో
ఆదిరంతంచ	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౨౨ కృ. య	౩౨ డిటో	అ. ౨
ఆత్మానాత్మ	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౨౩ కృ. య	౩౨ డిటో	అ-౫
ఆకాశ	౧౩ స్త్రీలింగస్వరూప	౫ సామ	౬౧ మహో	అ-౫
ఆకాశోహం	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౧ సామ	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర;౫౦-౧౮
ఆనందాత్మ	౧౫ డిటో	౨౯ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	
ఆత్మేతి	౧౫ డిటో	౩౪ కృ. య	౩౨ డిటో	
ఆత్మైవాథ	౧౬ సర్వస్వరూప	౮ సామ	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర-౪;ఖం,౨౫
ఆత్మైవేదం	౧౬ ...	౫ శు. య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౪; బ్రా-౫
ఆత్మనోన్యగతి	౧౬ ...	౨౩ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	
ఆత్మనోన్యత్తు	౧౬ ...	౨౮ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౫
ఆకాశవత్సూక్ష్మం	౧౪ బ్రహ్మస్వరూప	౧౨		
ఆదిమధ్యాంతశూన్యం	౧౪ ...	౨౩ అధర్వ	౫౮ మహానారాయణ	అ. ౧
ఆకాశకాశ	౨౦ విదేహముక్తి	౩౮ అధర్వ	౪౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౮
ఆత్మజ్ఞేయాది	౨౦ ...	౪౮ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	

ఇ

ఇతరత్ర	౧ విధి	౬౬ అథర్వ	౫౮ శాండిల్య	
ఇచ్ఛామాత్ర	౨ బంధమోక్ష	౧౬ సామ	౬౧ మహా	అ-౪
ఇచ్ఛాద్వేష	౩ అవిద్యన్నిందా	౨౦ సామ	౬౫ సన్న్యాస	
ఇదంప్రపంచంయత్కించిత్	౪ జగన్మిథ్యా	౧౫ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
(ఇదంప్ర)పంచంనాస్త్యే వ- అయం ప్రపంచో చూడవలెను				
ఇదంజగదయం	౭ జీవన్ముక్తి	౧౦౬ కృ య	౯౮ వరాహ	అ-౪
ఇదంసర్వం	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౨ అథర్వ	౨౭ నృసింహోత్తరతాపనీ	
		శు య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ ౪; బ్రా-౬ అ ౬, బ్రా.౫
		శు- య	౪౮ మండలబ్రాహ్మణ	
ఇదంబ్రహ్మ	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౮౭ కృ- య	౩౭ తేజోబిందు	అ-౬
ఇదంచైతన్య	౨౦ విదేహముక్తి	౫౬ డిటో	౩౭ డిటో	
ఇతినిశ్చయ	౨౦ డిటో	౫౭ డిటో	౩౭ డిటో	

ఈ

ఈదృక్	౭ జీవన్ముక్తి	౨౧ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	

ఉ

ఉపదేశాత్	౪ జగన్మిథ్యా	౧౨ అథర్వ	౬ మాండూక్య	శ్రీగౌడపాదీయోపనిషత్కారికాంతర్గతం

ఉభేసత్య	౫	ఉపదేశ	౨౨	సామ	౬౫	సన్న్యాస	అ. ౨
ఉద్వేగా	౮	జీవన్ముక్తి	౭౦	సామ	౬౧	మహా	అ. ౨
ఉపాధి	౨౨	విదేహముక్తి	౪౨	అథర్వ	౭౬	ఆత్మ	

ఊ

ఊర్ధ్వపూర్ణ	౧౦	సమాధి	౪౯	శు. య	౧౦౨	ముక్తిక	అ-౨

ఋ

ఋతంసత్యం	౧౭	బ్రహ్మస్వరూప	౮౧	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ-౫
				సామ	౯౦	దర్శన	

ఏ

ఏకాకీ	౧	విధి	౪౨	అథర్వ	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
ఏకమాద్యంత	౫	ఉపదేశ	౨౭	డిటో	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ-౫
ఏకమేవాద్వితీయంసన్నా	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౧౮	కృ- య	౩౫	శుకరహస్య	
ఏకతా	౬	డిటో	౨౧	డిటో	౩౫	డిటో	
ఏకధా	౯	స్వానుభూతి	౪౭	డిటో	౪౦	బ్రహ్మవిద్యా	
ఏకమేవాద్వితీయంసద్బ్రహ్మ	౯	డిటో	౧౯ కృ	డిటో	౩౭	తేజోబిందు	అ-౩
ఏవబుధ	౧౨	పుంలింగస్వరూప	౯	సామ	౨౪	మైత్రాయణీ	ప్ర-౨
ఏతద్వై	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౭	అథర్వ	౨౭	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౯
ఏకమద్వైతం	౧౪	డిటో	౧౨	డిటో	౮౭	భస్మజాబాల	
ఏతజ్జ్ఞేయం	౧౪	డిటో	౧౭	డిటో	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
				శు- య	౧౪	శ్వేతాశ్వతర	

ఏకోదేవ	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౧౨ శు.య	౧౪ శ్వేతాశ్వతర	
			౧౧ బ్రహ్మ	
ఏతద్విప్రా	౧౬ సర్వస్వరూప	౬ అథర్వ	౨౮ నృసింహోత్తరతాపనీ	
ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ	౧౮ బ్రహ్మస్వరూప	౧౪ అథర్వ	౫౨ మహానారాయణ	అ. ౩
ఏతద్భావ	౧౮ డిటో	౪౨ కృ- య	౩౮ తేజోబిందు	
ఏకమేవాద్వయం	౧౮ డిటో	౫౩ అథర్వ	౫౨ మహానారాయణ	అ. ౩
ఏకంబ్రహ్మ	౧౮ డిటో	౯ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	అ. ౬
ఏతద్యోవేద	౧౯ ఫల	౧౫ అథ-్వ	౫ ముండక	ముం;౨
ఏవంస్థూలంచ	౨౦ విదేహముక్తి	౪౮ కృ య	౯౭ వరాహ	

ఓ

ఓంకారంయో	౩ అవిద్వన్నిందా	౯ కృ. య	౩౬ ధ్యానబిందు	
ఓంకారాత్మకః	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౯ శు.య	౧౫ హంస	
ఓతోహ్య	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౪ అథర్వ	౨౮ నృసింహోత్తరతాపనీ	
ఓంకారవాచ్య	౧౫ డిటో	౨౫ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	అ- ౫ (విదేహముక్తి చూడవలెను.
ఓంకారఏవే	౧౬ సర్వస్వరూప	౧ సామ	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర-౨; ఖం.౨౩
ఓమిత్యే	౧౮ బ్రహ్మస్వరూప	౩౬ అథర్వ	౨౩ అథర్వశిఖ	
		శు. య	౯౧ తారసార	

ఓంకారవాచ్య	౨౦ విదేహముక్తి	౭౬ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	ఇట్టివాక్యము రెండుచోట్ల గలదు. ఒకటి ఆత్మస్వరూపం రెండవది విదేహముక్తి.

క

కిమిచ్ఛన్	౧ విధి	౧౮ శు. య	౯౯ శాట్యాయనీయ	
			౧౦ బృహదారణ్యక	అ. ౬
కర్తృత్వాద్యహంకారసం	౨ బంధమోక్ష	౩ డిటో	౩౪ నిరాలంబ	
కేవలమోక్ష	౨ డిటో	౭ డిటో	౩౪ డిటో	
కర్మణా	౨ డిటో	౨౦ డిటో	౬౫ సన్న్యాస	అ. ౨
కర్తృత్వాద్యహంకారభా	౩ అవిద్వన్నిందా	౩ డిటో	౩౪ నిరాలంబ	
కుశలా	౩ డిటో	౧౧ డిటో	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౧
క్రాప్త	౩ డిటో	౧౩ డిటో	౧౯ పరమహంస	
		అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	
కోబంధః	౫ ఉపదేశ	౨౪ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	
క్వచిన్నా	౫ ఉపదేశ	౩౮ శు. య	౭౩ అధ్యాత్మ	
క్రాంతి	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౯ అథర్వ	౫ ముండక	ము.౦-౩౫౦-౧
కృత్య	౭ మనన	౧౩ ఋగ్వే	౪౨ ఆత్మబోధ	
కింకరోమి	౭ మనన	౩౮ కృ. య	౯౮ వరాహ	
కుచేలో	౮ జీవన్ముక్తి	౪ శు. య	౩౦ సుబాల	అ. ౩

కపాలం	౭ జీవన్ముక్తి	౧౭ అధర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	
కుర్వన్నపి	౭ డిటో	౪౨ అధర్వ	౨౩ ఆత్మ	
కేవలంను	౭ డిటో	౫౯ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
క్రియానాశాత్	౭ డిటో	౨౭ శు. య	౨౩ అధ్యాత్మ	
కుర్వతో	౭ డిటో	౯౨ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ. ౪
కించిదస్తి	౭ డిటో	౧౧౨ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౪
కేవలాఖండ	౯ స్వానుభూతి	౨౨ సామ	౨౪ కుండిక	
కేవలంసచ్చి	౯ డిటో	౨౯ శు య	౯౭ వరహా	
కాలత్రయవిముక్తోస్మి	౯ డిటో	౨౨ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
కేవలంజ్ఞాన	౯ డిటో	౨౦ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంశాంత	౯ డిటో	౨౭ ...	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంనిత్య	౯ ...	౨౯ ...	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంసత్య	౯ ...	౭౦ ...	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంతుర్య	౯ ...	౭౧ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	డిటో
కేవలాకార	౯ ...	౭౦ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	డిటో
కర్మాధ్యక్షః	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౧౭ కృ య	౧౧ బ్రహ్మ	
			౧౪ శ్వేతాశ్వతర	
కిమన్య	౧౬ సర్వస్వరూప	౩౦ సామ	౬౧ మహా	
కాలోబ్రహ్మ	౧౨ బ్రహ్మస్వరూప	౭౭ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౬
కార్యోపాధి	౧౭ అవశిష్టస్వరూప	౫ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
కార్యకారణ	౧౭ డిటో	౬ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
కాలత్రయ	౧౭ డిటో	౧౨ సామ	౬౫ సన్న్యాస	
కాలభేదం	౨౦ విదేహముక్తి	౫౯ కృ. య	౩౨ తేజోబిందు	

...౦చిద్భేదం	౨౦	విదేహముక్తి	౬౦	కృ. య	౩౮	తేజోబిందు	
			ఖ				
ఖాదప్యతి	౫	ఉపదేశ	౨౭	అథర్వ	౮౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౫
ఖేదోల్లాస	౧౭	అవశిష్ట స్వరూప	౧౩	సామ	౬౧	మహా	అ. ౬
			గ				
గచ్ఛ్	౧	విధి	౩౬	సామ	౮౪	కుండిక	
గంధర్వ	౪	జగన్మిథ్యా	౨౪	కృ. య	౩౮	తేజోబిందు	అ. ౬
గగనేలీనమా	౪	డిటో	౨౫	కృ. య	౩౮	డిటో	అ. ౬
గోస్తనాత్	౪	డిటో	౨౮	కృ. య	౩౮	డిటో	అ. ౬
గతాః	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౯	అథర్వ	౫	ముండక	ముం: ౩; ఖం-౧
గంతవ్య	౯	స్వానుభూతి	౮౨	సామ	౭౯	మైత్రేయ	అ. ౩
గురుశిష్యాది	౧౪	బ్రహ్మస్వరూప	౯౬	అథర్వ	౮౬	ఆత్మ	
గుహాగ్రంథి	౨౦	విదేహముక్తి	౨	అథర్వ	౫	ముండక	ముం-౩; ఖం-౨
			ఘ				
ఘటాకాశం	౫	ఉపదేశ	౪౧	శు. య	౮౩	అధ్యాత్మ	
ఘటేనష్టే	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౩౮	అథర్వ	౮౬	ఆత్మ	
ఘటాకాశమివా	౧౯	ఫల	౨౯	శు. య	౫౯	పైంగల	అ. ౪
			చ				
చిత్తమేవహి	౧	విధి	౨౩	శు. య	౯౯	శాట్యాయనీయ	
				కృ. య	౯౭	వరాహ	
				సామ	౨౪	మైత్రాయణీ	

కపాలం	౮ జీవన్ముక్తి	౧౮ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	
కుర్వన్నపి	౮ డిటో	౪౨ అథర్వ	౭౩ ఆత్మ	
కేవలంను	౮ డిటో	౫౯ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
క్రియానాశాత్	౮ డిటో	౭౮ శు. య	౭౩ అధ్యాత్మ	
కుర్వతో	౮ డిటో	౯౭ కృ. య	౯౮ వరాహ	అ. ౪
కించిదస్తి	౮ డిటో	౧౧౭ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౪
కేవలాఖండ	౯ స్వానుభూతి	౨౭ సామ	౭౪ కుండిక	
కేవలంసచ్చి	౯ డిటో	౨౯ శు. య	౯౮ వరహ	
కాలత్రయవిముక్తోస్మి	౯ డిటో	౭౭ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
కేవలంజ్ఞాన	౯ డిటో	౭౦ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంశాంత	౯ డిటో	౭౮ ...	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంనిత్య	౯ ...	౭౯ ...	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంసత్య	౯ ...	౮౦ ...	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
కేవలంతుర్య	౯ ...	౮౧ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	డిటో
కేవలాకార	౯ ...	౮౦ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	డిటో
కర్మాధ్యక్షః	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౧౮ కృ. య	౧౧ బ్రహ్మ	
			౧౪ శ్వేతాశ్వతర	
కిమన్య	౧౬ సర్వస్వరూప	౩౦ సామ	౬౧ మహా	
కాలోబ్రహ్మ	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౮౮ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౬
కార్యోపాధి	౧౮ అవశిష్టస్వరూప	౫ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
కార్యకారణ	౧౮ డిటో	౬ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
కాలత్రయ	౧౮ డిటో	౧౭ సామ	౬౫ సన్న్యాస	
కాలభేదం	౨౦ విదేహముక్తి	౫౯ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	

కంచిద్భేదం	౨౦ విదేహముక్తి	౬౦ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
ఖ				
ఖాదప్యతీ	౫ ఉపదేశ	౨౮ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
ఖేదోల్లాస	౧౮ అవశిష్టస్వరూప	౧౩ సామ	౬౧ మహా	అ. ౬
గ				
గచ్ఛ	౧ విధి	౩౬ సామ	౭౪ కుండినీ	
గంధర్వ	౪ జగన్మిథ్యాత్వ	౨౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౬
గగనేనీలిమా	౪ డిటో	౨౫ కృ. య	౩౭ డిటో	అ. ౬
గోస్తనాత్	౪ డిటో	౨౭ కృ. య	౩౭ డిటో	అ. ౬
గతాః	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౮ అథర్వ	౫ ముండక	ముం: ౩; ఖం-౧
గంతవ్య	౯ స్వానుభూతి	౭౨ సామ	౨౯ మైత్రేయి	అ. ౩
గురుశిష్యాది	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౮౬ అథర్వ	౭౬ ఆత్మ	
గుహాగ్రంథి	౨౦ విదేహముక్తి	౨ అథర్వ	౫ ముండక	ముం-౩; ఖం-౨
ఘ				
ఘటాకాశం	౫ ఉపదేశ	౪౧ శు య	౭౩ అధ్యాత్మ	
ఘటే నష్టే	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౩౭ అథర్వ	౭౬ ఆత్మ	
ఘటాకాశమివా	౧౯ ఫల	౨౯ శు- య	౫౯ పైంగల	అ. ౪
చ				
చిత్తమేకహి	౧ విధి	౨౩ శు. య	౯౯ శాట్యాయనీయ	
		కృ. య	౯౮ వరాహ	
		సామ	౨౪ మైత్రాయణీ	

చిత్తంకారణ	౧ విధి	౩౩ సామ	౬౧ మహో	అ. ౩
		కృ. య	౬౩ యోగశిఖా	
చిచ్చైత్య	౨ బంధమోక్ష	౧౮ సామ	౬౧ మహో	అ. ౬
చిత్తేచలతి	౨ డిటో	౨౨ కృ. య	౬౩ యోగశిఖా	అ. ౬
చిత్తంప్రపంచ	౪ జగన్మిథ్యా	౧౮ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౫
చిత్తాకాశం	౫ ఉపదేశ	౧౫ సామ	౬౧ మహో	అ. ౪
చిదిహాస్తీతి	౫ డిటో	౪౩ కృ. య	౯౮ వరాహ	అ. ౨
చిత్త్వంచిదిహ	౫ డిటో	౪౪ కృ. య	౯౮ డిటో	అ. ౨
చిద్విహర్త	౫ డిటో	౪౮ కృ. య	౯౮ డిటో	అ. ౩
చతుర్ముఖ	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౧౨ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
చైతన్య	౬ డిటో	౧౩ కృ. య	౩౫ డిటో	
చిద్రూపత్వాత్	౭ మనన	౨౧ ఋగ్వే	౪౨ ఆత్మబోధ	
చైతన్యవర్జిత	౮ జీవన్ముక్తి	౧౦౪ కృ. య	౯౮ వరాహ	అ. ౪
చిదాత్మాహం	౮ డిటో	౧౧౦ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౪
చిదహం	౮ డిటో	౧౧౯ కృ. య	౩౭ డిటో	అ. ౪
చిదాత్మాస్మి	౯ స్వానుభూతి	౧౬ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
చిదానందోస్మ్యహం	౯ డిటో	౩౮ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
చిత్తాది	౯ డిటో	౫౮ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
చిద్ఘనోహం	౯ డిటో	౭౮ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
		సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
చిత్తవృత్తి	౯ స్వానుభూతి	౯౧ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
చిత్తచైత్య	౧౦ సమాధి	౧౫ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౨
చిత్తాభావాత్	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౩౦ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	

చక్షుషో ద్రష్టా	౧౨	పుంలింగస్వరూప	౧౦	అధర్వ	౨౮	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౨
చిన్మాత్రం తై	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౨౬	సామ	౬౧	మహో	అ-౨
చైతన్యాము	౧౪	డిటో	౨౮	సామ	౬౧	మహో	అ-౫
చిదేక	౧౫	ఆత్మస్వరూప	౩	అధర్వ	౨౮	నృసింహోత్తరతాపనీ	
చిన్మాత్రాన్నా స్తి	౧౬	సర్వస్వరూప	౨౨	కృ- య	౩౮	తేజోబిందు	
చిత్స్వరూప	౧౮	బ్రహ్మస్వరూప	౧౭	అధర్వ	౫౨	నారాయణ	అ-౮
చైతన్యమేకం	౧౮	డిటో	౪౦	శు- య	౨౦	అమృతబిందు	
				అధర్వ	౭౦	త్రిపురాతాపనీ	అ-౫
చిన్మాత్రాత్పరమం	౧౮	డిటో	౪౩	కృ- య	౩౮	తేజోబిందు	
చిద్రూపమాత్రం	౧౬	డిటో	౭౦	కృ- య	౩౮	డిటో	అ-౩
చితః చైత్య	౧౭	అవశిష్ట స్వరూప	౧౭	సామ	౬౫	సన్న్యాస	
చిన్మోక్షమైవ	౧౭	డిటో	౨౯	అధర్వ	౮౦	అన్నపూర్ణ	అ-౫
చిత్తనాశే	౨౦	విదేహముక్తి	౩౯	అధర్వ	౮౦	డిటో	అ-౪
చిన్మాత్రే తైవ	౨౦	డిటో	౬౩	కృ- య	౩౮	తేజోబిందు	
చైతన్యమాత్రసం	౨౦	డిటో	౬౪	డిటో	౩౮	డిటో	
చిత్తవృత్తే	౨౦	డిటో	౬౮	డిటో	౩౮	డిటో	

జ

జ్ఞానమాత్మని.	౧	విధి	౧౬	కృ- య	౩	కఠ	అ౧ వల్లి ౩
జ్యోతిర్లింగం	౧	విధి	౩౭	...	౪౦	బ్రహ్మవిద్యా	
జిహ్వారో	౧	విధి	౫౨	...	౪౧	యోగతత్త్వ	
జ్వాలాగ్ని	౪	జగన్మిథ్యా	౨౭	...	౩౮	తేజోబిం	అ-౬
జ్ఞానినో	౪	జగన్మిథ్యా	౨౯	...	౩౮	...	అ-౬
జన్మమృత్యు	౫	ఉపదేశ	౪౮	...	౯౮	వరహ	అ-౩

జడత్వ	౭ మనన	౧౯ బల	౪౨ ఆత్మబోధ	
జ్ఞాతం	౭ మనన	౩౧ సామ	౬౧ మహా	అ. ౫
జీవఃపంచ	౮ జీవన్ముక్తి	౬ ...	౪౮ మండలబ్రాహ్మణ	బ్రా-౧
జగజ్జీవా	౮ డిటో	౪౭ అథర్వ	౭౭ పాశుపతబ్రాహ్మణ	
జన్మస్థితి	౮ డిటో	౭౪ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
జ్యోతిర్మ	౯ స్వానుభూతి	౩౯ కృ. య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
జీవాత్మ	౧౦ సమాధి	౧ అథర్వ	౫౮ శాండిల్య	అ. ౧
జాగ్రన్నిద్రా	౧౦ సమాధి	౧౦ సామ	౬౧ మహా	అ. ౫
			౨౯ మైత్రేయ	అ. ౨
జీవత్రయ	౧౧ నానాలింస్వరూప	౨౮ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
జగత్త్రియ	౧౬ సర్వస్వరూప	౧౫ కృ. య	౯౮ వరహా	
		సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
జ్ఞాతా చిన్మాత్ర	౧౬ సర్వస్వరూప	౨౦ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
జగన్మాన్మ	౧౬ డిటో	౩౪ శు. య	౬౩ యోగశిఖ	అ. ౪
జగద్రూపం	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౮౫ అథర్వ	౭౬ ఆత్మ	
జీవవిససా	౧౭ డిటో	౯౩ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
జీవభావ	౧౮ అవశిష్టస్వరూప	౨ శు. య	౫౯ పైంగల	
జ్ఞేయవస్తు	౧౮ డిటో	౨౫ అథర్వ	౫౮ శాండిల్య	
జ్ఞాతృత్వంమృత్యు	౧౯ ఫల	౨౦ కృ. య	౧౨ కైవల్య	
జీవన్ముక్త	౨౦ విదేహముక్తి	౧౩ శు- య	౫౯ పైంగల	అ. ౩
			౧౦౮ ముక్తిక	
		కృ. య	౮౬ యోగకుండలీ	
		సామ	౬౧ మహా	అ. ౨

జీవన్నైవ	౨౦	విదేహముక్తి	౪౧	అథర్వ	౭౬	ఆత్మ	
జీవేశ్వరేతి	౨౦	డిటో	౨౫	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
జీవాత్మపర	౨౦	డిటో	౭౨	డిటో	౩౭	డిటో	

త

తమేవధీరః	౧	విధి	౧౯	కృ. య	౯౮	వరాహ	అ. ౪
				శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ. ౬
				అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౪
తస్మిన్ క్షీణే	౧	డిటో	౩౪	సామ	౬౧	మహా	అ. ౩
				కృ- య	౬౩	యోగశిఖా	
త్వచాయద్యత్	౧	డిటో	౫౩	కృ. య	౪౧	యోగతత్త్వ	
త్యక్తేషణో	౧	డిటో	౬౦				
తన్నివృత్తిర్	౨	బంధమోక్ష	౨	కృ య	౩౩	సర్వసార	
తదమార్జన	౨	డిటో	౩౦	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ-౪
తత్ప్రమార్జన	౨	డిటో	౩౧	డిటో	౭౦	డిటో	అ-౪
తేప్యజ్ఞాన	౩	అవిద్వన్నిందా	౧౨	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ-౧
తత్త్వమసిత్వం	౫	ఉపదేశ	౪	శు.య	౫౯	పైంగల	అ. ౩
(తత్త్వమసి)		సయఏషోచూడవలెను					
తదేవబ్రహ్మత్వం	౫	ఉపదేశ	౬	సామ	౨	కేన	ఖం-౧
త్యజధర్మ	౫	డిటో	౨౧	డిటో	౬౫	సన్యాస	అ-౨
(తస్మాత్సర్వం)		అతస్సర్వంచూడవలెను					
త్వంబ్ర	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౫	అథర్వ	౫౨	మహానారాయణ	అ-౬

వాక్యం	అధ్యాయ		౧౯	౨౦	౪౨	ఆత్మబోధ	౩-౫
త్వమేవాహంఅవయోః లో భాగం)							
తయోస్సం	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౩౨	అథర్వ	౫౪	రామరహస్య	౪-౫
తజ్జైవో	౬	డిటో	౩౭	డిటో	౪౬	ఆత్మ	
తారంజపతు	౪	మనన	౨౭	కృ. య	౪౯	అవధూత	
తేజేవాః	౭	జీవన్ముక్తి	౩	అథర్వ	౨౪	నృసింహోత్తరతాపనీ	౫౦-౬
తురీయము	౭	డిటో	౪	డిటో	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
తత్త్వమస్యాది	౭	...	౫౪	కృ. య	౪౯	అవధూత	
తత్త్వయోగీ	౭	...	౫౭	డిటో	౪౯	అవధూత	
తిష్ఠతి	౭	...	౬౪	సామ	౬౧	మహా	౪.౨-౬
తదోహ్యహం	౯	స్వానుభూతి	౨				
తచ్ఛాంత	౯	...	౩	సామ	౧౯	పరమహంస	
త్వంవాహ	౯	...	౪	కృ. య	౯౭	వరహ	
తత్త్వాణా	౯	...	౪	శు. య	౨౦	అమృతబిందు	
తత్పరఃపరమపురుషః	౯	...	౧౦	శు. య	౯౧	తారసార	
త్రిషు	౯	...	౧౧	కృ. య	౧౨	కైవల్య	
తేభ్యోవిలక్షణ	౯	...	౧౨	డిటో	౧౨	కైవల్య	
తుర్యాతుర్య	౯	...	౧౧౦	డిటో	౩౪	తేజోబిందు	౪-౫
తథాత్మమనసా	౧౦	సమాధి	౩౬	ఋగ్వే	౧౦౫	సౌభాగ్యలక్ష్మి	
				కృ. య	౯౭	వరాహ	౪-౨
తస్మాన్మామకో	౧౨	పుంలింగస్వరూప	౪	శు. య	౧౫	హంస	
తచ్ఛుద్ధ	౧౨	...	౨౫	కృ. య	౩౪	తేజోబిందు	౪-౧
తత్త్వజ్ఞా	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౯	ఋగ్వే	౫౪	కుండల	

తజ్జ్యోతి	౧౪ నపుంసకలింగస్వరూప	౧౦		
తత్పరః పరమాత్మాచ	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౧౭ శు. య	౯౧ తారసార	
తత్త్వమస్యాదిహ	౧౫ ...	౨౪ కృ- య	౩౮ తేజోబిందు	అ-౪
తదేతద్బ్రహ్మపూర్వ	౧౮ బ్రహ్మస్వరూప	౫ శు. య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౪-బ్రా-౫
తదేతద్వయం	౧౮ ...	౧౯ అథర్వ	౨౮ నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౭
తన్నిత్య	౧౮ ...	౧౮ శు. య	౫౯ పైంగల	
తత్త్వంపర	౧౮ ...	౧౯ డిటో	౫౯ పైంగల	
తురీయం	౧౮ ...	౩౧ అథర్వ	౫౨ మహానారాయణ	అ-౧
తదేవని	౧౮ ...	౩౯ శు- య	౨౦ అమృతబిందు	
		అథర్వ	౭౦ త్రిపురాతాపనీ	ఉ-౫
తద్విద్యా	౧౮ ...	౫౫ డిటో	౮౦ అన్నపూర్ణ	అ-౩
తద్బ్రహ్మానంద	౧౮ ...	౬౦ కృ- య	౭౩ కఠ	
తతస్తిమిత	౧౭ అవశిష్టస్వరూప	౮ డిటో	౭౬ యోగకుండలీ	అ-౨
		సామ	౬౧ మహా	అ-౨
తావత్తావత్	౧౭ ...	౨౨ అథర్వ	౮౦ అన్నపూర్ణ	
తరతి	౧౯ ఫల	౪ సామ	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర-౮-ఖం-౧
తద్బ్రహ్మైవాహం	౧౯ ...	౭ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	
తమేవంజ్ఞాత్వా	౧౯ ...	౯ శు- య	౯౯ శాట్యాయనీయ	
తద్వైతంవిద్యాంస	౧౯ ...	౧౦ డిటో	౯౯ శాట్యాయనీయ	
తదావిద్వాన్పు	౧౯ ...	౧౪ అథర్వ	౫ ముండక	ముం-౩ ఖం-౧
తదావిద్వాన్న	౧౯ ...	౧౯ ...	౫ ముండక	ముం-౩ ఖం-౨
తద్బ్రహ్మాహమితిజ్ఞాత్వా	౧౯ ...	౨౧ ...	౭౦ త్రిపురాతాపనీ	ఉ-౫
తృణాగ్రే	౧౯ ...	౩౧ డిటో	౮౦ అన్నపూర్ణ	అ-౫

వాక్య	౫ | మనన	౧౯ | బల	౪౭ | ఆత్మబోధ	అ. ౫
తద్విష్ణోనందమద్వం	౧౯ ఫల	౩౫ కృ-య	౯౦ వరాహ	అ. ౨
			౭౩ కఠ	
		సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
తద్యదాహి	౨౦ విదేహముక్తి	౪ శు-య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౬-బ్రా-౪
తే బ్రహ్మ	౨౦ విదేహముక్తి	౧౨ కృ-య	౧౨ కైవల్య	
		అథర్వ	౫ ముండక	ముం-౩-ఖం-౨
తస్యాభి	౨౦ డిటో	౧౫ కృ-య	౧౪ శ్వేతాశ్వతర	అ-౧
తత్సత్యం	౨౦ ...	౧౬ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ-౩
తదను	౨౦ ...	౨౩ డిటో	౭౦ డిటో	అ-౩
తూష్ణీమేవ	౨౦ ...	౫౪ కృ-య	౩౭ తేజోబిందు	
తుర్యతుర్యః	౨౦ ...	౬౫ డిటో	౩౭ తేజోబిందు	

ద

వాక్య	౫ | మనన	౧౯ | బల	౪౭ | ఆత్మబోధ	అ. ౫
దృశ్యంహ్యదృశ్యతాం	౧ విధి	౨౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
దేహోహమితి	౧ ...	౨౭ ...	౩౭ తేజోబిందు	
దేహజాత్యాది	౧ ...	౪౦ ...	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
దదాత్	౧ డిటో	౪౩ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	
దృష్టింజ్ఞాన	౧ డిటో	౫౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం	౧ డిటో	౫౫ డిటో	౩౭ డిటో	
దృష్టిస్సైవ	౨ డిటో	౫౬ ...	౩౭ డిటో	
దేహాగ్న్యన్నారే	౧ డిటో	౫౭ ...	౯౯ శాట్యాయనీయ	
దేహో దీక్ష	౨ బంధమోక్ష	౧ ...	౩౩ సర్వసార	

దేహమనుష్య	౨ బంధమోక్ష	౬ శు- య	౩౪ నిరాలంబ	
ద్రష్టృదృశ్య	౨ బంధమోక్ష	౧౫ సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
ద్వితీయ	౪ జగన్మిథ్యా	౧౩ డిటో	౬౧ మహా	అ, ౫
ద్వశ్యరూపం	౪ జగన్మిథ్యా	౧౬ కృ- య	౩౭ తేజోబిందు	
ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని	౫ ఉపదేశ	౧౩ సామ	౬౧ మహా	అ ౬
			౨౯ మైత్రేయ	అ. ౨
		కృ. య	౯౮ వరాహ	అ. ౪
దర్శనప్రథమా	౫ ఉపదేశ	౧౪ సామ	౬౧ మహా	అ. ౬
			౨౯ మైత్రేయ	అ. ౨
		కృ. య	౯౮ వరాహ	అ. ౪
ద్వాభ్యాం	౫ ఉపదేశ	౧౬ సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
దృశ్యమానస్య	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౨౪ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
దేవార్చన	౭ మనన	౨౭ కృ. య	౭౯ అవధూత	
దేహేంద్రియే	౮ జీవన్ముక్తి	౮౨ శు-య	౭౩ అధ్యాత్మ	
దేహత్రయాతీ	౮ డిటో	౧౧౨ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౪
ద్వైతభావ	౯ స్వానుభూతి	౨౧ శు-య	౭౩ అధ్యాత్మ	
ద్వైతాద్వైతవి	౯ డిటో	౫౨ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
దేశకాల	౯ డిటో	౬౬ సామ	౨౯ డిటో	అ. ౩
దృశిస్వరూపం	౯ డిటో	౧౧౧ శు-య	౧౦౮ ముక్తిక	అ. ౨
దృశ్యాసంభవ	౧౦ సమాధి	౨౩ సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
దృగ్దృశ్యం	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౨౩ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౨
దేహత్రయమవి	౧౧ డిటో	౨౭ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
దివ్యోహ్య	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౧౪ అథర్వ	౫ ముండక	ముం-౨

దృశ్యదర్శన	౧౨ భ్రూంలింగస్వరూప	౨౭ సామ	౬౧ మహో	అ-౬
దృష్టృదర్శనదృశ్యాది	౧౪ నపుంసకలింగస్వరూప	౩౦ సామ	౬౧ మహో	అ-౫
దేహాదేః	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౭ కృ- య	౩౪ నిరాలంబ	
ద్వైతాద్వైతస్య	౧౫ డిటో	౩౫ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	అ- ౪
దేశతః	౧౮ బ్రహ్మస్వరూప	౩౦ అథర్వ	౫౭ మహానారాయణ	అ- ౧
దోషాద్బ్రహ్మ	౧౮ డిటో	౯౦ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	అ- ౬
దర్శనాదర్శనే	౧౯ ఫల	౩౯ కృ- య	౧౦౭ ముక్తిక	

ధ

ధరా	౩ అవిద్యన్నిందా	౨౧ సామ	౫౬ సన్న్యాస	
ధ్యానతో	౫ ఉపదేశ	౧౮ ..	౬౧ మహో	అ. ౪
ధియాయేన	౭ జీవన్ముక్తి	౮౩ ...	౬౧ మహో	
ధ్యాతృధ్యాన	౯ స్వానుభూతి	౬౦ ...	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
ధ్యాతృధ్యానేవి	౧౦ సమాధి	౨కృ. య	౫౯ పైంగల	అ. ౩
ధ్యానస్య	౧౦ సమాధి	౨౭ కృ. య	౪౪ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ	
ధృవంస్థి	౧౪ నపుంసకలింగస్వరూప	౨౩ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౧

న

నానుధ్యాయేత్	౧ విధి	౨౦ కృ- య	౯ [illegible]	అ. ౪
		శు- య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౬
		అథర్వ	౩౦ [illegible]	అ. ౪
నిరిందనజ్యోతి	౧ డిటో	౫౭ కృ- య	౯౯ శాట్యాయనీయ	
నాడీశుద్ధింతు	౧ డిటో	౬౨ కృ- య	౪౪ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ	
నిర్వికల్పః	౧ డిటో	౬౪ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ. ౫

నిత్యానిత్య	౨ బంధమోక్ష	౯ శు-య	౩౪ నిరాలంబ	
నమోక్షో	౨ డిటో	౨౫ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౨
నాన్యత్	౪ జగన్మిథ్యా	౧ ఋగ్వే	౬ ఐతరేయ	
నతుతద్ద్వితీయ	౪ డిటో	౪ శు-య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౫-బ్రా-౩
నాత్ర	౪ డిటో	౫ అథర్వ	౨౭ నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౬
నైవతత్ర	౪ డిటో	౮ అథర్వ	౨౭ డిటో	ఖం-౬-౨
(నాస్తి ద్వైతం సర్వత్ర నహ్యస్తి చూడవలెను.)				
నాస్తినాస్తి	౪ డిటో	౩౨ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౫
నిద్రాయా	౪ ఉపదేశ	౩౭ శు-య	౭౩ అధ్యాత్మ	
నమస్త్వ	౮ జీవబ్రహ్మైక్య	౩౩ అథర్వ	౫౪ రామరహస్య	అ-౫
నమేబంధో	౭ మనన	౧౧ ఋగ్వే	౪౨ ఆత్మబోధ	
నశాంతిమహా	౭ డిటో	౨౦ ఋగ్వే	౪౨ ఆత్మబోధ	
నాహందేహో	౭ డిటో	౨౩ కృ. య	౩౩ సర్వసార	
నాహంజీవ	౭ డిటో	౨౪ కృ. య	౩౩ డిటో	
నభూతం	౭ డిటో	౩౩ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ-౫
నస్తామి	౭ డిటో	౩౪ అథర్వ	౭౦ డిటో	అ-౫
నసంతినాస్తి	౭ డిటో	౩౭ కృ. య	౯౬ వరాహ	అ. ౨
నిర్ద్వంద్వః	౬ జీవన్ముక్తి	౯ శు-య	౪౬ మండలబ్రాహ్మణ	బ్రా-౩
నిమిషార్ధం	౬ డిటో	౧౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ-౧
నిరాత్మవశ్చ	౬ ...	౨౨ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	ఉ-౫
నహ్యాప్యతిగ్లాయతి యస్వకాంత	౬ డిటో	౨౫ సామ	౮౧ మహా	అ-౪

స్కృతేన	౯	...	౨౭	సామ	౬౧	మహా	అ-౪
నిర్మందర	౯	...	౨౯	డిటో	౬౧	...	అ-౪
నిశ్వాసా	౯	జీవన్ముక్తి	౩౫	అథర్వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	అ-౪
నిర్గ్రంధి	౯	...	౩౭	కృ-య	౨౨	అక్షి	
నిరనోపి	౯	...	౪౦	అథర్వ	౨౬	ఆత్మ	
నిత్యతృప్తో	౯	...	౪౧	డిటో	౨౬	...	
నైష్కర్మ్యేణ	౯	...	౪౫	శు-య	౧౦౭	ముక్తిక	అ-౨
నసమాధాన	౯	...	౪౬	డిటో	౧౦౭	...	
నతత్వశ్రుతి	౯	...	౪౭	అథర్వ	౨౨	పాశుపతబ్రాహ్మణ	
నహ్యావ్యక్తివర్ణపతి	౯	...	౬౩	సామ	౬౧	మహా	అ-౨
నశోచతే	౯	...	౨౧	డిటో	౬౧	...	అ-౨
నిర్వికల్ప	౯	...	౭౦	శు-య	౨౩	అధ్యాత్మ	
నప్రత్యక్	౯	...	౭౪	డిటో	౨౩	అధ్యాత్మ	
నోదేతి	౯	...	౯౦	కృ-య	౯..	రామా	అ-౪
నిత్యానంద	౯	...	౧౧౬	కృ-య	౩౨	తేజోబిందు	అ-౪
నిర్వాణోస్మి	౬	స్వానుభూతి	౧౫	సామ	౬౫	సన్న్యాస	అ-౨
నిత్యశుద్ధో	౬	...	౧౯	డిటో	౨౯	మైత్రేయ	అ-౧
నిష్క్రియో	౬	...	౨౫	...	౨౪	కుండిక	
నిర్వికల్పోస్మి	౬	...	౨౬	...	౨౪	డిటో	
నష్టేష్టా	౬	...	౩౧	కృ-య	౬౫	సన్న్యాస	అ-౨
నిత్యోహం	౬	...	౪౦	కృ-య	౪౦	సహ్యావిద్యా	
నిర్మలో	౬	...	౪౧	డిటో	౪౦	డిటో	
నిర్వికారో	౬	...	౪౨	డిటో	౪౦	డిటో	

నిరింద్రియో	౯	స్వానుభూతి	౪౩	కృ. య	౪౦	బ్రహ్మవిద్యా	
నానాత్మ	౯	...	౫౬	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౩
నిర్వికల్పస్వరూపోస్మి	౯	...	౭౩	కృ. య	౩౨	తేజోబిందు	అ. ౩
నిత్యశుద్ధచిదానంద	౯	డిటో	౭౨	కృ. య	౩౨	డిటో	అ. ౩
నిత్యశుద్ధవిశుద్ధైక	౯	డిటో	౭౭	డిటో	౩౨	డిటో	అ. ౩
నామరూపవిము	౯	డిటో	౧౦౪	డిటో	౩౨	డిటో	అ. ౩
నిదాఘ	౧౦	సమాధి	౧౪	అథర్వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	అ-౪
నైతజ్జాగ్రన్	౧౦	డిటో	౧౨	అథర్వ	౨౦	డిటో	అ-౫
నిర్వికారతయా	౧౦	...	౨౧	కృ- య	౩౨	తేజోబిందు	
నిశ్చితా	౧౦	డిటో	౩౩	అథర్వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	అ-౧
నిర్వికల్పసమాధి	౧౦	డిటో	౪౬	కృ. య	౧౦౬	సరస్వతీరహస్య	
నేతి నేతి	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౪	శు.య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ-౪- బ్రా౨-౪
నవిరోధో	౧౧	డిటో	౭	అథర్వ	౭౦	త్రిపురాతాపనీ	ఉ-౫
					౨౬	అత్మ	
				కృ. య	౨౯	అవధూత	
					౨౧	అమృతబిందు	
నముముక్షు	౧౧	డిటో	౯	అథర్వ	౭౮	త్రిపురాతాపనీ	ఉ-౫
					౨౬	ఆత్మ	
				కృ- య	౨౯	అవధూత	
					౨౦	అమృతబిందు	
నాన్తఃప్ర	౧౨	పుంలింగస్వరూప	౨	అథర్వ	౬	మాండూక్య	ఉ-౨
					౫౫	రామోత్తరతాపనీ	
					౨౨	నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౪

నిత్యోదితో	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౨౯ సామ	౬౧ మహో	అ. ౬
నాస్తమేతి	౧౩ స్త్రీలింగస్వరూప	౬ సామ	౬౧ డిటో	అ-౫
నచయాతి	౧౩ డిటో	౭ డిటో	౬౧ డిటో	అ-౫
నిష్కలంకో	౧౩ డిటో	౧౦ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ-౫
నిత్యంశుద్ధం	౧౪ నపుంసకలింగస్వరూప	౫ అథర్వ	౨౭ నృసింహోత్తరతాపనీ	ఖం-౯
నిష్కలంనిర్మలం	౧౪ డిటో	౨౪ కృ. య	౪౧ యోగతత్త్వ	
నశూన్యం	౧౪ ...	౨౫ సామ	౬౧ మహో	అ. ౨
నిర్లేపకం	౧౪ డిటో	౩౩ కృ. య	౬౩ యోగశిఖ	అ. ౩
నిర్గుణస్సాక్షీ	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౧౦ అథర్వ	౭౬ ఆత్మ	
నిశ్శబ్దం	౧౫ డిటో	౧౭ ఋగ్వే	౩౮ నాదబిందు	
నిత్యస్సర్వ	౧౫ డిటో	౧౭ సామ	౯౦ దర్శన	ఖం-౦-౧౦
		అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ, ౫
నిర్వికల్పస్య	౧౫ డిటో	౨౧ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ-౪
నామరూపవిహీ	౧౫ డిటో	౩౪ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
నిష్ఫలాత్మా	౧౫ ...	౩౬ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ ౪
నారాయణ	౧౬ సర్వస్వరూప	౭ డిటో	౧౮ నారాయణ	
నత్వంనాహం	౧౬ డిటో	౨౮ కృ- య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౫
నతదస్తి	౧౬ డిటో	౨౯ కృ- య	౩౭ డిటో	అ. ౫
నదేహోనచ	౧౬ డిటో	౩౨ కృ- య	౩౭ డిటో	
(నారాయణ-సర్వభూతాలో భాగం)				
నకించిద్భా	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౫౨ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
నిత్యానందము	౧౭ డిటో	౭౦ కృ- య	౩౭ తేజోబిందు	

నావిద్యా	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౭౫ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
నైరాత్మ్యలి	౧౮ అవశిష్టస్వరూప	౨౦ సామ	౬౫ సన్న్యాస	
నిరానందోపి	౨౦ విదేహముక్తి	౨౭ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౩
నచేతనో	౨౦ డిటో	౨౮ అథర్వ	౭౦ డిటో	అ. ౩
నగుణానాగుణా	౨౦ డిటో	౪౦ డిటో	౭౦ డిటో	అ-౪
నేతి నేతీతి	౨౦ డిటో	౪౯ కృ. య	౯౮ వరాహ	
నిత్యానందస్వ	౨౦ డిటో	౭౧ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	

ప

పదార్థ	౨ బంధమోక్ష	౨౪ సామ	౬౧ మహో	అ. ౨
ప్రతిబింబిత	౩ అవిద్యన్నిందా	౬ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ-౨
ప్రపంచోయది	౪ జగన్మిథ్యా	౯ అథర్వ	౬ మాండూక్య(శ్రీగౌడపాదీయోపనిషత్కారికాంతర్గత	
పరంబ్రహ్మ	౪ డిటో	౨౦ కృ- య	౩౭ తేజోబిందు	ఉ- ౫
పూర్ణమద్వయ	౫ ఉపదేశ	౪౯ కృ. య	౯౮ వరాహ	ఉ- ౩
పరిశిష్టంచ	౫ డిటో	౫౪ శు- య	౧౦౮ ముక్తిక	
పరిపూర్ణః	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౧౪ కృ. య	౩౫ శుకరహస్య	
ప్రాణాశ్వ	౭ గుణన	౯ ఋగ్వే	౪౨ ఆత్మబోధ	
ప్రాణోహ్యేష	౮ జీవన్ముక్తి	౧౨ అథర్వ	౫ ముండక	ముం-౩; ఖం-౨
ప్రాణాద్య	౮ డిటో	౩౨ ...	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ-౫
పరానంద	౮ ...	౩౭ ...	౭౦ డిటో	
ప్రజ్ఞయా	౮ డిటో	౮౫ శు-య	౭౩ అధ్యాత్మ	
పదార్థ	౮ డిటో	౧౦౧ కృ. య	౯౮ వరాహ	అ-౪
		సామ	౬౧ మహో	

ప్రజహాతి	౭	జీవన్ముక్తి	౧౦౨	కృ. య	౯౭	వరాహ	అ. ౪
పరమానంద	౭	...	౧౧౫	కృ. య	౩౨	తేజోబిందు	అ. ౪
పురుషః	౯	స్వానుభూతి	౪౪	కృ. య	౪౦	బ్రహ్మవిద్యా	
పూర్ణానందైక	౯	...	౪౫	కృ. య	౪౦	...	
ప్రజ్ఞాతోఽహం	౯	...	౪౬	కృ. య	౪౦	...	
ప్రపంచ	౯	స్వానుభూతి	౬౭	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౩
పరబ్రహ్మస్వరూపో	౯	...	౨౬	కృ. య	౩౨	తేజోబిందు	
ప్రాప్తే	౧౦	సమాధి	౪	శు-య	౫౯	పైంగల	
ప్రాణాపాన	౧౦	సమాధి	౫	శు-య	౪౭	మండలబ్రాహ్మణ	బ్రా-౨
పయస్స్రావా	౧౦	...	౬	సామ	౪౭	డిటో	బ్రా-౩
ప్రోక్తస్సమాధి	౧౦	...	౨౦	సామ	౬౧	మహా	అ. ౪
ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరా	౧౦	...	౩౯	ఋగ్వే	౧౦౫	సౌభాగ్యలక్ష్మి	
ప్రశాంత	౧౦	...	౪౩	శు-య	౧౦౭	ముక్తిక	అ-౨
ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదా	౧౦	...	౪౨	శు-య	౧౦౭	ముక్తిక	అ-౨
ప్రణవోహి	౧౧	నానాలింగస్వరూప	౨	అథర్వ	౬	మాండూక్య శ్రీగౌడపాదీయోపనిషత్కారికాంతర్గతం	
పుణ్యంపాపంచ	౧౧	...	౨౯	కృ. య	౩౨	తేజోబిందు	అ-౨
పాదాభావాత్	౧౧	...	౩౧	కృ. య	౩౨	తేజోబిందు	
పరంవిజ్ఞాన	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౧౫	అథర్వ	౫	ముండక	ముం-౨
ప్రత్యగేక	౧౪	డిటో	౩౫	శు-య	౬౩	అధ్యాత్మ	

ప్రజ్ఞానవా	౧౫	ఆత్మస్వరూప	౨౩	కృ. య	౩౮	తేజోబిందు	అ. ౪
ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠా	౧౮	బ్రహ్మస్వరూప	౪	ఋగ్వే	౭	ఐతరేయ	అ. ౩
					౪౨	ఆత్మబోధ	
ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ (ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా చూడవలెను) అనగా పై వాక్యం							
పరంబ్రహ్మపరం	౧౮	డిటో	౪౯	శు- య	౬౩	యోగశిఖా	అ. ౨
ప్రజ్ఞా మేవ	౧౮	డిటో	౬౨	కృ. య	౩౮	తేజోబిందు	అ-౬
పూర్వంబ్రహ్మ	౧౮	...	౯౨	కృ. య	౩౮	...	అ-౬
పూర్ణమదః	౧౭	అవశిష్ట స్వరూప	౩	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ. ౮
పూర్ణస్య	౧౭	...	౪	శు. య	౧౦	...	అ. ౮
పరమామృత	౧౭	...	౧౬	సామ	౬౧	మహా	అ. ౪,౬
పంచరూప	౧౭	...	౩౧	ఋగ్వే	౧౦౮	బహ్వృచ	
పరబ్రహ్మణి	౧౯	ఫల	౨౩	కృ య	౪౧	యోగతత్త్వ	
ప్రియేషు	౧౯	ఫల	౨౮	అథర్వ	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
పృథివ్యప్సు	౨౦	విదేహముక్తి	౬	శు- య	౩౦	సుబాల	ఖం- ౨
పారిబర్ధ్యయ	౨౦	డిటో	౭	శు. య	౧౦౭	ముక్తిక	అ. ౧
పురుష సాంఖ్య	౨౦	డిటో	౧౯	అథ- వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	అ- ౩
పారిబర్హాశాత్	౨౦	డిటో	౪౪	కృ. య	౯౭	వరాహ	
ప్రత్యజ్ఞాన	౨౦	...	౪౭	డిటో	౯౭	డిటో	

బ

బ్రాహ్మణస్సమాహితః	౧	విధి	౭	శు- య	౫౯	పైంగల	
బంధాయవిషయా	౨	బంధమోక్ష	౧౧	డిటో	౯౯	శాట్యాయనీయ	

బంధనం				అథర్వ	౮౦	త్రిపురాతాపనీ	
				సామ	౨౪	మైత్రేయణీ	
				కృ. య	౨౦	అమృతబిందు	
బద్ధోహి	౨	బంధమోక్ష	౨౩	శు. య	౧౦౮	ముక్తిక	అ-౨
బ్రహ్మచర్య	౫	ఉపదేశ	౩	సామ	౧౬	గూఢరణిక	
బుద్ధేస్సాక్షీ	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౧౫	కృ- య	౩౫	శుకరహస్య	
బ్రహ్మశబ్దేన	౬	డిటో	౨౫	డిటో	౩౫	డిటో	
బ్రాహ్మణ్యం	౭	మనన	౧౫	ఋగ్వే	౪౨	ఆత్మబోధ	
బ్రహ్మైవాహమ్	౮	జీవన్ముక్తి	౧౦	అథర్వ	౬౬	పరమహంసపరివ్రాజక	
బ్రహ్మవిద్గ్రిసతి	౮	డిటో	౫౦	అథర్వ	౭౭	పాశుపతబ్రాహ్మణ	
బ్రహ్మహమితి	౮	డిటో	౧౧౩	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ-౪
బ్రహ్మైవాహంస	౯	స్వానుభూతి	౧౭	కృ. య	౩౩	సర్వసార	
బంధమోక్ష	౯	...	౫౭	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౩
బుద్ధిశ్చ	౧౦	సమాధి	౮	కృ. య	౩	కఠ	అ-౨-వ-౬
బ్రహ్మైవ సమాధిశబ్దేనపరా	౧౦	డిటో	౩౦	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౧
బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేన మేరౌ	౧౦	...	౩౨	అథర్వ	౭౦	డిటో	అ. ౧
బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేనపతి	౧౦	డిటో	౩౪	డిటో	౭౦	డిటో	అ-౧
బ్రహ్మకార	౧౦	డిటో	౪౧	శు-య	౧౦౮	ముక్తిక	అ. ౨
బృహచ్చ	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౧౬	అథర్వ	౫	ముండక	ముం-౩-ఖం-౧
బ్రహ్మమాత్రమిదం	౧౬	సర్వస్వరూప	౩౫	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
బ్రహ్మమాత్రంవ్రతం	౧౬	...	౩౬				
బ్రహ్మమాత్రంవ్రతం	౧౬	డిటో	౩౭				
బ్రహ్మైవసర్వం	౧౬	డిటో	౩౮				

బంధనం				అథర్వ	౮౦	త్రిపురాతాపనీ	
				సామ	౨౪	మైత్రేయణీ	
				కృ. య	౨౦	అమృతబిందు	
బద్ధోఽహి	౨	బంధమోక్ష	౨౩	శు.య	౧౦౮	ముక్తిక	అ_౨
బ్రహ్మచర్య	౫	ఉపదేశ	౩	సామ	౧౬	గూఢధరణిక	
బుద్ధేస్సాక్షీ	౬	జీవబ్రహ్మైక్య	౧౫	కృ- య	౩౫	శుకరహస్య	
బ్రహ్మశబ్దేన	౬	డిటో	౨౫	డిటో	౩౫	డిటో	
బ్రాహ్మణ్యం	౭	మనన	౧౫	ఋగ్వే	౪౨	ఆత్మబోధ	
బ్రహ్మైవాహమ్	౮	జీవన్ముక్తి	౧౦	అథర్వ	౬౬	పరమహంసపరివ్రాజక	
బ్రహ్మవిద్గ్రసతి	౮	డిటో	౫౦	అథర్వ	౭౭	పాశుపతబ్రాహ్మణ	
బ్రహ్మహమితి	౮	డిటో	౧౧౩	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ-౪
బ్రహ్మైవాహంస	౯	స్వానుభూతి	౧౭	కృ. య	౩౩	సర్వసార	
బంధమోక్ష	౯	...	౫౭	సామ	౨౯	మైత్రేయ	అ. ౩
బుద్ధిశ్చ	౧౦	సమాధి	౮	కృ. య	౩	కఠ	అ-౨-వ-౬
బ్రహ్మణా సమాధిశబ్దేనపరా	౧౦	డిటో	౩౦	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౧
బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేన మేరో	౧౦	...	౩౨	అథర్వ	౭౦	డిటో	అ. ౧
బ్రహ్మన్ సమాధిశబ్దేనపతి	౧౦	డిటో	౩౪	డిటో	౭౦	డిటో	అ-౧
బ్రహ్మకార	౧౦	డిటో	౪౧	శు-య	౧౦౮	ముక్తిక	అ. ౨
బృహచ్చ	౧౪	నపుంసకలింగస్వరూప	౧౬	అథర్వ	౫	ముండక	ముం-౩-ఖం-౧
బ్రహ్మమాత్రమిదం	౧౬	సర్వస్వరూప	౩౫	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	
బ్రహ్మమాత్రంశ్రుతం	౧౬	...	౩౬				
బ్రహ్మమాత్రంశ్రుతం	౧౬	డిటో	౩౭				
బ్రహ్మైవసర్వం	౧౬	డిటో	౩౮				

బ్రహ్మైవేద	౧౪	బ్రహ్మస్వరూపః	౩౪	అధర్వ	౫	ముండక	ముం-౨;ఖం-౮
బ్రహ్మైవ బ్రేవ	౧౪	డిటో	౪౧				
బ్రహ్మైవైక	౧౪	డిటో	౫౧	డిటో	౪౦	అన్నపూర్ణ	అ, ౫
బ్రహ్మైవవిద్యతే	౧౪	డిటో	౫౪	డిటో	౨౨	పాశుపతబ్రాహ్మణ	
బ్రహ్మమాత్రచిదా	౧౪	డిటో	౬౫				
బ్రహ్మణోన్యత్పరం	౧౪	డిటో	౬౬				
బ్రహ్మణోన్యదహం	౧౪	డిటో	౬౪				
బ్రహ్మణోన్యత్తృణం	౧౪	డిటో	౬౭	కృ- య	౩౪	తేజోబిందు	
బ్రహ్మణోన్యోగుణః	౧౪	...	౬౯	కృ- య	౩౪	డిటో	
బీజమాయా	౧౪	డిటో	౪౧				
బ్రహ్మచిద్భ్రి	౧౪	డిటో	౭౨	అధర్వ	౪౦	అన్నపూర్ణ	అ-౫
బ్రహ్మాహం	౧౪	డిటో	౭౩	...	౪౦	డిటో	అ-౫
బ్రహ్మరూపతయాబ్రహ్మ	౧౪	డిటో	౭౪	...	౪౬	ఆత్మ	
బ్రహ్మవిదాప్నోతి	౧౯	ఫల	౨	కృ. య	౪	తైత్తిరీయ	ఆనందవల్లి
బ్రహ్మసంస్థో	౧౯	డిటో	౩	సామ	౯	ఛాందోగ్య	ప్ర-౨ఖం-౨౩
బ్రహ్మరూపతయాపశ్యన్	౧౯	డిటో	౩౪	కృ- య	౯౭	వరాహ	
బ్రహ్మాండంశ్రద్ధ	౨౦	విదేహముక్తి	౪	శు-య	౫౯	పైంగల	అ. ౩
బ్రహ్మాండంచైవ	౨౦	...	౫౨	కృ. య	౮౯	యోగకుండలీ	
బ్రహ్మాభూత	౨౦	...	౫౭	కృ- య	౩౪	తేజోబిందు	
బ్రహ్మైవాహంచిదే	౨౦	డిటో	౬౨	కృ. య	౩౪	డిటో	

భ

భోగేచ్ఛా	౨	బంధమోక్ష	౧౪	సామ	౬౧	మహా	అ-౫
భ్రాంతా	౩	అవిద్యనిందా	౧౪	కృ- య	౯౭	వరాహ	అ-౨

మౌనిః కౌపీన	౧	విధి	౪౪	అథర్వ	౪౩	నారదపరివ్రాజక	
మరుదభ్యసనం	౧	విధి	౬౫	డిటో	౫౭	శాండిల్య	
మనఏవ	౨	బంధమోక్ష	౧౦	శు- య	౯౯	శాట్యాయనీయ	
				అథర్వ	౭౦	త్రిపురాతాపనీ	
				సామ	౨౪	మైత్రాయణి	
				కృ. య	౨౦	అమృతబిందు	
మమేతి	౨	బంధమోక్ష	౧౨	సామ	౬౧	మహా	అ-౪
				కృ. య	౯౭	వరాహ	
				శు- య	౫౯	పైంగల	అ. ౪
				సామ	౪౬	యోగచూడామణి	
మమత్వేన	౨	డిటో	౧౩	డిటో	౬౧	మహా	అ. ౪
				కృ. య	౯౭	వరాహ	
				శు- య	౫౯	పైంగల	అ- ౩
				సామ	౪౬	యోగచూడామణి	
మోక్షోవే	౨	డిటో	౨౭	అథర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౨
మనోదే	౨	డిటో	౨౯	అథర్వ	౭౦	డిటో	అ. ౨
మృత్యోః	౩	అవిద్వన్నిందా	౪	కృ. య	౩	కఠ	అ. ౨
				ఋగ్వేదం	౪౨	ఆత్మబోధ	
				శు- య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ-౬-బ్రా-౪
మాయామాత్రమిదం	౪	జగన్మిథ్యా	౧౦	అథర్వ	౬	మాండూక్య- శ్రీగౌడపాదీయోపనిషత్కారికాంతర్గతం	
మాయాకార్యం	౪	డిటో	౧౯	కృ. య	౩౭	తేజోబిందు	అ. ౫

భావనా	౫ ఉపదేశ	౧౨ సామ	౨౮ మైత్రేయ	అ. ౨
		కృ. య	౯౮ వరాహ	అ. ౪
		అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	
భోగైక	౫ ఉపదేశ	౧౯ సామ	౬౧ మహో	అ. ౪
భావాభావా (స్వ)	౫ డిటో	౨౦		
భావాభావకలావినిర్ముక్త	౮ జీవన్ముక్తి	౧౧		
భావాభావవిహీనోస్మి	౯ స్వానుభూతి	౫౩ డిటో	౨౮ మైత్రేయ	అ. ౩
భూమానంద	౯ ...	౮౯ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
భావాభావకలావినిర్ముక్తాచి	౧౩ స్త్రీలింగస్వరూప	౨ ఋగ్వే	౧౦౭ బహ్వృచ	
భావవర్జిత	౧౬ సర్వస్వరూప	౧౬ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
భూతంభవ్యం	౧౬ డిటో	౧౯ కృ. య	౩౭ డిటో	
భ్రాంతిరభ్రాంతి	౧౬ డిటో	౩౧ కృ. య	౩౭ డిటో	
భాతీత్యుక్తే	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౬౪ కృ. య	౯౮ వరాహ	
భిద్యతే	౧౯ ఫల	౧౬ సామ	౬౧ మహో	అ. ౪
		అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ_౪
		కృ. య	౧౦౬ సరస్వతీరహస్య	
		కృ. య	౬౩ యోగశిఖ	
		అథర్వ	౫ ముండక	ముం-౨ ఖం-౨
భావభావవిహీనాత్మ	౨౦ విదేహముక్తి	౨౫ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	

మ

మహత్పదం	౧ విధి	౪ శు. య	౩౦ సుబాల	ఖం. ౩
మాయాకార్యం	౧ డిటో	౨౫ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	

మృగతృష్ణా	౪ జగన్మిథ్యా	౨౩ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౬
మాసాత్పూర్వం	౪ డిటో	౨౬		
మాధవ	౫ ఉపదేశ	౧౧ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౨
		కృ. య	౯౮ వరాహ	అ ౪
		అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	
మనోమారయ	౫ డిటో	౧౮ సామ	౬౧ మహా	అ. ౪
మత్త్యక్తం	౫ డిటో	౩౧ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ. ౩
మయాతిరక్తం	౫ డిటో	౩౨ డిటో	౩౭ డిటో	అ. ౩
మాయావిద్యే	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౨౬ శు-య	౭౩ అధ్యాత్మ	
మాయామాత్రవికా	౭ మనన	౧౨ ఋగ్వే	౪౨ ఆత్మబోధ	
మానవాణ్	౮ జీవన్ముక్తి	౬౪ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
మయిసర్వా	౮ డిటో	౧౦౩ కృ- య	౯౮ వరాహ	అ-౪
మయ్యేవ	౯ స్వానుభూతి	౧౩ డిటో	౧౨ కైవల్య	
మయిసర్వం	౯ ...	౧౪ డిటో	౧౨ డిటో	
మానావ	౯ డిటో	౫౧ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
మాతృమాన	౯ డిటో	౬౨ సామ	౨౯ డిటో	అ-౩
ముదితా	౯ ...	౬౪ సామ	౨౯ డిటో	అ-౩
ముక్తిహీనోస్మి	౯ డిటో	౭౧ సామ	౨౯ డిటో	అ-౩
మనఃప్ర	౧౦ సమాధి	౩ శు.య	౪౮ మండలబ్రాహ్మణ	బ్రా-౩
మారుతే	౧౦ ...	౧౧		
మృత్యుర్నాస్తి	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౩౨ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
మహావాక్య	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౨౪ కృ. య	౩౭ డిటో	అ-౫
మహానిద్రే	౧౩ స్త్రీలింగస్వరూప	౯ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ-౫

మనోవచోభి	౧౭ నపుంసకలింగస్వరూప	౨౯ సామ	౬౧ మహా	అ.౫
ముక్తాముక్త	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౩౨ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ-౪
మరుభూమౌ	౧౬ సర్వస్వరూప	౧౪ కృ. య	౯౮ వరాహ	
		సామ	౬౧ మహా	అ-౪
మాయాతీతం	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౨౪ అథర్వ	౫౨ మహానారాయణ	అ. ౧
మనోవాచామ	౧౭ డిటో	౨౮		
మహాప్రళయ	౧౮ అవశిష్ట స్వరూప	౧౧ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౨
మనఃప్రశమ	౧౮ డిటో	౨౪ అథర్వ	౭౦ డిటో	అ. ౨
మౌనసే	౧౮ డిటో	౨౬ అథర్వ	౫౮ శాండిల్య	

య

యచ్ఛేద్వాఙ్	౧ విధి	౧౫ కృ. య	౩ కఠ	అ-౧, వ-౩
యతోనిర్	౧ విధి	౨౧ కృ- య	౨౦ అమృతబిందు	
		అథర్వ	౮౦ త్రిపురాతాపనీ	
యస్యస్త్రీ	౧ విధి	౩౧ సామ	౬౧ మహా	అ-౩
		శు. య	౯౪ యాజ్ఞవల్క్య	
యథేచ్ఛయా	౧ విధి	౩౭ సామ	౭౫ కుండినీ	
యద్యత్పశ్యతి	౧ విధి	౪౯ కృ. య	౪౧ యోగతత్త్వ	
యద్యత్ శ్రుణోతి	౧ విధి	౫౦ డిటో	౪౧ డిటో	
యస్మైశ్చ	౧ విధి	౬౧ శు-య	౪౪ త్రిశిఖీబ్రాహ్మణ	
యమాద్యై	౨ బంధమోక్ష	౫ ...	౩౪ నిరాలంబ	
యోనజానాతి	౩ అవిద్యన్నిందా	౧౦ కృ. య	౯౮ వరాహ	
యశ్చేదుష్కరతాం	౩ డిటో	౧౫ సామ	౬౧ మహా	అ-౪

యత్థైవహిపేదం (యత్నేన- బ్రహ్మచర్యం లో చూడు)	౪ జగన్మిథ్యా	౧౪ సామ	౬౧ మహా	అ-౫
యన్మనసా	౫ ఉపదేశ	౫ ...	౨ కేన	ఖం-౧
యత్పరం	౫ ...	౮ కృ- య	౧౨ కైవల్య	
యత్పదం	౫ ...	౪౬ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ-౩
యశ్చాసావా	౬ జీవబ్రహ్మైక్య	౨ కృ- య	౮ తైత్తిరీయ	ఆనందవల్లి
యేనేక్షతే	౬ ...	౧౦ ...	౩౫ శుకరహస్య *	
యథాఫేన	౮ మనన	౫ సామ	౯౦ దర్శన	ఖం-౧౦
యన్మయా	౮ ...	౩౯ కృ. య	౯౭ వరాహ	
యదాలిప్తంతి	౭ జీవన్ముక్తి	౧౫ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	అ-౧
యోవిలంఘ్య	౭ డిటో	౫౫ కృ- య	౮౯ అవధూత	
యదారవి	౭ డిటో	౫౮ కృ. య	౮౯ అవధూత	
యఃకరోతి	౭ డిటో	౬౫ సామ	౬౧ మహా	అ-౨
యావతీ	౭ డిటో	౬౭ సామ	౬౧ మహా	అ. ౨
యోజీవతి	౭ డిటో	౮౮ డిటో	౬౧ మహా	అ-౨
యస్యనో	౭ డిటో	౭౩ శు. య	౮౩ అధ్యాత్మ	
యథాస్థిత	౭ డిటో	౭౭ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ-౪
యథాప్రాప్త	౭ ...	౯౧ డిటో	౯౭ వరాహ	అ. ౪
యోజాగర్తి	౭ డిటో	౯౨ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ. ౪
యస్సనిర్వా	౭ డిటో	౯౩ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ. ౪
యోంతర్వ్యోమ	౭ డిటో	౯౫ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ. ౪
యస్యవాహం	౭ డిటో	౯౬ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ-౪

యస్మాన్నో	౭ జీవన్ముక్తి	౯౭ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ, ౪
యస్సమస్తా	౭ డిటో	౧౦౦ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ- ౪
		సామ	౬౧ మహో	
యస్యచిత్తే	౭ డిటో	౧౦౮ కృ. య	౯౭ వరాహ	అ-౪
యస్సచిత్తోపి	౭ డిటో	౧౦౯ సామ	౬౧ మహో	అ. ౨
యస్యదేహః	౭ డిటో	౧౧౪ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	అ- ౪
యోసావసౌ	౯ స్వానుభూతి	౧ శు- య	౧ ఈశావాస్య	౧౬
			౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౨-బ్రా౧౫
యదాపంచా	౧౦ సమాధి	౮ కృ- య	౩ కఠ	అ-౨-వ-౬
యోమనస్సు	౧౦ సమాధి	౧౨ .		
యత్సమత్వం	౧౦ సమాధి	౩౮ ఋగ్వే	౧౦౫ సౌభాగ్యలక్ష్మి	
యో వై భూమా తత్సుఖం	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౨ సామ	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర-ఖం-౨౩
యో వై భూమా తదమృతం	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౩ ...	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర-ఖం-౨౪
యత్రనాన్యత్	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౪ ...	౯ ఛాందోగ్య	ప్ర-ఖం-౨౪
యత్తదద్రే	౧౪ నపుంసకలింగస్వరూప	౨ అథర్వ	౫ ముండక	ము-౧-ఖం-౧
యత్తత్సత్యం	౧౪ డిటో	౧౦ అథర్వ	౫౭ శాండిల్య	
యస్యకించిత్	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౩౯ కృ. య	౩౮ తేజోబిందు	
యస్యలింగం	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౪౦ కృ. య	౩౮ డిటో	
యత్కించిద్య	౧౬ సర్వస్వరూప	౧౮ కృ. య	౩౮ డిటో	
యచ్ఛాయావచ్ఛ	౧౬ సర్వస్వరూప	౨౧ కృ- య	౩౮ డిటో	
యదేకమక్షు	౧౮ బ్రహ్మస్వరూప	౩౪ అథర్వ	౫౭ శాండిల్య	అ-౩
యస్మిన్ సంప్ర	౧౮ డిటో	౪౬ కృ య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	అ-౨
యదిదంబ్రహ్మ	౧౮ డిటో	౫౭ కృ- య	౭౩ కఠ	

యావద్వ్యావన్న	౧౭	అవశిష్ట స్వరూప	౨౧	అథర్వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	
యతోవాచో	౧౭	...	౨౨	అథర్వ	౨౦	...	అ- ౨
యఏవంవేదాహం	౧౮	ఫల	౫	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	బ్రా- ౪
యఏవంనిర్బీజం	౧౮	...	౪	శు. య	౩౦	సుబాల	ఖం- ౮
యద్జ్ఞాత్వాముచ్యతే	౧౮	...	౧౨	కృ- య	౩	కఠ	అ-౩వ-౬
యదాపశ్యః	౧౮	డిటో	౧౩	అథర్వ	౫	ముండక	ముం-౩-ఖం ౧
యదానద్యః	౧౮	...	౧౭	అథర్వ	౫	ముండక	ముం-౩-ఖం ౨
యత్రయత్రమృతో	౧౮	...	౨౨	కృ. య	౪౦	బ్రహ్మవిద్యా	
యద్యత్స్వాభి	౧౮	...	౨౪	సామ	౬౧	మహో	అ- ౪
యత్త్రిపశతదే	౧౮	...	౩౨	అథర్వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	అ- ౫
యత్త్రిపతిగత	౧౮	...	౩౭	శు-య	౧౦౮	ముక్తిక	
యఅస్తే	౧౮	...	౪౦	శు-య	౧౦౮	ముక్తిక	
యదాసర్వే	౨౦	విదేహముక్తి	౮	కృ- య	౩	కఠ	వ౬
యచ్ఛాస్య	౨౦	...	౧౪	అథర్వ	౨౦	అన్నపూర్ణ	అ-౩
యత్సర్వశాస్త్ర	౨౦	...	౨౧	అథర్వ	౨౦	...	అ-౩
యత్సర్వంసర్వ	౨౦	...	౨౩	అథర్వ	౨౦	...	అ-౩
యదేకంచా	౨౦	...	౨౫	అథర్వ	౨౦	డిటో	అ-౩
యత్సర్వంచా	౨౦	...	౨౬	అథర్వ	౨౦	డిటో	అ-౩
యస్యప్రపంచ	౨౦	...	౬౬	కృ-య	౩౨	తేజోబిందు	

ర

రత్నకో	౫	ఉపదేశ	౨౮	కృ. య	౩౨	తేజోబిందు	అ-౫
రాగద్వేష	౭	జీవన్ముక్తి	౮౪	కృ- య	౮౭	వరాహ	అ. ౪

రూపంనామం	౯ స్వానుభూతి	౧౮ కృ. య	౩౩ సర్వసార	
రతిర్బ్వలో	౧౦ సమాధి	౨౪ సామ	౬౧ మహా	
రాత్రేగ్నాతుః	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౫ శు- య	౧౦ బృహదారణ్యక	
రసఘన	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౬ శు- య	౧౦ బృహదారణ్యక	
రామఏవపరంబ్రహ్మ	౧౪ బ్రహ్మస్వరూప	౪౮ అధర్వ	౫౪ రామరహస్య	
రామఏవపరంతత్త్వం	౧౪ బ్రహ్మస్వరూప	౪౯ అధర్వ	౫౪ డిటో	
ల				
అథతే	౧ విధి	౫౧ కృ. య	౪౧ యోగతత్త్వ	
లింగదేహ	౪ మనన	౧౮ ఋగ్వేదం	౪౨ ఆత్మబోధ	
లక్ష్యాలక్ష్య	౯ స్వానుభూతి	౬౧ సామ	౨౯ మైత్రేయ	అ. ౩
లోకత్రయ	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౨౯ కృ. య	౩౪ తేజోబిందు	
లక్షణాత్రయ	౧౬ సర్వస్వరూప	౩౩ కృ. య	౩౪ డిటో	
లోకోబ్రహ్మ	౧౪ బ్రహ్మస్వరూప	౬౧ డిటో	౩౪ డిటో	అ. ౬
వ				
వేదాంతశ్ర	౧ విధి	౧౩ అధర్వ	౫౮ శాండిల్య	
విజ్ఞేయోత్తర	౧ విధి	౨౯ శు- య	౫౯ పైంగల	
విహాయ	౧ విధి	౩౦ శు- య	౫౯ డిటో	
వేదశాస్త్ర	౧ విధి	౪౧ కృ-య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
వాసనాతా	౨ బంధమోక్ష	౨౫ సామ	౬౧ మహా	
వాచారంభణం	౪ జగన్మిథ్యా	౨ సామ	౬ ఛాందోగ్య	ప్ర-౬-ఖం-౧
వికల్పోవిని	౪ డిటో	౧౧ అధర్వ	౬ మాండూక్య- శ్రీగౌడపాదీయోపనిషత్కారికాంతర్గతం	

సంధాత్రీ	౪ జగన్మిథ్యా	౨౧ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	అ.౬.
విలాపాస్యఖండ	౫ ఉపదేశ	౪౨ శు. య	౩౭ అధ్యాత్మ	
విలాస్యవికృతిం	౫ ...	౫౩ శు. య	౧౦౮ ముక్తిక	
విష్ణుం	౭ మనన	౨౯ కృ. య	౭౯ అవధూత	
విశ్రాంతోస్మి	౭ మనన	౩౨ సామ	౬౧ మహా	అ-౫
వాచామతీత	౮ జీవన్ముక్తి	౩౬ అథర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	
వాసనాత్ర	౮ డిటో	౭౯ శు. య	౭౩ అధ్యాత్మ	
వాచామగోచర	౯ స్వానుభూతి	౬ అథర్వ	౫౨ మహానారాయణ	అ.౮
(వృత్తి-శూన్యం-మనశ్చ చూడు)				
వృత్తివిస్మరణం	౧౦ సమాధి	౨౨ కృ. య	౩౭ తేజోబిందు	
విరజః	౧౫ ఆత్మస్వరూప	౧౧ శు.య	౧౦ బృహదారణ్యక	అ-౬బ్రా-౪
విజ్ఞాన	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౬ డిటో	౧౦ డిటో	అ-౫బ్రా-౯
విశల్యసంతు	౧౮ అవశిష్టస్వరూప	౨౮ అథర్వ	౭౧ అన్నపూర్ణ	అ-౫
విసృజ్య	౧౯ ఫల	౨౮ అథర్వ	౪౩ నారదపరివ్రాజక	అ. ౪